

3 1761 07145157 9

Oldenburg, F.
Estrupiatet og demoralisationen

DL
202
038
1888
c.1
ROBA

259

1888

ESTRUPIATET

OG

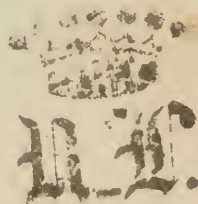
DEMORALISATIONEN.

AF

F. OLDENBURG.

Je ne puis rien nommer, si ce n'est par son nom
J'appelle un chat un chat . . .

Boileau.

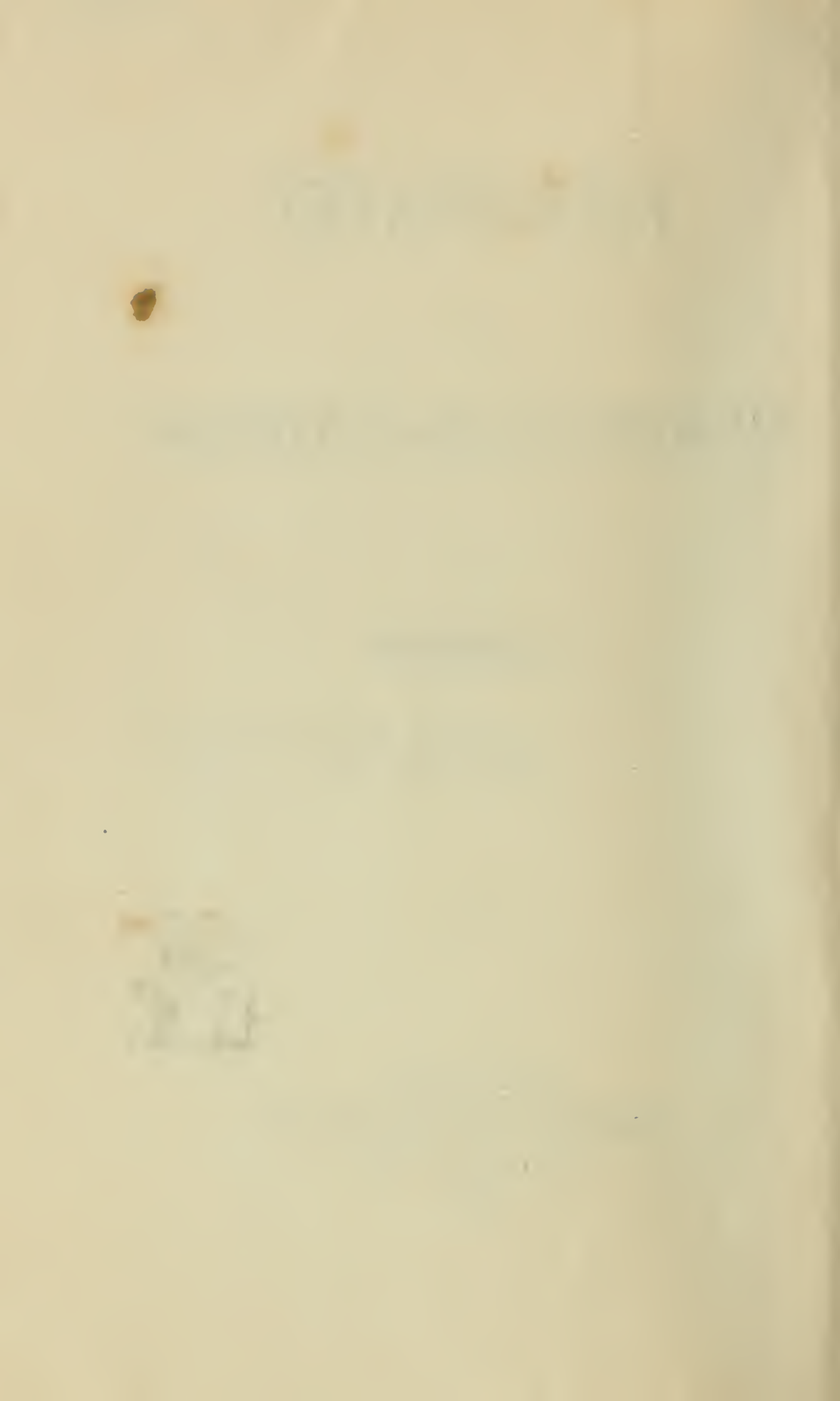

KJØBENHAVN.

LEHMANN & STAGES FORLAG.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1888.

INDHOLD.

	Side
Forord	1
I. Anmeldelser af »Vor Opløsning fortsat«	5.
II. Befæstningskommissionens Betænkning	51.
III. Regeringsprocesser	80.
IV. Forsvarsagitationen	142.
V. Revanchepolitik	164.
VI. Raadne Tilstande	190.
VII. Forfatningens formelle Ophævelse — eller Landets reelle Udsettelse	209.

Trykfejl.

- S. 49, L. 14 f. o. d. 19. Oktbr., læs: d. 6. Oktbr.
S. 100, L. 15 f. o. d. 6. Novbr., læs: d. 5. Novbr.
S. 138, L. 5 f. n. Kompliment. læs: Komplement.
S. 195, L. 2 f. n. mægtige, læs: egenmægtige.
S. 221, L. 2 f. o. begge, læs: alle.
S. 223, L. 9 f. o. Estrupiatet. læs: Provisorismen.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

FORORD.

Forat begynde med Begyndelsen, gjælder min første Bemærkning den foreliggende Brochures Titel. Blandt Anmeldelserne af mit forrige Skrift fandtes — naturligvis i Oppositionspresen — gjentagne Udtryk af Tilfredshed over den Betegnelse »Estrupiatet«, som jeg flere Steder havde brugt om vort nuværende Regeringssystem, og man tillagde mig det som en Fortjeneste at have fundet en saa »træffende«, en saa »slaaende« Terminus o. L. Men jeg beklager ikke at kunne modtage denne Kompliment. Ordet er ikke min Opfindelse. Jeg har i det mindste een Gang truffet det i vor Venstrepresse, jeg erindrer ikke hvor, inden jeg selv benyttede det. Men det er den svenske Presse, som har Æren for dets Opfindelse. Vort Nabolands Journalister have aabenbart ikke vidst, hvorledes de skulde betegne et politisk System, der hverken er konstitutionelt eller enevældigt, og hvorom ingen Lærebog i Statsretten giver nogensomhelst Oplysning. Systemet er forekommet dem i den Grad originalt og enestaaende, at de have valgt at individualisere det, at

knytte dets Betegnelse til et bestemt Individ. Og da vore indre Tilstande i høj Grad interessere vort Naboland, har Ordet i de sidste tre Aar været meget almindeligt i Sverig, saavel i dets Højre- som i dets Venstre-pressen. Selv holder jeg et svensk Blad, hvori alle Artikler om danske politiske Forhold bære Overskriften enten »Estrupiatet« eller »Från laglöshetens land«.

At ville regere forfatningsmæssigt med eet Kammer, hvor der forfatningsmæssigt er to, er Estrupiatets Princip. Naar jeg derfor i det foreliggende Skrift retter mine Udtalelser imod Regeringens Politik, gjør jeg her det samme Synspunkt gjældende som i mine to sidste: at det er Systemet, jeg angriber. Thi det er ud af dette og ikke ud af Ministeriets Personligheder, at Regeringens politiske Misgreb efter Provisorismens Indførelse maae forklares, medens selvfølgelig Ansvar for de politiske Regeringshandlinger maa lægges paa vedkommende Minister. Naturligvis kunde andre politiske Handlinger end de nuværende have fundet Sted fra Regeringens Side, Systemet kunde have mangfoldige andre Udslag end netop de foreliggende. Men Misgreb vare de alle blevne, saa vist som, at et meningsløst System kun kan afføde en meningsløs Politik. Naar derfor Regeringens Forsvarere paastaae, at »Regeringen ikke kan handle anderledes, end den gjør«, kan jeg fuldt ud slutte mig til denne Opfattelse. Men Ulykken er just, at Ministeriet ikke »kan« Andet end gjøre politiske

Fejlgreb. Og Grunden er dets falske Skridt, da det den 1ste April 1885 hverken skred til den ubrugelige Forfatnings formelle Ophævelse, eller trak sig tilbage fra Statens Styrelse, men slog ind paa hidtil i Politiken ukjendte Veje, fordi det savnede politisk Fremsyn til at forstaae, til hvilke Konsekvenser et System som Provisorismen maatte føre.

Derfor er denne Brochure væsenlig rettet mod Regeringen og ikke mod Venstre. Jeg har i tidligere Afhandlinger saa tydelig og udførlig sagt min Mening om Partiets Optræden, om dets store Skyld i Forfatningsbrudet, at jeg i saa Henseende intet Nyt veed at tilføje. Men for Øjeblikket har Venstre kun en rent negativ Politik — en Politik, som for det overfladiske Blik kan synes uden Betydning, men hvis eminente Vægt vil blive klar ved Slutningen af dette Skrift, om end i en anden Retning, end man hidtil har forstaaet — hvorimod den positive Politik nu alene tilhører Regeringen. For Tiden bestaaer Venstres eneste Politik i Virkeligheden kun i en Protest mod Provisorismen. Og heri maa jeg give Partiet Ret. Thi jeg er ikke blot selv en Modstander af dette System, men jeg har endog advaret imod det, længe inden det traadte i Kraft, lige fra det Øjeblik jeg saae, at det var i Anmarch. Nu at forandre Signalerne, for at kunne gaae med Regeringen, vilde være en grov Inkonsekvens, jeg ikke kunde forskyldte. Man kan derfor med fuld Føje benævne mig som »Oppositionsmand«, for saavidt som jeg opponerer mod Alt, hvad

der strider mod den jævne Tænkning, og dette gjælder om Intet mere end om Provisorismen. Men jeg tilhører ikke Oppositionspartiet. Thi den første Betingelse herfor maatte være, at jeg ønskede Partiet til Magten. Men jeg ønsker det Modsatte: at saavel Venstre som Højre maa blive slaaet saa eftertrykkelig ned, at intet af dem foreløbig skal kunne bringe Ulykke over Landet.

Betragter jeg derimod vor Regering paa de rent administrative, de faglige Omraader, i de Tilfælde, hvor Partipolitiken ikke gjør sig gjældende, skal jeg vel vogte mig for at udtale en Generaldom over Ministeriet Estrup. Dertil vilde udfordres en saa mærkværdig og omfattende Indsigt i alle Administrationens Brancher, at den neppe vil findes hos noget enkelt Individ. Kun den almindelige Bemærkning skal jeg tillade mig, at der neppe er et af vore Fagministerier, som ikke har en Række gode og frugtbare Foranstaltninger at opvise. Thi paa Administrationens Omraade følger Ministeriet Estrup, naar det ikke paavirkes af Partihensyn, sikkert de samme Principer som i alle civiliserede Lande, og disse have jo i lange Tider vist sig forenelige med de resp. Staters Bestaaen.

I.

Anmeldelser af „Vor Opløsning fortsat“.

Alle de Anmeldelser, som Venstrepresen har leveret, bestaae væsenlig kun i Referater og Citater, og der er neppe en Side i Bogen, som ikke er gjengiven. Kun et Par Indvendinger have foranlediget mig til nogle korte Betragtninger, som vedkommende Recensenter kunne finde i det Følgende. Ogsaa i Højrepresen har Skriftet vakt en Opmærksomhed, hvis Udtryk ikke har været til Ære for dens Journalister, men som i hvert Fald maa betegnes som »livlig«. Jeg meddeler *in extenso* nogle Vidnesbyrd om det aandelige Lavmaal, hvortil Regeringens Journalistik omsider er bleven reduceret.

»Avisen« (Ansvarlig: Hr. Frederik Hansen) for 11. Maj f. A.:

»Naar Foraaret kommer, sværmer Hr. Oldenburg. Hvert Aar lufter han ud, det er allerede nu en Regel. Bestandig blive hans politiske Værker tykkere og han selv mere oppustet. Naar han vil revne af Indbildskhed og Vigtighed er kun et Tidsspørgsmaal. Igaar har han ladet en Bog paa 268 Sider løbe af Stabelen paa Lehmann & Stages Forlag. Den er ladet med Spidsfindigheder og Grovheder. Man behøver kun at blade den igjennem for at komme paa det Rene med, at hvis man ikke ser saa overlegent paa Hr. Oldenburg, at man ikke kan ærgre

sig over ham, skal man ikke spille Tid med at læse den. Side 268, hvis Fortrin fremfor de andre er, at det er den sidste, karakteriserer Forfatteren tilstrækkeligt. I Rigsdagen — siger han — findes Ingen, som blot tilnærmelsesvis indtager et selvstændigt politisk Standpunkt. Se til Nellesmann, Monrad, Goos, Pingel, Tvermoes, Blom! »Ingen af dem bragte Konfliktens Ophør et Skridt videre, men Alle fik de en Rift i deres personlige Kredit, thi Alle bleve de tvungne ind snart paa den faktiske Usandhed, snart paa den vitterlige Fortielse. Og udenfor Repræsentationen er det let nok at paavise vor Presses dybe Fald, det er ogsaa nødvendigt at gjøre det, men det er billigt at betænke, at enhver af vore Journalister lever i et Medium af Løgn og Had, han ingenlunde har været ene om at skabe, og som vilde ødelægge selv det redeligste og forstandigste Menneske«.

Idet Hr. Oldenburg takker sin Gud, at han ikke er som en af disse Journalister, giver han atter sit gamle Raad om Enevældens Indførelse. Ifjor udviklede han sin Tanke nærmere og fremhævede Nødvendigheden af, at der kom en helt ny, enevældig Mand i Spidsen for Landets Styrelse. Vi tillode os i den Anledning efter Vejviseren at aftrykke Hr. Oldenburgs Adresse. Sandsynligvis er det af den Grund, at han i sin nye Bog har ment, at det var uforholdent at give Anvisning paa sig selv. Men der er ingen Tvivl om, at han fremdeles byder sig til som den frelsende Engel. Desværre dog forgjæves. Hans Helbredstilstand byder ham at holde sig i Rø. Thi enten maa Svagheden sidde i Maven, hvorfra alt ondt Lune stammer, eller ogsaa højere tilvejs. Syg er han under alle Omstændigheder«.

»Ugeblad for Danmarks Højreforeninger«
(Ansvarlig: Hr. J. Olsen) for 20. Maj f. A.:

»Hr. Oldenburg har igjen begaaet en Bog. Det var paa den Aarstid, da man maatte vente det. Den nye Bog er 268 Sider stor, og den næste vil blive større. Hr. Oldenburg skal nemlig i hver ny Bog optrykke større Partier, af hvad der særlig har tiltalt ham i hans tidligere Bøger, og han føler sig i høj Grad tiltalt af næsten alt, hvad han tidligere har skrevet. Dernæst skal han have Plads til alle Udtalelserne om hans Bøger. Det vil dog efterhaanden fylde mindre og mindre. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at Hr. Oldenburg vil gjøre en hel Del Nytte

med sine Skriverier, efterhaanden som hans Bøger blive større og større. For det Første skaffer han nemlig en Del Sætters Beskæftigelse i den sløje Tid, for det Andet opmuntrer han Papirfabrikationen, og for det Tredie leverer han Venstrebladene en Del Fyld i Agurketiden.«

»Fyens Stiftstidende« (Ansvarlig: Etatsraad I. C. Dreyer) for 20. Maj f. A.:

»Venstrebladene fryde sig over, at Godsejer Oldenburg i sin sidste politiske Pjece drager saa stærkt til Felts imod Højrepressen og Regjeringen, og de levere lange Uddrag af disse smagfulde Udgydelser. Men Hr. Oldenburg har jo, som bekjendt ogsaa skjældt Venstre og Venstrepressen Huden fuld, ligesom han overhovedet skjælder alle mulige Mennesker ud og kun finder, at der er een klog Mand i Danmark, nemlig Hr. F. Oldenburg selv. Og naar Venstrebladene vilde have stillet Hr. Oldenburg i det rette Lys for Læserne, vilde det ikke blot have været rigtigt at minde herom, men saa burde de ogsaa have gjort opmærksom paa, at Hr. Oldenburg stiler til et Maal, som jo maa ligge langt fra Venstre, idet han vil have Forfatningen suspenderet og foreløbig vil vende tilbage til Absolutismen. Forøvrigt maa Venstre med Fornøjelse have og til evige Tider beholde Hr. Oldenburg, thi medens han i Begyndelsen af sin politiske Skribentvirksomhed vel fandt Læsere, er der ikke et Menneske, der længere bryder sig om, hvad han skriver. Man er forlængst bleven kjed af alle disse Overdrivelser og Grovheder og kan i det Højeste trække paa Smilebaandet ad hans komiske Selvforgudelse. De tykke Bøger, hvortil hans Pjecer nu ere svulmede op, er der sikkert ikke Mange, der gide arbejde sig igjennem.

Jeg forstaaer ikke Hensigten med den Slags Anmeldelser. De indeholde jo ikke een Gjendrivelse af hvad jeg skrev i »Vor Opl. forts.«. Det falder mig naturligvis ikke ind, at alle mine Argumenter ere urokkelige, men at de Herrer selv ville erkjende deres Impotens i saa Henseende, overstiger langt mine Forventninger. Saadanne i Realiteten absolut intetsigende

Anmeldelser vilde kun være formelt berettigede, hvis de vare fremsatte med Vid og Lune. Men her træffe vi en Blanding af raa Ignorantisme og Klodsethed i Stilen, som kun hører hjemme i Bladskriveriets simpleste Sfære. De foranledige mig derfor kun til et Par Bemærkninger, idet den føleligste Maade at tugte dem paa forekommer mig at være den, jeg har brugt, at gjengive dem ordret. Jeg slaaer en Streg over det aandsforladte Billede paa en imbecil Journalistik, som den tidligere Redaktør af »Fædrelandet«, Dr. Ploug, har lagt sig til paa sine gamle Dage i Skikkelse af Hr. J. Olsen. Men hvad Hr. F. Hansen betræffer, har jeg at fremhæve, at eftersom han fik »Vor Opl. forts.« d. 10. Maj om Eftermiddagen og hans »Anmeldelse« var trykt ved Daggry d. 11. Maj, kan han umulig have forstaaet dens Gjenstand, ikke engang »ved at blade« i en Bog paa henved 300 Sider, og at hans Vejledning for »Avisens« Publikum derfor har været en literær Humbug. Og hvad »Etatsraaden« — med det propre journalistiske Selskab — angaaer, skal jeg tillade mig at oplyse ham om, at han ikke engang har kunnet skrive sine 20 Linier uden at slaae sig selv paa Munden. Thi han begynder med at fortælle, at »Venstrebladene fryde sig over hans (min) sidste politiske Pjece«, og han ender med, at »der er ikke et eneste Menneske, som længere bryder sig om, hvad han (jeg) skriver.« Sligt kunde han have undgaaet, dersom han havde haft Mod til at gaae ind paa en Kritik af Skriftet, i Stedet for at lystre sit gamle journalistiske Harehjerte.

Dersom de Herrer kunde tænke, vilde de i deres Lyst til at bekæmpe mig aldrig anvende Anmeldelser som de nævnte. Det bedste Middel vilde være at

reducere mig in absurdum — NB. i Brochurer. Thi vor indre Situation er saa spændt, at selv de fortrinligste Dagbladsartikler Dagen efter ere glemte af det store Publikum, naar de ikke uafslædig opfriskes, og hertil egne Boganmeldelser sig ikke. Derfor har jeg selv valgt Brochureformen, thi derved holdes mine Anskuelser i Cirkulation Landet over, og dersom en eller anden Læser vil sammenligne mine Skrifter med deres Anmeldelser, faaer han Lejlighed til at overbevise sig, om de sidste ere sande og forstandige, eller Løgn og Nonsens. For saa vidt er Brochurepolemiken, naar den drives af en nogenlunde læst Forfatter, den farligste for vore Journalister. Det Næstbedste for dem vilde være at tie. Rigtignok troer jeg ikke, at man derved slaaer mig ihjel. Men man undgaaer i alt Fald, hvad man kan til ikke at gjøre mine Skrifter bekjendte. Men det sletteste Middel af alle er det, de Herrer vælge. Thi naar Læserne af deres Anmeldelser ikke finde et eneste Argument deri, ej engang en Oplysning om, hvad jeg har skrevet, men kun en afmægtig Gispn i Forbittrelse, blive de naturligvis nysgjerrige efter at erfare, hvad det er, som har bragt de Godtfolk i en saa superlativ Affekt. Jeg aflægger derfor disse »Anmeldere« min forbindtligste Tak for deres Bidrag til mine Skrifters Udbredelse.

Til samme Kategori som de tre ovennævnte hører den langt overvejende Del af Højrepressens Anmeldelser af »Vor Opl. forts.«. De indeholde ikke alene ikke det svageste Forsøg paa en Argumentation, men de fleste af dem ere endog ordlydende ens. Det kommer af, at Højres Provindspresse (forresten ligesom Venstres) har sine bedste aandelige Soldater i kjøbenhavuske

Korrespondenter. Disse ere altid anonyme, og naar man ej engang under saa demoraliserede Presse-tilstande som de nuværende tør være sit Navn bekjendt, kan man nok slutte sig til, hvad disse Korrespondenter præstere af Forstand og Sandhedskjærlighed. En af dem lyder Navnet: Hjorth. Han fører den straalende Titel: »General-Korrespondent for Højrepresen«. Og hans Bestilling bestaaer i at forsyne Højres Provinds-presse med ensdannede og navnløse Misfostre, hver Gang hans ubehjælpssomme Hoved overfaldes af Fødselsveer. Men i selve den kjøbenhavnske Højrepresse spiller Hr. Generalen en højst inferior Rolle, der nærmest kan karakteriseres som en Menigs med sort Kokarde. Thi hans Funktioner her indskrænke sig til at være Bladreporter og Korrekturlæser for et Par mindre Højreredaktioner. Det er derfor fra hans Standpunkt ganske fornuftigt, at han i Provindspressen optræder inkognito. En anden anonym »Korrespondent« er den en Gang saa spirituelle og energiske Forkæmper for alle »konservative« Interesser, Hr. Jacob Davidsen. Men nu minder han kun saa lidet om Hjortens Flugt, at han tværtimod fører Titlen: »Liget«, og hans Begravelsesplads findes i den norske Højrepresse.

Men ved Siden af hine banale Anmeldelser, der kun bestaae i Vredeshyl uden Spor af saglig Diskussion, har jeg truffet nogle faa, der virkelig forsøge paa at gjen-drive mig. Og selv om deres Polemik ikke er synderlig bevendt, har den i alt Fald givet mig Tilknytningspunkter for Betragtninger, som ellers maaske ikke vare faldne mig ind. Jeg skal behandle alle disse Anmeldelser i det Følgende af dette Afsnit, idet jeg kun forbeholder mig senere hen at imødegaae et Par Punkter

af mere almindelig Interesse. Hvad de øvrige Poster betræffer, er der enkelte, som ej længere have synderlig aktuel Betydning. Jeg har imidlertid taget dem alle med, hvad jeg i mine Repliker altid gjør, for ikke at forskyldte nogen vilkaarlig Forbigaaelse.

I »Jyllandsposten« for 15. Maj f. A. er Hr. Redaktør C. Nielsen bleven paa det Ubehageligste berørt, fordi jeg i »Vor Opl. forst.« havde udtalt, at alle de Fordrejelser og Fortielser af mine Ord, hvori han i sin Anmeldelse af »Opl. Fhd.« havde gjort sig skyldig, sikkert ikke skreve sig fra en perfid Fremstilling fra hans Side, men alene fra Mangel paa Evne til at læse og skrive. Dette sagde jeg i den bedste og den venligste Hensigt. Men hvorledes takker han mig nu? Ved at betegne mig som en Forfatter, der »svælger i Nydelsen af ondsindede Angreb«, i »Ukvemsord mod Journalisterne« (NB. i Højre), mod »navngivne Landstingsmænd« (NB. i Højre) og mangfoldigt Andet. Ak, hvad har jeg ikke tabt i Hr. Niensens Omdømme siden den Tid, han aftrykkede mine mest »ondsindede« Angreb paa Venstres Førerskab, uden at have en Stavelse at indvende — da jeg stod for ham som Manden med den »fremragende Begavelse«. Og nu? Lad os derfor holde os til Sagens Realitet. Og saa meget skal han i alt Fald komme til at indrømme mig, at jeg opfatter ogsaa hans sidste »Anmeldelse« ikke som et Vidnesbyrd om forsætlig Forvanskning, men om mangelfuld Fattesevne. Han røber den allerede i Begyndelsen af sin Recension ved de mærkelige Forestillinger, han har om en Anmelders literære Skyldighed overfor en Forfatter. Han fortæller nemlig, at jeg i »Vor Opl. forts.« har forbigaaet hans »Paavisning af adskillige af de Selvmodsigel-

ser og Fejlslutninger, der fandtes i »Opløste Forhold«. Da jeg ikke skriver om Bagateller men om alvorlige Forhold, og da jeg selv altid undgaaer saadanne almindelige og derved intetsigende Sigtelser imod Andres Præstationer, vil jeg bede ham være saa artig at nævne mig disse »Selvmodsigelser og Fejlslutninger«. De maae være af en særdeles grovkornet Natur, eftersom han har kunnet faae Øje paa dem. Han troer vel ikke at en Journalist af hans Kaliber er en literær Pave, som uden at begrunde sin Mening kan fælde en Dom over Andre? Altsaa indskrænke vi os her til, hvad han nu vil »paaavise«. Det kan sammenfattes i de følgende 5 Punkter.

1°. »I »Vor Opl. forts.« har jeg bebrejdet Hr. Nielsen, at han i sin Anmeldelse af »Opl. Fhd.« udtalte sig saaledes om mig, at Enhver maa troe, at jeg ser Partikampens Ophør alene i Personen Estrups Fjernelse«. Imod denne min Anke anfører han, at dette kan umulig have været hans Mening, thi« jeg skrev i »Opl. Fhd.« tillige »mange andre Ord« om denne Sag. Altsaa fordi jeg siger Noget om en Ting, følger deraf, at Hr. Nielsen opfatter eller refererer det korrekt? Overhovedet synes det, naar man læser »Jyllandspostens« Anmeldelser af politiske Skrifter og Udtalelser, at Hr. Niensens aandelige Produktion nærmest maa lignedes med en Slags generatio æquivoca, thi det er umuligt at se, hvorfra hans Ræsonnementer skrive sig, eller hvorledes de ere opstaaede. Men for deres Gjenstand, vedkommende Forfatter, er det højst ubehageligt, at netop den Hovedbetragtning, han vil have frem, præsenterer sig i en ved Anmeldelsen forvansket og for Bladets Læsere

vildledende Skikkelse. Det er, som Enhver vil kunne se i min sidste Brochure, ikke »Personen» Estrup, men Systemet Estrup, vort Regeringssystem efter 1. April 1885. hvis »Fjernelse« jeg betragter som en Betingelse for »Partikampens Ophør.«

2°. I »Vor Opl. forts.« gjorde jeg den Ingemann-Petersenske Sigtelse mod Kultusminister Scavenius til Gjenstand for en kort Omtale. Uden selvfølgelig dengang at kunne udtale nogen Mening om Sigtelsens Berettigelse, tillod jeg mig at bebrejde Kultusministeren, at han lod en hel Maaned gaae hen, inden han søgte Oprejsning ved Domstolene, og først lod sig tvinge dertil, da man i Gejstligheden begyndte at knurre over hans Forsømmelse i saa Henseende — medens han Dagen efter, at Sigtelsen havde staaet at læse i alle vore Blade, ex officio overværede Indvielsen af Paulskirken i Aarhus. Jeg tillod mig en passant at betegne denne Begivenhed som en »Skandale«. Naturligvis skal Hr. Nielsen ogsaa her være parat med sit kompromitterende Forsvar. Det er en »Uvederhæftighed« af mig, skriver han, et »eget Fabrikat« at kalde Indvielsesfesten for en »Skandale«. Jeg behøver jo ikke sige mine Læsere, at Kultusministerens Opførsel i selve Kirken var over al Maade ulastelig, at han hverken har leet højt eller gjort nogensomhelst anden »Skandale«, at han har været fein und hübsch angezogen i passende Klæder, med hvid Slips og hvide Handsker, kort sagt, i religiøs Galahabit. Men »Skandalen« laa, i Hs. Excellenses Nærværelse i Kirken. Selv om han betragtede den Ingemann-Petersenske Sigtelse som fuldstændig løgnagtig eller sit private Liv som aldeles uvedkommende for hele Aarhus By, var

han uberettiget til ved en saadan Lejlighed at sætte sig ned over Andres Følelser, til ved sin Nærværelse at minde om den i Mangfoldiges Øjne hæslige og dengang upaatalte Sigtelse, og derved forstyrre den Stemning, hvormed Menigheden mødte i Kirken. Dette var den alvorlige Side ved Sagen, som Kultusministeren kunde have undgaaet ved simpelthen at melde sig hvad han var. »upasselig« Men tillige var der en mindre alvorlig. I et københavnsk Venstreblad — saa vidt jeg mindes i »Morgenbladet« — havde jeg læst en Fortælling om, at Biskop Clausen endte sin Indvielsestale med en »Straffeprædiken« imod Kultusministeren. Satiren var ret træffende men kun lidt for drastisk, og jeg korrigerede den derfor til, at det »snarere har været en Advarsel« til Hs. Excellence. Selvfølgelig har ikke et Menneske i Landet troet, at Biskop Clausen har udtalt sig paa den ene eller anden Maade om Kultusministerens private Forhold. Men Hr. Nielsen tager Sagen au serieux. Baade »Straffeprædiken« og »Advarslen« er en ren »Røverhistorie«, siger han. Ja, vist er det, nemlig en Historie for journalistiske Røvere, hvem Naturen har nægtet Evne til at skjælnes mellem Alvor og Spøg. Jeg erindrer ikke, hvilken af vore bekjendte Forfattere det er, som ser den væsenlige Forskjel mellem Mennesket og Dyret mindre i det Førstes oprejste Gang end i det Sidstes Mangel paa Sands for det Komiske.

3°. Jeg har villet, skriver Hr. Nielsen, »tilsnige« mig hans »Erkjendelse« af, »at Situationen efter 1ste April 1885 er kvalitativt forskjellig fra den tidligere.« Nej, jeg har ikke. Jeg vil ikke »tilsnige« mig nogetsomhelst Produkt af Hr. Nielsens aandelige Virksomhed; jeg vil

ikke engang have det til Foræring. Min Paastand, at Forfatningen efter den nævnte Tid er faktisk om end ikke formelt afskaffet, er efter Hr. Nielsens Mening ikke blot »greben ud af Luften«, men endog i Strid med mine tidligere Udtalelser. Jeg har jo selv, ræsonnerer han, inden den 1ste April 1885 i »Statscoup« hævdet, »at der Intet er i Grundloven, hvorefter det ene Slags foreløbige Finanslove er mere eller mindre ulovligt end det andet,« og at det derfor grundlovmæssigt er ligegyldigt, om en provisorisk Finanslov alene omfatter de Poster, hvorom begge Thing ere enige, eller den gaaer endnu videre. Men dette er jo Sagen fuldstændigt uvedkommende. Nu spørges der ikke, om en provisorisk Finanslov er »mere eller mindre ulovlig« end en anden. Men Spørgsmaalet gjælder: Er en politisk Situation, som grunder sig ikke paa een, men uafbrudt paa flere, efter hverandre følgende provisoriske Finanslove, »grundlovmæssig«? I Besvarelsen heraf har jeg fuld Tilslutning hos begge de stridende Parter. At Folkethinget betragter Grundloven som faktisk afskaffet, behøver jeg ikke at udvikle. Og at Landstinget har den samme Opfattelse, er ligesaa selvforstaaeligt: det slutter saaledes: da Folkethinget praktisk har søgt at gennemføre sin Fordring om det ene Things Forret fremfor det andet, har det brudt Kontrakten mellem Konge og Folk, og derved har Kongen faaet den juridiske Ret til at sætte Folkethinget tilside. Meningsforskjellen mellem Folkethinget og Landstinget bestaaer kun i: hvis er Skylden for Forfatningens faktiske Afskaffelse? eller hvem har tvunget Regeringen til at bryde Forfatningen? Men derom ere begge Thing enige, at Grundloven er brudt.

4°. I »Opl. Fhd.« søgte jeg udførlig at paavise Ubetimeligheden af Gendarmerikorpsets Oprettelse som en mod Venstrefolket rettet politisk Foranstaltning: jeg havde ikke med et Ord nævnt dens Virkning paa Stemningen hos Venstres Agitatorer og i Oppositionsbladene, af den simple Grund, at den var saa bekjendt og i Øine faldende, at den ikke behøvede at fremhæves. Desuagtet skrev Hr. Nielsen i sit Blad af 23de Maj 1886, at jeg »tager Agitatorernes og Oppositionsbladenes*) lidenskabelige Angreb paa Gendarmene for gode Varer, som Udtryk for hele Venstrefolkets*) Forbittrelse«. Da jeg jo slet ikke havde omtalt disse Angreb, maatte han ved sin Bemærkning, hvis den ikke skulde være helt hen i Vejret, nødvendigt mene, at min Fremstilling viste, at jeg stiltiende billigede dem, og for saa vidt tog dem for »gode Varer«. I mit sidste Skrift tillod jeg mig derfor at sige Hr. Nielsen, at han burde have skrevet det Modsatte: at, som jeg udtalte mig (i Opl. Fhd.), »optræder Korpset i sin Helhed ikke inhumant eller taktløst« imod Venstrefolket. Herpaa svarer han nu i »Jyllandsp.« af 15de Maj f. A., at denne min Replik er efter »Formularen Goddag — Øxeskaft«, og at jeg derved har vist mig »ude af Stand til at skjælne mellem Partierne og deres respektive Agitationer«. Forinden jeg altsaa tør haabe at vinde nogen Klarhed over, hvad han mener med dette sit Svar, maa jeg bede ham oplyse mig om, hvad han forstaaer ved »Formularens» ene Led, et »Øxeskaft«. Thi at han ikke tager fejl af det andet, og t. Ex. forvexler et »Goddag« med

*) Udhævet af mig.

et Rejs ad Helvede til, hver Gang han hilses af Folk i Aarhus, tør man vel forudsætte.

5°. I »Statscoup« 1885 sagde jeg om »Socialdemokratens« Virksomhed, at Bladet ikke maatte vente alvorlige Folks Tiltro i sine Angreb paa Personer og Institutioner, selv om de vare nok saa berettigede, saalænge det arbejdede med en anonym Redaktion og anonyme Medarbejdere, og at jeg af denne Grund ikke ønskede mine Udtalelser mod Regeringen o. A. gjentagne i Bladet, da »derved Folk maaske troer, at det er Løgn«. Og i »Opl. Fhd.« (1886) paatalte jeg det Upassende hos Regeringen, at den ikke øjeblikkelig beordrede Kammeradvokat Hindenburg at anlægge Sag i Anledning af de graverende Sigtelser, som »Socialdem.« fremførte mod hans Forhold til den Højerske Arvesag, men overlod det til ham selv, efter flere Ugers Forløb at »forhøre« sig om Finansministerens Mening desangaaende. I denne Anledning skrev Hr. Nielsen i sin Anmeldelse af »Opløste Forhold«, at jeg til Trods for min Udtalelse i »Statscoup«, om Troværdigheden af »Socialdemokratens« anonyme Angreb, desuagtet havde refereret Bladets Beskyldninger mod Hr. Hindenburg i den nævnte Sag. Herpaa svarede jeg i »Vor Opl. forts.«, at »han fortier, at for denne Sags Vedkommende vare Socialdemokratens« Sigtelser netop fremkomne fra en navngiven Mand, Hr. J. Ipsen«. For nu at rede sig ud af denne Klemme, skriver Hr. Nielsen under 15de Maj f. A., at eftersom de Udtalelser mod Regeringen o. A., jeg i Statscoup« bad »Socialdemokraten« om ikke at gjengive, »jo netop vare fremkomne fra en navngiven Mand, Hr. F. Oldenburg, formaae vi virkelig

»ikke at se rettere, end at det maatte efter Hr. O.'s »egne Ord være aldeles ligegyldigt for Angrebnes Betydning (for Hr. Hindenburg), om de hidrørte fra en »navngiven Mand eller ikke, med mindre det er Hr. O.'s Mening, at Navnet »Ipsen« har en Troværdighed, »som der ikke kan være Tale om at tillægge Navnet »Oldenburg« som Hjemmel for Angreb i »Soc.-Dem.«« Det vil sige, Hr. Nielsen »formaaer virkelig ikke at se rettere«, end at naar man (in casu: jeg) ikke tør vente at faae sine Angreb nøjagtig gjengivne af en Anonym, (Socialdemokraten i 1885), skal det for den Angrebne (Hindenburg) ingen »Betydning« have, hvad en Navngiven (Hr. Ipsen) i samme Blad skriver. Her have vi atter den ækvivokke Generation i Hr. Nielsens Ræsonnementer.

Efter den Fremstilling, som jeg i min sidste Brochure gav af Hr. Redaktør P. V. Grove, betragter jeg mig, udenfor Rettergangssager, som fritagen for fremtidig at beskæftige mig med ham. Jeg holder mig nu til den, der paa »Udgivernes Vegne« har Tilsynet med »Dagbladets« Virksomhed, og som modtager sin Betaling derfor i klingende Mynt, Hr. Prof. C. Goos; ikke fordi han i og for sig er værd at diskutere med, men fordi hans journalistiske Kvalitet kaster et interessant Lys over den Regering, hvis Tillidsmand han er. I »Dagbladet« for 31. Maj f. A. har han leveret en Anmeldelse af »Vor Opl. forts.«, hvori mindst de to Trediedele bestaaer af Vredsudbrud mod min Person. De vilde maaske vær. kjærkomne for Adskillige, dersom de vare lidt mere pikante. Men ved sin »store Bastian«, som han gjentagende kalder mig, ved det »idelige Hvad behahaha — hvad beha-ger«, som han tillægger mig, ved at

kaste »fhv. Stolemagersvend Ad. Keiffler« hans tidligere Haandværk i Hovedet og ved meget Andet af samme Slags tilfredsstillende Prof. Goos ikke dem af sine Læsere, som vente sig lidt Mere af ham end af en kaad fjortenaars Person.

Lad derfor Prof. Goos's Tone og Opdragelse være, hvad den er, og lad os vende os til Realia, til Gjenstanden for hans Anmeldelse. Det Betegnende for ham er her, at han omhyggelig undgaaer, hvad der eo ipso ligger for ham at omtale, og at han ligesaa omhyggelig omtaler, hvad der eo ipso ligger for ham at undgaae. Naar jeg saaledes udførlig har fremhævet og motiveret de Grundlovsforandringer, som ere nødvendige, hvis en Forfatningskamp som den nuværende fremtidig skal forebygges, skulde man synes, at der her netop var et Felt, hvor han kunde ønske at gjøre sin juridiske Overlegenhed over mig gjældende, eventuelt ved grundigt at kjøre mig tilvands. Men han tier. Og deraf slutter jeg, at han væsenlig ikke kan gjen-drive mig, ellers havde han Hjertens gjerne gjort det. Men hvorfor indrømmer han da ikke helt eller delvis Rigtigheden af disse mine Forslag, som holde sig udenfor ethvert partipolitisk Synspunkt? Fordi Prof. Goos gjennem hele sit politiske Liv noksom har vist, at det slet ikke interesserer ham, hvorledes en Strid i Folket bedst forebygges, men alene hvorledes den bedst holdes i Gang. Men naar det gjælder om at hentyde til Forhold eller Personer, som man skulde troe, han ikke for sin Død vilde berøre, saa er Hr. Professoren paa Pletten. Han kan ikke nægte sig den Fornøjelse at give sin Anmeldelse af min Brochure Overskriften »Pamfletlitteraturen«. Det falder ham ikke ind, at han

derved vækker Mindet om sin Deltagelse i et mildest talt yderst suspekt Bladforetagende med tilhørende for ham selv uforglemmelige Suiter. Han forraader sin Trang til at nævne mig som »Injuriant« mod »Punch«, fordi han holder Medarbejdere sammen med dette Organ, og hans egen journalistiske Honnør derfor er i Niveau med Angelo Haases. Og han kaster ubetænksomt et medlidende Sideblik til sin Ven og Soldebroder i »Folkets Nisse«, Kapitain Gjørup, hvis Rolle i Højres Agitation jeg havde omtalt. Og med dette Trio omkring sig: den »Ny Socialist«, »Punch« og »Folkets Nisse« undser han sig ikke for at tale om min »Pamfletliteratur.«

I »Vor Opl. forts.« anmodede jeg det Gooske Organ om behageligst at oplyse, hvor jeg i »Opl. Fhd.« havde, som »Dagbl.« udtalte, opdisket »Røverhistorier, alle byggede over Principet Snerpe«, eller været Gjenstand for »let gjennemskuelige Mystifikationer«. Jeg fordrede kun, at Bladet skulde anføre »et« Exempel paa »alle« disse »let gjennemskuelige« Forsyndelser. Og jeg tilføjede, at hvis det ikke evnede dette, maatte Ophavsmanden til disse Sigtelser imod mig være en »uærlig Literat, som forsætlig debiterer usande Beskyldninger«, saa vist som, at ingen hæderlig Mand vilde uden Skygge af Bevis eller Grund offentlig rette saadanne Sigtelser mod en navngiven Forfatter. Hvorledes har nu Prof. Goos i Anmeldelsen af mit sidste Skrift stillet sig til denne min Opfordring? »Dagbl.« erklærer, at det ikke vil efterkomme den: det vil ikke ulejlige sig med »et nyt Gjennemsyn af Pamfleten fra 1886«. Godt. Mere forlange vi ikke. Thi Enhver vil uden Vejledning nu kunne besvare det Spørgsmaal:

Staaer »Professor, Dr. juris C. Goos« paa »Dagbladets« Bagside, som Garant for en agtværdig — eller for en nichtswürdig Polemik? »Det behøves i hvert Fald ikke« (at motivere Beskyldningen for »Snerpe« mod mit forrige Skrift, »Opl. Fhd.«), »da det foreliggende Skrift (»Vor Opl. forts.«) indeholder Materiale nok til at godtgjøre dens Rigtighed«. Lad os da gennemgaae dette »Materiale« selv i dets ubetydeligste Punkter, forat Prof. Goos kan erkjende, med hvilken Grundighed jeg behandler ham.

1°.» For blot at gribe iflæng i hans (mine) Betragtninger angaaende »den ministerielle Forfremmelsespolitik«, »der konkludere i Paastanden om, at man ikke længere »kan stole paa Regeringens «forsvarlige Besættelse af »Statens Embeder« — saavidt er, os bekjendt, vor »Venstrepresse endnu ikke naaet — saa er det f. Ex. »en ren Misforstaaelse, naar han troer, at Ministeriet »har begunstiget Advokat Hindenburg ved Udnævnelsen »til Kammeradvokat.« Atter den usalige Hindenburg. Men skal da det arme Menneske aldrig faae Ro i sin politiske Grav? Her har jo Prof. Goos selv givet et flagrant Exempel paa, hvorledes man tvinger mig til at vende tilbage til »gamle Sager« til »Højres« forlængst udtærskede »Personligheder«. Og hvilket vidunderligt Træf, at første Gang Hr. Professoren gramser »iflæng« mellem mine »Misforstaaelser«, faaer han Tag i et politisk Kadaver, der i levende Live var ligesaa tilsølet, som han selv er det. Hvilket Omen? Ikke »Politikeren« men Juristen, Kammeradvokaten Hindenburg lever endnu, indtil det engang lykkes at slaae ham ihjel, og han lever efter sin nye Udnævnelse i bedste Velgaaende. Rigtignok fortæller Prof. Goos,

at »Hr. Hindenburg egentlig slet ikke er bleven ud-
 »nævnt til Noget — — som den ældste praktiserende
 »Advokat rykkede han simpelt hen op i Pladsen« som
 konstitueret Kammeradvokat, og derfor er han ligesaa
 lidt »begunstiget« med som »udnævnt til Noget«. Her
 have vi et ypperligt Paradigma paa denne halvt vrøvle-
 vorne, halvt tilslørede Argumentation, som hører til
 Dagens Orden under Prof. Goos's Garanti »paa Ud-
 givernes Vegne«. Han maa vel kunne begribe, at
 man ikke »simpelt hen« eller mekanisk »rykker op«
 fra en privat Stilling til Statens Tjeneste, men at dertil
 behøves Regeringens Initiativ. Og Prof. Goos veed jo,
 at Kammeradvokaturen »begunstiger« Hr. Hindenburg
 med Tusinder af Kroner mere, end han selv tilligemed
 hele sit Redaktionspersonale indbringer »Dagbladets«
 Aktionærer.

2°. »Hvad Hr. Rump angaaer, om hvis Kvalifika-
 »tioner som Amtmand Hr. O. jo ikke har Skygge af
 »Begreb, burde han vide, at Amtmandsposterne ej høre
 »til de Embeder, der ere særlig efterspurgte af Under-
 »dommere, og at deres Besættelse af den Grund jevnlig
 »medfører administrative Vanskeligheder.« Men dette
 gjælder kun for nogle af de faa Underdommerembeder,
 som ikke ere paa fast Gage, og af dem som ere det
 kun for Embeder af første Klasse, der med Alderstillæg
 ikke ere stort lavere end de yngste Amtmandsposter.
 Men Rumps Embede i Korsør var et andet Klasses,
 som med Alderstillæg var paa 5800 Kr., medens han i
 Hjørring begynder med i Alt 7000 Kr., (jvnf. Lov af
 1ste April 1871). Der er saaledes en Avance paa 1200
 Kr., hvilket det ikke »medfører administrative Vanske-
 ligheder« at faae Folk til at »efterspørge«; hertil kom-

mer endvidere den højere og mere ansete Embedsstilling. Atter her have vi saaledes et Exempel paa de afjaskede og tendentiøse Betragtninger, der give det Gooske Organ dets daglige Præg, og som i deres Upaalidelighed ej engang fortjene Karakteren »Snerpe«. Hvad dernæst Rumps administrative »Kvalifikationer« betræffer, har jeg aldrig bedømt dem; men jeg har, Gud hjælpe mig, heller aldrig hørt dem rose. Jeg veed kun, at han som en radikal Højreagitator var fuldkommen uskikket til en Amtmands Stilling, især hos en saa gennemgaaende venstresindet Befolkning som Vendsyssels. Udnævnelser som Rumps, Hindenburgs og mange Andres vilde være selvskrevne for en Regering, som vil trodse og hidse Oppositionen. Men for et Ministerium, der efter sit egende Sigende »Intet hellere ønsker end at række Haanden« til Modparten, ere de et uigjendriveligt Vidnesbyrd om Regeringens Mangel paa Omtanke. Jeg henstiller derfor til Prof. Goos og Højrepressen overhovedet, at man ikke tvinger mig videre ind paa Ministeriets »Forfremmelsespolitik«. Jeg har tilstrækkelig belyst den i tidligere Skrifter, og at vende tilbage til den vil ligesaa lidt blive til Fornøjelse for Regeringens Favoriter som for selve Regeringen.

3°. Jeg har i mine sidste Brochurer gjentagende omtalt »de berømte Nellemannske« Retsbetjente og Regeringens Mangel paa Tilsyn med deres Embedsførelse. Dette kalder Prof. Goos »Stupititeter«, thi han mener: »Tvertimod er Forholdet netop det, at han »(Justitsministeren) næsten slipper disse Embedsmænd »af Syne i samme Øjeblik deres Udnævnelse er under»skreven, idet de paa Grund af deres mangeartede »Forretninger have at bestille med en stor Mængde

»Myndigheder, navnlig Indenrigsministeriet, og at de i »Amtmanden have saa at sige den eneste Foresatte, »med hvem de staa i Forbindelse.« — Men naar de Herrer, som ved »deres Udnævnelse slippe Justitsministeren af Syne«, begaae en eller anden grov Bêtise, komme de ham vel atter til »Syne«? Men hvor findes der i Hs. Excellences 12aarige Regimente noget Exempel paa, at selv den forsømmeligste eller dummeste af hans Embedsmænd har faaet sin Afsked paa Grund af Uduelighed? Hvor har Befolkningen set noget Tegu paa, at Justitsministeriet blot i rettesætter en Embedsmand, hvad enten hans Adfærd vækker Latter eller Forargelse, hvad enten han høflig lader sig føre ned ad en Tribune, eller han arrangerer en Henrettelse, som ender med en atroce Mishandling? Naar jeg undtager de Tilfælde, hvor hans Embedsmænd gjøre sig skyldige til kriminelt Ansvar, som Kassesvig o. L., mindes jeg intet saadant Exempel. »Amtmanden er »saa at sige deres eneste Foresatte,« fortæller Prof. Goos. Men af hvilken Værdi ere disse »eneste Foresatte«? I Kjøbenhavns Amt, hvor en Birkedommer havde Kassen i Orden, hver Gang Amtmanden var saa venlig at underrette ham om Dagen, den skulde efterses? I Aalborg Amt, hvor der er et Bælum Herred? I Holbæk Amt, hvor Dommervirksomheden plejes i Merløse-Tudse Herred? I Maribo Amt, hvor en Underretsdommer dømmer Folk til at halshugges, og faaer Medhold hos Højesteret, indtil det i sidste Øjeblik oplyses, at Dommeren var sindssvag?

Disse Amtmandshistorier ere Alle og Enhver bekendte. Men der gives mange andre, som aldrig komme frem for Offentligheden. Det var derfor værd

at vide, hvad Hensigten er med hele vor Amtmandsinstitution. Holde vi Amtmænd alene for, at de skulle præsidere i Aamtsraadene, resolve i Jordemodersager o. a. Bagateller, fungere som Brevsamlere for deres Undergivne o. L.? Er Meningen ikke, at de flittigt skulle tilse deres undergivne Embedspersonale og stadig holde Regeringen à jour med dets Kvalitet? Men man vil forgjæves søge et Exempel paa, at en Amtmand er bleven straffet under Ministeriet Estrup. Selv efter den groveste Forsømmelse og Malkonduite taaer han Lov til at blive siddende, indtil han kan gaae af med fuld Pension, et animeret Festmaal og en smagfuld Bordopsats, eller han forfremmes til en endnu mere anset Stilling, eller naar der intet er, hvortil han mere kan forfremmes, betitles og beordnes han saaledes, at man skulde troe, han havde en lang og glimrende Embedsvirksomhed at se tilbage paa. Dette er jo bogstavelig Tilfældet netop med de Embedsskandaler, vi i den senere Tid have set. Men da staae vi atter overfor Spørgsmaalet: Hvad er det for en administrativ Kontrol, hvormed Regeringen virker, naar den ikke engang kan se sine 18 Amtmænd paa Fingrene, og ej engang evner at ramme een af dem? At et saadant Regimente er over al Maade demoraliserende, er vel indlysende. Ogsaa her henstiller jeg til Prof. Goos, at han ikke tvinger mig videre ind paa de »gamle Sager«, der udmærke Regeringens »Embedspolitik«, og som stadig rekrutteres med nye.

4°. Jeg fremhævede det som en specifik Ejendommelighed ved Estrupiatet, at vore Ministre i Mod-sætning f. Ex. til de engelske, kun færdes paa de

konservative Klubbers og Højre-Vælgerforeningernes lukkede Møder. »Ogsaa i England« findes der konservative Klubber, hvor Døren ikke staaer aaben for »Krethi og Plethi«, mener Prof. Goos. Ja, vist gjør der. Der findes ogsaa Jokeyklubber, Roklubber o. a., hvor »Krethi og Plethi« ikke kommer. Men Forskjellen er, at medens de engelske Ministre optræde snart offentlig snart i Klubber, ganske som det kan falde sig, agitere de nuværende danske Ministre kun paa lukkede Møder og kun i exclusive Forsamlinger, selv naar de som eventuelle Valgkandidater ville sikre sig Vælgernes Stemmer, at de i deres Agitation skye Debatten, fordi de skye Gjendrivelser. Et saa latterlig gennemført Afsondringssystem findes alene i Danmark. Derfor betegnede jeg vore Ministre som de konservative Klubbers og Højre-Vælgerforeningernes »Indpidskere. Noget, man ellers overlader halvt deklarerede Individider«. — »Snerpe«, udbryder Prof. Goos, »i England er Bestillingen som »whipper in«, Indpidskeren, en Ærespost«, hvilket ses deraf, »at da Underhusets »whip« for et Par Aar siden trak sig tilbage efter en lang Virksomhed, erholdt han en national Dotation.« Men Hr. Professoren troer vel ikke, at det engelske Underhus er en Klub eller en sluttet Vælgerforening? »Underhusets whip« giver sig ikke af med at pidske paa Klubynglinge og Vælgere. Men han »indpidsker« de Valgte, Repræsentanterne, at de ved deres Afstemninger i Underhuset holde sammen, og derfor fik han for et Par Aar siden en »national Dotation«. Jeg anbefaler Prof. Goos, at han sætter sig lidt mere ind i de »engelske« Forhold. Han vil da finde ogsaa en anden Forskjel mellem dem og vore:

I England belønner man politisk ansete og agtede Mænd, i Danmark ikke blot »halvt« men ogsaa helt »deklasserede« politiske Individier. Vi have f. Ex. en embedsmandig Politiker, der offentlig, gjentagne Gange upaataalt har ladet sig beskyldte for bevidst Usandhed, Fejghed o. A., og hvem Regeringen desuagtet har tildelt en »national Dotation«, i Form af et Tillægsembede. Lad os derfor heller ikke røre mere ved dette Punkt.

5°. Prof. Goos som Sprogforsker. *a*. I min sidste Brochure brugte jeg Udtrykket »Ih, Du Fristens« i min Forbauselse over et halsbrækkende Ræsonnement, som fandtes i »Dagbladets« Anmeldelse af mit forrige Skrift. I denne Anledning skriver det Gooske Organ: »Det bekjendte Udraab »Ih, Du Fredsens!« fører han (jeg) ganske troskyldig tilbogs som »Ih, Du Fristens!« »Hr. O. er som J. L. Hejbergs Ledermann, der ogsaa levede af at gjøre opmærksom paa Misbrug, men ikke var Mand for at skjelne mellem frimodig og Frimurer.« Men Hr. Professoren forhaster sig. Begge Udtryk forekomme jevnlig i daglig Tale, kun sjældent paa Prent. »Ih, Du Fredsens« har jeg set, men jeg mindes ikke hvor; »Ih, Du Fristens« har jeg truffet hos Kierkegaard, men det er mig umuligt at oplede det i hans vidtløftige Literatur. Men begge ere forvanskede Udtryk: »Fredsens« for Fredens (Gud eller Aand), »Fristens« for Fristelsens. De savne saaledes begge sproglig Berettigelse, og intet af dem forekommer derfor hverken i Videnskabernes Selskabs Ordbog eller hos Molbech. — *b*. I sin Anmeldelse af »Opl. Fhd.« paatalte »Dagbladet« min »Lyst til at prange med klassisk Viden«, fordi jeg paa et af mine Skrifter havde anvendt et latinsk Motto paa 3 Ord. Jeg sva-

rede herpaa, at denne Paataale var meningsløs, fordi Bladet selv strax efter mødte et latinsk Dicton paa 6 Ord. (»Qvod licet Jovi. non licet bovi«). »Dicton«, udbryder Prof. Goos, det hedder »Dictum«, og nu følger en Klamamus om mit sproglige »Snerpe«. Hr. Professoren troer aabenbart, at »Dicton« er et Ord, jeg selv har lavet. Men han kan finde det i ethvert fransk Skolelexicon, t. Ex. hos Boring. I Billes og Topsøes Tid havde »Dagbladet« sine fleste Læsere hos det universitetsdannede Publikum, men i den Grove-Gooske Periode maa det søge sin diminutive Læsekreds hos den halvdannede Portion af Højres Middelstand; derfor prostituerer det sig jævnlig ved sin Uvidenhed. Dersom Prof. Goos kan saa meget Fransk, at han forstaaer Littré, vil han finde: »Dicton (di-ktion). mot. sentence, qvi a passé en proverbe«. Ordet er meget almindeligt. Sidst jeg saae det, var hos en af Frankrigs første Stilister. Barante (Histoire des ducs de Bourgogne). hvor det om Schweizernes Grusomhed ved Murten hedder: »Cruel comme à Morat« blev gjennem mange Slægtled »un dicton populaire«. Men Dictum betyder noget helt Andet, det er et juridisk Udtryk: »Dictum (di-ktion), dispositif d'un jugement, d'un arrêt« (Littré). »Dicton« er derfor et Udtryk for Begrebet Lignelse, »Dictum« for Begrebet Kjendelse. For Prof. Goos personlig har hans Vildfarelse vel ikke stort at sige, men lidt Kjendskab til det franske Retssprog klæder dog ikke ilde for en Professor juris ved Kjøbenhavns Universitet.

Disse vare de 5 Punkter, hvori Prof. Goos skulde paavise »Principet Snerpe« i min sidste Brochure, og

hvormed han skulde skaffe sig lidt Oprejsning for den ynkelige Sortie af den samme Sigtelse mod min forrige, hvilken han trods min Opfordring nægtede at motivere. Resultatet er blevet, at han har leveret de 5 skjønneste Beviser paa sin egen Uvidenhed. Men der ere et Par andre Punkter i hans Artikel, hvor de Fleste af mine Læsere studsende ville spørge: Er det en uforsættlig Usandhed eller er det — — — —? De ere:

1°. I »Statscoup« fremhævede jeg det Urimelige og Ugjennemførlige ved de to af »Socialdemokratens Programmer«, »Udryddelsen af alle sociale og politiske Uligheder, der dele Folket i Klasser« og »almindelig, lige og direkte Valgret for alle Mænd og Kvinder fra 22-Aars Alderen«. Og i »Vor Opl. forts.« betegnede jeg atter disse to Programmer som »i høj Grad utopiske« og skikkede til at bevirke en »fjendsk eller spodsk« Stemning mod Socialdemokratiet. Desuagtet skriver Prof. Goos: »Hr. O. har amnesteret »Socialdemokraten«, hvis virkelige Redaktør han for faa Aar tilbage (i »Statscoup«) var saa henrykt over at have faaet fat i Kardusen.«

2°. I »Vor Opl. forts.« fremhævede jeg de Fejl, hvormed Oppositionen, »i højere Grad end Regeringen«, havde fremkaldt den nuværende Situation: Programløsheden, Uforsigtigheden overfor en Rigsrets-institution som den nugældende, den ubetænksomme Holdning under Finanslovens Behandling i Sessionen 1884—85 o. m. A., og jeg sluttede med at pointere, saa stærkt jeg formaaede, at Oppositionen er i Øjeblikket »aldeles uskikket« til at komme til Roret. Prof. Goos: »Hr. O. har nu givet det samlede

Venstre Aflad for alle Synder, det har begaaet eller fremtidig vil begaae».

3°. I »Forl. eller Revol.«. i »Statscoup« og i »Opl. Fhd.« udviklede jeg, at hvor nødvendig og uundgaaelig en Ophævelse af Forfatningen end vilde blive, var der i det Mindste een Regering, der ikke med Nytte kunde gennemføre en saadan Foranstaltning, nemlig den Estrupske, fordi den ved hele sin Fortid vilde være ude af Stand til at frigjøre sig for Højre-agitationens Paavirkning. Og i »Vor Opl. forts.« fastholdt jeg det Samme, sluttende med: »Allermindst som Forholdene nu have udviklet sig, kan Ministeriet Estrup bryde med Højre; det vilde sandsynligvis Dagen efter være styrtet.« Prof. Goos: »Estrup angriber han« (jeg) — — — »fordi han ikke har villet gjøre Statscoup.«

Ingen af mine andre Recensenter, selv de mest tungnemme, og Ingen, med hvem jeg har samtalet eller brevvetet om min sidste Brochure, har forraadt det mindste Tegn paa, at han har misforstaaet mig i de nævnte 3 Punkter. Men Prof. Goos har det og i den Grad, at han har faaet det stik Modsatte ud af, hvad der klart og tydeligt var fremsat. Hvilken sørgelig Ruin frembyder ikke Hr. Professoren, hvilket Vidnesbyrd om den Fordummelse, hvormed Estrup-iatet hjemsøger vore politiske Mænd? Thi at Prof. Goos med Overlæg har villet debitere notoriske Usandheder, at han skulde være en journalistisk Falskner — ja, vistnok er Hr. Professorens politiske Moral yderst skral, men for mit Vedkommende vægrer jeg mig ved at tiltroe ham Sligt. Men selv naar vi anvende den mildeste Fortolkning af »Dagbladets« Virksomhed: at det driver

det saavidt i maadelig Tænkning og i afjasket Stil, at dets Publikum faaer en fuldstændig villedende Opfattelse af Hovedpunkterne hos de Forfattere, som Bladet vil anmelde, pantrænger sig dog det Spørgsmaal: Hvad er de Herrer Aktionærers Mening med Forretningen i Læderstræde? De have jo Syn for Sagen, at Navnet Goos-Grove jager Abonnementerne bort i skokkevis. Hvorfor da længere opretholde en Journalistik, der ikke bringer »Højresagen« saa megen Ære og dem selv saa megen Fordel, som kan ligge paa en Negl, og om hvis snarlige Ophør de som fornuftige Mænd dog ikke kunne tvivle? Det Gooske Organ er som en gammel aflægs Støver, der lyder Navnet »Snerpe«, og som er dømt til at skydes, men som foreløbig faaer Lov til at jage med fuld Hals og halv Vind, mere til Forstyrrelse end til Skade for Jagtreviret.

Til sidst beskylder Hr. Professoren mig for, at jeg i mit sidste Skrift har opfordret Hæren til en Revolte mod Regeringen, og at jeg har vidst at »gardere« mig ved »Omsvøb og Reservationer«. »Men intet Menneske, der overhovedet forstaaer at læse og »lægge sammen« — men det er netop dette, som det »Gooske Organ ikke forstaaer« — »er i Tvivl om, at »Forfatteren opfordrer til Mytteri af Hæren«. Som man vil mindes, gik min Fremstilling ud paa at vise den Uforstand, hvormed begge Parter, Regeringen og Oppositionen, opfatte Hæren nemlig som en Faktor, hvis Betydning i Konflikten staaer langt tilbage for Betydningen af det Kævl, hvormed de Aar ud og Aar ind harcellere hinanden. Jeg paaviste, at begge Parter, hver ad sine Veje, dels aktivt dels passivt støde Hæren fra sig saaledes, at det er umuligt alt nu at forudsige.

hvor den i Afgjørelsens Stund vilde stille sig. Dersom jeg havde ment, at det Øjeblik allerede nu var kommet, da enhver højerestaaende, tjenestegjørende Officer kunde med fire Ugers Varsel vælte hele det nuværende Kaos, uden at der blev løsnat et Skud eller trukket en Sabel — vilde jeg have anset det for min Skyldighed at sige det. Men dette mener jeg ikke. Jeg mener kun, af de Grunde jeg udførlig har angivet i Brochuren, hvad jeg har sagt: at Hæren er »usikker«. Ikke i en eneste af alle de Udtalelser, jeg har læst eller hørt om »Vor Opl. forts.«, har jeg truffet end den svageste Hentydning til, at jeg har villet opfordre til en Militærrevolte. Og Prof. Goos bør skamme sig over, at en for en Mand i hans Stilling saa uværdig Beskyldning mod en navngiven Forfatter kan komme til Orde i hans Organ. Derfor ind med ham under Nellemann-Punchs Familieparaply.

Efter disse to civile Recensioner af »Vor Opl. forts.« vender jeg mig nu til de militære. De ere tre i Tallet. Jeg indskrænker mig her til at belyse selve Anmeldelsernes Værdi, idet jeg under de følgende Af-snit vil komme nærmere ind paa Gjenstanden for mit Angreb paa Krigsministeriet i min sidste Brochure. — I »Berl. Tid.« for 20 og 21 Maj f. A. findes en Artikel: »Befæstningssagen«. Ansvar for denne lægger jeg paa Krigsminister Bahnson. Denne Methode, at holde mig til den resp. Minister i Alt, hvad der ham angaaende i det officielle Organ fremkommer uden Navns Underskrift, agter jeg ogsaa fremtidig at følge, hvor Artiklen ikke notorisk skyldes en Anden. Dette gjælder f. Ex. om de Zske Artikler. Om dem veed jeg, at de hidrøre fra en politisk Skribler, der tid-

ligere har skrevet under Navn i et af vore kjøbenhavnske Højreblade, men er slaaet saa grundigt ihjel, at han nu kun tør optræde som Anonym. Men ellers betragter jeg min Methode som særlig skikket til at bibringe de Herrer Ministre lidt Forsigtighed med deres Skriverier eller lidt Tilseende med det Blad, som repræsenterer deres Politik. Vel er jeg ingen Beundrer af den nuværende Regering, men jeg vil dog af almindelig national Skamfølelse saa inderlig nødigt, at dens Medlemmer som Forfattere skulle sættes i Klasse med deres impotente Journalister, eller at deres officielle Organ skal synke ned til sine Kollegers Niveau. Og specielt overfor den her foreliggende Artikel er der al Grund til at holde sig til Bahnson, eftersom han selv har enten skrevet den eller inspireret og korrigeret den. Det Stereotype i hans Stil og det Absurde i hans Ræsonnements røber ham tilstrækkelig. Altsaa til Sagen.

»Det er ikke vor Agt«, skriver han, »at inklade os i en Polemik med Brochurens Forfatter.« Men det er »Morgenbladet«, han vil tillivs, fordi det har baseret sig paa mit Skrift i sine Angreb paa Krigsministeriet. Jeg finder nu, at Bladets Benyttelse af mine Betragtninger og Oplysninger har, jeg vil ikke sige i alle Detailler, men i sin Helhed været korrekt. Og det bedste Tegn herpaa turde være, at Bahnson ikke senere har besvaret noget af de talrige Angreb, som »Morgenbladet«, støttende sig paa Brochuren, sidste Sommer rettede imod ham. Han taug imod Sædvane bomstille i begge sine Livorganer. »Berl. Tid.« og »Vort Forsvar«. Men ellers vedkomme »Morgenbladets« Angreb paa Krigsministeriet mig ikke, og jeg

skulde derfor ikke have rørt ved Bahnsons Artikel, hvis han ikke tværtimod sin Bestemmelse, i et Par Punkter havde indladt sig »med Brochurens Forfatter«.

Jeg paaviste udførlig, at dersom Befæstningskommissionens Regler — om hvis Rigtighed jeg ikke udtalte mig — skulle anvendes paa Dyrehaven, ville de baade fra vor egen og fra Fjendens Side medføre hele Skovens Ruin Syd for Eremitageplænen, naar vi lægge den nordre Befæstningslinie langs Lyngbyeenge. Disse mine Udtalelser gjengiver »Morgenbladet« uden at forskyldte nogensomhelst Unøjagtighed. Heraf tager Bahnson Anledning til at vende sig imod mig. »Det er vanskeligt at vide, hvor man skal begynde, og hvor man skal ende i et saa kunstigt og letfærdigt opstillet Væv« som min Betragtning om Dyrehavens Skjæbne. Ja, det tror jeg overmaade gjerne. Det er den sædvanlige Passus, hvormed Bahnson indleder sine anonyme Stridsartikler, og hvorpaa man strax kjender ham. I sin polemiske Ubehjælpomhed veed han aldrig, hvor han »skal begynde«, men Enhver veed, hvor han vil »ende«. Saaledes ogsaa her. Han bestrider ikke min Konklusion, at de nævnte Rydningsregler vilde tiltetgjøre Skoven. Men han har den interessante Dristighed at skrive: »det er en Misforstaaelse, at de 4 Regler, »Morgenbladet« (støttende sig paa Brochurens Referat af Befæstningskommissionens Betænkning) anfører om, hvad der skal ryddes i 1000, 2500, 4000 og 6000 Alens Afstand, fordres anvendte paa Dyrehaven.« Men naar Befæstningskommissionens Regler for Skovrydning ikke skulle anvendes paa den umiddelbart foran Befæstningslinien liggende Skov, hvorpaa skulle de da anvendes? Allerede her røber sig Bahnsons

barokke og enestaaende Argumentation. Men man faaer et endnu fyldigere Billede heraf, naar man læser, hvad Bahnson selv meddeler S. 40—41 i Pjecen »Forsvars-sagens Behandling i Folkethinget«, om Befæstningskommissionens Forslag: »Tilbage bliver kun at undersøge Skovens Betydning paa de Punkter, hvor deres »Rydning kunde blotte en for Fjenden gunstig Terræn»overflade. I dette Tilfælde har man opstillet som det »ønskelige Maal: 1. Indtil 1000 Al. Afstand foran Glaciet fjernes Alt, som giver Skyttesværme Dækning; »2. Indtil 2500 Al. Afstand maa man have et almindeligt Indseende i Terrænet. 3. Indtil 4000 Al. Afstand »maae de Steder, som egne sig til Batterianlæg blottes; »4. Indtil 6000 Al. Afstand maa der i Hovedskudretningen føres 30—40 Al. brede Gjennemhug i store »Skove, og — — — — — naar man anvender disse »Regler paa det skovrige Terræn*) foran Befæstningsliniens Nordfront*) og Nordvestfront, saa — — — »stole vi sikkert*) paa, at den Anskuelse, som »Kommissionen er kommen til — — vil blive anset for at være rigtig.*)

Bahnson har altsaa bevist, at Befæstningskommissionens Rydningsregler skulle, hvad Enhver kunde begribe, anvendes paa Dyrehaven. Han er fanget i mit »kunstige og letfærdige« Net. Jeg lader ham et Øjeblik slippe ud deraf, for atter at indfange ham. Han vil nemlig i sin Art. af 20de Maj f. A. gjøre gjældende, at der til hans Feltbefæstning ville udfordres færre Terrænforberedelser end til en permanent Befæstning. »I Krigstid vil der til en Feltbefæst-

---

*) Udhævet af mig.

ning ikke (saaledes som ved en permanent Befæstning) kræves Rydninger af Skovterrænet Syd for »Vejen Fortunen-Klampenborg; der vil kun blive ryddet »den sydlige Rand af dette Bælte« o. s. v. Ogsaa her have vi et Udslag af den specifikke Bahnsonske Logik. Thi det er umiddelbart indlysende, at jo svagere en Befæstningskonstruktion er, desto mindre vil den kunne undvære Sløifningsarbejder i Terrænet. Men atter her fange vi ham med hans egne Ord. I den ovennævnte Pjece, »Forsvarssagens Behandling i Folkethinget« skriver han selv S. 32: »det er ganske overordenlig sandt,*) naar Forsvarskommissionen siger, at »det er indlysende, at endnu muligvis manglende Sløifningsarbejder aldrig ville kunne »foranledige en saadan Svækkelse af Forsvaret, som det vilde være. hvis der i samme »Tilfælde ikke havde været en permanent Befæstning.«*) Det vil sige en Feltbefæstning fordrer større Sløifninger i Terrænet end en permanent. Jeg tillader mig derfor at spørge: Skal Diskussionen om Forsvarssagen fra Regeringens Side være Tænkning eller Pjank, Alvor eller Løjer? Men om selve Bahnsons fremtidige Betydning for vort Forsvar nærer jeg ingen Tvivl. Thi naar han allerede som Oberst har kunnet vise saadanne militære Kvalifikationer, som ere komne for Dagen i hans Artikel i »Berl. Tid.« om Dyrehaven og Feltbefæstningen — hvad vil man da ikke kunne vente af ham, naar han bliver General og Chef for Artilleriet?

Sluttelig bebrejder han mig, at jeg i Gjengivelsen

---

*) Udhævet af Bahnson.

af det »krigsvidenskabelige Selskabs« Forhandlinger har »fortiet« følgende 3 Punkter. 1°. At det var »efter Krigsministeriets Tilskyndelse,« at det dengang udarbejdede Befæstningsforslag blev diskuteret i Selskabet. Men dette var jo saa ligefrem indlysende, at jeg ikke behøvede at meddele det. Hvem Anden end Krigsministeriet skulde have taget Initiativet til denne Diskussion? Rigtignok er Disciplinen i vort Officeerskorps ikke en præisisk. Men at tænke sig med Bahnson den Mulighed, at et Selskab af tjenestegjørende Officerer skulde mir nichts dir nichts optage et militært Regeringsforslag til Forhandling, vidner kun daarlig om hans egne disciplinære Begreber. — 2°. »At Dirigenten, Oberst Köbke, udtalte sin Tak til Ministeriet, fordi det havde tilladt, at Medlemmerne gjordes bekendte med og fik Lejlighed til at diskutere en Sag af saa stor Interesse.« Men hvad i al Verden var her fra min Side at »fortie«? Jeg maatte jo forudsætte det som givet, at en saa vel opdragen Mand som Oberst Köbke i det Mindste vilde »takke« Krigsministeriet for Forslagets Fremlæggelse, om han end i sit stille Sind havde Lyst til at knipse det ned af Bordet. Vistnok lovede Obersten, som Bahnson meddeler, at Selskabet ikke vilde »sætte sig til Doms over Forslaget«. Men min Brochure gik jo netop ud paa at vise, hvor ubarmhjertigt de Herrer, og fremfor alle Oberst Köbke, »satte sig til Doms« derover. Og Andet kunde de ikke. Thi hvad er en saglig Diskussion om en Gjenstand Andet end en Dom derover? Obersten »takkede« ganske vist for Forslagets Fremlæggelse, men han betakkede sig for dets Gjennemførelse. — 3°. At

»Ingeniør-General Ernst udtalte, at Forslaget, der ikke turde betragtes som endeligt, nødvendigvis vilde blive underkastet ikke faa og ikke ganske uvæsenlige Ændringer«. Ja, her havde der unægtelig været Grund til at bebrejde mig en Fortielse«, hvis jeg i Brochuren havde givet det Udseende af, at Forslaget skulde opstilles som et endeligt og uforanderligt. Men jeg skrev tvertimod S. 164, at det under Forhandlingen blev »udtrykkelig forudsat, at det daværende Regeringsforslag vilde undergaae Forandringer med Hensyn til »Enkelthederne«, der først kunde foretages, naar Bevillingerne forelaae, at intet Befæstningsforslag kan være i den Grad forudseende, at der ikke, efterhaanden som Arbejdet i Marken skrider frem, maae komme nye Overvejelser om mangfoldige »Detailler«, og at dette vil vedblive indtil Arbejdets Slutning, saafremt man vil benytte Teknikens Fremskridt.« Saaledes forholder det sig med mine tre »Fortielser«.

Det Eneste, jeg i mit Referat af Selskabets Diskussion fortaug, var de resp. Taleres Navne. Skjøndt nemlig »Forhandlingerne« kunne faaes tillaans i ethvert offentlig Bibliothek, og jeg selv havde faaet dem i et saadant, ansaa jeg mig uberettiget til at navngive de resp. Talere i, hvad de havde sagt. Dels vare deres Udtalelser fremkomne inden fire Vægge, og de selv havde derfor et billigt Krav paa ikke med Navns Angivelse at stilles frem for Publikum. Dels vilde jeg ikke have trukket dem ind i den offentlige Diskussion, fordi de af disciplinære Hensyn ikke kunne deltage heri med den samme Uforbeholdenhed som i »det krigsvidenskabelige Selskabs« Lokale. Denne Diskretion fra min

Side, mener jeg, fortjente Paaskjønnelse. Men Sligt forstaaer Bahnson ikke at vurdere. Han navngiver i det officielle Organ baade Oberst Købke og General Ernst — med hvilket Resultat, skulle vi strax se. Og i Modsætning til de Bebrejdelser, jeg havde rettet imod ham i Anledning af alle de Fortielser. hvori han i sin Agitation har gjort sig skyldig, vil han gjøre gjældende, at han snarere har været »for aaben«. »I militære Kredse har man ofte drøftet det Spørgsmaal, om Ministeriet ikke begaaer en Fejl ved uden Betænkelighed at lægge alle Kort paa Bordet.« Men dette har man aldrig bebrejdet ham. Han lægger kun nogle Kort frem, men langt fra »alle«, og derved faaer man et uklart Indtryk af den Sag, han vil behandle. Bahnson er ikke »aaben«, men aabenmundet, og denne Skavank lader sig særdeles godt forene med hans Fortielser. thi den vidner ikke om Oprigtighed, men om en Mangel paa Selvbeherskelse, der gjør ham farlig i en Debat. Hver Gang han derfor laver sig til at tale, ryster og bæver hele den Bahnsonske Klike over. hvad der nu skal komme.

I »Berl. Tid.« for 3. Juni f. A. har Oberst Købke søgt at yde sin Ven, Bahnson, den Hjælp, hvortil han saa haardt trængte. Heller ikke Hr. Obersten ønsker at »indlade sig i en Polemik med Brochurens Forfatter.« Og dette kan være ret forstandigt, thi hans Artikel er i høj Grad skrøbelig. I »Vor Opl. forts.« gav jeg gennem udførlige Citater en Fremstilling af Forhandlingerne i »det krigsvidenskabelige Selskab« 1882—83 om det Befæstningsforslag, der i 1883—84 blev godkendt af Befæstningskommissionen, og som var det gjældende

under Forhandlingerne i Rigsdagen, indtil Bahnsen i Januar 1886 tog det tilbage. I Anledning heraf skriver Hr. Obersten, at jeg »i Strid med Virkeligheden har paastaet, at dens (Forhandlingens) Resultater afgave Vidnesbyrdet om den i de mest sagkyndige Kredse herskende Uenighed om, hvorledes Kjøbenhavn skal befæstes.« Dette er hverken loyalt eller klogt sagt af Hr. Obersten. Hans egen Dom om det forelagte Befæstnings-Forslag lød saaledes:

»En energisk Angriber, der møder med en forud gennemtænkt Plan til Angrebet paa den projekterede Befæstnings højre Fløj (Lyngbyenge), vil sikkert, uden store Vanskeligheder, med forholdsvis ringe Tab og hurtigt kunne gennemføre Angrebet«. Han vil begynde Artillerikampen »fra Virumplateauet, Vest for Mølleaaen, og fra Dyrehavsplateauet, mellem denne Aa og Lyngbyenge. Det første Plateau med bagved liggende skjulte Partier er gunstigt for Artilleriangrebet, men endnu gunstigere er det sidstnævnte Plateau, idet der langs dets mod Fæstningen vendte Side umiddelbart Nord for Engene løber en Højderyg og findes Skovpartier, der saa godt som ganske skjuler det mod Indblik fra Fæstningen«. Det vil derfor være ham let at besætte det og at indrette sig der »uden at være i betydelig Grad forulempet af Fæstningens Ild. Sin 1ste Artilleristilling paa Dyrehaveplateauet etablerer han da umiddelbart bag Højderækken Bavnehøj—Dyrehavegaard (ved Fortunen), samtidigt med at han etablerer sin 1ste Artilleristilling paa Virumplateauet.« Til en Bedømmelse af Artilleristyrken kan man »exempelvis, men ens for begge Parter, antage, at der for hver 25 Alen

af Fæstningens Kamplinie er anbragt een Kanon i Mellembatterier, og at der ligeledes for hver 25 Alen af Angriberens 1ste Artilleristilling er anbragt een Kanon i Angrebsbatterier«. Paa Forsvarets Side vil man have en Linie imod Dyrehaveplateauet paa 4000 Alen, altsaa med Plads til 160 Kanoner; hertil kommer 27 Kanoner i Garderhøjfortet o. a. St., i Alt faaes saaledes 187 Kanoner. Paa Angrebets Side haves for Dyrehaveplateauets Vedkommende (thi Virumplateauet er kun af sekunderende Betydning) en Kamplinie paa 5000 Alen, altsaa Plads til mindst det samme Antal Kanoner«. Hvad dernæst Højdeforholdene angaaer, »har Bavnehøj 150 Fod over daglig Vande, Dyrehavegaards Bakke 160 Fod; mellem dem sænker Terrænet sig til 130 Fod, saa at den Bakkeryg, som dækker Angriberens 1ste Artilleristilling, har en Højde af mellem 160 Fod og 130 Fod. Triangelfortets Ildlinie vil omtrent ligge i Cöten 90 Fod, Garderhøjfortets i Cöten 135 Fod, Mellembatterierne ville faae deres Plads fornemmelig i Terræn af 90—100 Fods Højde«. Medens saaledes Forsvarets »Forter og Mellembatterier ikke kunne observere Nedslagene af deres Projektiler, vil Angriberen fra Punkter umiddelbart foran sin Batterilinie kunne overse Forter og Mellembatterier samt Adgangen til disse og med Lethed kunne indskyde sine Batterier«. Derefter vil Fjenden »anlægge 1ste Parallel paa Bakkeryggens ydre Skraaning og omkring Fortunen, idet Skoven forudsættes ryddet mellem Lyngbyenge og Vejen fra Fortunen til Klampenborg; og nu maa hans Bestræbelse rettes paa at ødelægge Garderhøjfortet, som kan bestryge Oversvømmelsen.

Her er »Sandsynligheden for, at Bygningen ikke vil kunne modstaae den mægtige Skydning, der paa en Afstand af 2—3000 Alen nu fornemmelig kan koncentreres imod den«, men skulde den det desuagtet paa denne Afstand, vil Angriberen rykke nærmere for at ødelægge det, og hertil er Terrænet ikke uheldigt, da der skyder sig en Bakkeryg frem mod Fortet«. Naar Fortet er ødelagt, »er Tidspunktet kommet for Angriberen til at søge at aflede Oversvømmelsen i Lyngbyenge, som hidtil kun har været ham til Gavn. Han er nu ved sin Ild Herre over Dalstrøget, thi det er ikke længere Forsvareren, der bestryger dette fra Garderhøjen, men Angriberen, for hvem Højderyggen fra Fortunen til henimod denne Høj er som en fremspringende meget dominerende Bastion, der maa gjøre Opholdet i Dalens sydlige Skraaning uudholdeligt for Forsvareren«. — Det er vel muligt, at enkelte af disse Misligheder kunne afhjælpes ved Tillægsforandringer i den foreslaaede Linie: men hvad man i ethvert Fald ikke kan fjerne, naar Linien vælges Syd for Engene, det er den store Betydning, det dominerende Terræn Nord for disse have for Angriberen under hans Forberedelse og under den 1ste Artillerikamp. Det fortjener derfor alvorlig Overvejelse, om man ikke bør vende for saa vidt tilbage til det tidligere Forslag, at man skyder Fortlinien frem til Eremitageplænen og t. Ex. anlægger 3 Forter mod Nord i en omtrent lige Linie, et paa Bavnehøj, et paa Bakken Nord for Dyrehavegaard og et paa Præstelletten.«

Som man ser, er Hr. Obersten ikke saaledes som Bahmson i Tvivl om, »hvor man skal begynde, og hvor

man skal ende« i en Diskussion. Thi han begynder med at betegne det dengang foreslaaede Forsvar paa Nordfronten som »sikkert« illusorisk, og han ender med at henstille til «alvorlig Overvejelse», om ikke et tidligere Forslag burde foretrækkes. Til ham sluttede sig Halvdelen af Talerne (se »Vor Opl. forts.« og »Referat af det krigsv. Selskabs Forhandlinger«), men ingen af dem var i den Grad hudflettende som — Oberst Köbke. Hans Bemærkning, at min Paavisning af det sagkyndige Selskabs Uenighed »om Befæstningsmaaden er i Strid med Virkeligheden«, tager sig derfor ikke rigtigt godt ud, og den vil neppe styrke Tilliden til hans Ord, naar han fremtidig vil deltage i Diskussionen om Forsvarssagen.

Da Hr. Obersten ej engang forsøger at nævne, endsige specielt at paavise en eneste Unøjagtighed eller Partiskhed i min Gjengivelse af Forhandlingerne i »det krigsv. Selskab«, synes det mig, at han havde al Grund til helt at tie. Hans øvrige Bemærkninger vare heller ikke uundværlige. Den ene gik ud paa, at fordi saa og saa mange Medlemmer af Selskabet udtalte sig for eller imod det daværende Regeringsforslag, deraf fulgte ikke, at der var det samme Meningsforhold hos dem, der ikke talte. Nej tilvisse, man kan ikke se Folk længere end til Tænderne. Men man kan heller ikke komme Sagen nærmere end ved at regne Stemmerne mellem de Talende. Hans anden Bemærkning fremhæver, at samtlige Tilstedeværende ved Diskussionens Afslutning sluttede sig til Dirigentens, Oberst Købkes. Ønske, at Rigsdagen vilde bevilge Midlerne til det forelagte Regeringsforslags Udførelse, og at de tilkjendegave dette ved alle »at rejse sig«. Jeg skal ikke gaae i

Rette med dem af de Herrer, som afgjort havde bekæmpet Forslaget, specielt for Nordfrontens Vedkommende, om deres Tilslutning til Dirigentens Opfordring var korrekt. Men naar Hr. Obersten til Forklaring heraf vil gjøre gjældende, at den »ansvarlige Behandling« af Forslaget ikke hørte hjemme i »det krigsv. Selskab«, men i en Militærkommission«, er dette Ræsonnement urigtigt. Hverken »Militærkommissionen« eller »det krigsv. Selskab« havde noget juridisk, men Begge havde de selvfølgelig et ligestort moralsk Ansvar for Forslagets Behandling. Og hvad specielt Oberst Købke angaaer, formoder jeg efter den »Behandling«, han havde tildelt Regeringsforslaget, at det moralske »Ansvar« var ham i den Grad trykkende, at han benyttende sig af sin Værdighed som Dirigent blev siddende, medens de Andre »rejste sig«.

Min Fremstilling af Selskabets Forhandlinger om Regeringsforslaget 1882—83 indeholdt ingen Kritik af Forslaget. Men dens Øjemed var at vise, hvorledes de Sagkyndige i Selskabet (til Oplysning for Oberst Købke: de i Diskussionen om Forslaget Deltagende, men hverken de Tiende eller de, som spillede Kort i Sideværelserne) saa godt som enstemmigt fordømte de Befæstningsprinciper, som Bahnson ikke dengang men nu, i sit sidste Forslag af 1886, har gjort gjældende for Nord- og Nordvestfrontens permanente Befæstning. Og jeg viste, at den selvsamme Bedømmelse bleve disse Principer til Del i Befæstningskommissionens Betænkning af 1883—84. Herimod indvender Oberst Købke Intet i sin Artikel af 3. Juni f. A. Hans Protest gjælder noget helt Andet. Jeg havde nemlig i »Vor Opl. forts.« bebrejdet Bahnson,

at han til Fordel for sit nugjældende Forslag havde paaberaabt sig de Sagkyndiges Tilslutning, baade naar han talte i Rigsdagen, i Pressen og paa sine Agitationsmøder i 1886, og at han fortaug, at han for de to nævnte Fronters Vedkommende havde netop det Modsatte af Tilslutning saavel i »det krigsv. Selskab« som i Befæstningskommissionen. Her er det Oberst Købke møder med sin Indvending: »Selv om »han (Bahnsen) kunde se bort fra den Diskretion, Medlemmerne (af Selskabet) vare berettigede til at forlange med Hensyn til Benyttelsen af de Udtalelser, med hvilke de efter Krigsministeriets Tilskyndelse vare fremkomne i fortrolige Møder, havde han dog senere som Minister ikke nogen Grund til særlig at fremhæve disse Udtalelser, eftersom de da allerede vare komne til kompetent Behandling hos Fagmyndigheder og i Militærkommissioner og derfor hørte til et tilbagelagt Stadium.« D. v. s.: Naar man ikke vil meddele, hvad man »fortrolig« har hørt, kan man aldrig komme »Diskretionen« nærmere, end naar man meddeler det stik Modsatte af, hvad man har hørt — og at den »kompetente Behandling«, der har fundet Sted, af det, man har hørt, ikke er fremkommen paa et præsentisk, men paa et tidligere, et »tilbagelagt Stadium«. Deri har han utvivlsomt Ret. Men da tillader jeg mig at bede Hr. Obersten fortsætte sin »kompetente Behandling« af vore krigsministerielle Projekter efter det samme retskafne Mønster, som han anvendte under Diskussionen i »det krigsv. Selskab 1882—83.

I »Vort Forsvar« for 12. Juni f. A. findes en lille Artikel af General Ernst, rettet mod »de mange Misforstaaelser«, som »Vor Opl. forts.« har forskyldt.

»Enkeltvis at opklare disse Misforstaaelser vilde imidlertid være et meget vidtløftigt Arbejde, der vistnok vilde trække for store Vexler paa Læsernes Taalmodighed og kræve mere Plads i »V. F.« end ønskeligt.« Men det forekommer mig, at det mindst »Vidtløftige« havde været, om Hr. Generalen helt havde sparet sig sin lille Insinuation om de »mange« Misforstaaelser, naar han dog ikke vilde »opklare« dem, thi den Slags Vendinger høre ikke hjemme i en god Polemik, men kun hos vore Døgnliterater, som Hr. Generalen dog sikkert ikke ønsker at efterligne. Og hvad »Pladsen« i »V. F.« angaaer, behøver General Ernst virkelig ikke at genere sig, thi Bladet har noksom vist, at det har langt større Plads end 1½ Spalte til daarlige Artikler.

Hvad Hr. Generalen »enkeltvis« vil »opklare«, er Følgende. Det er in confesso os imellem, at der i Befæstningskommissionen (1883—84) blev for Nordfrontens Vedkommende foreslaaet en Fortlinie med en bagved liggende Sikkerhedsenceinte, hvilket var Grundlaget for Regeringsforslaget i 1885, men at der af en senere Kommission (Tobakskollegiet) i Foraaret 1886 blev opstillet en Kampenceinte for bemeldte Front, hvilket er Grundlaget for det nugældende Forslag til Københavns permanente Befæstning — eller den tidligere Sikkerhedsenceinte mellem Gjentoftedalen og Hellerup er nu rykket frem og gjort til en Kampenceinte paa Nordfronten. Men nu kommer »Opklaringen«. »At Befæstningskommissionen (1883—84) ønskede Forsvaret for Oversvømmelsen styrket, fremgaaer af, at den foruden Triangelfortet foreslog et »permanent Fort opført ved Christiansholm, og det er »denne Styrkelse, der opnaaes i forøget Grad ved

»(Kommissionen af 1886) at lade den fremrykkede »Enceinte træde i disse to Forters Sted.« Men Hr. Generalen maa forlade mig. Hans »Opklaring« er værdiløs. Thi jeg har, som han selv erkjender og skriver, »ikke udtalt en Fordømmelse over den taktiske Værdi af Krigsministerens nyeste Forslag til Nordfrontens permanente Befæstning«; men jeg har alene fremhævet den principielle Forskjel mellem de to Befæstningsformer, mellem to Linier og een, og derpaa bygget min Udtalelse, at man ingen Tillid kan have til Krigsministerens Konsekvens. Det er derfor det Ligeegyldigste af Alt, om Hr. Generalen for sin Person mener, at begge Former kunne gjøres lige stærke, især naar han ikke med en Stavelse begrundet sin Paastand. Thi Regeringens fortifikatoriske Principløshed bliver ligefuldt staaende.

Ligesaa for Nordfrontens Vedkommende. Jeg har intetsteds sagt, hvad Hr. Generalen behager at lægge mig i Munden, at hele denne Front nu er bleven omdannet til »en Kampenceinte, der vilde berøve Hæren Mulighed for at kunne foretage Udfald.« Men jeg har fremhævet den principielle Forandring paa denne Front for Gladsaxeplateauets Vedkommende: at der mellem Plateauets to Forter og et Stykke til begge Sider af dem er bleven foreslaaet en sammenhængende Linie. Ogsaa denne Forandring blev vedtaget af Kommissionen af 1886. Af hvem denne bestod, har man ikke tidligere vidst, og dens Inkognito danner derfor en saa kuriøs Modsætning til dens gennemgribende Ændringer i den store og officielle Befæstningskommissions Arbejder, at Sligt vilde være utænkeligt hos enhver anden Regering end en dansk.

General Ernst oplyser nu, at bemeldte Kommission bestod af »fire Medlemmer, hvoraf de tre havde været i Befæstningskommissionen«. Men hvem disse interessante Personligheder vare, vil Hr. Generalen ikke rykke ud med. Hans Opfattelse af Begreberne »Kommissionsanskuelse« og »Kommissionsmedlem« falder nemlig ikke sammen med den gængse. »Forandringerne» (som Kommissionen af 1886 vedtog) stride saa lidt »mod Befæstningskommissionens Anskuelser, at det »netop er Medlemmer af denne, der have fremsat og »anbefalet Forslagene til dem.« Ser man det. Naar af 10 Medlemmer i en tidligere Kommission de 3 senere skifte Mening, saa er dette i Medfør af denne Kommissions Anskuelser. Eller naar et Medlem vælger sig et andet Standpunkt i en ny Kommission, er han i Overensstemmelse med sit Standpunkt i en tidligere. Hr. Generalen har sikkert ikke betænkt, til hvilke horrible Konklusioner hans Ræsonnement maa føre. Sæt, at han var Medlem af Kommissionen af 1886, ligesom han notorisk var det af Befæstningskommissionen i 1883—84. Ved at paaberaabe sig dennes »Anskuelse« om to Befæstningslinier paa Nordfronten, kom han et Par Aar efter til een. Sæt fremdeles, at han blev Medlem af en tredje Kommission, og han vilde paaberaabe sig begge de tidligere »Anskuelser«, maatte han altsaa komme baade til to og til een Befæstningslinie. Men saa fik han jo tre.

Hr. Generalen behøver ikke at henvise mig til »Landstingets Udvalgsbetænkning« af 7. Februar f. A. Thi jeg har læst den mere omhyggelig end han selv, dersom han troer, at den paa nogen Maade paaviser Berettigelsen til de store Forandringer i den tidligere

Befæstningsplan. Hvad enten disse ere forsvarlige eller ikke, motiveres de i alt Fald ikke saaledes, som Udvalgets Ordfører, Oberstl. Blom, har tænkt sig, ved »de nu foretagne Opmaalinger« og ved »Videnskabens Fremskridt i de sidste fem Aar«. Thi vi behøvede ingen nye »Opmaalinger« for at bedømme, om Hellerupenceinten — hvad Hr. Oberstlieutenanten nu vil gjøre gjældende — laa »for langt« fra Fortlinien til at kunne understøtte den, eller at Kjøbenhavn kunde »bombarderes fra Bernstorff-Charlottenlund«. Og det interesserer os ikke, hvilket Fremskridt »Videnskaben« har gjort »i fem Aar«, men hvilken Revolution den har forvoldt i Befæstningskunsten under de tre Maanedere, fra 19. Okt. 85—14. Januar 86, som ligge mellem Bahnsons Fremlæggelse og Tilbagetagelse af det tidligere Befæstningsforslag. Men hvad der fremfor Alt interesserer os i »Udvalgsbetænkningen«, var Ordførens naive Forsikkring, at han »selvfølgelig« ikke vilde indlade sig paa en »kritisk Vurdering« af det nye Forslags »Afvigelser fra det tidligere«. Thi derved faae vi et nyt Bevis paa, at hvad der raader i Forsvarsagitationen ikke er »Kritik«, men Kritikløshed.

Ligesaa lidt som Krigsminister Bahnson og Oberst Købke agter General Ernst »at optage nogen Forhandling med Hr. O.«. Jeg skal tillade mig at sige de Herrer, at deres Opførsel er meningsløs. Naar de strax efter, at min Brochure var udkommen, havde travlt med at optræde imod mig, mod mit »kunstige og letfærdige Væv«, min »Strid med Virkeligheden«, mine »mange Misforstaaelser«, have de jo allerede indladt sig med mig. »Forhandlingen« er derfor i fuld Gang. Om de ville afbryde den og dukke sig ned bag en

Busk, efter at de have affyret deres Hyldebøsser, bliver en anden Sag. Men sikkert er det, at Sligt hverken sømmer sig for tappe Officerer eller for alvorlige Mænd, der ville deltage i en Diskussion om Landets alvorligste Sag. Vistnok er Forsigtighed en Borgermesterdyd, men blandt militære Dyder regnes den dog ikke som Nr. 1. Det er jo ikke min personlige Mening, de Herrer behøve at bekymre sig om, men det er om hele Oppositionen i Landet, der i sine Angreb paa Regeringens Forsvarspolitik tager Udgangspunktet fra mine Argumenter, om end ofte meget ensidigt. Krigsminister Bahnson vil derfor, enten han »ønsker« det eller ikke, blive nødt til at tage Ordet mod mine Betragtninger ogsaa i dette Skrift, ligegyldigt, om han adresserer sit Svar til »Morgenbladet« eller noget andet Organ. Derimod ville General Ernst og Oberst Købke maaske faae Lov til at slippe. Thi Enhver forstaaer, at de kun nødtvungne ere komne ind i denne »Forhandling med Hr. O.«, fordi Bahnson, efterlignende Oppositionspressens utilbørlige Exempel, havde navngivet dem i Regeringens officielle Organ og saaledes stillet dem Valget mellem at tie og derved dementere ham, eller at tale og derved kompromittere sig selv. De valgte det Sidste. Set fra et privat Venskabs Standpunkt var deres gode Hensigt over al Maade priselig. Men betragtet fra vort Officerskorps's Standpunkt fortjener denne Selvopoffrelse af to med Rette ansete Officerer langt fra Paaskjønnelse. Moralen heraf er, at naar man vil indlade sig paa en saa fortvivlet Opgave som at trække Bahnson i Land med alle hans Kontradiktioner og Fortielser, kan man ligesaa godt strax skyde sig en Kugle for Panden.

II. Befæstningskommissionens Betænkning.

For dem af mine Læsere, som have fulgt min Fremstilling af denne Sag i »Politiken« for Juli og August f. A., vil dette Afsnit intet synderligt Nyt indeholde: det kan uden Tab springes over. Men jeg meddeler det her, fordi jeg fra flere Sider er bleven anmodet om at give dem, som ere ubekjendte dermed, Leilighed til at bedømme Regeringens og min Holdning i en Sag, som har vakt en ualmindelig Opmærksomhed i begge vore politiske Partier.

Den 7de Juni f. A. mødte jeg efter Tilsigelse i Kriminalrettens 4de Kammer for at afgive en Vidneforklaring. Dommeren oplæste en Skrivelse fra Justitsministeriet: I »*Vor Opløsning fortsat*« vare der fremkomne saadanne Oplysninger om Befæstningskommissionens Betænkning af 1ste Marts 1884, at de maatte være hentede fra selve det »fortrolige« Aktstykke, Betænkningen; Ministeriet vilde derfor vide, hvem der havde laant eller overladt mig denne, skjønt det dog maatte udtale, at der i mit Skrift ingen Oplysning var fremkommen, som kunde kompromitere Landets Forsvar. Derefter spurgte Dommeren mig, om jeg vilde navngive min Hjemmelsmand, ellers maatte han afsige

en Kjendelse, jeg kunde appellere til Højesteret, og som, hvis den der blev stadfæstet, vilde medføre, at man under daglige Bøder vilde søge at tvinge mig dertil. Jeg svarede paa hans Spørgsmaal: »Med Fornøjelse, dersom Vedkommende vil skriftlig fritage mig for det Tilsagn, jeg mundtlig har givet ham, ikke at nævne ham som min Kilde; ellers angiver jeg ham ikke.« Der blev da givet mig Henstand, foreløbig paa 8 Dage, for at jeg muligen kunde indhente hans Samtykke.

Dagen efter spurgte jeg ham, om han vilde eller ikke vilde give mig mit Ord tilbage. Han erklærede sig straks villig dertil og affattede samtidig følgende in extenso gjengivne Skrivelse:

»F. T. Lerbækgaard pr. Roskilde d. 8de Juni 1887.

I Begyndelsen af indeværende Aar henvendte Godsejer Oldenburg sig til mig med Forespørgsel om et Punkt i mit Foredrag i »det krigsvidenskabelige Selskabs« Forhandlinger 1882—83, som var ham uklart, naar det sammenholdtes med mine Udtalelser i Befæstningskommissionen 1883—84, hvilke saavel som de nævnte Forhandlinger vare ham bekjendte fra anden Haand end min. Da Hovedindholdet af Kommissionsbetænkningen har været publiceret i »Berl. Tid« og i »Vort Forsvar«, fandt jeg ingen Grund til at nægte Hr. Oldenburg de begærede Oplysninger, og jeg laante ham derfor paa et Par Dage Kommissionsbetænkningen, dog paa det Vilkaar, at han ikke offentliggjorde Noget, som kunde skade Landets Forsvar, specielt af den i Kommissionsbetænkningen indeholdte Mobiliseringsplan. Godsejer Oldenburg sagde mig, at den Velvilje, jeg saaledes viste ham, selvfølgelig blev en Sag mellem ham og mig. Da Hr. Oldenburg nu er bleven opfor-

dret til at oplyse om, hvor han har set Befæstningskommissionens Betænkning, fritager jeg ham herved for hans Løfte. — Jeg skal tilføje, at jeg hverken før eller efter den ovennævnte Henvendelse og Tilbageleveringen to Dage senere af Kommissionsbetænkningen har talt eller brevvet med Hr. Godsejer Oldenburg.

Th. Schou,

Oberstlieutenant.«

Denne Skrivelse fremlagde jeg den følgende Dag, den 9de Juni, i Kriminalretten, og efterat jeg som Vidne havde bekræftet dens Rigtighed, blev den indført i Rettens Protokol. Jeg blev kun een Gang senere, d. 16. Juli, indkaldt som Vidne. Saasnart nemlig Krigsministeriet var blevet bekendt med, at det tidligere Medlem af Befæstningskommissionen i 1883—84, Oberstl. Schou, havde været min Hjemmelsmand, nedsatte det en »Undersøgelseskommission« til at dømme om hans Forhold til det »fortrolige« Aktstykke, Kommissionsbetænkningen. Blandt de Spørgsmaal, bemeldte »Undersøgelseskommission« forelagde Oberstl. Schou var bl. a. det: Havde Oldenburg anmodet Dem om at laane ham Kommissionsbetænkningen, eller tilbød De ham den selv? Herpaa havde Oberstlieutenanten svaret: Oldenburg bad mig ikke derom, men jeg tilbød ham den selv. Rigtigheden heraf vilde Undersøgelseskommissionen have bekræftet. Jeg maatte da som Vidne attestere, at denne Oberstlieutenantens Erklæring nøie stemmede med Sandheden. Ogsaa denne min Vidneforklaring findes indført i Rettens Protokol. At jeg ikke havde udtalt mig om dette Faktum ved mit første Vidneforhør, havde sin naturlige Forklaring deri, at jeg ikke var bleven spurgt derom, og at jeg

ikke af mit eget Initiativ vilde give en Oplysning, der vistnok talte til Gunst for mig selv, men som muligens kunde blive benyttet til Skade for min Hjemmelsmand.

Men dermed var jeg ogsaa ude af ethvert Ansvarsforhold til ham. Naar han uden Anmodning fra min Side havde laant mig Betænkningen, naar jeg havde opfyldt den Betingelse, han dertil havde knyttet, Intet at offentliggjøre, som kunde kompromittere Landets Forsvar, og naar Justitsministeriet i sin ovennævnte Skrivelse til Kriminalretten havde erkjendt, at det i saa Henseende Intet kunde lægge mig til Last, var jeg i min Benyttelse af Kommissionsbetænkningen uden Spor af Ansvar overfor Oberstl. Schou. At han ved at fritage mig for mit Løfte, ikke at navngive ham, viste mig en Tjeneste, skal jeg fuldt ud erkjende, thi jeg kunde ikke paa nogen nemmere Maade blive denne Sag kvit. Men ligesaa sandt er det, at jeg ikke bad ham om at give mig mit Ord tilbage, men at jeg henstillede til ham selv, om han efter de Oplysninger om Befæstningskommissionens Betænkning, som Regeringen i »Berl. Tid.« o. a. St. selv havde meddelt, fandt nogen Anledning til længere at fortie sit Navn. Da Samtalen herom blev ført uden Vidners Nærværelse, kan jeg naturligvis ikke juridisk dokumentere det. Men Præsumptionen er dog for, at det forholder sig, som jeg siger. Oberstl. Schou kunde jo have svaret paa min Henstilling: »Jeg vil betænke mig; endnu er De ikke kommen i synderlig Ulejlighed, lad os derfor først se, om man efter en eventuel Dom vil forsøge at tvinge Dem til at navngive mig.« Men saaledes svarede han mig ikke. Hans Skrivelse til Kriminalretten viser tværtimod, at han endnu samme Dag, jeg henvendte mig til ham, fritog

mig for mit Løfte, og der findes Intet i den, som antyder, at han har gjort det under et Press fra min Side. Og hvorledes han, der dog er den rette Dommer over mit Forhold til ham, har opfattet min Adfærd, derom har han aflagt et uforkasteligt Vidnesbyrd i en Skrivelse til mig — jeg formoder, at jeg ingen Indiskretion begaar ved nu at gjengive et Brudstykke af den, hvad jeg ikke vilde sidste Sommer, da Sagen med ham endnu stod paa — af 22. Juni f. A., altsaa 14 Dage efter hans Selvangivelse til Kriminalretten. Brevet slutter saaledes: »Jeg haaber nu, at »De ikke skal faae mere Besvær denne Gang. De har »vistnok paa mange andre Maader Fortrædeligheder, »som det altid gaaer den, der vil modarbejde Partierne. »Jeg troer, at De i alt Fald kan trøste dem med, at »Mange læse Deres Skrifter, og at ingen veltænkende »Person tvivler om Deres Hæderlighed og Fædrelands- »kjærlighed.

Deres ærb. forb.

Th. Schou.«

At blive direkt bekendt med Kommissionsbetænkningen, var et Tilbud, jeg som militærpolitisk Forfatter aldrig burde afslaae efter den Maade, hvorpaa Bahnson var optraadt i Forsvarssagen. I Januar 1886 tog han nemlig det Befæstningsforslag tilbage, han havde forelagt i Okt. 1885, og som var i Medfør af Kommissionsbetænkningen af 1. Marts 1884. D. v. s. han fandt det i den Grad ubrugeligt, at det under Forhandlingerne med Rigsdagen hverken kunde rettes eller suppleres, men at det maatte afløses af et andet, paa helt nye Befæstningsprinciper bygget Forslag. Et saadant fremkom i Oktober 1886. Dersom Bahnson havde haft moralsk Kourage til at udtale:

»Det nye Forslag er principielt afvigende fra det tidligere, derfor tog jeg dette tilbage«, var Polemiken herom kommen ind i et for ham selv langt hyggeligere Spor. Men saaledes talte han ikke. Nej, saavel i Landsthinget som i sine Artikler i »Berl. Tid.« Okt. og Novb. 1886 paastod han, at begge Forslag vare væsenlig de samme, begge i Overensstemmelse med Kommissionsbetænkningen af 1884. Det Umulige i den Paastand, at de begge var »væsenlig de samme«, var mig umiddelbart indlysende. Men hvilket af dem, der var i Strid med Kommissionsbetænkningen, kunde jeg ikke med Sikkerhed afgjøre saalænge jeg ikke havde selve Betænkningen liggende for mig. Thi dels var hans Paaberaabelse i 1886 af Kommissionsbetænkningen meget uklart formuleret i adskillige Punkter, dels vare alle hans Referater i 1884 anonyme og derfor ikke absolut troværdige. Da jeg derfor fik Betænkningen tillaans hos Oberstl. Schou, tog jeg mig for at kontrollere, om Bahnson i sin Fremstilling og Paaberaabelse af Betænkningen talte usandt i Maj 1884 eller i Oktober 1886. Thi enten det Første eller det Sidste maatte være Tilfældet. At komme til fuld Klarhed herover, var af den største Betydning for Vurderingen af Regeringens Forsvarsagitation. Hermed har jeg forklaret Hensigten med min Benyttelse af det »fortrolige« Aktstykke.

Jeg har dernæst at vise, at jeg i »Vor Opl. forts.« Intet har meddelt som ikke stemmer med og fremgaaer af, hvad Bahnson selv tidligere havde offentliggjort. Det var for min Brochures Vedkommende følgende fire Punkter. 1° I 1884 paastod Bahnson, at

Befæstningskommissionens Rydningsregler skulde anvendes ogsaa paa Dyrehaven, i 1886, at de ikke skulde det, og at det Hele kun gjaldt et »Par Træer«. Min Gjengivelse af disse Regler direkt efter Kommissionsbetænkningen falder Ord til andet sammen med Bahnsons egen. Sammenlign »Vor Opl. forts.« S. 173 og Bahnsons Skrift »Forsvarssagens Behandling i Folke-thinget, S. 40.—41 (Se ovenfor S. 35).

2°. Hvad dernæst mine Angivelser af andre Rydninger end Dyrehavens betræffer, hvilke Bahnson i 1886 ogsaa indbefattede under Begrebet et »Par Træer«, havde han i 1884 vistnok ikke detailleret angivet dem alle; han havde ikke nævnt Hareskov, Frederiksdal o. a. Men for det Første blev Nødvendigheden af Udhugninger gennem dem umiddelbart indlysende, naar man ved Hjælp af en Passer maalte paa et Kort, hvor langt fra Befæstningslinien de af ham selv citerede Rydningsregler skulde anvendes, overensstemmende med Kommissionsbetænkningen. Dernæst havde han i Pjecen S. 40 specielt nævnt den største af alle Sløjfninger næst Dyrehavens, som Kommissionen havde foreslaaet, og som jeg selv fremhævede, nemlig Lyngbys.

3°. Støttende mig paa selve Kommissionsbetænkningen meddelte jeg, at Befæstningskommissionen havde valgt den nordlige Befæstningslinie langs Lyngbyenge, fordi der til en mere mod Nord fremskudt vilde fordres en større Besætningsstyrke, end der med Sikkerhed kunde paaregnes, og at derfor Befæstningen var baseret alene paa det sjællandske Mandskab. Ogsaa denne i allerhøjeste Grad vigtige Oplysning havde Bahnson meddelt baade i Pjecen S. 46—48 og i »Berl. Tid.« for 16. Maj 84.

4°. Fremdeles i Henhold til selve Betænkningen oplyste jeg, at den nu foreslaaede sammenhængende Linie paa Nordfronten mellem Tørnegaards- og Søgaards-Forterne var fraraadet af Befæstningskommissionen. Det Samme havde Bahnson meddelt i »Berl. Tid.« for 15. Maj 1884.

Disse vare de fire Punkter, hvori jeg havde benyttet Kommissionsbetænkningen. Da der Intet findes i dem, som ikke umiddelbart fremgaaer af Bahnsons egne offentlige og tildels gjentagne Referater i 1884, bortfalder jo enhver Beskyldning mod mig for »Indiskretion« mod det »fortrolige Aktstykke«. Hvilke saglige Slutninger, jeg derimod har gjort af disse Oplysninger med Hensyn til Bahnsons sidste Befæstningsprojekt, kunne naturligvis gøres til Gjenstand for Kritik; dog maa denne helst være af en bedre Kaliber end de i mit 1ste Afsnit nævnte militære Recensioner. Men angaaende de personlige Slutninger, for Bahnsons Vedkommende, hvortil bemeldte Oplysninger give mig Anledning, troer jeg, at de give et evident Vidnesbyrd om den Grad af Tilforladelighed, der maa tillægges Bahnsons Udtalelser efter 1884.

Da jeg selv, efter det ovenfor Paaviste, Intet havde røbet af Kommissionsbetænkningens Indhold havde jeg moralsk Ret til i »Politiken« at bebrejde Bahnson en utilladelig Indiskretion mod det »fortrolige« Aktstykke, en Indiskretion, der vilde være utænkelig i ethvert andet Land end Danmark. Forskjellen mellem ham og mig er nemlig ikke blot den, at jeg i 1887 havde meddelt, hvad han selv i 1884 havde offentliggjort, men ogsaa og fornemmelig den, at da jeg i 1887 fremkom med mine Meddelelser om den Befæstning af

Nord- og Nordvestfronten, som Kommissionen af 1884 havde foreslaaet, var Forslaget herom taget tilbage i 1886, medens det var gjældende da han fremkom med sine. Han havde altsaa den Pligt Intet at røbe, som det paa nogen Maade kunde være en Fjende nyttigt at vide. Men herimod har han forsyndet sig. Saavel i »Berl. Tid.« som i sin Pjece om »Forsvars-sagens Behandling i Folkethinget« gav han ugenert en Fremstilling af Befæstningskommissionens Bestemmelser, ikke blot om de pekuniære Midler, for hvilke selve Befæstningen skulde anlægges, om dens Konstruktion og Indretning, men ogsaa om de nødvendige Terrænforberedelser, om det Antal Kanoner, hvormed Fæstningen skulde forsvares, om Besætningens numeriske Styrke af alle Vaabenarter, og fremfor Alt den Oplysning, at Forsvaret var baseret alene paa den sjællandske Hærstyrke — Oplysninger, der alle havde den højeste Interesse for enhver Magt, der vilde danne sig en Forestilling om vore Ressourcer og vor Modstandskraft.

Bahnsøns egen og grove Indiskretion overfor det »fortrolige« Aktstykke kaster et saare uheldigt Lys over den Retsforfølgelse, han satte i Gang mod Oberstl. Schou, der havde været saa »indiskret« at laane mig Kommissionsbetænkningen. For at forsvare Krigsministeriet i denne Retning har man fra Regeringspartiets Side villet gjøre gjældende: at fordi Bahnsø i sin daværende Stilling som Direktør i Krigsministeriet havde Ret til gjentagne Gange at offentliggjøre Kommissionsbetænkningen, ikke blot efter dens Indhold, men endog med Citater i Spaltevis, derfor havde det tidligere Kommissionsmedlem, Oberstl. Schou, ikke Ret

til at laane mig Betænkningen paa to Dage. Men Grundlaget for dette Ræsonnement er uholdbart. Thi Bahnson havde netop ikke »Ret« til at publicere Betænkningens Indhold i saadanne Punkter, som kunde skade vort Forsvar ved de Oplysninger, der gaves en eventuel Angriber. I saa Henseende var ligesaa vel han som enhver anden Statsborger bunden af »Fortrolighedens« Baand. Der findes ingen Bestemmelse i Straffeloven af 10. Februar 1866, som fritager en Minister end sige en tilfældig Direktør i Krigsministeriet for Ansvarret ved at meddele, hvad der kan compromittere Landets Sikkerhed. Havde Befæstningsforslaget af 1884 ikke nu været tilbagetaget, var der Intet til Hinder for, at en kommende Regering kunde søge Bahnson tiltalt og dømt, om den ellers ansaa det for Umagen værd at offere en Rettergang paa ham.

Oberstl. Schous Ret til at laane mig Betænkningen kan derfor ikke sammenlignes med Bahnsons »Ret« til at offentliggjøre den, thi den sidste Ret eksisterede ikke. Altsaa maa der søges et andet Sammenligningspunkt. Og Spørgsmaalet bliver da: Hvorvidt var Oberstl. Schou skyldig til at betragte Kommissionsbetænkningen som et »fortroligt« Aktstykke paa det Tidspunkt, da han laante mig den? Thi fordi et Dokument engang var »fortroligt«, følger jo ikke, at det bestandigt forbliver det, ligesaa lidt som hvad der var en Hemmelighed igaar, behøver at være det idag. Set fra dette Synspunkt komme vi til det fornøjelige Resultat, at Kommissionsbetænkningens »Fortrolighed« varede, siger og skriver, ti Dage. D. 1ste Marts 1884 blev Betænkningen afsluttet og underskrevet af Kommis-

sionens Medlemmer. D. 4de Marts sendte*), daværende Krigsminister Ravn den i tre Exemplarer med Bilag til Folkethingets Udvalg i Forsvarssagen — med den udtrykkelige Fordring, at den skulde »behandles med den højeste Grad af Diskretion«. D. 7de Marts svarede Udvalget herpaa, at da det ikke kunde gaae ind paa de af Ministeriet »angivne Betingelser« betræffende Diskretionen, remitteredes herved samtlige Aktstykker som »ukjendte og ubenyttede.« Den 10de Marts sendte Ministeren Betænkningen tilbage til Udvalget med den Erklæring, at det overlod Udvalget selv at træffe det passende Diskretionshensyn, »uden dertil at knytte nogen særlig Betingelse«, tilføjende: »jeg har fuld Tillid til dette Udvalgs Diskretion.« Men dermed var ogsaa ethvert juridisk Ansvar for »Fortroligheden« bortfaldet for Udvalgets Medlemmer. Naar disse havde erklæret, at de ikke vilde underkaste sig den Diskretionspligt, som Ravn i sin første Skrivelse havde forlangt, og naar han med fuldt Vidende herom sendte dem Betænkningen tilbage til Læsning og Drøftelse, tabte han jo enhver juridisk Ret til senere at lade dem tiltale for et eventuelt Brud paa Diskretionen, saa vist som, at han ikke kunde tvinge dem til at forhandle Kommissionsbetænkningens Forslag. Og han erkjendte det selv. Thi han behøvede ikke at have »fuld Tillid« til Udvalgsmedlemmernes Diskretion, naar han ikke ved Betænkningens Tilbagesendelse havde fritaget dem for det Ansvar, der paahvilede saavel dem som alle andre Statsborgere i Benyttelsen

---

*) Se om alt dette Folkethingets Forhandlinger 1883—84, Tillæg B, Sp. 1563 ff.

af »fortrolige« Aktstykker. Og naar han dertil ikke knyttede nogen »særlig Betingelse«, sagde han dermed vistnok ikke: Det skulde ikke undre mig, om I drøftede Betænkningen paa en Kafée eller en Restaurant, men han sagde: Jeg overlader Dokumentets »Fortrolighed« til Eders eget subjektive Skjøn som alvorlige Mænd, og jeg agter ikke at gjøre et juridisk Ansvar gjældende imod Eder, dersom Eders Skjøn ikke stemmer med mit.

Efter 10 Dages Forløb, d. 10. Marts, var det saaledes forbi med hele den »fortrolige« Herlighed, med »den højeste Grad af Diskretion«. Udsat for alle de Aabenbareelser, hvormed ethvert af de femten Udvalgsmedlemmer kunde i god Tro, efter det rent personlige Skjøn, blotte »Fortroligheden«, stod Aktstykket i 18 Døgn til Udvalgets Raadighed. Den 28. Marts afgav dette sin Betænkning over Befæstningskommissionens Forslag, og dermed gav det tillige Regeringen Lejlighed til paa Ny at kompromittere sig. Den 1. April indbragtes nemlig Befæstningsforslaget til 2den Behandling i Folkethinget. Da denne ikke kunde finde Sted, naar ikke ethvert af Thingets Medlemmer havde Ret til direkt gjennem Kommissionsbetænkningen at gjøre sig bekjendt med de Detailler og Motiver, hvorpaa Befæstningsforslaget var bygget, og Betænkningen derfor laa til behagelig Eftersyn hos Udvalgets eller hos Thingets Formand, tabte Udvalget sit Herredømme endog over den Smule »Fortrolighed«, som det efter eget Skjøn og uden juridisk Ansvar behøvede at tillægge Aktstykket, i Henhold til Ravns ovennævnte Skrivelse af 10. Marts. Hvis altsaa »Fortroligheden« ikke skulde være en flau Farce fra

Ministeriets Side, havde det været dettes ligefremme Skyldighed, i Henhold til Grundlovens § 65, at forlange Lovforslagets Behandling inden lukkede Døre. Men en saa simpel Fordring laa over Ravns politiske Horisont. Behandlingen blev offentlig. Der blev under denne ikke blot fra Rigsdagsmændenes Side, men ogsaa specielt af Krigsministeren, uafsladelig henvist til Kommissionsforslagets Udtalelser. Ingen Post her forblev uomtalt. Man drøftede ikke blot almindelige Spørgsmaal om Bombardementsgrænsen, Demarkationslinien o. a., men ogsaa Specialiteter af væsentlig Betydning for Forsvaret, som Terrænerforberedelser i Krigstid, Besætningsforhold o. m. A., Altsammen med en Ugenerthed, som drejede Forhandlingen sig om Kunstsmør, Arbejderboliger o. L. Altsammen med en Offenlighed, som foregik det Hele paa Nørrefælled. Beretningen, om Forhandlingen udbredtes gjennem »Rigsdagstidenden« og derefter gjennem hele Landets Presse, og derfor var Ingen af Folkethingets Medlemmer forpligtet til at fortie ude i Befolkningen, hvad han offentlig havde sagt eller hørt i Thinget. Fra dette Øjeblik var »Fortrolighedens« Status den, at medens Ministeriet d. 10. Marts havde betroet Kommissionsbetænkningen til 15 Udvalgsmedlemmers personlige Diskretionsopfattelse, var Aktstykkets Indhold nu prisdrevet til 100 Folkethingsmænds Passiar og der igjennem til hele Landets.

Naar hertil kommer, hvad vi ovenfor have set, at Bahnson i sine Artikler i »Berl. Tid.« fra 6—17. Maj 1884 og i sit Skrift »Forsvarssagens Behandling i Folkethinget«, der udkom i Maj s. A., havde yderligere udbasunet Kommissionsbetænkningens Bestemmelser.

tilmed i saadanne Punkter, som aldrig burde være offentliggjorde, var Oberstl. Schou utvivlsomt berettiget til at forudsætte, at den selvsamme Regering som den daværende ikke længere tillagde Kommissionsbetænkningens »Fortrolighed« nogensomhelst Vægt. En saadan tillagde han derimod selv Mobiliseringsplanen, og derfor forbød han mig at meddele Noget om den. Men dernæst var der to Momenter i Regeringens Adfærd, som yderligere maatte bibringe ham den Tro, at Regeringen intet »Fortrolighedens« Ansvar vilde gjøre gjældende imod ham. Det ene Moment træffe vi ved Pjecen »Forsvarssagens Behandling i Folkethinget«. Naar et Skrift meddeler, ovenikjøbet med lange Citater, Indholdet af et »fortroligt« Aktstykke, naar det gjør det uden at paaberaabe sig nogensomhelst Bemyndigelse eller Tilladelse hertil fra Regeringens Side, naar det melder sig paa Titelbladet ikke engang med et Navns Ansvar, men med et simpelt Mærke (1 + 2), og naar Regeringen lader Sligt upaataalt passere: er man fuldt berettiget til at forudsætte, at enhver Anden ligesaa godt som »1 + 2« maa benytte Aktstykkets Indhold, eller at Regeringen ikke længere lægger nogensomhelst Vægt paa »Fortroligheden«. Man er ikke forpligtet til at tænke sig en Regering i den Grad usømmelig holdningsløs, at den vilde taale et anonymt og uautoriseret Referat af et Dokument, hvis »Fortrolighed« skulde bevares.

Det andet Moment er følgende. Bahnson havde i en af sine Artikler i »Berl. Tid.«, nemlig under 15. Maj 1884, ikke blot meddelt, hvilke Indvendinger Oberstl. Schou og et andet Kommissionsmedlem, nuværende

Generalmajor Tvermoes. havde fremført mod Befæstningskommissionens Forslag, men han havde endog med Navn angivet begge de Herrer. Og i sin Pjece om »Forsvarss. Beh. i Fth.« gaaer han fremdeles løs paa den Første; han taler. S. 90, om hvad »Kapt. Schou« sagde, og fortæller om hans »Vildfarelse«. Men man har ikke Lov til at navngive Folk i. hvad de fortrolig have sagt. og allermindst til offentlig at kritisere dem under Navns Nævnelser. Havde de kunnet forudse Sligt, vilde de maaske ikke have sagt. hvad de udtalte. eller de vilde have sagt det paa en anden Maade. Men, naar man har navngivet dem, har man endnu mindre Lov til at gjøre Ophævelser, hvis de finde sig opfordrede til at oplyse om, hvad de har sagt. Oberstl. Schou var derfor fuldt berettiget til, om han havde villet det. offentlig at meddele hvert Ord, han i Kommissionen selv har sagt: han havde ikke længere den Skyldighed, naar han blev spurgt derom, blot at henvise til det Uddrag, som Bahnson under Paaberaabelse af hans Navn havde behaget at give af hans Foredrag. Har Bahnson virkelig ikke Takt nok til at forstaae, hvor utilladelig indiskrete hans Navneangivelser vare? Savner han virkelig Forstand til ikke at finde det stridende mod de almindelige Forestillinger om fair play, naar man piller Etiketten »Fortrolig« af et Aktstykke. for selv at kunne referere det, og derefter klistrer den paa. for at kunne komme en Anden tillivs?

Men det var netop denne Bahnsons Indiskretion mod Oberstl. Schou, som gav Anledning til hele Spektaklet om Befæstningskommissionens Betynkning, og uden hvilken jeg sikkert aldrig havde

faaet Dokumentet at se. Da jeg nemlig sidste Vinter vilde sætte mig ind i de forskjellige Estrupske Befæstningsforslag, kunde jeg ikke forstaae Oberstl. Schous Udtalelser i »det krigsv. Selskab«, særlig om Nordvestfrontens rette Befæstelse, naar jeg sammenlignede dem med Bahnsons Fremstilling af dem i »Berl. Tid.« for 15de Maj 84. Dersom Bahnson havde nøjedes med at betegne Oberstlieutnanten som »Mindretallet« i Kommissionen, vilde jeg ikke kunnet henvendt mig til ham angaaende nærmere Oplysninger angaaende hans Udtalelser, uden at forskyldte en Indiskretion overfor en mig ganske ubekjendt Mand, thi da havde jeg ingen Ret til at gaae ud fra, at »Mindretallet« var ham. Men just fordi Bahnson ved »Mindretallet« havde sat »Kapitain Schou« i Parenthes, kunne jeg uden Anstød forespørge mig hos ham. I den Samtale, jeg desangaaende havde med ham, forklarede han mig sine Anskuelser om den heldigste Befæstningsmaade, og han sluttede med at tilbyde mig Kommissionsbetænkningen tillaans. Vil man herom sige, at dertil havde han ikke juridisk Ret: at juridisk burde han have set bort fra, at jeg som en mangeaarig og ihærdig Talsmand for vort Forsvar, spicielt for Kjøbenhavns Befæstning, aldrig vilde kunne falde paa, at røbe Noget til Skade for vort Forsvar, at det juridisk var ham uvedkommende, hvilke grove Brud paa Kommissionsbetænkningens »Fortrolighed« Regeringen selv havde forskyldt, ved den offentlige Behandling i Folkethinget, ved Bahnsons gjentagne Afsløringer, ved den utilbørlige Navngivelse af ham selv — saa vil jeg herom ikke strides. Jeg paastaaer blot, at efter Alt, hvad der var gaaet forud for hans Udlaan af Kommissionsbetænkningen, havde

han ingensomhelst Grund til at forudsætte noget Ansvar for dette Skridt. Men hvorum Alt er, nærmere kan man ikke komme Forholdet end ved at finde den Tiltale, som rejstes imod ham, begrundet i en Formalisme, der kunde passere hos et stramt og korrekt præsisisk Regimente, men som bliver over al Maade latterlig overfor den absolute Formløshed, hvormed Ministeriet Estrup tidligere selv var optraadt i denne Sag. Eller: Oberstl. Schous Indiskretion forholder sig til Bahnsons, ligesom et lille mikroskopisk Embryo, nogle Dage gammelt, forholder sig til en stor, klodset Djævel af en Karl.

Men Bahnson vilde »statuere et Exempel«, ikke paa sin egen Taktløshed, thi derom behøvedes intet nyt Vidnesbyrd, men paa det »Strafbare i Misbruget af fortrolige Aktstykker«: Først nedsatte han en Undersøgelseskommission af 3 Medlemmer (plus en Auditor som Aktor) til at dømme Oberstl. Schou, og da den havde endt sine »Arbejder«, valgte han 4 nye Medlemmer, der sammen med de andre udgjorde 7. Dette kaldte han en »Overkrigskommission«. Denne Procedure, hvor man supplerer en Overinstans med Medlemmer fra en lavere, som allerede have afgivet en Kjendelse, er specifik dansk; den er et blandt mange Udslag af de nationale Ejendommeligheder, hvortil vi arbejde os frem under Estrupiatets Auspicier. Dog Sligt generer ingen Gejst. Langt ubehageligere var følgende Betænkning for den ærede »Overkrigskommission«. Det var jo klart, at Indstævnte vilde støtte sin Defension paa den Omstændighed, at Bahnsons egen hensynsløse Benyttelse af det »fortrolige« Aktstykke havde givet ham Anledning til at troe, at Regeringen 3 Aar efter ingen Vægt

lagde paa »Fortroligheden«. Dommerne fik altsaa at afgjøre: Havde Regeringens, specielt Bahnsons, Holdning til Dokumentets »Fortrolighed« været en saadan, at Indstævnte deri kunde søge en Frifindelses- eller i det Mindste en stærk Undskyldningsgrund. Lød Svaret: Ja, havde Bahnsons Renommée været ruineret. Blev Svaret: Nej, maatte Indstævnte nødvendigt straffes og straffes haardt. Men saa var jo ligesaa vel Bahnson som Indstævnte Part i Sagen. Og da de 7 Dommere vare valgte af ham selv, bleve de jo alle ligesaa inhabile, som om de havde været valgte af Indstævnte.

Under saa fortvivlede Omstændigheder, hvor det gjaldt for Bahnson. i det ene Tilfælde ved Hjælp af inhabile Dommere at slippe for fremtidig at sigtes for et grovt Misbrug af et »fortroligt« Aktstykke, i det andet Tilfælde at slippe for den graverende Bebrejdelse, ved inhabile Dommere at have bragt en Anden i Fortræd, kan man ikke sige Andet, end at Bahnson og »Overkrigskommissionen« trak sig ud af Sagen med en vis Sagacitet. Oberstl. Schou fik en lille Kjendelse paa 4 Ugers Arrest med al den Komfort, Kastellet eller Kronborg kunde præstere i hyggelig Lejlighed, god Kost, interessant mandlig og kvindelig Omgang og hvad Andet en sympathetisk Officer under saadanne Forhold kunde paaregne – men blev forinden »benaadet«. Ja, han gjorde virkelig. Resultatet blev altsaa: Bahnson opnaaede, hvad han vilde, at faae Oberstl. Schou »dømt«. Oberstl. Schou opnaaede, hvad han vilde, at gaae fri, og Hs. Maj. Kongen opnaaede, hvad han vilde, at udøve et af de skjønneste fyrstelige Privilegier. Hermed endte denne Sag efter 2 Vidneforhør, 2 militære Domstole, 6 Ugers Bladfejde og et Opstyr Landet over, man ikke

i lange Tider havde kjendt — til Alles Tilfredshed. Og, last but not least, »Exemplet«, Bahnson vilde »statuere«, blev et opmuntrende Exempel paa, at man ustraffet kan benytte »fortrolige« Aktstykker eller, om man hellere vil, en Bekræftelse af, hvad Bahnson selv havde bevist. — Saaledes gaaer det, naar man vil arrangere Leipzigerprocesser à la Bismarck, men savner Bismarcks Hoved til at beregne Udfaldet.

Et for en Oppositionspresse mere taknemmeligt Emne end det foreliggende kunde vanskelig tænkes. Jeg veed ikke, hvilket andet politisk Stof giver et klarere og mere sammentrængt Billede af Mangel paa Tænkning og Anstand, end Sammenligningen mellem Regeringens Holdning til det »fortrolige« Aktstykke i 1884 og dens Holdning til Oberstl. Schou i 1887. Da derfor Sagen kom til Behandling i Dagspressen sidste Sommer, tillod jeg mig at forudsige det høje Ministerium, at den vilde ende med et moralsk Nederlag for det selv, medens jeg dog ikke turde forvente et saa erbarmeligt Resultat, som at Oberstl. Schou helt skulde gaae fri for Straf, efterat Sagen engang var rejst imod ham. Selv havde jeg gjort mit Yderste for, at Konflikten mellem Ministeriet og min Hjemmelsmand ikke blev gjort til Gjenstand for en offentlig Diskussion, fordi det var mig klart, at den ad denne Vej ikke kunde jevnes men tværtimod maatte skærpes. Da jeg derfor d. 9de Juni havde fremlagt hans Skrivelse i Kriminalretten, holdt jeg hans Navn saa hemmeligt, at selv mine Allernærmeste forbleve ligesaa uvidende derom, som de altid havde været. Bahnson derimod kunde ikke holde tæt. Kort Tid derefter lod han nemlig »Berl. Tid.« »efter Forlydende« meddele, at et Vidneforhør var blevet afholdt,

og at jeg deri havde »angivet« min Hjemmelsmand. Skjønt denne Meddelelse langtfra konvenerede mig, fordi Udtrykket »angivet« kunde forstaaes, som havde jeg forraadt ham, og jeg derfor havde al Opfordring til at oplyse om, at han havde angivet sig selv. ovenikjøbet skriftlig, besluttede jeg dog at tie, saalænge hans Navn ikke var nævnt, fordi jeg ikke vilde have Sagen ind for Offenlighedens Forum. Dagen efter »Berl. Tid.«s Meddelelse stod denne at læse i de fleste af Hovedstadens Blade. med den samme Vending, at jeg havde »angivet« ham. Men jeg taug. Og jeg havde fremdeles gjort det, hvis ikke «Dagbladet» d. 7. Juli havde, vistnok uden Navns Nævneelse, men saa tydelig denonceret ham, at Enhver fra nu af vidste, hvem han var. Atter her havde Bahnson snakket af Skole. Ingen Anden end han kunde gjennem Vidneforhøret vide Besked herom, eftersom det var utænkeligt, at Kriminalretten skulde have forskyldt en saa utrolig Indiskretion som at udsprede, hvad der var passeret under et hemmeligt Møde med Vidnet, mig.

Men »Dagbladet« af 7. Juli indeholdt tillige noget Andet. Samtidig med, at det denoncerede Oberstl. Schou, erklærede det, at det var »Krigsministerens ligefremme Pligt at faae ham tiltalt og dømt«. Derved blev det mig umuligt længere at tie. Jeg betragtede det nu som min Skyldighed at fremhæve Alt, hvad der talte til hans Forsvar, specielt Regeringens egen tidligere Holdning til det »fortrolige« Aktstykke — Alt, hvad jeg ovenfor har fremstillet. Og saaledes udspandt sig den Polemik, som under en Del af sidste Sommer lagde Beslag paa Publikum's Opmærksomhed.

Fra den ministerielle Presses Side blev den ført af »Dagbladet« og »Dagens Nyheder«, samt af nogle anonyme Skriblere, der i Skikkelse af »Højrekorrespondenter« afskrevne Brudstykker af de to Blades Indlæg og fik dem optagne i Højres Provindspresse og et Par udenlandske Organer, uden først at afvente mine Gjen svar. Af de to Organer kom »Dag. Nyh.« hurtigt ind paa et andet Spor, Befæstningskommissionens Betænkning uvedkommende, og hvorom jeg henviser til mit følgende Afsnit. Jeg holder mig altsaa her kun til mit Replikskifte med »Dagbladet«, saa meget mere som dets Argumenter vare de samme som de, hvormed »Dag. Nyh.« introducerede sig. Og for »Dagbladets« Vedkommende vare mine Repliker rettede mod Bladets virkelige moralske Ansvarshavende, Prof. C. Goos.

Hr. Professoren lærte snart at forstaae det fuldstændigt Uholdbare i sin principale Paastand, at Regeringens tidligere Holdning til Kommissionsbetænkningens »Fortrolighed« var i den Grad korrekt, at den ikke kunde foranledige en Anden til at forudsætte, at »Fortroligheden« var opgivet. Naturligvis indrømmede han det ikke med rene Ord, men han lod Paastanden falde og erkjendte derved, at den ikke kunde hævdes. Dermed var jeg tilfreds for Oberstlieutenantens Vedkommende, og Polemiken med »Dagbladet« havde været afsluttet, dersom ikke Hr. Professoren havde changeret over til et rent personligt Angreb paa min Ringhed. Det var berammet som en Tak for Sidst for de Behageligheder, jeg i »Vor Opl. forts.« havde tilladt mig at sige ham og hans Organ, og det faldt i følgende Punkter:

1°. Da jeg i mit første Numer i »Politiken« havde offentliggjort Oberstl. Schous Skrivelse til Kriminalretten, kun med Fortielse af hans Navn, kunde Prof. Goos ikke længere gjøre den Paastand gjældende, at jeg havde forraadt ham. Derimod insinuerede han, at jeg havde fristet ham til at laane mig Kommissionsbetænkningen, og at det var min »onde Samvittighed«, som derefter drev mig til at optræde som hans Forsvarer. Det som her først interesserede mig, var Hr. Professorens kolossale Kritikløshed overfor Begrebet »Samvittighed«. Thi det var hans eget Organ, der først havde denoncereret Oberstlieutenanten saa tydeligt, at det blev Regeringen vanskeligt at lade Sagen imod ham falde, og hans Organ var det eneste i Landet, som var opsat paa at faae ham »tiltalt og dømt«. Overhovedet synes »Dagbladet« under Hr. Professorens Ledelse at udvikle sig som et Angiverblad. Hver Gang en Mand, efter Bladets Mening har forset sig mod den Regering, med hvilken en Person som Goos staaer og falder, kan man være vis paa at træffe ham først i »Dagbladet«; saaledes var det, for at nævne mere opsigtsvækkende Sager, det Gooske Organ, der angav Morten Pontoppidan, ligesaa angav det Oberstl. Schou. Denne Bladindustri, for hvis Tilseende Prof. Goos faaer saa og saa mange tusind Kroner om Aaret, kaster et uskjønt Lys over hans Personlighed. Thi han burde betænke, hvorledes han selv i hele sit politiske Liv har været et stakkels, forknyt Ekko af Regeringen, og at han alene derved er kravlet op fra den ene Begunstigelse til den anden. Det Mindste, man derfor kunde forlange af ham, var en saa diminutiv Undseelse, at han,

erindrende sin egen begunstigede Stilling, afholdt sig fra at pudse Regeringen paa politiske Modstandere.

Men lad os slaae en tyk Streg over Hr. Professorens egen »Samvittighed«, lad os vende tilbage til min »onde« Ditto over, at have »fristet« Oberstl. Schou til at laane mig Kommissionsbetænkningen. Saasnart jeg under mit andet Vidneforhør ved Kriminalretten havde bekræftet den af ham til Undersøgelseskommissionen afgivne Erklæring, at det slet ikke var mig, som havde anmodet ham om at laane mig Kommissionsbetænkningen, men at det var ham selv, som havde tilbudt mig den — saasnart det altsaa var blevet evident, at jeg umulig kunde have »fristet« ham, og at min Samvittighed i saa Henseende derfor heller ikke kunde være »ond«: opfordrede jeg i »Politiken« Prof. Goos til øjeblikkelig at oplyse sine Læsere om Oberstlieutenant Schous Erklæring, for derved at sætte en Stopper for den Insinuation, Hr. Professoren selv havde sat i Omløb. Men hvad gjorde denne Hædersmand? I sit derpaa følgende Svar i »Dagbladet« berørte han ikke med et Muk bemeldte Erklæring, men han udtalte, at han foreløbig ikke længere vilde tvistes med mig, og at han vilde »opsætte« nærmere at yttre sig, til Sagen mellem Oberstl. Schou og Regeringen var afsluttet, og »foreligger redegjort«. Men nu har dette været Tilfældet et halvt Aar, og Hr. Professoren har endnu ikke indfriet sit Løfte. Han gjør det heller ikke. Hans Insinuation om min »onde Samvittighed« er af samme Natur som hans tidligere, at jeg »opfordrer til Mytteri i Hæren«, og Begge vidne de, til Regeringens Forherligelse, om et literært

Estrupsk Subjekt, hvis eneste Tilflugtssted er — Familieparaplyen.

2°. Det var en utilgivelig »Inkonsekvens« af mig. skrev Hr. Professoren, at jeg, som engang havde udtalt om Venstreagitationen, at den arbejdede paa Folkets »Fordærvelse som en moralsk og intellektuel Kanaille«, vilde tage til Gjenmæle i »Politiken«. Ja. vistnok havde jeg sagt dette. Men jeg havde udtalt det Samme om Højreagitationen bl. a. St. i »Vor Opl. forts.« For den Sags Skyld kunde jeg ligesaa godt skrive i den ene som i den anden Partipresse. Men da et Forsvar for Oberstl. Schou maatte baseres paa et Angreb mod den Regering, specielt mod Bahnson, der ved sin egen Indiskretion havde bibragt ham den Tro, at Kommissionsbetænkningens »Fortrolighed« var en »Saga blott«, var det mig umuligt at komme til Orde i Regeringspressen. Naturligst havde det været, om dette var sket i selve »Dagbladet«, der havde betegnet det som Bahnsons »ligefremme Pligt« at faae min Hjemmelsmand »tiltalt og dømt«. Men dersom jeg i denne Anledning havde henvendt mig til Prof. Goos; havde han leet mig op i Øjnene og erklæret, at han hellere vilde sprætte sin Mave op, end optage et Angreb paa Regeringen.

Jeg var saaledes henvist alene til Venstrepressen. Det er jo heller ikke Bladet, hvori, eller Papiret, hvorpaa man skriver, men det man skriver, som er det Afgjørende. Jeg valgte »Politiken«, af to Grunde. For det Første havde Bladet, uden Initiativ fra min Side, leveret en kort og korrekt Berigtigelse af »Dagbladets« Artikel om »Undersøgelseskommissionen« m. v. Jeg kunde altsaa begynde min Polemik

uden først at risikere en Despyt med mit eget Organ. Dernæst havde »Politiken« mindst ti Gange saa mange Læsere som »Dagbladet«, hvad der ikke kunde være mig imod. Altsaa bad jeg Hr. Hørup give mig carte blanche til at skrive, hvad jeg vilde i denne Sag. Han gav mig den, og naar man læser mine Artikler i »Politiken«, vil man deri finde Adskilligt, som afgjort strider mod hans politiske Anskuelse. Havde han været bornert nok til at betinge sig, at jeg aldrig oftere vilde skrive imod ham, havde jeg slaaet til. Havde han helt afvist mig, var jeg gaaet fra Dør til Dør i Venstrepresen for at anmode om en Optagelse af mine Indlæg. Det havde været en vældig Overvindelse for mig, men som honnet Mand kunde jeg ikke Andet. Efter Oberstl. Schous Selvangivelse var jeg in salvo, det var Regeringen umuligt at ramme mig, og det havde været allerbequemest for mig, om jeg havde ladet ham skjøtte sig selv. Men jeg havde tillige, næst Bahnsen selv, været Anledningen til den Forfølgelse, hvormed Regeringen hjemsøgte ham. Derfor var det en Ærespligt for mig, uafviselig og bydende, at fremkomme med alt, hvad der kunde tjene til hans Forsvar, og hvorom alene jeg vidste fuld Besked. At jeg efter vore Højrejournalisters Ønske skulde ladet ham i Stikken, naar jeg ikke kunde komme til Orde i Højrepresen — ja, saa maatte jeg have været en ligesaa stor Stympet, som de Herrer selv ere.

3°. Jeg »skulde blot vide«, skrev det Gooske Organ, hvor Meget jeg ved min Benyttelse af det »fortrolige« Aktstykke, Kommissionsbetænkningen, »har tabt i Officersstandens Øjne«, hvilken dog altid har »holdt paa« mig. Dersom Prof. Goos ved «Officersstanden»

ikke forstaaer Mere end et bekjendt Bahnsonsk Kreatur, der løber mellem Krigsministeriet og Højrepressens Kontorer. havde jeg langtfra »tabt« saa Meget, som jeg kunde ønske. Der er nemlig i vort Officerskorps en lille Klike, den Bahnsonske, hvis Medlemmer theoretisk repræsenterer alle mulige militære Opfattelser, men som praktisk ere enige om det »Væsenlige«, at fremmes ved Hjælp af Bahnson. Saalænge jeg skrev mere mod Oppositionen end mod Regeringen, vare de Godtfolk overmaade glade, det var »forbausende, at en Lægmand« kunde erhverve sig en saadan Forstand paa militære Sager, og de rendte omkring i Selskaber og paa Kaféer som begejstrede Idioter, der kunde opremse paa Fingrene hver en Vending, hver en Sætning, jeg havde skrevet mod Oppositionens Førere. Men fra det Øjeblik jeg tog deres Trappestige, Bahnson, i Øjesyn, bleve de Herrer først betænkelige, dernæst fornærmede. De havde været saa hjertensglade over, at der dog var een Mand, der utilsløret optraadte som Militarismens, den prøjsiske Militarismes, Talsmand, og som paatalte det Latterlige hos Officerer, der et Par Gange om Aaret optræde i Uniform, men ellers spadserer om med Stok eller Paraply og Galocher. Men da de Herrer ved mine Angreb paa den Bahnsonske Krigsbestyrelse kom under Vejr med, at jeg ved »Militarisme« tillige forstod noget Mere, nemlig Klarhed og Konsekvens i militær Tænkning, der er langt vanskeligere at anlægge end en militær Uniform, bleve de atter betænkelige og endte med at liste af.

Dersom Oberstl. Schou var kommen til mig, efter at jeg havde læst i Kommissionsbetænkningen hvad jeg

vilde, og havde anmodet mig om Intet heraf at offentliggjøre, var mit Svar blevet: »Nej. For det Første anser jeg det for utænkeligt, at Regeringen efter sin egen Krænkelser af Aktstykkets »Fortrolighed« faaer isinde at fortrædige Dem, tilmed da jeg ikke agter at meddele Mere, end hvad jeg behøver for at vise, at Bahnsen i sine Referater af Betænkningen ikke talte usandt i 1884. Dernæst er det nu for sent for mig at træde tilbage. Thi som politisk Forfatter er det min Skyldighed at oplyse Alt, hvad jeg veed til en Sags Forstaaelse, indenfor de Grændser, som mit Løfte til mine Hjemmelmænd og min egen Diskretionsfølelse paa-lægger mig. Nu at forlange af mig, efter at De først uden Anmodning fra min Side har tilbudt mig at blive bekendt med Kommissionsbetænkningen, og jeg altsaa har erhvervet mine Oplysninger ad fuldstændig loyal Vej, at jeg skal offere Hensynet til det Almene, Forsvarsagitationens Belysning, for Hensynet til Deres Person, er en Fordring, jeg ikke kan opfylde.« Saaledes vilde jeg have svaret ham, hvis han havde fremsat et saadant Ønske for mig. Naturligvis gjorde han det ikke. Naar derfor den Bahnsenske Klike med sine civile Staldbrødre raaber paa, at jeg »har bragt Oberstl. Schou i Ulykke«, saa er dette en Passiar, som sømmer sig ikke for Officerer, men for gamle Kjællinger. Bortset fra, at »Ulykken« til Sidst reducerede sig til Intet, var jeg ikke Oberstl. Schous moralske Formynder. Han var gammel nok til ikke at behøve min Vejledning i, hvad han maatte eller ikke maatte udlaane, og selv er jeg en Politiker, der forfølger mit Maal med alle de Midler, jeg anser for moralsk forsvarlige. Jeg skaaner ikke min egen Person, og jeg har aldrig havt Smag

for at skaane Andres. Det Eneste, jeg kunde gjøre for Oberstl. Schou, var at tage ham i Forsvar, og jeg har gjort det saa oprigtigt, at jeg i den Anledning ikke har skyet et Par Processer.

Men i Virkeligheden var det ikke Oberstl. Schou, som var Gjenstand for Klikens Medynk. Han havde aldrig tilhørt den, tværtimod, og for ham havde den ikke Spor af Medfølelse. Men det var Bahnson selv, jeg ved mine Oplysninger i »Vor Opl. forts.« nær havde bragt i »Ulykke«, og jeg tillader mig at troe, at han under enhver anden Regering end den Estrupske var bleven afskediget, naar han ikke kunde præstere andre Forsvar end sit eget og Oberst Købkes i »Berl. Tid.« og General Ernsts i »Vort Forsvar«. Men hvad var det da, Kliken forlangte af mig? At jeg skulde finde mig i, at Bahnson optraadte i Højreklubber og paa Agitationsmøder, fortællende os, at hans sidste Befæstningsforslag er i »alt Væsentligt det samme« som Befæstningskommissionens, at han stadig er i Konsekvens med sig selv? At jeg med mit fulde Vidende om Sagens Sammenhæng skulde undlade at oplyse, hvad jeg vidste om Landets alvorligste Anliggende, alene for at skaane Bahnsons Person? Hvilket ringe Konsortium maa ikke denne Klike være, naar den kunde ønske Sligt. Hvis min Benyttelse af Kommissionsbetænkningen, selv den mest indiskrete, havde ført til, at jeg kunde rose Bahnson, hvor prisværdig vilde da ikke de Herrer have fundet den. Dersom det er denne Klike Prof. Goos mener, jeg har »tabt i Officersstanden«, kan jeg kun lykønske mig dertil. Thi der er Intet, der i den Grad har belemret min Forfattervirksomhed, Intet, der saaledes har bragt den i Misforstaaelse som

det Paahæng, afvexlende i det ene og i det andet Parti, der snylter sig paa mig, og som lader sin Tilslutning til mig bestemme ikke efter saglige men efter personlige Interesser. Ellers troer jeg nok, at jeg har vundet i »Officersstanden«, hvis jeg vilde lægge en numerisk Betragtning til Grund. Thi Bahnsons Optræden i den foreliggende Sag har kun forøget Animositeten imod ham. Og jeg tager neppe fejl i, at naar Bahnson har een Meningsfælle i »Officersstanden«, har jeg tyve.

III. Regeringsprocesser.

Naar jeg med faa Ord vil karakterisere den Rets-tilstand, hvori den nuværende Regering har bragt os, vil jeg sige, at Estrupiatet er de inhabile Domstoles Æra, saaledes at forstaae, at den Maade hvorpaa Regeringen benytter Domstolene gjør dem inhabile. Vi have alt set det ved de militære Domstole. I Løbet af nogle Uger vælger Bahnson endog to Sæt af Dommere til at dømme i en Sag, som i høj Grad angik Spørgsmaalet om hans eget tidligere Misbrug af et fortroligt Dokument. At Sagen endte med et latterligt Fiasco, gjorde den ikke bedre. Men det Hele kunde være undgaaet. Naar der endelig skulde gjøres et Numer ud af Oberstl. Schous Adfærd, havde det Simpleste været, at Bahnson, saasnart han var bleven bekendt med Navnet paa min Hjemmelsmand, havde tildelt ham, der som Officer i Forstærkningen sorterede under Krigsministeriet, en arbitrær Straf, en Irettesættelse, en Forflyttelse, en Afsked eller Andet, en Regering altid er berettiget til overfor sine Underordnede. Da Bahnson, som vi have set, var Part

i Sagen, var han vistnok hertil »inhabil«. Men dette vidste man jo, at han var ikke blot i denne, men i mangfoldige andre Retninger. Hvad man derimod ikke vidste var, at det kunde falde ham ind at gjøre 7 andre Mennesker inhabile ved at vælge dem til Dommere i en Sag, der berørte ham selv fuldt saa meget som hans Modpart. Og hvad man i ethvert Fald havde undgaaet, var Anvendelsen af »Benaadningen« for en saa ubetydelig Straf, at vor Ærbødighed for dette kongelige Privilegium nødvendigvis maatte svækkes. Kun et eneste Gode medførte Forfølgelsen mod Oberstl. Schou, nemlig en fornyet Opfordring til en Revision af vor anti-kverede militære Straffelov: fremfor Alt til at komme bort fra det meningsløse Princip, at Regeringen vilkaarlig beskikker Dommere til at dømme mellem den selv og Andre, Dommere, som vælges ikke een Gang for alle, men med en given, en specielt foreliggende Casus for Øje — et Princip, som er i Strid med enhver normal Retsbevidsthed.

Gaae vi over til de civile Domstole — »civile« i Modsætning til militære — møde vi først de Kommissionsdomstole, som Regeringen anvender i politiske Sager (Holstebro, Brøndersløv, Aars). Jeg skal naturligvis ikke afgjøre, hvorvidt de Domme, disse Kommissioner afsige, ere juridisk holdbare. Men selv om de alle stadfæstes af Højesteret, viser dette kun, at Kommissionsdommerne have dømt rigtigt, men det viser ikke, at deres Beskikkelse var retfærdig eller klog. Og naar dette ikke er Forholdet, bliver jo deres Dømmes Rigtighed kun en Tilfældighed. De have Intet tilfælles med de Kommissionsdomstole, en Regering kan nedsætte i en Egn, som hjemsøges af Ilds-

paasættelser, Røverier, Mord o. A. Thi her er det ikke Regeringen som Saadan, der er Part i Sagen, og den berøres derfor ikke ved Kommissionsdommens Udfald; hvad det her drejer sig om, er ikke Regeringens, men den fredelige Befolknings personlige Interesser. Men for de politiske Kommissionsdomstole gjælder det netop Regeringens Sag kontra Oppositionen. Dommens Gjenstand er Modpartens Angreb paa de Midler, som Regeringen selv har skabt for at væрге sin egen politiske Existens, og Dommens Udfald vilde blive i høj Grad svækkende for Regeringen, hvis det gik den imod.

Derfor vælger Regeringen ikke saadanne Jurister til Kommissionsdommere, hvis politiske Anskuelse ere i Strid med dens egne, men den vælger dem, paa hvis Anskuelse ikke Modparten men den selv kan stole. d. v. s. den vælger fuldstændigt inhabile Dommere. De ere i samme Grad mistænkte for Modparten, som de ere til Beroligelse for Regeringen. Og Mistanken lægger sig ikke, hvad den burde, naar deres Domme stadfæstes af Højesteret, saa logisk er et politisk Parti ikke. Men den overflyttes til Højesteret, og undergraver derved Tilliden til denne. En saadan Selvbeskikkelse af Dommere, som Justitsminister Nellesmann anvender i sine egne Processer, vidner ikke om nogen synderlig Karakter. Den burde aldrig finde Sted, og den behøves heller ikke. Thi hver Gang der opstaaer en politisk Sag mellem Ministeriet og Venstre, er den naturligste Vej — NB. for en Regering, som har en god Samvittighed — at overdrage den til den lokale Underrettsdommer i første Instans. Og dersom den lægger saa megen Beslag paa hans Kræfter, at han ikke samtidig kan bestyre sit Embede, bør der konstitueres en Anden til at varetage

dette. Men at en Regering flyver Landet over med politiske Kommissionsdomstole — et saa abderitisk System egner sig kun til at ophidse Modparten og til at nedbryde Folkets Retsbevidsthed.

Men Estrupiatets sande Eldorado for de inhabile Dommere er Rigsretten. Der hører en ubeskrivelig Frækhed til at turde sige: »Gaa til Rigsretten«, naar man veed, gennem hvilken smudsig Agitation denne Rigsret, for Landstingets Vedkommende, er lavet, at den besættes udelukkende med Regeringens egne Tilhængere, at endog en Jurist som Krieger skydes ud til Fordel for en eller anden »paalidelig« Undermaaler. Der er i Sandhed Intet, som mere præciserer den dybe Demoralisation, Estrupiatet har bragt os, end de tre Ord: »Gaa til Rigsretten«, Intet der mere viser de futile Argumenter, hvormed dette System maa tage til Takke. Man vil maaske indvende, at det ikke er Regeringen, men Agitationen i Landstinget, som vælger Rigsrettens Medlemmer. Men det forekommer mig, at dette Ræsonnement er til ligesaa lidt Nytte for Regeringen som for Rigsretten. Forudsætter man, at Regeringen i sit stille Sind fordømmer et saadant Misbrug af Rigsretten — og ellers er dens Moral jo ikke et Haar bedre end dens Agitations — hvor absolut magtesløs maa denne Regering da ikke være, naar den behøver saa miserable Vilkaar for at existere? Hin Indvending til Fordel for Regeringen er derfor irrelevant. Derimod kan man med Føje gjøre gjældende, at Rigsrettens Besættelse udelukkende med Regeringens Tilhængere kun er et Vidnesbyrd om de Midler, hvoraf Systemet maa benytte sig — men at

Rigsretten i Virkeligheden ikke blev mere habil, hvis den helt eller tildels besattes med Oppositionsmænd. Thi ogsaa disse have aktivt taget Parti i de Spørgsmaal, hvorom de skulle dømme, og de vilde derfor som Dommere være ligesaa inhabile som de ministerielle Landstingsmænd. Just derfor er Landstingets Rigsret Inhabilitetens udtrykte Billede. Hvoraf følger, at den nuværende Rigsretsinstitution er uforenelig med konstitutionelle Tilstande.

Der foreligger i det Mindste intet Bevis for, at Regeringen har Nogetsomhelst imod inhabile Rigsretsdommere. Og sikkert er det, at Regeringen har givet Landstinget Anledning til at vælge til Rigsretsdommer en Mand, der ved hele sin politiske Færd var selvskreven til at vrages som Dommer, og paa hvis Pande Inhabiliteten stod skreven med store forgyldte Bogstaver. Jeg mener Prof. C. Goos. Men ret beset, har Regeringens Holdning til Professoren ogsaa i denne Sag været ligesaa uforvarlig mod ham selv som mod Landet. Thi medens det kan være gavnligt for en Mands Udvikling, om han har en haard og tænksom Fjende, er Intet mere ødelæggende for ham end at have en blød og uforstandig Ven. En saadan har Prof. Goos truffet i Justitsminister Nellesmann. Det kunde være interessant at undersøge begge de Herrers Forhold til den »Ny Socialist. Det vilde maaske da vise sig, at Skylden for Nederlaget ligger mindre hos Hr. Professoren end hos Vennen. Men utvivlsomt har Ingen mere end Hs. Excellence dels direkt, dels gennem sin Indflydelse, draget Prof. Goos bort fra den videnskabelige Virksomhed, som Naturen havde anvist ham, og hvori han kunde have bragt vort Land

Ære, til Omraader, hvor han har vist sig aldeles uskikket. Hvor stort det Territorium er, paa hvilket Hr. Professoren, tildels daglig, spreder sin Arbejdskraft, skal jeg ikke bestemt kunne sige, men følgende ere hans vigtigste Sysselsættelser: 1° Professor ved Universitetet, 2° Inspektør Qvæsturæ, 3° omrejsende Fængselsinspektør, 4° omrejsende Agitator, 5° Landstingsmand, 6° Aand i Examenskommissioner, 7° Uaand i »Dagbladet«. Jeg gad vide, om nogen Mand paa Jorden kan gjøre Fyldest i saa mange Bestillinger, med Undtagelse af Nr. 7, eller om der venter ham nogen blidere Skjæbne end at blive Uaand i dem alle. Regeringens Holdning til Prof. Goos er demoraliserende, thi den viser vore andre Embedsmænd, hvor lidet Ministeriet vurderer en samlet og nidkjær Embedsgjerning. Og for Ministeriet selv ere Goos's Begunstigelser, fremfor mangfoldige andre i og for sig ligesaa utidige, blevne en virkelig Parodi. Thi naar en Regering benytter sig af sin grundlovmæssige Ret, at vælge en Folkerepræsentant til Landstinget, siger den med det Samme til Folket: Se her den Mand, der afspejler vor Karakter, og som er det prægnante Udtryk for, hvilke Fordringer vi stille til os selv i borgerligt Mod, i politisk Vederhæftighed, i alvorlig Livsgjerning. Og naar Folket ser paa denne Afspeiling, faaer det et overmaade smukt Begreb om Ministeriet Estrup.

Vende vi os sluttelig til de ordinære Domstole, faae vi heller ikke her noget Indtryk af, at Regeringen er en Modstander af Inhabiliteten. Lad saa være, at den ved Domstolenes Besættelse tager Hensyn til Dommernes Anciennitet, og derved har faaet en Del fanatiske Partimænd med, som helst burde været forbi-

gaaede, er der dog Adskilligt, som ikke kan forsvares. Det er utilbørligt at belønne Underdommere med bedre Embeder paa Andres Bekostninger; blot fordi de i Landstinget have fungeret som ministerielle Stemmehaskiner, især naar deres almindelige aandelige Begavelse synes at være ud af den slagne Landevej. Thi derved giver Regeringen deres Embedsbrødre et Vink om den rette Vej til Forfremmelse. Men det eneste Vink, Regeringen bør give sine Embedsmænd, fornemmelig af Dommerstanden, er at afholde sig fra enhver aktiv Deltagelse i det politiske Liv. »Dertil behøve de ikke Regeringens Samtykke,« vil man indvende. Nej. Men Regeringen behøver heller ikke deres Samtykke til at afskedige dem. Og naar en Regering har Mod til at regere provisorisk, bør den ogsaa have Mod til at lægge Baand paa sine Embedsmænd, naar disses partipolitiske Drifter gaae udenfor det private Livs Omraade.

Noget vanskeligere er Regeringens Indgriben mod vore Overdommers Agitation. De kunne ikke afskediges uden ved Dom. Men Regeringen er dog ikke helt magtesløs overfor dem alle. Dommerne i Hof- og Stadsretten have Avancementet til Højesteret i Sigte. Og dette beroer udelukkende paa Regeringen. Den svageste Tilkjendegivelse fra dennes Side, at den ikke ønskede deres offentlige Optreden i Politiken, vilde være nok til at forhindre den. Men Regeringen tager med Kyshaand mod en Overretsdommer, naar han stiller sig til Valg i en Højrekreds, og den hænger Ridderkorset paa en anden, som endnu ikke har bragt det saavidt i Agitationen. De eneste Dommere i Landet, mod hvis Agitation Regeringen Intet kan udrette, ere Højeste-

rets. Og her maa det erkjendes, at Oppositionen har i ligesaa høj Grad som Regeringen givet Stødet til Højesteretsdommernes Deltagelse i Politiken. Men naar Regeringen ikke her er kommet et Hestehoved forud, er Skylden i Sandhed ikke dens. Da Rimestad for et Par Aar siden nedlagde sit Mandat i Folkethinget, fordi han fandt det uforeneligt med sin dømmende Virksomhed, var der ikke en alvorlig Mand, som ikke billigede et saa korrekt Skridt. Men Ministeriet Estrup, der dog burde besidde mere Alvor end nogen Anden, forstod ikke at vurdere det. Saasnart en Plads som kongevalgt Medlem af Landstthinget blev ledig, forsøgte det, skjøndt forgjæves, paa Ny at drage Rimestad ind i det politiske Liv.

Naar man ser Regeringens Holdning til alle vore Domstole, de militære, Kommissionsdomstole, Rigsretten de ordinære Domstole, kommer man til det Resultat, at under den nuværende Regering gjøres Alt, hvad der paa nogen Maade kan præsteres ikke for, men til at gjøre vore Domstole inhabile. Regeringen savner aabenbart en klar Forestilling af, hvad en Dommerstands Inhabilitet i Virkeligheden betyder, hvilken demoraliserende Virkning den maa udøve paa Folket. Og Ondet forværres ved den snart uoverskuelige Serie af Processer, som Regeringen finder sig foranlediget til at anlægge mod politiske Modstandere. Jeg bestrider ikke, at den set fra et almindeligt Injuriestandpunkt kan have Grund dertil i mange Tilfælde. Men selv om Domstolene give Regeringen Medhold i dem alle, er, betragtet fra et politisk Standpunkt, Methodens ødelæggende først og fremmest for selve Regeringen. Thi den er uvirksom. Alt, hvad der siges Regeringen paa, er nemlig

udbredt og repeteret Landet over, inden der efter et Par Aars Forløb falder en Dom, som erklærer Beskyldningen for ubeføjet. Men længe forinden er den glemt eller har tabt sin Interesse for Befolkningen. Og andre Beskyldninger ere imidlertid dukkede op og have overtaget de Førstes inciterende Rolle, indtil de selv blive udslidte og afløses af nye. Og saaledes gaaer det løs paa Regeringen i en ustandselig Række af Injuriesager. Regeringens Forsøg paa at værges sig ved Processer er derfor et fuldstændigt Sisyphusarbejde. der ved sin Afmægtighed stiller Regeringen i den farligste Belysning af alle, den komiske.

Den kontinuerlige Estrupske Procesanlægning er dernæst ligesaa demoraliserende for selve Domstolene som den er ridikuliserende for Regeringen. Den Objektivitet, som er en Dommerstands skjønneste Smykke, lader sig nemlig ikke bevare, naar den aarevis, Dag ud og Dag ind, skal udtale sig i politiske Retssager. Vi behøve ikke blot at forudsætte, at den største Del af vore som af alle andre Dommere ere middelmaadige Karakterer, tilbøjelige til at lefle med Magthaverne. Men der er et andet, langt dybere liggende Moment, som her gjør sig gjældende. Naar en Dommer staaer overfor et Angreb paa en Minister og han maa sige sig selv: Angrebet er af en saadan Natur, at dersom jeg erkjender dets Berettigelse, er Ministeren umulig overfor den offentlige Mening, selv om han ellers ikke fortjener at kasseres — er Dommerens Stilling kvalitativt forskjellig fra den han indtager, hvor den Angrebne er en Privatmand. I det første Tilfælde kan hans Dom, have de alvorligste Følger for hele Statens Styrelse, i det sidste Tilfælde er

den i saa Henseende ligegyldig. Dommeren kommer derved let ind paa den politisk plausible, men juridisk forkastelige Betragtning, at det er mere nødvendigt at værgе om en Ministers end om en Privatmands Ære, skjøndt den naturlige Retsfølelse byder, at Æren for Begge er lige hellig. Og naar en Regering ikke en enkelt Gang, hvad der kan hænde for enhver Regering, men uafladelig anlægger saadanne Injurieprocesser, at dens Existens om ikke juridisk, dog politisk beroer paa deres Udfald, vil hin Betragtning efterhaanden rodfæste sig i vor Dommerstand, og der vil tilsidst udvikle sig ikke, hvad det burde være, en stræng juridisk, men en overvejende politisk-juridisk Opfattelse ved Landets Domstole. Den vil nærmest kunne betegnes som en central Opfattelse. Thi dens Centrum bliver det, hvori vi alle have vort Centrum, Statens Opretholdelse. Men denne vil den centrale Dommer i politisk bevægede Tider, og kun under disse vil han udvikles, ikke kunne hævde, dersom Regeringens Medlemmer, der spille den største Rolle i Statens Bevarelse, skulle være lige for Loven med enhver anden Statsborger. Den centrale Dommer vælger sig m. a. O. et Centrum, der er en juridisk Dommer aldeles uvedkommende, og som tvinger ham til at dømme efter Personsansæelse. Det centrale Dommerstandpunkt vil derfor ende som det mensvorne Standpunkt.

Men Demoralisationen i vort Retsforhold standser ikke hermed. Landet staaer delt i to Partier, og de fleste Domme ville naturnødvendigt gaae Oppositionen imod, hvis Regeringen skal holdes ved Roret, og »ikke det Hele skal styrte sammen«. (Det centrale Standpunkt). Resultatet heraf vil blive, at Oppositionen vil revanchere

sig. Vore Domstoles Kjendelser i Regeringsprocesser ville mere og mere blive Gjenstande for en offentlig Kritik, der vil søge snart at trævle dem op i deres fineste Traade, snart at latterliggjøre dem, med Rette eller Urette. Og naar Artikler med Overskriften »Højesteret«, »Hof- og Statsretten« o. L. blive ligesaa staaende i Oppositionspressen som »Bahnsen«, »Kanalen«, »Livjægerne« o. A., vil Virkningen blive den samme paa det judicielle Omraade, som den vilde være paa det kirkelige, hvis det blev Skik og Brug, offentlig at kritisere og persiflere vore Prædikener. Det »centrale« Standpunkt vil ende med en fuldstændig Nedbrydning af Befolkningens Tillid til vore Domstole. Thi naar Tvivlen til deres Retfærdighed er vakt i politiske Sager, vil det være umuligt at standse den i andre. En saa fin Distinktion som den, at Domstolene kunne dømme retfærdigt i upolitiske Sager, naar de dømme uretfærdigt i politiske, faaer man ikke ind i et politisk Parti. Men jo mere afgjort Domstolene stille sig paa Regeringens Side, desto mere overdreven og alsidig vil Befolkningens Mistanke og Uvillie imod dem blive. Og i samme Grad Lovfortolkningen kommer i Miskredit, vil Demoralisationen i Befolkningen voxe. Et andet Resultat vil ikke kunne ventes af et System som Estrupiatet, der opfører et i alle andre Lande og til alle Tider ukjendt Skuespil, at Regeringen aarevis ligger i Processer op over Ørene.

Efter disse almindelige Betragtninger af vore Regeringsprocesser, skal jeg nu anføre nogle Exempler paa disse. Og jeg vælger da dem, som jeg bedst kjender, nemlig mine egne Processer. Jeg læste for noget siden i en Korrespondance til et af Højres Provinds-

blade, at jeg nok ikke »havde ventet det Uvejr, der var trukket op« over mig, gennem de Processer, jeg »uforsigtigt« havde skaffet mig paa Halsen. Herpaa tillader jeg mig at svare: at jeg ikke prætenderer paa mere Forstand end de fleste andre Mennesker, men dog paa ligesaa megen, og at jeg derfor maatte være ualmindelig dum, om jeg »ikke havde ventet« at den nuværende Fase i min Forfattervirksomhed vilde paa- drage mig Processer. Allerede i »Forlig og Revolution« og derefter i »Statscoup«, altsaa inden Provisorismen af 1ste April 1885, gjorde jeg gjældende, at naar Forfatningen, hvad jeg forudsaa, blev sprængt, vilde et Partiministerium som det Estrupske være uskikket til at regere, og jeg fremhævede saa tydeligt, at Enhver kunde se det, at naar en saadan Eventualitet indtraf, vilde jeg vende mig mod den nuværende Regering ligesaa uforbeholdent, som jeg tidligere havde stillet mig mod Oppositionen. Derfor var der allerede i mit første Skrift efter Provisorismens Indførelse, nemlig i »Opløste Forhold«, et rigeligt Stof til Processer for en Regering af den Estrupske Kvalitet, og det undrede mig, at der ingen kom. I det følgende Skrift, »Vor Opløsning fortsat« var der et endnu bedre Materiale; jeg havde kun tænkt mig det langt snildere benyttet. Og i det foreliggende er der en saadan embarrass de richesses paa Processtof, at jeg venter mig noget som henimod en halv Snes Søgmaal.

Men fordi jeg selvfølgelig har været og fremdeles er forberedt paa Processer, behøver jeg vel ikke at tilføje, at jeg ikke lægger an derpaa. Jeg gaaer kun ikke af Vejen for dem. Saa vidt jeg kan skjønne, staaer nemlig Danmark nu paa et saadant Vendepunkt i sin Existens, at der er større Sandsynlighed for Død

end for Liv. Men saa længe jeg ikke er fuldt overbevist herom, er det mig umuligt at tie til den Fare, der saa at sige Dag for Dag voxer sig frem. Dersom jeg vilde angribe Regeringen alene med Satire, tiltroer jeg mig saa megen Fremstillingsevne, at den ei engang vilde forsøge paa at tiltale mig. Men skjøndt vor Situation ikke savner sine lystige Momenter, frister den dog ikke fortrinsvis til Komik. Jeg kan ikke fremstille vor Tilstand, som jeg vil, ved af anvende mildere Betegnelser end dem, jeg bruger. Derfor kan jeg ikke fæste mig ved den Mulighed, om Flere end Halvdelen af de Dommere, der skulde votere i mine Sager, ville finde mine Udtryk for stærke eller ikke. Der er kun Et, jeg bryder mig om, nemlig, at fremstille de Fakta, hvorpaa jeg bygger mine Angreb, saa sandt og klart, som jeg formaaer. Jeg vil ikke anbefale enhver Kryster at følge mig paa denne »uforsigtige« Vej. Men dog ere de Ubehageligheder, den ærede Regering kan paaføre mig, altfor ubetydelige til at kunne standse en Mand med jevn patriotisk Sands.

Af Processer har jeg f. T. følgende. To Søgmaal har Krigsminister Bahnson anlagt imod mig, eet Kultusminister Scavenius, eet Kammeradvokat Hindenburg, eet Kaptain Gjørup. Selv har jeg anlagt to mod Redaktør Carstensen. De sidste saavel som den Hindenburgske Sag ere nærmest kun Injurieprocesser, uden stor politisk Interesse, og jeg skal i et følgende Skrift komme tilbage til dem. Men alle de andre dreje sig om politiske Forhold af den største Betydning. De ere politiske Processer i Ordets egenlige Betydning. Naar jeg derfor i det Følgende giver en Fremstilling af deres Gjenstand, holder jeg mig fortrinsvis til deres politiske

Side, og kommer kun indirekte og forbigaaende ind paa deres juridiske.

Jeg begynder med Krigsminister Bahnson. Hans Søgmaal ere foranledigede ved mine Udtalelser dels i »Vor Opl. forts.«, dels i min Polemik i »Politiken« sidste Sommer om Befæstningskommissionens Betænkning. Da de væsenlig angaae de samme Poster, tager jeg dem her under Et. Og de kunne passende deles i 3 Klasser, hvoraf den første er:

A. Bahnson som Lovgiver. »Forudsat deres Sandhed, vilde«, paastaaer Bahnson i sin Klage, mine Ytringer »gjøre ham uværdig til at indtage den overordnede militære Stilling, han beklæder«. Og han nævner nu nogle Ytringer af mig, som han opfatter som fornærmelige for sin »overordnede militære Stilling«. Men derved gjør han sig skyldig i en Begrebsforvexling. Thi flere af disse Ytringer vedkomme ikke hans »overordnede militære Stilling«. Han sammenblander nemlig Krigsministeren Bahnson med Agitatoren Bahnson. Han, B., er udnævnt af Kongen til at bestyre sit Ministerium med Alt, hvad deraf resulterer, men ikke til at stille sig i Spidsen for Agitationen og endnu mindre til at rejse omkring i Landet for at agitere. Dette hører ikke med til den »overordnede militære Stilling«, og derfor lønner Staten ham ikke. Det kan derfor umulig være mine »Ytringer« om ham som Agitator, der kunde gjøre ham uværdig til at være Minister, men det er den agitatoriske Færd som saadan, der gjør ham uskikket til den »overordnede Stilling«. Og i hin Færd har han ikke mere Krav paa Domstolenes Beskyttelse end enhver anden Agitator; han opfordrer endog til langt haardere Angreb,

dels fordi han glemmer den Værdighed, som skyldes en Stilling, der er »overordnet« enhver anden, dels fordi han foregaaer sine Underordnede med et slet Exempel paa umilitær Aand.

Jeg havde betegnet som »umandig« Bahnsons Fortielse af Konsekvenserne for Dyrehaven o. A. af Befæstningskommissionens Rydningsbestemmelser. Han blev nemlig i August 1886 opfordret af Oppositionen til paa et offentligt Møde at udtale sig om Virkningen af bemeldte Bestemmelser. Han nægtede det. Deri var endnu intet »Nedsættende«. Dette fremkom først ved den Omstændighed, at han samme Dag lukkede sig inde i en konservativ Klub i Fredericia og senere i andre, hvor han ingen Gjendrivelse kunde vente sig, og opstillede sin berømte Paastand om et »Par Træer«, endog med det Tilføjende, at Oppositionens Opfattelse af denne Sag var »Sludder« og »Gallimathias«. Jeg spørger, om vort Folks Begreber ere allerede i den Grad demoraliserede, at man vil finde Andet, end hvad jeg har fundet: at Bahnsons Adfærd — hans Flugt fra Kjøbenhavn til Fredericia og hans stærke Invektiver mod Fraværendes Opfattelse — var politisk ikke blot usømmelig men »umandig«? — Dog dette vedkommer ikke Krigsministeren, men kun Agitatoren Bahnson. Thi hele hans Optræden ved denne Lejlighed ligger udenfor hans Embedsvirksomhed i Ministeriet, i Statsraadet og i Rigsdagen.

»Dersom Hs. Exc. er ligesaa ferm i Befæstningskunsten, som han er det i Fortielseskunsten, bliver han en Vauban.« Dette opfatter Bahnson som en Sigtelse for at »fare med Usandhed«. Han forvexler aabenbart »Fortielseskunsten« med Lyvekunsten, Be-

nægtelseskunsten o. L. Han havde i Landstinget, for at motivere sit sidste Befæstningsforslag, sagt, at de nyeste Terrænundersøgelser havde vist, at »man fra Hareskov og a. St. kunde overse Gladsaxeplateauet.« Ja, vist havde de; deri er intet usandt. Men han fortaug d. v. s. han taug forsætlig om, at man vidste det iforvejen. Som Landets Krigsminister kunde han umulig være uvidende om, at vor Generalstab, vort Ingeniør- og vort Artillerikorps, ja, at ethvert Barn i og mellem Hareskov og Gladsaxe vidste saa Meget om Højdeforholdene mellem to kun 3—4000 Alen fra hinanden liggende Punkter, at man kunde »overse« det sidste fra det første. Dersom han ikke forlængst havde vidst et saa yderst trivielt Faktum, maatte jo alt hans tidligere Arbejde med københavnske Befæstningsplaner være komplet udeligt. Men han fortaug det; thi ellers havde han mistet et Argument for sit nye Projekt. Altsaa spørger jeg: Hvilket større Numer i »Fortielseskunsten« har da Krigsminister Bahnson tænkt sig at kunne præstere, for at han sammenlignelsesvis kan blive en Vauban i »Befæstningskunsten«?

»Naar Krigsminister Bahnson i Okt. 1886 har kunnet fremlægge sine nye Befæstningsforslag i Landstinget med de Ord: »det er i alt Væsenligt de samme »Forslag, som have været fremsatte her flere Gange »siden 1881—82; jeg kunde derfor egenlig ind»skrænke mig til at henvise til mine tidligere »Udtalelser her i Thinget om selve Lovforslagene«. saa vil jeg ikke sige Hs. Exc. hvad han er, men jeg vil sige ham, hvad han ikke er: han er ikke sandfærdig.« Dette er en Beskyldning for, paastaar Krigsminister B., at han »forsætlig har talt Usandhed«.

Jeg vil lade mine Læsere dømme. I Landstingets Møde den 5. Novb. 1886, altsaa ca. 14 Dage efter bemeldte Tale af Bahnson, udtalte Jørgen Pedersen sin Forundring over, at det tidligere Befæstningsforslag var taget tilbage, uden at være kommet til Behandling. Herpaa svarede Bahnson ordret:

»Ifjor blev det (Forslaget) taget tilbage af for-
 »skjellige Grunde. Jeg vil kun sige, at for mit Ved-
 »kommende skete det af den meget vægtige Grund, at
 »Forslaget om Kjøbenhavns Befæstning mod Landsiden
 »og tildels Forslaget om Befæstning mod Søsiden vare
 »ved at undergaae meget væsenlige Forandringer i An-
 »ledning af de nøjagtige Undersøgelser i Terrænet. Det
 »vidste jeg, og jeg troede ikke, det vilde være hensigtsmæs-
 »sigt, at jeg begyndte at forhandle med Thinget om et
 »Forslag, som jeg vidste vilde blive væsenlig forandret.«

I Henhold til sin Udtalelse d. 5. Novb. »vidste« altsaa Bahnson, at det tidligere Forslag af en »meget vægtig Grund« vilde undergaae »meget væsenlige Forandringer«; han »vidste, at det vilde blive væsenlig forandret«, og derfor var det, at han havde taget det tilbage d. 14. Januar s. A. Men den 19. Okt. havde han jo erklæret, at det sidste Forslag var »i alt Væsenlig det samme« som det tidligere, og at han derfor »egenlig kunde indskrænke« sig til sine »tidligere Udtalelser«. Efter som nu d. 19. Okt., da han fremlagde sit nye Forslag, ligger mellem d. 14. Januar, da han tog sit tidligere Forslag tilbage, og d. 5. Novbr., da han svarede Jørgen Pedersen — »vidste« altsaa Bahnson d. 19. Okt., at hans Udtalelse denne Dag om det »i alt Væsenligt« Samme ved de to Forslag var — — —. Men hvor har jeg benyttet mig af hans klare og uomtviste-

lige Selvangivelse d. 5. Novb. 1886 til at sige noget saa Skurrilt som, at Bahnson løj i Landstthinget d. 19. Okt. 1886? Jeg har en langt mildere Opfattelse af hans Personlighed.

Thi ligesom Hamlet blev gal, hver Gang det blæste fra Nord-Nordvest, bliver Hs. Excellence utilregnelig, hver Gang der er Tale om Nord- og Nordvestfronten. Hvad han nemlig selv dels som Direktør i Krigsministeriet under Ravn, dels som Krigsminister, hver Gang tidligere havde foreslaaet, specielt i Rigsdags-sessionen 1885—86, var for Nordvest- og Nordfronten Følgende: En dobbelt Befæstningslinie, bestaaende af 1° en Fortlinie fra Kagsmose Oversvømmelsens Nordspids, Vest for Husum, forbi Lyngbysø til Sundet, med Forter ved Tornegaard, Søgaard, Gammelosegaard, Lyngbysø, Garderhøj, Trianglen, Christiansholm; 2° en indre Linie, en Sikkerhedsenceint fra Kagsmose Oversvømmelsens Sydspids, Syd for Husum, over Hellerup til Sundet, beliggende 6—8000 Alen bag ved Fortlinien. Hvad Bahnson derimod foreslog i Sessionen 1886—87 var: 1° for Fortliniens Vedkommende Opgivelsen af Forterne ved Tornegaard, Søgaard, Trianglen og Christiansholm; 2° for den indre Liniens Vedkommende Opgivelsen af hele Hellerupenceinten, og i Stedet for Forterne ved Tornegaard og Søgaard paa Nordvestfronten, en permanent, sammenhængende, stormfri Vold, en Kampenceinte, og en lignende i Stedet for Forterne ved Trianglen og Christiansholm, fra Hundesø til Sundet, altsaa en Kampenceinte paa hele Nordfronten, d. e. en enkelt Befæstningslinie.

Hvad dernæst de to Systemers helt forskellige fortifikatoriske Betydning angaaer, findes der et ufor-

kasteligt Vidnesbyrd i »det krigsvidensk. Selskabs Forh.« d. 12. og 26. Februar 1883. Diskussionen drejede sig, som min sidste Brochure viste, om alle Ejendommeligheder i Fortrin og Mangler ved de to Systemer, deres forskellige Fordringer til Terrænet, Besætningsstyrken, det artilleristiske Forsvar, Infanteriildens Virkning, og om de forskellige Muligheder for Udfald i Fortterrænet og for en Hærstyrkes Retræte, som ethvert af de to Systemer frembyde. Af den livlige Forhandling om alle disse Forskjelligheder ses jo, at Deltagerne i Diskussionen maae have været fuldt paa det Rene med, at de to Systemer, som Bahnson havde foreslaaet før og under d. 19. Okt. 1886, vare de størst mulige Modsætninger i fortifikatorisk Betydning.

Saavel »det krigsvid. Selskabs Forhandl.« som Bahnsons egen Tilstaaelse i hans Svar til Jørgen Pedersen vise altsaa til Evidens, at hans Paastand om de to »i alt Væsenligt samme« Forslag var en haandgribelig Usandhed. Den var ingen almindelig Usandhed. Den var saa usædvanlig, enestaaende hos en Minister, der staaer foran Landets lovgivende Forsamling, i Landets alvorligste Anliggende, at jeg var i Tvivl om, hvorledes jeg adækvat skulde betegne den. Blot at sige om hans Udtalelse, at den var usand, var for Lidt. At sige om den, at den var forsætlig, var for Meget. Jeg kunde maaske korrektest have sagt, at den var usandfærdig. Men jeg valgte det mildere Udtryk: den var »ikke sandfærdig.« Det forekommer mig derfor, at det for Bahnsons Vedkommende som Minister maa være absolut ligegyldigt, hvilken af disse Betegnelser Domstolene ville foretrække. Thi selve Faktum, den haand-

gribelige Usandhed, staaer urokkeligt. Om man vil opfatte den som »forsætlig« eller som »utilregnelig«, som Løgn eller som Pjat — og andre Alternativer skal end ikke den spidsfindigste Domstol kunne pine ud af den — kan have sin Betydning for Mennesket Bahnson. Men i begge Tilfælde har Ministeren Bahnson grovelig forsyndet sig imod den første Betingelse af alle for sin »overordnede Stilling«, Tilliden hos Befolkningen.

Dernæst havde jeg skrevet, at Kommissionsbetænkningen satte mig i Stand til at afsløre Bahnsons »Principløshed« og »Upaalidelighed«. Der ved sigter jeg ham, paastaar han i sin Klage, »for at være en principløs og upaalidelig Person, hvilke Adjektiver, baade i Almindelighed og da særlig for Citanten »i hans Stilling som højtstaaende Statseembedsmand, »er en Fornærmelse.« Jeg protesterer mod de barokke Omskrivninger, han tillader sig af mine Ord, ved at ombytte Substantiver med »Adjektiver«. Disse ere hans egen Opfindelse. Jeg har sigtet Bahnson for en »Principløshed og Upaalidelighed« i den Anledning og ved den Lejlighed, som mit Kjendskab til »Kommissionsbetænkningen« havde sat mig i Stand til at belyse. Men dermed har jeg ikke udtalt en saa almindelig og omfattende Bedømmelse af hans Personlighed, hans Karakter og hans Liv som »at være en principløs og upaalidelig Person«. Til en saadan Dom vilde ingen »Kommissionsbetænkning« kunne afgive et tilstrækkeligt Materiale. Jeg troer tværtimod gjerne, naar man lærer ham nærmere at kjende, at Bahnson som moralsk Personlighed virker tiltalende, men som intellektuel Personlighed virker han oprørende.

Men hvad Bahnson ikke som »Person« eller Privatmand, men i sine fortifikatoriske Lovforslag angaaer, og kun herom er der fornuftigvis Tale, fremgaaer min Berettigelse til de to Betegnelser, han vil have paadømt, allerede af det Foregaaende. Thi naar han d. 19de Oktbr. fortalte Landstinget, at de to Forslag vare »i alt Væsenligt« de samme, gjorde han sig ligesaa vel skyldig i en »Upaalidelighed« som i en Usandhed, fordi han fordrede Thingets Bevilgning under en Forudsætning, paa hvis Rigtighed han ikke kunde forlange, at Thinget skulde stole, skulde lide. Og dette har han jo selv erkjendt d. 5te Novbr. Naar han fremdeles den ene Dag, d. 19de Oktbr., betegnede begge sine Forslag som »væsenlig« de samme, den anden Dag, d. 6te Novbr., som »væsenlig« forskjellige, har han jo handlet mod Forudsætningen for ethvert Princip, det »Væsenlige«. Og da har han jo gjort sig skyldig i en slaaende »Principløshed«. Men skjøndt jeg saaledes kunde indskrænke mig til med disse Bemærkninger at besvare hans Anke over de to Betegnelser, skal jeg dog tillade mig nærmere at begrunde disse.

For ret at vurdere det flagrante Brud paa et tidligere fortifikatorisk Princip, som Bahnson begik ved at changere over fra den dobbelte til den enkelte Befæstningslinie paa Nord og tildels paa Nordvestfronten, bør vi se, hvorledes han motiverede det. Ved sit Forslags Fremlægning i Landstinget d. 19de Oktbr. 1886 angav han som Grund: »Det er en Tilbøjelighed, der nu er kommen hos alle Ingeniører og i alle Lande, at slaae de to Linier (Fortlinien og Sikkerhedsenceinten) sammen for at

kunne gjøre den første. den egenlige Kamp-linie, saa meget stærkere, idet man har opgivet Tanken om at kunne føre nogen egenlig virksom Kamp i anden Linie.« Men derved mod-siger han sig selv. Thi naar, efter hans egen Mening. hans tidligere System bør opgives som ikke skikket til en »virksom Kamp i anden Linie«. kan det ikke, hvad han, som vi ovenfor saae, paastod, »i alt Væsenligt være det samme som« hans nye, der jo efter hans egen Mening er fortrinsvis skikket til en saadan Kamp. En saa horribel Kontradiktion, tilmed i et og samme Foredrag og paa en og samme Spalte i Rigsdagstidende. tyder ikke paa Principfasthed. Den vidner tvertimod om »Principløshed«.

Men hertil kommer, hvad der er det Afgjørende i denne Sag, at Bahnsons Paaberaabelse af »alle Inge-niører og i alle Lande« som Grund til at opgive hans tidligere Princip var uden Skygge af Realitet. Han kan ikke nævne saa meget som eet Exempel i »alle Lande«, hvor man i vore Dage foretager Befæstningsarbejder. paa en Opgivelse af Fortsystemet og en Anvendelse af Kampenceinten; selv ved den nyeste Fæstning, Bukarest, var Fortsystemet adopteret og paa-begyndt af selve Brialmont den Dag, Bahnson holdt sin Tale i Landstinget. Og naar saa er, har han ogsaa herved bevislig forskyldt en høj Grad af »Upaa-lidelighed.« Dog det blev ikke dermed. Det var nemlig mig som mange Andre vistnok notorisk, at Bahnsons Opgivelse af hans tidligere Princip var stridende mod den af ham stadig paaberaabte Befæstningskom-missions Forslag. Men den Mulighed var jo tilstede, at Kommissionen kun med en kneben Majoritet havde

vedtaget det Befæstningssystem paa de to Fronter, som var Grundlaget for Bahnsons tidligere saa vel som for Ravns Forslag. I saa Fald vilde Bahnson dog kunnet havt Lidt at paaberaabe sig til Fordel for sit nye System, vel ikke i sin Appel til Udlandets Ingeniørvidenskab, men muligvis til en Mening hos de tre Ingeniører, han selv havde faaet anbragt i Kommissionen. Men ej engang dette var Tilfældet. Af Kommissionens 10 Medlemmer var der kun eet, som stemte for en Kampenceinte paa Nordfronten. Men for det Første var det ikke en »Ingeniør«: dernæst var den Kampenceinte, han foreslog, støttet med fremskudte Positioner, som Bahnsons ikke har; fremdeles var bemeldte Medlem en bestemt Modstander af den Bahnsonske Kanal foran den nu foreslaaede Kampenceinte paa Nordfronten; og endelig vakte han ved sit Forslag om en Kampenceinte Bahnsons alvorlige Uvillie, hvorom Pjecen af 1 + 2 tilstrækkelig oplyser. Men Kommissionens øvrige 9 Medlemmer stemte alle for Systemet: en Fortlinie med Sikkerhedsenceinte paa Nordvest og paa Nordfronten. Dermed falder »Upaalidelighedens« sidste Undskyldning.

Om det er Bahnsons tidligere, eller det er hans sidste Befæstningsprincip, som er det rigtige, vedkommer os ikke her. Det interesserer os kun, at han føler sig »fornærmet« i sin Stilling som »højtstaaende Statsembedsmand«. Men dersom det skal være »fornærmeligt« at tale om en Krigsministers »Principløshed« paa Befæstningskunstens Omraade, gad jeg nok vide, hvorledes en offentlig Diskussion om Landets Anliggender overhovedet blev mulig. Og vore Domstole kom i en højst kuriøs Kollision. Vi have en Højesteretsdom for,

at det er tilladt at sige til en Minister: Du har uden Grund brudt Statsforfatningens Princip, den af Dig selv besvorne Forfatning. Og det skulde ikke være tilladt at sige: Du har uden Grund brudt Dit eget Princip — i et rent teknisk Spørgsmaal? Men »Principløsheden« i Forsvarssagen er kun et Vidnesbyrd om, at det gamle Axiom: »To Sjæle, een Tanke«, ikke raader i den Estrupske Befæstnings-agitation, naar vore »højtstaaende Statsembedsmænd«, specielt af den militære Stand; offenkjært optræde. Thi hver Gang Bahnson taler i Rigsdagen, er det een Sjæl og to Tanker, og naar Ernst og Købke skrive i Bladene, er det to Sjæle og ingen Tanke.

B. Bahnsons militære Forfremmelser. I »Vor Opl. forts.« tillod jeg mig at skrive: »Flere af dem (Forfremmelserne i de sidste Aar) have vakt en høj Grad af Uvillie saavel i som udenfor Korpset, og de have affødt en Tvivl snart om Krigsm. Bs. Retfærdighed snart om hans savoir-faire, en Tvivl, der maaske er overdreven, men som er højst uheldig, fordi Forfremmelsen af hans personlige Venner o. s. v. »Ved disse Ytringer«, paastaar han i sin Klage, sigter jeg ham, »for ved de militære Forfremmelser at »lade sig lede ikke af Retfærdighedshensyn, men af »personlige Hensyn i den Forstand, at han ved »Besættelse af militære Poster tager Hensyn til, om »Ansøgerne ere hans personlige Venner eller ej, men »ikke til deres øvrige Kvalifikationer«. Men man plejer ikke at »ansøge« om »militære Poster«, man rykker op enten ved Valg eller ved Anciennitet. Og hvad Valget angaaer, betragter han aabenbart det, at være hans »personlige Ven« som en »Kvalifikation«, eftersom

han taler om deres »øvrige Kvalifikationer«. Den første »Kvalifikations« Berettigelse benægter jeg, og de »øvriges« havde jeg ikke bestridt. Jeg vil grumme nødig ind paa den Bahnsonske Klikes Historie — med mindre man under Proceduren tvinger mig dertil — paa en Skildring af, hvorledes alt dette personlige Venskabskab er opstaaet, under hvilke Forhold og i hvilke Lokalteter det har udviklet sig, og hvorledes det har staaet sin Prøve i Glædens og i Modgangens Timer.

Men jeg skal anføre følgende Træk af Bahnsons Forfremmelsessystem efter hans Udnævnelse til Krigsminister d. 12te Septbr. 84: 1. I 1885 lod han de 12 af Fodfolkets og Rytteriets tilsammen 15 Regimentschefer springe forbi af 2 Oberster, som han udnævnte til Generalmajorer i Fodfolket og i Rytteriet, skjøndt henholdsvis den ene af dem kun havde kommanderet en Bataillon, den anden kun en Eskadron — i Stedet for, overensstemmende med almindelig Koutume, først at give dem Lejlighed til, om end kun for en kort Tid, at forsøge sig i at kommandere et Regiment. Naturligvis er ikke enhver Regimentschef kvalificeret til en højere Kommando. Men Meningen maa dog nødvendigvis være den, at Regimentschefsposterne skulle besættes saaledes, at der blandt Regimentscheferne til enhver Tid findes Mænd som egne sig til at overtage en højere Kommando. Ellers bliver Regimentsinstitutionen jo meningsløs. Naar vi altsaa staae overfor dette sikkert i alle Lande og til alle Tider — naar undtages en eller anden Napoleonsk Valplads — hidtil ukjendte Fænomen, at de fire Femtedele af en militær Klasses Embedsmænd springes forbi af Mænd, som aldrig have tjent eller fungeret i denne Klasse, maa

enten de Sidstes Forfremmelse tilskrives en Uretfærdighed om end en ubevidst, eller de Førstes Udnævnelse i sin Tid maa være begrundet i det vedkommende Krigsministeriums Mangel paa Evne til at bedømme sit Personnel. Under den første Forudsætning er Bahnsons Administration i denne Sag dømt. Under den anden er den det vel ikke absolut, men den er nær derved. Thi forinden de to ovennævnte Forfremmelser fandt Sted, havde Regimentsinstitutionen bestaaet i 6 Aar, hvoraf Bahnson i de 5½ havde dels som Direktør i Krigsministeriet, dels som Krigsminister befordret samtlige de Bataillons- til Regimentschefer, hvis Kvalifikation til videre at avancere, han selv har dementeret ved de to Avancementer. Og dette maa forekomme Enhver i høj Grad paafaldende.

2. I 1886 lod Bahnson bl. A. Oberst Weyhe springe forbi ved Besættelsen af Chefsposten for 2den jydsk Brigade. Vistnok kan der ved saadanne Forfremmelser intet afgjørende Hensyn tages til Vedkommendes Krigshistorie. Men naar der offentlig Intet foreligger, hvorfor den ene Officer er administrativt dygtigere end den anden, kan Offenligheden ikke forstaae, hvorfor den af alle vore nuværende tjenestegjørende Officerer, som uimodsigelig har den mest fremragende Krigshistorie, skal springes forbi netop af den eneste blandt vore højere Officerer, som er saa blank og har for Krigshistorie, at man ej engang har kunnet dekorere ham med et saa yderst almindeligt Udmærkelsetegn som Krigsmedaillen.

3. I 1886 tillod Bahnson en Kapitajn, som var ved at falde for Aldersgrænsen, at kjøbe to tidligere forbisprungne Oberster til at tage deres Afsked. Der-

ved naaede Kapitajnen at blive Bataillonschef, men derved bevirkede han ogsaa, at yngre Kapitajner, som kunde avancere, hvis han selv var falden, risikerede at falde for Aldersgrændsen. Og dette er netop indtruffet fornylig. At en saadan Forfremmelse, hvis Argument er Pengepungen, ikke blot er i Strid med den almindelige Retsbevidsthed, men specielt en grov Uretfærdighed mod den ubemidlede Officer, og at den derfor maa nedbryde Tilliden til Krigsbestyrelsen — er der sikkert Ingen, som vil benægte. I Frankrig gjøres der et utroligt Væsen over, at der handles med en Dekorationsgjenstand som Ordener, men her i Landet handles der med militære Embeder — med Krigsministerens fulde Vidende og Samtykke. Men selv »Ordnerne« fik Bahnson anbragte, thi de to Oberster, som lode sig udkjøre, avancerede samtidig fra Riddere til Kommandører af Danebroge.

4. I 1886 lod Bahnson en Kapitajn i Artilleriet springe 4 af sine Formænd forbi ved Oprykningen til Oberstlieutenant i Linien. Den ældste af de forbi-sprungne, Schou, blev derved tvungen til samtidig at falde for Aldersgrændsen, medens den begunstigede endnu havde 3 Aar tilbage, inden han kunde rammes af denne. I 1883—84 var Schou efter Bahnsons Indstilling Medlem af den store Befæstningskommission. Til en saadan Tillidspost vælger man ikke Folk, man raader over i Dusinvis: men man udsøger dem, som man henregner til de bedste aandelige Kræfter paa det militære Omraade; dem, som man par excellence betragter som skikkede til Forfremmelse. Kommer man da senere paa andre Tanker og tvinger Tillidsmanden til, i Favør af en Anden, at falde for Aldersgrændsen, ja, saa havde man i sin Tillid til ham begaaet et for

en Krigsbestyrelse højst fatalt Misgreb, som snarere maa svække end styrke Troen paa dens savoir-faire. Og saaledes gik det netop med Schou. Men denne for Krigsministeriet uheldige Omstændighed skærpedes yderligere ved et dobbelt Forhold: For det Første var Schou i Befæstningskommissionen paa flere væsentlige Punkter optraadt som en bestemt Modstander mod Bahnsons daværende Befæstningsplan, hvilket i alt Fald ikke bidrog til at befæste ham i Bahnsons Gunst: dernæst var den Officer, som sprang Schou forbi, Bahnsons mangeaarige personlige Ven og hans trofaste Støtte paa højere Steder, hvilket i alt Fald ikke bidrog til at nedsætte ham i Bahnsons Gunst.

5. I 1887 blev en Departementschefspost i Krigsministeriet ledig. Det har hidtil været vel ikke udelukkende, men dog sædvanligt her i Landet at besætte et saadant Embede med en Stabsofficer. Og med Rette. Dels maatte i ethvert Vaaben den højere, den administrative Officersklasse være mærkelig blottet for Kræfter, om den ikke kunde fyldestgøre to end sige een Departementschefs Opgaver. Dels har det efter almindelige tjenstlige Begreber sin Mislighed at besætte en saa overordnet Post med en subaltern Officer. Desuagtet valgte Bahnson til denne Post en Kapitajn i Artilleriet, som aldrig tidligere havde fungeret i nogen administrativ Virksomhed. Derimod havde han tidligere, i mange Aar og ved mange Lejligheder, uden for Tjenesten, fungeret som Bahnsons personlige og intime Ven. —

Disse Exempler, i saa kort et Tidsrum som 3 Aar, ere langtfra de eneste, der kunne anføres som Ejendommeligheder ved Bahnsons Forfremmelsessystem. Men naar jeg her foreløbig indskrænker mig til dem og ind-

til videre opsætter at komme nærmere ind paa den krigsministerielle Administrations Interiører, er det fordi de alle 5 have været paatalte i Oppositionspressen, og fordi intet af dem har været Gjenstand for noget-somhelst Forsøg paa et Forsvar i Regeringspressen. skjøndt denne ellers er parat nok til at optræde mod Angreb paa Regeringen. Et Par af dem, specielt Nr. 3, forekommer mig at være af den Natur, at der aldeles ikke kan være Tale om at kunne forsvare dem. Men lad os som et Tankeexperiment forudsætte, at de alle kunne fyldestgjørende motiveres. saa er dette Sagen fuldstændig uvedkommende. Thi her spørges kun om det Ene: have de ikke, efter min Paastand, maattet vække en »høj Grad af Uvillie saavel i som udenfor Korpset«? Og dette lader sig ikke bestride. Thi det Ejendommelige ved dem er, at intet af dem, med Undtagelse af Nr. 5, har noget Offenligheden bekjendt Præcedens i vor tidligere Krigsbestyrelse under den Menneskealder, som gik forud for Bahnsons Regimente. Derfor ere de fremtraadte som i høj Grad usædvanlige, paafaldende og uforstaaelige for omtrent Enhver, der interesserer sig for militære Forhold, om end den »Tivl«, som derved vakttes om Bahnsons Retfærdighed m. v., var, som jeg udtrykte mig, maaske overdreven.

C. Bahnsons Hævdelse af den militære Retspleje. I »Politiken« tillod jeg mig at udtale: »Krigsminister Bahnson har nedsat en Kommission af 3 Officerer til at undersøge min Hjemmelsmands Forhold; det har ikke vist sig at være ham magtpaaliggende her at komme til et objektivt og upartisk Resultat, thi han har som det ene Medlem valgt en Mand.

der til alle Tider og i alle Retninger, de mindste som de største, har været hans usvigelige Ekko«. Dette opfatter Bahnson som en Fornærmelse. Lad os da først betragte »det ene Medlem«. Det var Oberstlieutnant C. Tuxen, Chef for 2den Bataillon. Om ham er bl. A. Følgende at bemærke.

1°. »Hans usvigelige Ekko«. Dette har Tuxen været i hele sit militære Liv, saalænge han har staaet i Forhold til Bahnson. Han har været brugt meget og skrevet Meget. Han var den mest talende Deltager i »det krigsvidenskabelige Selskabs« Forhandlinger 1882—83, han var et ivrigt Medlem af Befæstningskommissionen 1883—84, han har forfattet en Mængde Artikler om Forsvarssagen i »Militairt Tidsskrift«, i »Tilskueren«, i »Berl. Tid.« og andre Blade. Men jeg opfordrer Enhver til at paavise mig nogensomhelst Udtalelse af Tuxen ved alle disse Lejligheder, som ikke er den mest fotografiske Afspejling af Bahnsons egne Meninger. Og dog maa det vel være den mest velvillige Kritiker indlysende, at selv den største og klogeste Mand paa Jorden kan have Meninger, hvori Adskilligt kan ses fra et andet Synspunkt end hans eget, og som derfor uvilkaarlig bør fremdrages, hvis der skal være Tale om Noget, der fortjener Navn af en Kritik. Men hertil kommer endnu det for Tuxen Graverende, at Bahnsons Meninger paa Befæstningens Omraade have som bekyndt været i høj Grad omskiftelige. Der havde altsaa været al Anledning for Tuxen, hvis han havde villet være Kritiker, at fremhæve Bahnsons forskjellige Standpunkter, at anbefale nogle af dem — og at angribe andre af dem. Thi de kunne jo ikke alle være lige holdbare. Men i alle Tuxens Udtalelser vil man

ikke finde Andet, end at han har fulgt Bahnsons forskellige Svingninger med en Akkuratesse, som alene en Pendul eller et Svinghjul kan præstere. Hans Valg som Medlem i en af Bahnson nedsat »Undersøgelseskommission« var derfor ikke skikket til at vække Tillid i en Sag, som angik en Andens Velfærd.

2°. Det Forsvar, jeg har ført gennem flere Indlæg i »Politiken« for Oberstl. Schous Udlaan af Kommissionsbetænkningen til mig, og som han selv har gjort gjældende overfor de forskellige Kommissioner, der have været nedsatte i denne Sag, var bygget paa den fundamentale Betragtning: Det oprindelig fortrolige Aktstykke var ved Regeringens egne Foranstaltninger forlængst blevet saa prisgivet til Offenheden, at Regeringen var ubeføjet til at fordre det fremdeles betragtet som fortroligt. Som de Veje, ad hvilke Regeringen selv havde brudt Fortroligheden, nævnede jeg bl. A., at Bahnson sammen med daværende Kapitein Tuxen havde under Mærket 1+2 i Maj 1884 udgivet en Pjece: »Forsvarssagens Behandling i Folke-thinget«. Deri oplystes under Paaberaabelse af Kommissionsbetænkningen, hvilke Rydninger vi skulle foretage, naar en Krig staaer for Døren, hvilken Styrke af alle Vaabenarter, vi kunne paaregne til Sjællands Forsvar, hvilken Bestykning vi skulle give vore Batterier og Forter o. m. A., som det kunde være en eventuel Fjende af største Vigtighed at vide. Men naar saaledes Oberstl. Schous Forsvar afgang af det Spørgsmaal, om selve Regeringen havde prisgivet Aktstykkets Fortrolighed, var det umuligt for Bahnson at finde Nogen, som mindre end Tuxen var habil til at bedømme min Hjemmelsmands Færd. Thi da Tuxen selv havde

været Medlem af Befæstningskommissionen. og da han under Mærket 1+2 havde offentliggjort dennes væsentligste Bestemmelser, maatte han slutte saaledes: »Dersom jeg godkjender den Paastand, som Schou gjør gjældende, at Aktstykkets Fortrolighed var opgiven bl. A. gennem Offenliggjørelsen af Pjecen af 1+2, dømmes jeg mig selv for et Brud paa denne Fortrolighed, med mindre jeg vil hævde, at »Fortroligheden« forinden var krænket af Bahnson i Artiklerne i »Berl. Tid.«, men saa dømmes jeg ham. Jeg kan ikke undskylde mig med, at jeg i Pjecen har handlet i Samklang med Bahnson, thi han kunde lige saalidt som nogen Anden fritage mig for min Embeds- pligt, at holde fortrolige Forhandlinger hemmelige; en saadan Fritagelse savner enhver Hjemmel saavel i den militære som i den borgerlige Straffelov (jvnf. henholds- vis § 160 og § 80). Min Interesse byder mig altsaa at fastholde, at jeg ikke har brudt Fortroligheden og derved foranlediget Schou til at udlaaene Betænkningen, men da maa jeg ogsaa fastholde, at Oldenburgs Hjemmelsmand har været ubeføjet til at udlaaene den, hvorefter følger, at han bør straffes.«

Selv om Bahnson havde savnet Blik for Uafhæn- gigheden hos sin gamle Sekretær og Haandlanger og for U selvstændigheden hos ham som Taler og For- fatter, burde dog lidt Omtanke kunne have sagt ham, at Tuxen i sin dobbelte Egenskab — som tidligere Medlem af Befæstningskommissionen og som Referent af Befæstningskommissionens fortrolige Forslag under Mærket 1+2 -- maatte være udelukket som Dommer over Oberstl. Schou. Og da Bahnsons Opgave var reduceret til at vælge blot tre Officerer til »Undersø-

gelseskommissionen«, kan det ikke undskyldes, at han som den ene valgte den eneste Mand i Landet, der havde bemeldte dobbelte Egenskab. Det kunde det saa meget mindre, som Bahnson maatte vide, at Een af Tre har i sit Votum en langt større Vægt end Een af Sex eller Syv eller Otte o. s. v. Derfor var jeg fuldt berettiget til at skrive: »Det har ikke vist sig at være ham, B., magtpaaliggende her at komme til et objektivt og upartisk Resultat«, medens det muligen havde været juridisk uberettiget, hvis jeg havde skrevet: Det har vist sig, at det ikke var ham magtpaaliggende o. s. v.

Endvidere skrev jeg i »Politiken«: »Hvad Under da om man almindelig troer: Krigsminister Bahnsons Optræden er dikteret af Forfølgelseslyst« mod Oberstl. Schou o. s. v. Denne Mulighed, »om« man almindelig troer, vil Bahnson »paa ingen Maade erkjende«, thi han betragter den som »fornærmelig«. Men jeg troer dog, at han vil blive nødsaget til at tænke sig den. Hvad der skal forstaaes ved, at »man almindelig« troer, kan jo ikke være, at Alle uden Undtagelse troe det; en saadan Enstemmighed vil ligesaa lidt findes om dette som om noget andet Spørgsmaal. Men ved en »almindelig« Tro forstaaes, at Flertallet i Publikum troer det. Dette præciserede jeg i det samme Numer af »Politiken« ved at skrive: »naar de Fleste troe, at Regeringen her handler mala fide«, saa o. s. v. De »Fleste« ere her fornemmelig alle Regeringens politiske Modstandere, der aldrig forsømme en Lejlighed til at troe ilde om Regeringen, og de have som bekjendt numerisk Overtaget over Regeringens Venner. Hertil komme alle, der af Naturen ere stemte til Sympathi for en Forfulgt, in casu min Hjemmelsmand, uden at spørge videre i

Sagen. Endvidere Alle, som lade deres Dom bestemme af rent personlige Hensyn; hertil høre Adskillige, som mindes Oberstl. Schous tidligere ublide Skjæbne under Bahnsons Ministerium, og Bahnsons personlige Uvenner; og disse to Kategorier tilsammen tælle ikke Faa. I hvilken Retning en af alle disse Elementer oparbejdet og udbredt Stemning kan gaae, er ikke vanskeligt at besvare. Men naar Bahnson saaledes vil nødes til at indrømme et »Om«: en Mulighed for en numeriskv oervejende Tro paa »Forfølgelseslyst« fra hans Side, kan han herfor takke sin Mangel paa Omtanke ved at gjøre en Mand med Tuxens Antecedentia til den ene af tre Medlemmer i en »Undersøgelseskommission« angaaende en Sag som den foreliggende. Ogsaa her forekommer det mig, at det maa være Ministeren Bahnson uden enhver Betydning, hvad Domstolene mene eller ikke mene om de Betegnelser, jeg har anvendt paa ham. Thi det Eneste, som i denne hans Egenskab kan være ham magtpaaliggende, bliver Spørgsmaalet om, hvilken Tillid han fortjener som den militære Retfærdigheds Haandhæver. Og dette afgjøres ikke ved, at mine Betegnelser mortificeres m. v., saalænge mine Fakta staae uangribelige. Hermed overlader jeg ham til den skaanselsfulde Bedømmelse hos Publikum, paa hvilken en Mand med Krigsminister Bahnsons Statsmandsevne har et saa berettiget og uafviseligt Krav.

Min næste Rettergang er med Kultusminister Scavenius. Den er i høj Grad interessant. Thi der har paa Journalistikkens Omraade sikkert aldrig tidligere været forelagt vore Domstole et Spørgsmaal som det, hvortil denne Sag har givet Anledning. Dens Oprin-

delse skriver sig fra mine Artikler i »Politiken« om Befæstningskommissionens Betænkning, og den opstod ved, at »Dagens Nyheder« blandede sig ind i min Polemik med »Dagbladet« paa en saadan Maade, at jeg i mine Repliker til det førstnævnte Blad fandt mig foranlediget til at lægge det moralske Ansvar for dets Ytringer paa Kultusminister Scavenius, i den Overbevisning, at han stod bag ved Bladet. Derved fremkom mine Artikler i »Politiken« af 22. og 31. August f. A., af hvilke særlig den sidste indeholder saadanne Udtalelser om Scavenius, at han fandt sig opfordret til at anlægge Sag imod mig. Han opregner i sine Klager ikke mindre end 14 Udtryk, han betragter som Injurier. Hvorvidt de ere det, eller hvilke de ere, interesserer os ikke her, med Undtagelse af eet Punkt, hvortil jeg senere skal komme tilbage. Thi de skrive sig alle fra Forudsætningen om et intimt Forhold mellem ham og »Dag. Nyh.« Sagens Kjærne er altsaa: Hvorvidt var jeg berettiget til at forudsætte et saadant Forhold? Det er dette Spørgsmaal, som politisk interesserer os.

Kultusministerens Klage begynder med, at han i hele sin Ministertid ikke har staaet i Forhold til »Dag. Nyh.«, men at desuagtet »Indstævnte (jeg) oftere har »slaaet paa et formentligt Afhængighedsforhold hos »Redaktøren af »Dag. Nyh.« overfor Citanten, indtil »han i Politiken« for 22. August efterhaanden arbej- »der sig dybere og dybere ind i sin fixe Idee« om et saadant Afhængighedsforhold. Men jeg har aldrig »slaaet« derpaa, aldrig opstillet det som Noget, der i mindste Maade kunde være tvivlsomt, men jeg har i min Polemik i »Politiken« fremstillet

dette Afhængighedsforhold som et absolut uomtvisteligt Faktum, som Noget, hvorom der ikke kunde være en Skygge af Uvished. Og det stemmer nøje med den Opfattelse af det nævnte Forhold, som jeg alt havde gjort gjældende i »Vor Opløsning fortsat«, altsaa længe inden der blev Tale om en Rettergang mellem Kultusministeren og mig. Jeg gav der, S. 121—122, en Fremstilling af, hvorfor jeg havde valgt »Dagens Nyheder« til mit Organ i den udenrigske Politik, da jeg midlertidig gik over fra Brochureliteraturen til Dagspressen; jeg udtalte, at »det var mig magtpaaliggende at komme til Orde, netop i et Regeringsblad«, jeg viste, hvorfor jeg havde foretrukket Ministeriets »officiøse Organ«, »Dag. Nyh.«, for dets »officielle Organ«, »Berl. Tid.«, og paa de følgende Steder i Skriftet gjorde jeg, hvad vi strax skulle se, gjældende, at det var specielt til »Kultusministeren«, at »Dag. Nyh.« stod i Afhængighedsforhold — Altsammen uden mindste Vaklen eller Tvivl i min Opfattelse. Min »Idee« var derfor lige fra Begyndelsen saa »fix«, som det vel var muligt. Uden dette havde mit Angreb paa Kultusministeren i »Politiken« været i høj Grad letsindigt. Derfor protesterer jeg imod, at jeg i mine Artikler i »Politiken« har »efterhaanden arbejdet mig dybere og dybere ind i« o. s. v. Og jeg skal nu vise, at min Idee ikke blot var en sikker, en »fix«, men tillige en saa alvorlig motiveret, som en Idee overhovedet kunde være det, hvad enten den var rigtig eller urigtig.

1°. I de Aar jeg kom paa »Dag. Nyh.«s Kontor, nemlig fra Februar 1882 til Juni 1885, har jeg flere Gange ved at spørge om Redaktøren faaet det Svar af hans Personale, at han var i »Ministeriet«. Og jeg

har adskillige Gange hørt af ham selv, at han havde været hos »Ministeren« (i Reglen Kultusministeren) og havde »talt med ham« om den eller den Sag. For at faae dette Forhold nærmere udredet, baade hvad hans Besøgs Hyppighed og hans Stilling til Regeringen angaaer, forbeholder jeg mig eventuelt at stævne som Vidner saavel »Dagens Nyheder«s Personale som Kultusministerens Kolleger i Regeringen.

2°. Den første Gang, jeg optraadte mod Kultusministeren, var i »Opløste Forhold«, bl. A. i Anledning af hans Holdning til en Sigtelse for »Løgn«, som i »Dag. Nyh.« var fremsat mod Biskop Monrad. Jeg skrev derom, S. 171—172, at den var kommen til Orde i »hans eget Organ, »Dag. Nyheder« — »et Blad, som staar ham saa nær, at den umulig kunde forblive ham ubekjendt, selv om han aldrig havde hørt den omtale andetsteds fra,« og at han derfor som Kultusminister handlede forsømmelig ved ikke at paalægge Biskoppen at anlægge Sag mod »Dag. Nyh.« Bogen udkom i Maj 1886, den blev strax tilstillet saavel Kultusministeren som »Dag. Nyh.«s Redaktion, og kort efter anmeldt i »Dag. Nyh.«. Men hverken fra den Ene eller fra den Anden af dem mødte der nogen- somhelst Indsigelse mod min Opfattelse af deres gjen- sidige Forhold.

3°. Den næste Gang, jeg fik Lejlighed til at udtale mig mod Kultusministeren, var i »Vor Opløsning fort- sat«, bl. A. S. 126—127. Det var i Anledning af, at Red. af »Dag. Nyh.« havde i en Anmeldelse af mit Skrift »Opl. Fhd.« betegnet som »landsforræderisk«, den tyske Alliancepolitik, hvis Talsmand jeg er, og som Bladet i 3—4 Aar ved alle Lejligheder havde kolpor-

teret uden nogensomhelst Reservation fra sin Side. Jeg gjorde da gjældende i mit sidste Skrift, at eftersom »Kultusminister Scavenius ikke blot har »Dag. Nyh.« til sit Organ, men endog pekuniært støtter og lønner dets Redaktion« — »maa han finde sig i, at man betragter ham som den moralsk rette Ansvarhavende for, hvad han taaler i sit Organ«, og at jeg fremtidig vilde »lægge Ansvarret personlig« paa ham for, hvad der Regeringen vedkommende fremkom i »Dag. Nyh.« Jeg sluttede med at udtale, at »Hs. Exc. maa vel vide, hvilken Opsigt det vakte ifjor Foraar (1886), da hans Blad fandt det »landsforræderisk« at følge den tyske Alliancepolitik, som det med hans Samstemning aarevis havde propageret«, at det umuligt kan være ham ubekjendt, hvorledes Oppositionspressen med Rette fremhævede dets Holdningsløshed i denne Sag« og at »Dementien («som landsforræderisk») nu kompromitterer Hs. Excellence, fordi den (Bladets Holdningsløshed) kompromitterer ham selv, og da han er Medlem af Ministeriet, kompromitterer den derved hele Regeringen, og den viser, at ogsaa Hs. Exc. har sænket Niveauet for sit offentlige Liv.« Bogen udkom i Maj f. A. Den blev ligesom den tidligere strax tilstillet saavel Kultusministeren som Red. af »Dag. Nyh.« Men heller ikke her mødte der hverken fra den Ene eller fra den Anden af dem den svageste Protest mod hin Formodning om Forholdet imellem dem, skjøndt »Dag. Nyh.« strax mødte med en Anmeldelse af Brochuren (à la Hr. Frederik Hansen).

4°. I »Politiken« for 17. Juli d. A. betegnede jeg Redaktøren af »Dag. Nyh.«, Hr. C. Carstensen, som en »scaveniansk Bravo« og som en saa

talentløs Forsvarer for Regeringen, at denne burde vise ham Døren, første Gang han præsenterede sig i »den røde Bygning.« Men skjøndt dette vakte Redaktør Carstensen's højeste Forbittrelse, indeholdt hans derpaa følgende Svar af 20. s. M. ikke den fjerneste Andydning af, at jeg havde taget fejl af hans officløse Stilling til Regeringen i Almindelighed, til Kultusministeren i Særdeleshed.

5°. I »Politiken« for 7. August d. A. mindede jeg Hr. Carstensen om hans Brud med den tyske Alliancepolitik, og at han derved »ynkelig havde kompromitteret den Minister, der klæder og føder ham i Stort som i Smaat.« Men i hans Svar af 9. og 11. s. M. fremkom der end ikke den svageste Indvending mod min Opfattelse af Kultusministerens pekuniære Bidrag til Hr. Carstensen's Existens. Men naar jeg saaledes aldrig mødte en Dementi, trods de gjentagne Anledninger dertil, maatte jeg betragte det nævnte Forholds Existens som værende *in confesso*.

6°. Det havde aldrig været offentlig benægtet, hvad der i Pressen ofte havde været sagt, at »Dag. Nyh.« var Kultusministerens Organ og nød godt af hans pekuniære Understøttelse. Formodningen herom har været saa gjennemgaaende, at jeg ej engang mundtlig nogensinde har hørt den bestride, skjøndt jeg dog ikke er ubekjendt med vore politiske Mænd og politiske Forhold. Som Vidnesbyrd om, hvor udbredt den er i begge vore Partier, endog indtil den seneste Tid, ja, efter Kultusministerens Sagsanlæggelse imod mig, kan jeg anføre et Højreblad og et Venstreblad. I det Første, »Loll.-Falsters Stiftstidende« for 3. Sept. f. A. paralleliseres Kultusministerens Forhold til »Dag. Nyh.« med de »væsenligste

pekuniære Støtter« for »Politiken« i »Hr. Herm. Bing« og for »Morgenbladet« i »Grosserer Neiendam«. Det andet, »Vejle Amts Folkeblad« for 7. Oktober f. A., benævner »Dag. Nyh.« som »Regeringens officiøse Organ.« Disse to Blade ere kun rent tilfældigt faldne mig ihænde, saa at det sikkert vilde være let at paavise den samme Opfattelse hos mange andre. Men ogsaa udenfor Pressen træffe vi den samme rod-fæstede Opfattelse af Kultusministerens Forhold til »Dag. Nyh.«, ikke blot hos Folk i Almindelighed, men ogsaa hos dem, hvor man maa forudsætte det største Kjendskab til Partikampens Interiører. Jeg skal her-paa blot nævne et betegnende Exempel, tilmed fra den nyeste Tid: Under Folkethingets 1. Behandling af Finansloven i Oktober f. A. benævner Berg*) »Dag. Nyh.« som »Kultusministerens Organ«. Det fremkaldte en Protest fra dennes Side, den første han nogensinde offentlig har udtalt om dette Forhold — men efter hans Sagsanlæggelse imod mig.

At et Forhold som det nævnte, mellem Kultusministeren og »Dag. Nyh.«, har kunnet vinde Tiltro hos vort politiske Publikum, skyldes bl. A. to samvirkende Omstændigheder. Den ene fremgaaer af Kultusministerens Personlighed. Han er en Agitator af det reneste Vand. Ingen har mere end han offret alle Hensyn til Stand og Stilling, thi Ingen har haft større Hensyn at offre. Hans agitatoriske Virksomhed bestaaer nemlig i, at han, forglemmende det høje Embedes Værdighed, som Kongen har betroet ham, rejser omkring og prædiker politisk Krig mod sine Modstandere, ikke modigt udsættende sig for, at Enhver kan

---

*) Se Rigsdagstidende Sp. 203.

optræde imod ham, men forsigtigt garderet paa lukkede Partinøder og inden fire Vægge. En saadan Færd taaler ingen Kritik, og den kan kun forsvares i et Organ, som selv er blottet for Kritik. Derved kommer vi til den anden Faktor, »Dag. Nyh.«s Kvalitet. Gjennemgaaer man Bladets Præstationer, specielt i det sidste Par Aar, vil man ikke kunne paavise en eneste Udtalelse eller et eneste politisk Skridt af Kultusministeren, som har vakt Bladets Betænkelighed. Ja, selv hans mest anstødelige Optræden har fremkaldt dets mest rosende Omtale. Jeg behøver blot at minde om, at da han begyndte sin agitatoriske Færd paa Højremødet i Roskilde den 5. Juli 1885, og dermed gav Signalet til den Ministerrummel, hvormed vi senere have været hjemsogte, var det »Dag. Nyh.«, som forkyndte: »Saaledes bør det være.« En saa utilsløret Applaus vil man ikke finde i noget andet Højreorgan, og en saa fuldstændig Kongruens som den, hvormed »Dag. Nyh.« dækker over Citantens politiske Person, vil man ikke kunne fremvise i hele vor øvrige Presse. Saa enestaaende er den, at det er højst forklarligt, naar man har betragtet »Dag. Nyh.« som Citantens Organ.

Men det Kriterium, som fornemmelig har styrket den offentlige Formodning i saa Henseende, er Kultusministerens ligesaa ubetænksomme som haardnakkede Taushed, hver Gang man mere eller mindre bestemt har hentydet til et Forhold mellem ham og Bladet, længe før jeg begyndte at røre ved ham. Ingen vil kunne forstaae, hvorfor Kultusministeren vilde anses for at have et Organ, som han slet ikke havde. Hvad Mening er der i, at ville opfattes som moralsk ansvarlig for en journalistisk Virksomhed, der slet ikke vedkommer En? Man maa være uden politisk Omtanke for

ikke at kunne tænke sig de alvorlige Inkonveniensener af et saadant Taushedssystem. Kultusministeren kan umulig være løben an paa. at »Dag. Nyh.« vilde bryde Tausheden og dementere et Forhold til ham, med mindre det blev absolut tvunget dertil. Thi »Dag. Nyh.« kunde sagtens staae sig ved at være i et formodet Forhold til et af Regeringens Medlemmer. Det var det Eneste, som bar Bladet op, og naar Illusionen herom brast, vilde det synke ned til et obscuro Organ med en mindre Læsekreds end noget andet af Hovedstadens Højreblade. Saalænge derfor Kultusministeren lod Formodningen om et Forhold som det nævnte i Taushed passere, maatte Enhver nødvendig troe paa dets Existens.

Dette angaaende Forholdet i dets Almindelighed. Forfølge vi det i dets Enkeltheder, behøve vi ikke at dvæle ved de mange Lejligheder, hvor der havde været særlig Anledning for Kultusministeren til offentlig at fralægge sig ethvert Forhold til »Dag. Nyh.«. Det er fuldt tilstrækkeligt blandt de ovenfor nævnte Poster at fremhæve Nr. 3. Naar en Minister kan tie til den Sigtelse, som blev gjort gjældende imod ham i »Vor Opl. forts.«, at han ovenikjøbet pekuniært støtter et Blad, der med hans Samtykke i flere Aar har propageret en Udenrigspolitik, som Bladet omsider finder det »landsforræderisk at følge«; da er en saadan Minister sikkert ikke meget bevendt. Ved at tælle ham i sin Midte mister Regeringen sit Krav paa Folkets Tillid, derved at den stempler sin Politik, i det for Landets Existens alvorligste Spørgsmaal, som uklar og vaklende. Og den mister sit Krav paa Udlandets, in casu Tydscklands, Tillid, naar den, det ene Aar finder

det anbefalelsesværdigt, at vi slutte en Alliance med Tydskland. det næste Aar stridende mod vor Ære. I begge Retninger vil Regeringen have dømt sig selv som uværdig og kassabel, fordi den har accepteret en Forfatters Udenrigspolitik, saalænge han i den indre Politik gik imod Oppositionen, men kastet hans Udenrigspolitik overbord, i det Øjeblik han i den indre Politik vendte sig mod Regeringen — Altsammen under den Forudsætning, at Regeringen i sin Helhed eller gennem et enkelt af sine Medlemmer stod i et officiøst Forhold til »Dag. Nyh.«.

Men da følger omvendt, at naar en Sigtelse som den nævnte overfor vor udenrigske Politik, vilde, hvis den var rigtig, stille Regeringen i et fordømmeligt Lys, maatte den, hvis den var urigtig, være afvist fra Regeringens Side, eller det var Kultusministerens ligefremme Skyldighed offenlig at dementere sit Forhold til »Dag. Nyh.«. Han skyldte det ikke blot den Regering, hvoraf han er Medlem. Han skyldte det ogsaa sin egen Honnør. Thi hvad mere Nedsættende kan siges om en Minister end, at han ved sin Autoritet og sine Midler har støttet en »landsforræderisk« Politik? Kultusminister Scavenius maa fremfor Alt ikke indbilde sig, at han var »hævet over« den Forpligtelse, at afvise Sigtelsen. Thi ganske bortset fra, at han i det offentlige Omdømme ikke staaer overdrevent højt, hverken fra Karakterens eller fra Forstandens Standpunkt, gives der visse Sigtelser, som end ikke den eminenteste Mand kan lade upaataalt passere, og dertil høre fornemmelig saadanne, som, deres Riglighed forudsat, vilde gjøre ham umulig i hans Embedsstilling. Dette var netop Tilfældet med den af mig

fremsatte. Jeg behøver naturligvis ikke at fremhæve, at det ikke fornømmelig var mig personlig, hvem Kultusministeren skyldte en Forklaring. Hvad enten den Sigtelse, at han havde støttet en uforsvarlig Udenrigspolitik, var fremført af en navngiven Forfatter eller af en Anonym, hvad enten den var fremkommen i en Brochure eller i et Blad, der uddeles gratis paa Gaden, var Sigtelsens Gjenstand lige graverende, og hans Redegjørelse skyldtes ikke et enkelt Individ, men den skyldtes hans Medborgere, uden hvis Tillid og Agtelse han som Minister burde være utænkkelig.

Selv i sin Klage fremstiller han sig som en Mand, der er blottet for politisk Omtanke. Thi naar det forholder sig, som han paastaaer, at han som Minister aldrig har staaet i nogetsomhelst Forhold til »Dag. Nyh.«, naar han ikke pekuniært eller paa anden Maade var bunden til Bladet, havde han jo den fuldeste Frihed til at lade »Dag. Nyh.« i dets Anmeldelse af »Vor Opl. forts.« eller endnu tidligere med et Par Linier klart og tydelig erklære, at den tyske Alliancepolitik, der i flere Aar havde været hævdet i Bladet, slet ikke vedkom ham. Saa megen Indflydelse paa Bladets Stof havde han i alt Fald, at han kunde forlange dets Berigtigelse af den Misforstaaelse, det selv havde paadraget ham. Jo friere han derfor stod til Bladet, desto mere uforsvarlig var hans Taushed.

Dersom en Anden end Hr. Carstensen havde været Redaktør af »Dag. Nyh.«, var det neppe kommet til en Krise mellem Kultusministeren og mig. Jeg har maattet høre adskillige Bebrejdelser fra Venner og Bekjendte, fordi jeg overhovedet vilde indlade mig i en Polemik med en Journalist som Hr. Carstensen, saasom jeg efter

den Fremstilling, jeg i »Vor Opl. forts.« havde givet af hans Værdi som Journalist og som Formand for de »konservative« Klubber, med Føje kunde betragte mig som fritagen for fremtidig at befatte mig med ham. Man har bebrejdet mig, at jeg i »Politiken« vilde ulejlige mig med at fremhæve hans evindelige Selvmodsigelser, der vare saa flagrante, at de fremhævede sig selv, og fremfor Alt, at jeg vilde nedlade mig til en Polemik med en Person, der i sin Mangel paa Argumenter trak min Families Vaaben ind i Diskussionen, der benævnte mine Artikler som »Opgyldninger«, mig selv som en »uartig Hundehvalp, der gjør sig uren i Værelset«, og lignende Udtryk, som man kun hører hos den laveste Plebs. Til disse Bebrejdelser svarer jeg, at det var mig umuligt at undgaae en Polemik med Hr. Carstensen, saalænge jeg betragtede »Dag. Nyh.« som Kultusministerens Organ. Som jeg under »Befæstningskommissionens Betænkning« forklarede, ønskede jeg ingen offentlig Diskussion om Oberstl. Schous Forhold, inden »Dagbladet« opfordrede Krigsministeriet til at forfølge ham. Men da sendte jeg ogsaa strax mit første Indlæg til »Politiken« af 14. og 15. Juli f. A. Skjøndt der i dette ikke med et Ord var hentydet til »Dag. Nyh.«, kunde Hr. Carstensen i sin Hidsighed ikke afvente mit Indlægs Slutning, men han væltede sig ind mellem mine to Artikler og mødte samtidig med den sidste, d. 15de om Morgenen, med en Opsats i »Dagens Nyheder«, hvori han foruden sine sædvanlige Selvmodsigelser, rettede grove Beskyldninger imod mig for »Perfidi« o. A. Selv om jeg personlig havde villet tie hertil, kunde jeg det ikke af Hensyn til Oberstl. Schou. Thi hvad Mening havde der været i, om jeg vilde berigtige «Dagbladets» Fremstilling af

hans Færd, naar jeg vilde tie til, at min egen Fremstilling deraf blev stemplet som »Perfidi« i et Organ, som efter min Overbevisning stod i et Forhold til Regeringen, der var langt intimere end »Dagbladets«? Det var saaledes »Dag. Nyh.«, som uden Udæskning fra min Side begyndte Polemiken med mig. Og naar jeg fortsatte denne, var det alene i den bestemte Tro, at Kultusministeren stod bag ved Bladet og derved godkjendte dets Optræden. Uden denne Forudsætning havde et fortsat Replikskifte med en Literat som Hr. Carstensen ganske vist været nedsættende for mig. Men med denne Forudsætning ville Alle, der velvillig interessere sig for min Forfattervirksomhed, nu forstaae, at jeg ikke kunde undgaae Polemiken med ham, saafremt jeg ikke vilde svigte min Hjemmelsmand.

I min Polemik med »Dag. Nyh.« havde jeg selvfølgelig lagt det juridiske Ansvar paa dets Redaktør, hvilket foranledigede mig til gjentagne Gange at stævne ham for Injurier. Men det moralske Ansvar for Bladets Optræden lagde jeg paa Kultusministeren. Vil man her spørge mig, hvorfor jeg ikke privat forhørte mig hos ham om hans Forhold til »Dag. Nyh.«, saa er dette Spørgsmaal urimeligt. Thi Kultusministeren havde ladet den Sigtelse sidde paa sig, som jeg i »Vor Opløsning fortsat« havde tilladt mig at fremsætte om hans udenrigske Politik. Hvad Opfordring skulde han da have havt til at besvare et sammenlignelsesvis saa uendelig underordnet Spørgsmaal: om han stod bag ved »Dag. Nyh.«s Angreb paa en ubetydelig Privatmand som mig? Hvad Andet skulde han have svaret mig end: »Naar jeg ikke brød mig om, at De i »Vor

Opl. forts.« har betegnet mig i Befolkningens Øjne som en upaalidelig Politiker af første Rang, hvorledes skulde jeg da bekymre mig om, hvad De mener eller ikke mener om mit Forhold til »Dag. Nyh.«s Bêtiser og Injurier overfor Dem personlig?« Derfor vilde en privat Forespørgsel hos ham have været en Ænfoldighed, jeg alene af den nævnte Grund ikke kunde forskyldte.

Men min væsentlige Grund til ikke at forespørge mig hos Kultusministeren var den, at enhver Forespørgsel forudsætter en Uvished, men en saadan kunde jeg efter Alt, hvad jeg ovenfor har vist, ikke have om Forholdet mellem ham og »Dag. Nyh.« Da jeg derfor gjennem flere Artikler havde fortsat Polemiken med Hr. Carstensen, indtil det fra Forstandens Side blev parodisk, fra Honnørens Side ugjærligt længere at strides med ham, erklærede jeg i »Politiken« af 22de August, at jeg fremtidig vilde lægge det moralske Ansvar paa Kultusminister Scavenius og holde mig til ham personlig i Alt, hvad der mig angaaende, fremkom i »det af ham pekuniært støttede Blad«, ganske som havde han selv skrevet det. Jeg gik nemlig ud fra, at Enhver, som med Raad og Daad opretholder et Organ, uomtvistelig har et moralsk Ansvar for dets Virksomhed. Herpaa svarede Hr. Carstensen Dagen efter d. 23de Aug., med en af de Insulter, paa hvilke jeg ovenfor har meddelt nogle Exempler. Men skjøndt han derved viste, at han var bekendt med, hvorledes jeg fremtidig vilde stille mig til Kultusministeren, og han derfor maatte kunne forudse Konsekvenserne heraf saavel for Ministeren som for mig — indeholdt »Dag. Nyh.s« Replik, selv paa dette yderste Vendepunkt, ikke den svageste

Benægtelse af et Forhold mellem ham og Kultusministeren. Selv om jeg derfor tidligere havde tvivlet derom, maatte fra nu af ethvert Spor af Uvished forsvinde for mig. Saaledes gik det til, at jeg i min Art. af 31te Aug. gjorde Kultusministeren ansvarlig for »Dag. Nyh.«s Replik af 23de s. M. i saadanne Udtryk, at han fandt sig foranlediget til at sagsøge mig.

Der gives visse Ting, man ikke har Ret til udenvidere at forudsætte om Andre. Jeg havde ikke Ret til at tænke mig Kultusminister Scavenius som en Gentleman af en saa ejendommelig Natur, at han uden paa en eller anden Maade at være bunden til »Dag. Nyh.«, altsaa fuldstændigt frivillig vilde i Publikums Øjne opfattes som Kammerat med en »konservativ« Nedrakker af adelige Vaaben, med en Journalist, der slog om sig med »uartig Hundehvalp« o. L. eller at han med fuldt Vidende om, at jeg fremtidig vilde holde mig til ham som den moralsk Ansvarlige for Bladet, ved sin Taushed vilde paadrage sig Angreb fra min Side: at han hos Alle, som fulgte denne Fejde, vilde risikere at mistænkes for, at han benyttede Hr. Carstensen som en »agent provocateur« overfor mig — indtil han fandt Injuriestoffet tilstrækkeligt og Øjeblikket belejligt til at demaskere sig og paaføre mig en Proces, paaberaabende sig, at han i hele sin Ministertid aldrig havde staaet i Forhold til »Dag. Nyh.« Saa-danne Kavalerer var jeg endnu ikke stødt paa.

Naturligvis blev Positionen i Længden uholdbar for Kultusministeren og »Dag. Nyh.« Det Øjeblik maatte komme, da de som Svar paa mine vedholdende Angreb maatte opgive Tausheden om deres gjensidige Forhold og offentlig enten vedkjende sig eller fornægte det. Og

Tvangsmidlet hertil var netop min Artikel af 31te August. Dens haarde Sigtelser mod Kultusministeren i hans formentlige Stilling til Bladet foranledigede »Dag. Nyh.« til under 7de Septbr. at rykke ud med, at »siden han indtraadte i Ministeriet« er der, saavidt Redaktionen vil mindes, fra hans Side »slet ikke ydet Bladet nogensomhelst Understøttelse«. Denne Oplysning meddelte jeg ordlydende i »Politiken« af 12te s. M. Jeg kunde tilvisse ikke undertrykke min Forbauselse over denne Dementi af en fleraarig almindelig Formodning, men jeg drog den ikke i fjerneste Maade i Tvivl. Derimod gjorde jeg gjældende, at fordi »Dag. Nyh.« ingen pekuniær Understøttelse modtog fra Kultusministeren, kunde det jo godt være »et officiøst Organ, saaledes at forstaae, at dets Redaktion staaer i et Forhold til Regeringen, der ikke finder Sted ved noget andet af vore Blade, og som kun har et Slags Sidestykke ved »Berl. Tid.« Og jeg udtalte, at saalænge dette Forhold ikke blev bestemt og offentlig dementeret, vilde jeg fremdeles gjøre Kultusministeren ansvarlig for, hvad der om politiske Forhold uden Navns Underskrift fremkom i Bladet. Da indtraf omsider det Uventede, det Uforudselige. I sit Svar af 13de s. M. maatte »Dag. Nyh.« bringe den sikkert for sig selv yderst ubehagelige og for alle vore Politikere overraskende Meddelelse: »Hvad enten det passer i Hr. Oldenburgs Kram eller ikke, maa han finde sig i at blive oplyst om, at »Dag. Nyh.« ikke staaer i nogetsomhelst andet Forhold til Regeringen, end hvilketsomhelst andet Højreblad her i Byen »Berl. Tid.« undtagen.« Men hvis denne Erklæring var kommen i Bladets Svar paa min Artikel af 17de Juli i »Politiken«, kunde »Dag. Nyh.«

have sparet sig en 8 Ugers jammerlig Fejde, dens Redaktør sig gjentagne Stævninger, og Citanten sig den nuværende Rettergang.

Da jeg i Øjeblikket ikke kunde modbevise Rigtigheden af denne tydelige og bestemte Erklæring, havde jeg i min Artikel af 19de Septbr. kun Et at gjøre: ordret at meddele Erklæringen for »Politikens« Læsere, uden at drage dens Rigtighed i Tvivl, og sans phrase indrømme, at — jeg havde taget fejl i min Formodning om, at Kultusministeren stod bag ved »Dag. Nyh.« Og i saa ample Udtryk, som det var mig muligt at finde, tilbagekaldte jeg mine Sigtelser mod Kultusministeren. Da jeg nemlig dengang ikke kunde vide, hvilke og hvormange af disse han vilde finde særlig fornærmende, gav jeg Tilbagekaldelsen den Form: »den Fejltagelse, jeg har begaaet ved at nævne Kultusminister Scavenius i Forbindelse med Hr. Carstensen«. En mere omfattende Tilstaaelse kunde ikke tænkes. Thi deri var Alt indbefattet, hvad jeg havde sagt imod Kultusministeren i hans Forhold til »Dag. Nyh.«, hvad enten det var fornærmeligt eller ikke.

Naar han derfor selv efter denne min Tilbagekaldelse af, hvad jeg forledet af hans Taushed havde udtalt imod ham, har kunnet finde det passende at anlægge Sag imod mig, stempler han sig selv med en Betegnelse, som jeg ikke behøver at nævne ham. Derimod forekommer det mig, at jeg har handlet fuldkommen korrekt mod Kultusminister Scavenius. Jeg blev uden nogensomhelst Foranledning for hans og »Dag. Nyh.s« Vedkommende, angreben i »Dag. Nyh.« af 15de Juli med nærgaaende Sigtelser. Jeg maatte nødvendigvis troe, at Bladet var hans Organ, og det vil under denne

Procedure vise sig, at overfor de mange Kriterier, som jeg har anført til Bekræftelse af denne Formodning, vil han ikke evne at anføre saa meget som eet til dens Afkræftelse, skjøndt det maatte være saare let, hvis der var et saadant, baade for ham og for Bladet at nævne et Tilfælde, hvor der i de 7 Aar, som gik forud for d. 31te Aug. f. A., er fremkommen en Dementi af deres formodede Forhold. Da den omsider kom, den 13de September, har jeg i min 1ste Replik i »Politiken« d. 19de Septbr., ikke blot loyalt gjengivet den, uden Spor af Forbehold, men jeg har ogsaa erkjendt min Fejltagelse og tilbagekaldt mine Sigtelser imod ham. En større Oprejsning stod det ikke i min Magt at give ham. Derfor har han Intet at beklage sig over. Naar en Mand er vidende om og tillader, at en anden løber omkring i hans Klæder og Paryk og insulterer Folk, maa han finde sig i, at han af en Fejltagelse selv faaer en alvorlig Tugtelse, og naar han ovenikjøbet modtager en Undskyldning, faaer han Mere, end han fortjener.

• Det eneste Punkt i Kultusministerens Klage, som specielt interesserer os, er følgende. Gjennem flere Artikler i »Politiken« gjorde jeg gjældende, at der existerer en intim Forbindelse mellem Regeringen og den illustrerede Presse. Som et Bindeled imellem dem fremhævede jeg bl. A. Prof. C. Goos. Som Udgiver af »Dagbladet« holder han Medarbejdere sammen med »Punch«, og som politisk Meningsfælle deltager han ikke i private, men i officielle politiske Festligheder sammen med Kapt. Gjørup, idet begge de Herrer kappes i Taler og Skaaler for Kongen, Regeringen o. s. v. Prof. Goos er Regeringens Undergivne, og dersom den havde Noget imod hans Maskepi

med den illustrerede Presse, behøvede den jo blot at give ham et Vink om at afholde sig fra den Slags politisk Sport. Naar den altsaa forsømmer dette, er det fordi den savner Sands for det Anstødelige i et saadant Forhold hos en Embedsmand — med mindre den ikke tør det af Hensyn til Højres Agitation. Men saavel i det ene som i det andet Tilfælde staaer jo Ministeriet Estrup i en Belysning, der ikke er misundelsesværdig. Det er derfor i det Følgende ligeegyldigt, fra hvilken af disse to Forudsætninger vi betragte Regeringens Holdning i denne Sag.

Men der ere flere Kriterier paa en Forbindelse som den nævnte. Der er ikke blot det bekjendte Faktum, at Justitsministeren i sin Tid fritog »Punch« for Gebyrer i de Sager, som adskillige af Regeringens Modstandere fandt sig foranledigede til at anlægge mod Bladet, fordi de ikke skjøttede om at paradere som Karikaturer paa dets Bagside. Der er tillige det uomtvistelige Faktum, at Regeringens egen Agitation, at Folk, der daglig pleje politisk Omgang med Regeringen og hjælper den med Raad og Daad, forsende »Folkets Nisse« pundevis til gratis Fordeling i Provindserne — til »Ophidsning til Had eller Foragt hos Dele eller Klasser af Befolkningen«. Jeg troer, at det er saaledes det hedder i Regeringens egen provisoriske Lov, og jeg skal ved Vidneforhør søge oplyst, hvorvidt dette sker med Regeringens Vidende. Der er endvidere den ligesaa ubestridelige Kjendsgjerning, at hele den københavnske Regeringspresse aarlig aflægger »Punch« sin Lykønkning paa dets Fødselsdag med Tak for dets »trofaste Støtte for Højresagen«. Selv om Regeringen vil undskylde sig med, at den ikke kan forbyde Højres

Journalister en for den selv og for dens Parti saa yderst kompromitterende Færd, er der dog eet Blad, hvor Regeringen med Lethed burde kunne gjøre sin Indflydelse gjældende i saa Henseende, nemlig dens eget Organ. »Berl Tid.« Men ligesaa vel som de andre Højreblade har det officielle Organ i Aar bragt »Punch« sin Tak paa Højres og Regeringens Vegne. Derved har det udleveret Regeringen til almindelig Beskuelse og Bedømmelse.

Endelig er der et, som det forekommer mig, uforkasteligt Vidnesbyrd om en nøje og trofast Forstaaelse mellem Regeringen og den illustrerede Presse. I sin ovennævnte Sagsanlæggelse imod mig besværer Kultusminister Scavenius sig over, at jeg i »Politiken« har gjort ham indirekt moralsk ansvarlig for »Punchs« Bedrifter overfor mig. Det kom af, at Bladet havde gjort en Udtalelse i »Dag. Nyh.«, mig vedkommende, til sin egen. Og da jeg betragtede »Dag. Nyh.« som Kultusministerens Organ, der pekuniært støttedes af ham, tog jeg mig den ærbødige Frihed at bringe hans ærede Person i Forbindelse med »Punch«. Da jeg blev oplyst om min Fejltagelse angaaende et Forhold mellem ham og »D. Nyh.«, faldt selvfølgelig min Sigtelse bort som indbefattet i den Tilbagekaldelse af 19de Sept. f. A., jeg ovenfor har nævnt. Jeg skulde derfor ikke være kommen tilbage til ham, hvis jeg ikke i »Politiken« tillige havde betegnet den illustrerede Presse, med hvilken jeg satte ham i Forbindelse, som »den værste Udvæxt paa vort offentlige Liv.«

Dette Udtryk forlanger Kultusminister Scavenius paadømt. Men medens han i sin Klage dementerer sit Forhold til »Dag. Nyh.«, om end 7 Aar for sent, ind-

træffer her det Mærkelige, at han aldeles ikke benægter sin Forstaaelse med den illustrerede Presse. Dette er yderst smigrende for »Dag. Nyh.« Hvad han finder sig fornærmet over, er Betegnelsen »den værste Udvæxt« om den Presse, hvormed han er sat i Forstaaelse. Han finder det stridende mod sin Ære, at en Portefeuilleindehaver skal kunne tænkes sammen med en »Udvæxt«, ovenikjøbet den »værste«. Hans Klage er m. a. O. en Protest mod den Kvalitet, jeg har tillagt den illustrerede Presse. Hvilket er mere smigrende for den end for ham. Skjøndt jeg derfor kunde være tilfreds med, at han ikke drister sig til at benægte sin Forstaaelse med bemeldte Presse, og derved tilstrækkelig bestyrker, hvad jeg netop vil have fastslaaet, skal jeg dog søge at forklare ham, hvorfor han ikke kan være tjent med hint Grundlag for sit Søgmaal, om jeg end ingeniunde overser Vanskeligheden ved at gjøre en jevn politisk Betragtning forstaaelig for en Estrupsk Minister.

For en Regering, som fortjener at existere, bør det være en Hovedopgave at fremme enhver alvorlig og lidenskabsløs Forhandling om Landets Anliggender baade i og udenfor den lovgivende Forsamling. Men dette bliver unuligt, naar Regeringens Modstandere afskæres fra den offentlige Forhandling. Og dette sker, naar de i Regeringspressen ikke mødes med Argumenter, men med Tegninger og Karikaturer af deres korporlige Habitus. Thi mod den Slags Vaaben staae de magtesløse. Naar en saadan Kampmaade anvendes i et enkelt eller i et Par Blade, men desavoueres af Regeringens øvrige Organer, kan man overse den med pligtskyldig Foragt. Men naar den ikke alene ikke

desavoueres. men tilmed godkjendes af samtlige Regeringens Organer, endog af dens officielle — og naar den ikke alene ikke modarbejdes af selve Regeringen, men ovenikjøbet fremmes ved fri Proces og andre Begunstigelser: ja, da ophører selvfølgelig al Forhandling med Modstanderne, og disse vende sig forbittrede og uforsonlige mod en Regering, der be-
tjenes af saa uværdige Midler. Derved hindres enhver Forstaaelse om Fædrelandets Anliggender. Og derfor bliver en illustreret Presse, hvis Opgave det er at karikere politiske Modstandere i den ydre Skikkelse, hvori de nu engang ere skabte, og som heri applauderes af hele Regeringspressen, den »værste Udvæxt paa det offentlige Liv«. Thi ingen værre kan her tænkes end den, som stopper det offentlige Liv i dets eneste Medium. Forhandlingen. Er Kultusminister Scavenius nu med?

Saa gaae vi videre. Lad Oppositionspressen være saa uvillig den vil til at forhandle med Regeringspressen — fra det Øjeblik Regeringen gennem sit officielle Organ aflægger Gratulation hos den illustrede Presse, siger den selv: Vi og vort Parti bryde os ikke om at forhandle med Oppositionen gennem Pressen. Og deraf kan man nok slutte sig til, hvad Pris den i Virkeligheden sætter paa en Forhandling i Repræsentationen. Regeringen har afkastet Overenskomstens Bro, og Gevinsten var: den illustrerede Presse. Saa lad den beholde den. Men deraf følger for Flertallets Opfattelse en ny Konsekvens: »Udvæxten paa det offentlige Liv« bliver en Udvæxt paa den Faktor, uden hvilket intet offentligt Liv kan tænkes, nemlig paa selve Regeringen. Snart virker den frastødende som en Svulst i Nakken, snart vækker den Munterhed

som et Par Horn i Panden. Og dette skal være Noget af det »Værste« der gives.

Kultusminister Scavenius er stadig med? Godt. I ethvert Land findes en illustreret Presse, en »Vittighedspresse«. Men vi have ikke, saaledes som i andre Lande, en illustreret Presse, der med overlegen Satire, uden Hensyn til bestemte Personer, behandler det sociale Livs Skavanker og Latterligheder. Vor »Vittighedspresse« lever kun af karikerede Fremstillinger af bestemte Personer til almindelig Fornøjelse saavel for Saloner som for Knepper, og derved viser, hvilken Smag, der raader i vore højere Kredse. Ogsaa denne rent personlige »Vittighedspresse« findes i andre Lande. Men der er dens Hovedobjekt Regeringens Personer: der have Thiers, Gladstone, Bismarck hørt til dens staaende Typer. Og Udlandets Regeringer tolerere disse Udslag af den folkelige Humor, fordi de i deres ophøjede Stillinger kunne overse dem, og fordi deres politiske Sømmelighedssands siger dem, at de hellere maae have en Vittighedspresse mod sig end for sig. Men her i Danmark er Forholdet det Omvendte. Her er det Regeringens Modstandere, som figurere i den illustrerede Presse, og denne er ikke tolereret men begunstiget af Regeringen, fordi Regeringen enten ikke tør bryde med den, eller fordi vore Ministre savne politisk Sands til at forstaae, at en »Vittighedspresse« hellere maatte irritere end gotte dem.

Jeg veed ikke, om Kultusminister Scavenius nu begriber, at naar han vilde anlægge Sag imod mig, ikke fordi jeg havde sigtet ham for en Forstaaelse med »Vittighedspressen«, men fordi jeg havde betegnet denne som en »Udvæxt paa vort offentlige Liv«, har

han grundigt kompromitteret sig selv og Regeringen. Skulde han endnu ikke forstaae det, maa han være i Besiddelse af en saadan Blanding af personlig Naivitet og politisk Blindhed, som kun kan findes hos en »Statsmand« af den berømte danske Race.

Dog Kultusministeren staaer ikke ene i sit Søgmaal i denne Sag. Han har en Kampfælle. Er det en anset Mand i Højres Lejr, eller i det Mindste en Mand, hvis Kompagniskab ikke skader ham i det offentlige Omdømme? Det er Kapitaïn M. Gjörup, Redaktør af »Folkets Nisse«. Hvor yderst betegnende. Landets Kultusminister og Redaktøren af et inferiørt »Vittighedsblad« staae Ryg mod Ryg, værgende sig mod mine Angreb. Hvilket mere slaaende Vidnesbyrd om de to Herrers fælles Niveau paa Politikens Omraade, om deres hjertelige Forstaaelse af »Vittighedspressens« gode Navn og Rygte? Kapt. Gjörup er bleven fornærmet over to Udtalelser af mig i »Politiken« sidste Sommer. Den ene er, at jeg har betegnet hans journalistiske Virksomhed som et »uværdigt Middel« i Regeringens Partikamp. Da denne Terminus falder ind under Begrebet »Udvæxt«, fremgaaer dens Berettigelse af det Ovenstaaende. Den anden gaaer ud paa, at en Redaktør af »Folkets Nisse« burde være umulig ved Kongens Taffel, hvad enten han møder i den ene eller i den anden Egenskab. Skjøndt ogsaa dette turde være umiddelbart indlysende, foranlediger det mig dog til en Betragtning, som efter min Mening har en politisk Betydning.

Hvad vedkommer det mig, hvem Kongen tilsiger til Taffels? Jo, i en væsentlig Grad. Hs. Majestæt er ikke en Privatmand, hvis Selskaber ere Offenheden lige gyldige,

og udenfor hans Familieliv er hans Taffel ikke et privat Spisebord, hvortil man ukritisk indbydes. Men han er Landets første officielle Personlighed, som gjeennem Statens Midler repræsenterer Staten. Overalt, hvor han optræder som Saadan, har hans Handlinger, selv de tilsyneladende mindste, den største Betydning. Og det er hans Ministres Skyldighed at være hans Raadgivere, hvad enten han underskriver en Regeringsakt, eller han paa anden Maade træder i Rapport til Folket, som Gjæst ved officielle Fester eller som Vært i sit eget Palæ. Forsømme de Herrer dette, eller forstaae de det ikke, ere de ikke paa deres Plads som Kongens Raadgivere. Særlig for et ungt og under saa sørgelige Forhold som de sidste 25 Aars regerende Dynasti, gjælder den største Forsigtighed. Hs. Majestæts Regering begyndte med Tabet af vore tre Hertugdømmer. Det var uden hans Skyld. Men derom kunne vi vel være enige, at Begyndelsen var ikke god. Og neppe var denne nationale Ulykke passeret, inden vi hjem-søgte af en ny, en mangeaarig og oprivende Partikamp, som har skilt den største Del af Folket fra Kongehuset. Vel er jeg ingen Beundrer af Frederik den Syvende, men hans Valgsprog: »Folkets Kjærlighed min Styrke« var korrekt, og det lader sig ikke ændre til »Partiets Kjærlighed min Styrke.« Dette er naturligvis heller ikke vor Konges Mening. Derfor vedkommer det os i fortrinlig Grad, hvorledes Kongen stiller sig til vore Partier, særlig til vor nuværende politiske Partiakaste, vore Journalister, og allermest til dens laveste Klasse, den personlige »Vittighedspresse«. Til denne hører Kapt. M. Gjorup, Redaktør af »Folkets Nisse«. Hans Mulighed ved Hove, ikke en enkelt Gang som ved en Tilfældighed men

gjentagende, betyder naturligvis ikke Kongemagtens Fald, men den er dog et alvorligt Fingerpeg paa den Vej, Estrupiatet har bragt os ind paa. Thi naar vi se Nisseredaktøren sammen med Regeringens Medlemmer paa allerhøjeste Sted, forstaae vi klart, med hvilke Midler det nuværende Regimente tænkes opretholdt. Det interesserer os nu kun at erfare, om Domstolene, ligesom Regeringen, ville knæsette den »værste Udvæxt«, det »uværdige Middel« som et værdigt. Saa fik vi et nyt Kriterium paa vore pilraadne Tilstande.

Hermed er jeg for denne Gang færdig med Fremstillingen af mine ministerielle Processer. Jeg formoder, at jeg ikke har sagt for meget, naar jeg ovenfor tillagde dem en høj Grad af politisk Interesse, Thi hvad er alvorligere for Landets Forsvar, end naar det erkjendes af en Krigsminister, at han er i Vilderede med sig selv om det »Væsenlige« ved Kjøbenhavns Befæstning? Hvad er mere oplysende end at komme paa det Rene med Regeringens Stilling til den illustrerede Presse? Er alt dette maaske ikke af stor Vigtighed for den rette Bedømmelse af den Situation, hvori vi stikke paa det civile som det militære Omraade? Alt Saadant faaer man skarpest frem, naar de Herrer Ministre skulle klare sig for Domstolene. At de føle sig »fornærmede« af mig, bebrejder jeg dem ikke, thi Sligt er et personligt Skjøn, som ikke vedkommer mig. Men det er ikke Nok for en Regerings Medlemmer, at de stævne mig for Domstolene. Det nødvendige Kompliment er, at de offenlig vise eller lade vise, at jeg har Uret i de Fakta, hvorpaa jeg har bygget mine Angreb. Thi det er dette, som interesserer Offenligheden, medens denne ikke bekymrer sig, om

de Betegnelser, hvori jeg har indklædt mine Angreb, faae Domstolenes Medhold. Dette have de Herrer forsømt. For Krigsminister Bahnsons Vedkommende have vi set det Intetsigende i hans egne og de Købke-Ernstske Forsøg paa at imødegaae mig. Og Kultusminister Scavenius's Forhold til »Dag. Nyh.« er vistnok omsider benægtet af Bladet, og Dementien er godkjendt og publiceret af mig selv. Derimod foreligger ingensomhelst Benægtelse af hans Punch-Nissevenlige Sympathier. Disse staae fremdeles som Fakta for hele den offentlige Mening i Landet. Hans Hensigt er derfor at fange mig ikke i Fakta, men i Termini. Derfor tier han overfor Offenheden, idet han indbilder sig, at Sagen mellem ham og mig vil reduceres til en lille lun Forretning indenfor Retslokalets fire Vægge, hvorfra kun den forventede Paadømmelse af mine Udtryk skulle forkyndes til Oplivelse for samtlige Estrupper. Men en saa forknyt og pauvre Taktik skal i Sandhed ikke lykkes ham, og han vil sikkert erkjende, at han om muligt endnu mindre end hans militære Kollega har vundet i Anseelse ved, at Offenheden er bleven bekjendt med Gjenstandene for deres Søgmaal.

Hvorledes Domstolene ville dømme om de Betegnelser — thi selve Fakta troer jeg nok, de skulle lade staae — jeg har anvendt paa mine Modstandere, veed jeg jo ikke. Jeg er vistnok overbevist om, at det »centrale« Standpunkt, takket være Regeringens »Politik«, er i Anmarch ved vore Domstole; men deraf følger jo ingenlunde, at det allerede er saa vidt fremrykket, at det skal anvendes imod mig. Der er derimod et andet Forhold, jeg ikke kan undlade at fremhæve. I den ene af de Domstole, der skulle dømme i mine Processer.

sidder en Dommer, som har turet omkring med Kapt. Gjørup ved Grundlovsfester, hvor Hr. Kapitainen har holdt »Talen for Kongen«. Det er derfor lidet sandsynligt, at bemeldte Dommer skulde betragte hans journalistiske Virksomhed som et »uværdigt Middel« i den ministerielle Agitation eller ham selv som en upassende Kompagnon ved Kongens Taffel; og deraf kan man nok slutte sig til, hvad en saadan Dommer mener om Kultusminister Scavenius's Klage over »Udvæxten« m. v. Der er et andet Medlem af den samme Domstol, som er en ivrig Deltager i Krigsminister Bahnsons Agitation for Kjøbenhavns Befæstning, og som under Forsvarssagens Behandling i Folkethinget, Januar d. A., fandt det stemmende med sin Pligt at tie under de Anker, der rettedes mod Bahnsons grove militære Inkonsekvenser; ogsaa med Hensyn til denne Dommer kan man være nogenlunde »sikker«. Og saaledes kunde jeg endnu anføre adskillige Exempler paa de Kort, de Estrupske Ministre have paa Haanden i deres Processer mod mig. Det er vel sandt, at een Svale gjør ingen Sommer, men sandt er det dog, at een Stemme kan gjøre Udslaget i en Domsaffattelse.

Nu vel, det er jo ikke givet, at disse Dommere komme til at votere i mine Sager. Men Muligheden er der jo. Og et lignende Forhold gjør sig sikkert gjældende for mange Andre, mod hvem Regeringen anlægger Processer. Det er et Vink om den Miskredit, vore Domstole gaae imøde ved Dommernes aktive Deltagelse i Politiken, særlig under en Partikamps demoraliserende Indvirkning. Derfor fremhæver jeg det. For mit eget Vedkommende lægger jeg ingen synderlig Vægt paa hin Mulighed. Efterhaanden som mine Pro-

cesser afsluttes, skal jeg offentliggjøre mine Indlæg med Dommenes Motiveringer og de Betragtninger, hvortil disse give Anledning. Men alt nu formoder jeg, at den ovenstaaende Fremstilling vil lære vore Ministre, hvor lidt jeg bryder mig om deres Søgmaal, naar det drejer sig om Forhold af den største almene Interesse. og at mine Angreb ville tiltage i Uforbeholdenhed og Styrke, i samme Grad som Regeringen fremturer i en Politik, der efter min inderste Overbevisning fører til Landets Undergang.

IV. Forsvarsagitationen.

Fra et militært Standpunkt betragtet har jeg endnu ikke set noget holdbart Argument imod Kjøbenhavns Befæstning mod Sø- og mod Landsiden. Jeg skal ikke forskylde den Trivialitet at opremse alle de Grunde, der tale for denne Foranstaltning, og som ere repeterede saa ofte, at den største Hindring for Befæstningen er den uovervindelige Modbydelighed, som dette fortærskede Emne har vakt hos en stor Del af Befolkningen. Men jeg har for nylig i et Oppositionsblad set en strategisk Betragtning, ikke udførlig fremstillet, men kort henkastet, som, hvis den var rigtig, vilde gjøre Kjøbenhavns Befæstning unødvendig baade tillands og tilsøs. Men det er den desværre ikke. Den vil gjøre gjældende, at det ikke er Sjælland men Fyn, hvis Besiddelse i fjendtlig Haand vilde være langt farligere for Tydskland end Sjællands, at det derfor er Fyn, som fortrinsvis vil blive eftertragtet af en Fjende. Og Grunden hertil skal være, at Fyn ligger langt nærmere Tydskland end Sjælland, at en Fjende, som er landsat paa Fyn, vil have langt lettere ved at udskibe sig derfra end fra Sjælland, at han vil kunne gaa over i

Baade til tydsk Territorium, sætte sig fast der og senere i Ro og Mag føre sit Materiel over o. s. v.

Jeg skal hverken undersøge disse Grundes Holdbarhed eller spille Tiden med en Sammenligning mellem Fyns og Sjællands-Kjøbenhavns militære Ressourcer. Lad os, mod al Ræson, forudsætte, at Fyns Værdi som Operationsbasis mod Tydskland er ti, tyve, hundrede Gange større end Sjællands. Men desto mere maa det da blive Tydsklands Opgave at forhindre dens Benyttelse. Og dette turde være en af de letteste militære Operationer. Uden Alliance med os vil Tydskland langt hurtigere kunne forcere Lillebælt end Østersøen, sætte sig fast paa Fyn og derved forhindre Øens Okkupation fra fjendtlig Side. Under Alliance med os vil ingen tydsk Besættelse af Fyn blive nødvendig. Der vil fra vor Side ikke behøves en større Styrke paa Øen end til Besættelsen af et Fort paa fynsk Grund, til Forsvar for en Bro over Fænø til slesvigsk, for at forhindre et fjendtligt Angreb fra fynsk Side. Thi ingen Fjende vil gaae i Land paa Fyn, endnu mindre faae Tid til at indrette Øen til en Operationsbasis, naar han er udsat for et Flankeangreb af en tydsk Styrke, som uhindret raader over Forbindelsen med sin egen Basis. Men naar saa er, bliver Sjælland den eneste for en Fjende brugelige fremskudte (intermediære) Basis mod Tydskland. Den beherskes ikke som Fyn umiddelbart fra Tydsklands Side, men den udkræver en forudgaaende sømilitær Expedition, hvis Tydskland ved sine egne Kræfter vil forebygge, at den falder i en Andens Haand. Ellers maa det stole paa, at vi baade kunne og ville forhindre det. Men i saa Fald bliver den

første af alle Betingelser for os den, at vi kunne forsvare vort Retrætepunkt, Kjøbenhavn, som rummer alle vore Depoter m. v. Og vi komme da atter til det gamle, uforanderlige Axiom: Kjøbenhavns Befæstning saavel mod Land- som mod Søsiden.

Naar Regeringen opstiller Principet »Kjøbenhavns Befæstning«, er dette vel altfor almindeligt til at kunne have nogen praktisk Værdi; dertil udfordres en Mængde detaillerede Bestemmelser og Overvejelser. Men rent abstrakt set forekommer dets Rigtighed mig umiddelbart indlysende. Fordi man angriber Regeringen i mangfoldige Retninger, kan man jo godt indrømme den, hvad Ret er. Ja, man kan rose og anerkjende den overalt, hvor den handler forstandigt. Det vil man jevnlig finde ogsaa paa Forsvarssagens Omraade: naar den ikke lader sig paavirke af partipolitiske Hensyn. Dette gjælder om Principet »Kjøbenhavns Befæstning«. Det var opstillet længe, inden der var tænkt paa Ministeriet Estrup, og det er derfor ikke et Agitationsnummer, som den nuværende Regering har opfundet; at det senere er blevet dertil, skyldes vore indre politiske Tilstande. Der er en anden Foranstaltning, der heller ikke er begyndt som et politisk Agitationsnummer, og som har haft det Held ikke at udarte dertil. Jeg mener det nye Geværs Indførelse. Selv om den Betydning, man tillægger Hurtigskydningen udover, hvad Remingtongeværet præsterer, og den Vægt man tildeler det nye Geværs raserende Bane, muligen er noget overdreven, er der dog ingen Tvivl om, at en Forandring i Fodfolkets Bevæbning var nødvendig. Men da fortjener ogsaa Regeringen, specielt Krigsminister Bahnsen, vor Paaskjønnelse og Tak for en For-

anstaltning, som opvejer adskillige Fejl, Regeringen kan have begaaet paa det rent upolitiske, administrative militære Omraade.

Men til Gjengjæld er der mod Regeringens Forsvars-politik Mere end Nok at indvende. Det Stærkeste, som her endnu er præsteret, er Bahnsons Projekt om en københavnsk Feltbefæstning. Efter at vi aarevis og til Overmaal have set Forsvarspresen og de »Sagkyndige« hævde, at den eneste Befæstning, vi med vore smaa Kræfter kunne forsvare, er den permanente, medens en Feltbefæstning har været fremstillet som noget af det Taabeligste, Sagkundskaben kunde falde paa -- se vi nu den samme Regering for ramme Alvor slaae ind paa en Feltbefæstning. Og det Mærkelige er, at den permanente Befæstning dermed ingenlunde er opgiven. Denne staaer endnu som et Program, bestemt til at realiseres efter det Befæstningsforslag, som Bahnson fremlagte i Landstinget samtidig med sin uforglemmelige Tale d. 19. Okt. 1886. Men Hensigten med Feltbefæstningen er, at den skal »supplere« den permanente Befæstning, naar denne engang kommer, ellers skal den træde i Stedet for den permanente og altsaa Intet »supplere«. En Feltbefæstning med en saa umaadelig alsidig Opgave maa det interessere os at kjende. Det sker, naar man vil læse en Fremstilling af dette Projekt i »Vort Forsvar« af 1ste Maj 1887 af en Forfatter, der skriver sig som en »ældre Militær«. Jeg bemærker in parenthesi, at han, uden at træde Sandheden for nær, godt kunde have kaldt sig en gammel Militær. Thi han fyldte treds før Jul, og derefter har han kun 5 Aar til Aldersgrænsen — og saa bliver han for gammel.

Parenthesis claudatur. Efter en »ældre Militær« vil en Feltbefæstning foran Kjøbenhavn følge Linien fra Øresund ved Hvidøre langs Sydsiden af Lyngbyenge til Jægersborg, derfra Øst for den foreslaede permanente Befæstning, over Vintappergaarden, Budinge, Thinghøj, over Frederikssundvejen mellem Brøndshøj og Husum, over Vandløsehøj langs Damhussøen og dens sydlige Afløb indtil Vigerslev og derfra til Kalvebodstrand. Mod Nord skal denne Linie dækkes af Oversvømmelsen ved Lyngbyenge fra Sundet til Hundesø, derfra skal den dækkes mod Vest af en ikke foran, men bagved den projekteret Oversvømmelse ved Søndersø, Gjentoftesø, Utterslevmose indtil Frederikssundsvejen; hvorledes den derfra skal »dækkes« til Kalvebodstrand, om det ogsaa her skal være bagfra ved en saa systematisk gennemført Oversvømmelse, at vort eget Mandskab ikke kan komme fra Kjøbenhavn til den foran liggende Feltbefæstningslinie, derom veed den »ældre Militær« Intet at berette. Hans Tillid til dette Projekt synes nærmest at kunne betegnes ved Nul. Det er for en Feltbefæstning at være »en meget lang Linie at besætte for den lille Hær, vi kunne vente at stille paa Benene, og den har den uheldige Side, at man skal gjøre Front i to Retninger, baade mod Nord og mod Vest« og »man maa ikke troe, at selv om alle disse Dispositioner ere trufne i Fredstid, Modstanden kan ventes at blive af synderlig lang Varighed« o. s. v.

Saavidt den »ældre Militær« i »Vort Forsvar«. Lad os nu se, hvad Bahnson mundtlig har udtalt om denne »Feltbefæstning«. Det findes meddelt i »Berl. Tid.« for 26de Juli f. A. i Referatet af Bahnsons Tale

ved Saxkjøbingmødet den 24. s. M. »Kjøbenhavn skal forsvares«, og naar Rigsdagen (Landstinget) ikke vil have en permanent Befæstning ved provisoriske Midler, maae vi nøjes med en Feltbefæstning, og dertil have vi Landstingets Samtykke ad provisorisk Vej. Fra denne Feltbefæstning maae vi søge at overdænge Fjenden med Projektiler af alle mulige Størrelser, thi »Byen skal forsvares«. Men Forsvaret bliver »ufuldstændigt »paa Grund af Forholdene. Det gaaer os som saa »mange Andre; man ønsker noget Fuldstændigt, men »maa nøjes med noget Ufuldstændigt. En Mand med »et kostbart Lager i sin Butik ser klart, at der egenlig skulde Jernskodder for Vinduerne, men kan han »ikke faae disse. saa nøjes han med Træskodder »eller maaske blot med hele Glasruder og almindelige »Kroge i sine Vinduer«. »Glas«? Men Den, som boer i et Glashus, skal ikke kaste Sten paa Andre.

Med det nævnte Numer af »Vort Forsvar« følger et lille Kort, hvorpaa saavel den fremtidige permanente som den nuværende Feltbefæstning er aflagt. Deraf ses, at Forskjellen mellem deres Længde fra Sundet til Kalvebodstrand kun er $\frac{1}{2}$ Mil (resp. $3\frac{1}{4}$ og $2\frac{3}{4}$ M.) Da nu Sagkundskaben tidligere har fortalt os, for at vise det Eventyrlige ved en dansk Feltbefæstning, at denne vilde fordre en Besætning 3 à 5 Gange saa stor som ved en permanent Befæstning, maa ethvert Forsvar af den blive utænkeligt. Men hertil kommer, at da Feltbefæstningen ligger Øst for den foreslaaede permanente, bliver Bombardementsgrændsen mindre. Og dette gjør sig uheldigvis mest gjældende paa Vestfronten. Ved Diskussionen i det »krigsv. Selskab« 1882—83 oplyste den Ingeniørofficer, som havde

udarbejdet det Ravnske Forslag til en permanent Befæstning, at det svageste Punkt for et Bombardement i hele Befæstningslinien var Husum. Det laa saa nær ved Kjøbenhavn, at han forberedte os paa Nødvendigheden af Værker foran dette Punkt*). Men ved Feltbefæstningen er Bombardementsradien fra Husum formindsket med 3000 Al., og den forkortes yderligere mod Syd, saaledes at den ved Kalvebodstrand reduceres med en halv Mil. Dette viser Kortet til »V. F.« Og flere Ord behøves ikke for at vise det selv overfor Feltskyts absolut Værdiløse i det sidste Bahnsonske Projekt: »Feltbefæstningen.«

Ikke under normale Forhold, men eftersom Partikampen har udviklet sig her i Landet, er Forsvarsagitationen den mest fordævelige Bevægelse, som kunde hjemsøge os. Dens mindste Fortræd er den grundige Maade, hvorpaa den kompromitterer Regeringens militære Sagkundskab og viser, hvor lidet Konseilspræsident Estrup personlig egner sig til Landets Styrelse. Hvilke Forestillinger man end forbinder med Nyttens af et Forsvar for et Land som Danmark, bliver Forsvaret dog det største af alle politiske Spørgsmaal gennem de Fordringer, det stiller til Folkets materielle Kræfter. Det kræver derfor mere end noget Andet en klar Overbevisning hos Regeringen først og fremmest, om Forsvaret med dets store og bekostelige Foranstaltninger skal optages i een eller i flere Landsdele. Men vi have i Aarenes Løb set, hvorledes den Estrupske Regering har vaklet i sin Opfattelse af Halvøens Forsvar: fra »Elbodalen« under Kauffmann til den »seige og vedholdende Kamp« langs Østkysten til »Hel-

---

*) se »Vor Opl. forts.« S. 147.

genæs«, under Ravn, til Halvøens Opgivelse under Bahnson. Dette viser, at vor Konseilspræsident ikke ulejliger sig med saglig at tænke, inden han vælger sine militære Kolleger, eller at han vælger dem af helt andre Hensyn end militære. Men denne Uklarhed i Landsforsvarets rette Forstaaelse styrker ikke Befolkningens Tillid til Regeringens Chef, allermindst i den Landsdel, i hvis Forsvar han hverken veed ud eller ind.

Det Eneste, hvori Konseilspræsident Estrup har vist Konsekvens er i den abstrakt rigtige men fra det Øjeblik, Befæstningen praktisk skal paa begyndes, konkretintetsigende Talemaade: »Kjøbenhavn skal befæstes«. Men hvorledes det skal befæstes, d. v. s. hvilken Fæstning det skal være, derom har han været et Bytte for den beklageligste Tvivl. Og dog er det alene herom, han fornuftigvis kan spørge. Thi kun gennem et »Hvorledes« kan han vinde Besvarelsen af Befæstningens tekniske og for vore Midler pekuniære Mulighed. Derfor er »Kjøbenhavn skal befæstes« i al sin Rigtighed den mest futile Frase, man kan opstille. »Kjøbenhavn skal befæstes, derom er alle Sagkyndige enige«. Men selv om saa var, bør dette være en Regeringschef det Lige-gyldigste af Alt. saalænge han ikke veed Andet om deres «Enighed«. Foruden mangfoldige Sidespørgsmaal maa han jo først afgjøre: enten skal det være en permanent Befæstning, eller det skal være en Feltbefæstning. Den Haffnerske Estrup valgte Feltbefæstningen: »en permanent Befæstning vilde svække Forsvaret og overstige vore pekuniære Kræfter«. Men den Ravnske Estrup foretrak den permanente Befæstning: »en Feltbefæstning vilde ingen Betryggelse give, og en permanent Befæstning vilde ingenlunde være pekuniært uoverkommeligt«. Men saa kom den Bahnsonske Estrup:

»Saavel Feltbefæstningen som den permanente afgiver hver sin Betyggelse, og begge tilsammen ere pekuniært overkommelige«. Vor Konseilspræsidents mangeaarige Tvivl i Valget mellem de to Befæstningsarter har saaledes omsider fundet en for ham selv ligesaa sjelden som lykkelig Løsning, derved at han har valgt dem begge. Ellers gjælder det i Livet: Qvod dubitas ne facias, d. v. s. saalænge man er uvis om, hvilket af To det er rigtigst at vælge, opsætter man Valget, til man har klaret sine Begreber. Og hidtil have vi alle beundret Buridans Æsel, der var saa kritisk anlagt, at det hellere vilde døe af Sult end bestemme sig for et af to Knipper Hø. Men vor Konseilspræsident er en endnu større Filosof. Han griber resolut begge Knipper, roder dem sammen og fortærer dem derpaa i al Gemtylighed. Af Beslutningens tre mulige Kollisioner har han saaledes overvundet de to. Han begyndte med et Enten-Eller, og staaer nu i et Baade-Og. Han har derfor kun eet Stadium tilbage: et »Hverken-Eller«.

Men den største Ulykke, Forsvarsagitationen hidtil har bragt os, er den Brand, som den har kastet ind mellem vore Partier. At enkelte af vore Forsvarsagitatorer handle efter virkelig Overbevisning, tør jeg ikke benægte. Men i det Hele kan det sikkert siges, at denne Bevægelse vidner om et ligesaa letfærdigt som i saglig Forstand udueligt Førerskab. Beviset herfor er Agitationens absolute Kritikløshed. Den agiterer ligesaa ivrigt for et jydsk-sjællandsk som alene for et sjællandsk Forsvar, for en permanent som for en Feltbefæstning, for en Kampenceinte som for et Fortsystem og den er i saa Henseende kun en sørgelig Afspejling af selve Regeringen. For Tiden er

Stikordet reduceret til, at »Kjøbenhavn skal befæstes«. Men om det bliver en brugelig eller ubrugelig Fæstning, om den skal holde en Belejring ud, eller den efter et Par Dages Forløb skal falde som en sammenskudt Skandse, derpaa spilder Forsvarsagitationen som saadan ikke en Tanke. Nævn det mest Forstandige Side om Side med de største Latterligheder. Intet vilde kunne vække dens Kritik. Uddyb Kalvebodstrand eller uddyb Hundesø. kast Kanalen paa Nordfronten til eller grav en Grøft om alle tre Fronter, læg en Fortlinie foran en Sikkerhedsenceinte eller læg en Sikkerhedsenceinte foran en Fortlinie, byg Taarne af Jern eller byg dem af Træ — hvad betyder det Altsammen? Thi »Kjøbenhavn skal befæstes«.

Men »hvortledes Kjøbenhavn skal befæstes, det overlade vi til Regeringens Sagkyndige,« siger Forsvarsagitationen, »ligesom man i alle andre Forhold lader Sagkundskaben raade«. Men et saa ubegrændset Raaderum giver man netop ikke Sagkundskaben i nogetsomhelst andet offenligt Anliggende. Man vil paa intet andet Omraade kunne opvise et Exempel, som minder om Recepten: »Det overlade vi de Sagkyndige«. Overalt forlange vi at granske deres Forslag, Beregninger o. A., inden vi give dem frie Hænder, ikke fordi vi som Lægmand ville anmasse os Detailkjendskab, men fordi vi som tænkende Mænd ville vide, om der er Konsekvens i deres Hovedprinciper. Og naar vi da se, at de det ene Aar foreslaae Et, det andet Aar det stik Modsatte, at de ere famlende i deres Ideer, selvmodsigende i deres Udtalelser, fortienende i deres Holdning, slutte vi, at de Herrer ikke endnu ere modne til at gennemføre den paagjældende

Sag, og at denne derfor foreløbig bør opsættes. Men overfor Kvaliteten af Kjøbenhavns Befæstning hersker i Virkeligheden den største Ligegyldighed til Trods for den utrolige Rummel. dette Projekt har rejst. Begejstringen hos Agitationen er kun rent tilsyneladende, den er enten Hykleri eller et Sandsebedrag. Ellers kunne vi ikke forstaae, hvorledes Folk, som i alle andre Forhold ere saa nøjeregnende, at de knap unde deres Næste det daglige Brød, blive i den Grad flotte, naar der er Tale om Statens Midler til denne Sag, at det kommer dem ud paa Et, om de skulle offres paa de mest modstaaende Principer.

»Det overlade vi Regeringens Sagkyndige«. Men i Øjeblikkets offentlige Diskussion ere »Regeringens Sagkyndige« ikke en Styver værd. Jeg veed nok, at der i vort Officerskorps findes forholdsvis lige saa megen virkelig Sagkundskab som i ethvert andet Lands. Men denne kan umulig komme til sin Ret i den offentlige Debat. Man kan ikke bebrejde vore tjenestegjørende Officerer, at de ikke ville offentlig optræde som Regeringens Kritikere. Sligt vilde kuldkaste alle Disciplinens og Anstandens Begreber, og ingen Regering burde taale det. Men man kan bebrejde de Herrer den Karakterløshed, at de i Rigsdagen, i Pressen og paa Forsvarsmøder støtte et hvilket som helst Regeringsforslag, uanset, at det er i flagrant Strid med, hvad de nogle Maaneder tidligere selv have støttet: at deres Honnør som militære Sagkyndige er saa diminutiv, at de ikke kunne svinge sig højere op end til Frasen: Kjøbenhavn skal befæstes, men hvorledes — det overlade vi til Regeringen«. De Herrer blive højlig fornærmede, naar man siger dem, at de offentlig ikke tør tale frit og

uforbeholdent. Derved vise de ikke blot deres kuriøse disciplinære Begreber, men ogsaa i en anden Retning kompromittere de sig selv. Thi dersom de virkelig ere saa blottede for Iudicium, at de tale efter deres Overbevisning, dersom de m. a. O. ikke evne at se den principielle Forskjel i de Forsvarsforanstaltninger, som de afvexlende støtte — hvorledes maa man da ikke grue for deres Iudicium, for deres intellektuelle Evner den Dag, de skulle føre vore Folk i Ilden? I saa Fald bliver det den første Opgave for en kommende Krigsbestyrelse at fjerne disse aandelige Sinker fra den aktive og den overordnede Krigsførelse.

Forsvarsagitationens Parole: »Det overlade vi til Regeringens Sagkyndige« lade »Regeringens Sagkyndige« gaae videre: »Det overlade vi til Regeringen«. Og da Agitationens »Sagkyndige« ikke kunne bjerge Regeringen mod Oppositionens Angreb paa dens omskiftelige Forsvarsprojekter, fordi de selv ukritisk have støttet dem, tager Regeringen sin Tilflugt til de Sagkyndige, som ikke deltage i Agitationen. Den trækker dem forsætlig ind i Agitationen, den appellerer til dem ikke blot i Almindelighed, men endog ved at navngive dem i Noget af, hvad de have gjort gjældende under fortrolige Forhandlinger, skjøndt den maatte vide, at naar de tvinges til at ytre sig offentlig, maae de fortie, hvad de fortrolig have udtalt mod Regeringen, (Købke, Ernst o. A.). Derfor bryder man sig med Rette en god Dag om, hvad de Herrer offentlig udtale, men man nødes til at undersøge, hvad de »fortrolig« have sagt. Dette er det ene Resultat af Estrupiatets Forsvarsagitation. Det andet er, at naar vore Sagkyndige dels som omrejsende Agitatorer, dels paa andre

Maader stille sig til Regeringens Raadighed, for tilsidst at afklædes i deres Fortielsessystem, taber ikke blot Befolkningen sin Tillid til dem personlig, men den overfører sin Uvillie paa hele den officielle Sagkundskab. Derfor er den Estrupske Agitation en Ruin for vort Officerskorps, her som overalt en kraftig Protest mod de konservative Principer. Og derfor nærme vi os det Stadium, som jeg fremhævede i min sidste Brochure, at Folkets Tillid til vor egen militære Sagkundskab er saa nedbrudt, at vi maae tye til en fremmed Autoritet paa Krigskunstens Omraade, hvis Forsvarets Problem praktisk skal løses.

Men alt Dette gjælder kun Forsvarsagitationen, nemlig Højres Agitation, som exploiterer Forsvarssagen i et partipolitisk Øjemed og derved gjør den til et Agitationsnummer i Partikampen. Selve Forsvarstanken, Forsvarssagen, er derimod ligesaa rationel som den er stærk. Den er rationel, fordi man ikke kan tænke sig en Stat uden et Omraade, og fordi dette Omraade ikke kan bevares uden gjennem et Forsvar, enten et selvstændigt eller i Skikkelse af et Forsvarsforbund med en eller flere Stater. Og den militære Forsvarstanke er stærk, fordi den er i Konsekvens med den personlige Forsvarstanke, at man ikke kan existere her i Livet uden et Forsvar; Forskjellen er blot den, at man i det borgerlige Forsvar, Mand og Mand imellem, lægger Sværdet i Øvrighedens Haand, medens man i det territoriale Forsvar, Stat og Stat imellem, lægger det i Hærens. Men ligesaa vel fra den nationale som fra den private Existens er Forsvarstanken absolut uadskillelig. Naar man derfor spørger: »hvad kan det nytte« at ville forsvare sig? kan man ligesaa godt

spørge: »hvad kan det nytte« at ville existere? Men i samme Grad som Forsvarstanken er rationel og stærk, maa den jo varigt støtte den Regering, som gjør Forsvarssagen til sit Program. Er derimod Regeringens Program et helt andet, f. Ex. et indre politisk Magtspørgsmaal, for hvilket Forsvarssagen skal bruges som et Paaskud, vil den Styrke, den giver Regeringen, kun blive rent forbigaaende. Thi det Momeut vil nødvendigvis komme, hvor — hvad vi senere skulle se — Forsvarssagen vil som en forfærdelig Nemesis vende sig mod den Regering, der tvertimod dens Bestemmelse har benyttet den ikke i et alment Formaal, men i Partipolitikens Tjeneste.

Videre end til at forlange Landet forsvaret gaaer et Forsvarsparti ikke. Politisk sætter og politisk skal det sætte Forsvarstanken over enhver anden Sag, og politisk lyder dets Parole: Faa bare begyndt. Men længere kommer Partiet som saadant aldrig. Hvorledes der bliver begyndt, interesserer det ikke; dette overlader det til sit Førerskab, Agitationen. Dertil ligger Opgaven Partiets Flertal altfor lidt personlig paa Livet. Kun med andre politiske Interesser kan Forsvarssagen derfor sammenlignes. Vil man sammenligne den med private Interesser, bliver den latterlig. Og vil man maale Interessen for den ved private Pengebidrag, bliver den det ogsaa. Se paa Selvbeskatningen. Udtrykt i Offerberedvillighed er Interessen for »Fædrelandets hellige Sag« jo ikke stort større end for Christiansborg Slot, og dog have vi Slotte Nok, men kun eet Fædreland. Se paa »Vort Forsvar«. Bladet redigeres med en stor personlig Uinteressethed, det holder sig saa fjernt fra den politiske Partikamp, som

et Organ overhovedet kan, det er saa billigt, at det intet Forfatterhonorar evner at betale — og dog har det staaet 3 Aar og sivet paa 19.000 og nogle hundrede Abonnenter. Længere end til en Snes tusind Kroner aarlig gaaer pekuniært hele Folkets Tørst efter »Sagkundskab« ikke, men Støjen og Spektaklet gaaer over alle Grændser.

Forsvarssagens store politiske Interesse forhindrer den fra at uddøe. Men dens ringe personlige Interesse for et Forsvarspartis langt overvejende Fler-tal forhindrer Kontrollen med dens Gjennemførelse. Derved udsættes den for at misbruges til personlig For-del for enkelte Individuer. Heraf forklare vi os det Fænomen, at Forsvarssagen, der oprindeligt var en rent patriotisk Bevægelse, nu er reduceret til et forargeligt Agitationsnummer, hvor der ikke længere spørges om Konsekvens og Sagkundskab, og hvis Resultat er blevet det mindst patriotiske af Alt. Mistænksomhed og Splid mellem Landets Borgere, hele Folkets Demoralisation. Det er Estrupiatet, Provisorismen, som har givet Forsvarssagen denne Vending. Det fak-tiske Brud paa Forfatningen, som Ministeriet har be-gaaet, ligesaa vel i Højres som i Venstres Øjne, vilde savne ikke blot enhver Retfærdiggjørelse, men ogsaa enhver Undskyldning, hvis der ikke var en stor og uundgaaelig almen Opgave, som det havde vist sig umuligt for Regeringen at gennemføre ad ordinær Vej. En saadan og den eneste, for hvis Skyld Højre vilde tilgive Forfatningsbruddet, var Forsvarssagen. Dens Gjennemførelse under Partikampen var umuliggjort, inden Provisorismen kom, baade af Regeringen og af Oppositionen. Af Regeringen ved den uhold-

bare Dobbeltthed, hvori Ministeriet Estrup ligefra sin Dannelse stillede sig til Folkethinget, at ville agere baade som et Reform- og som et Kampministerium: at ville reformere ved Hjælp af en Repræsentation, som det samtidig vilde bekæmpe. Af Oppositionen ved den Hensynsløshed, hvormed den satte Partiets Interesser over Landets Velfærd, særlig dets Forsvar. Saa kom Provisorismen, hvorunder Regeringen mente at kunne realisere sit dobbelte Program, Reform og Kamp. Men dette viste sig hurtigt at være en Illusion. Thi praktisk kunde selvfølgelig begge Formaal langt fra gjøre sig gjældende med den samme Vægt. Regeringen maatte fremfor Alt kæmpe for at bevare sin Stilling. for ikke at falde for en Rigsretsanklage med dens uberegnelige Følger. Hertil behøvede den Højres Agitation. Og denne havde kun eet Middel, hvorved den kunde holde Partiet sluttet om Regeringen og bringe Forfatningsbruddet i Glemsel. Derfor bemægtede Højreagitationen sig Forsvarssagen. Men dermed blev denne til et politisk Kampmiddel, og den upolitiske Reformopgave traadte i Baggrunden. Eller: Forsvarssagens rationelle Løsning blev en ren Biting, medens den ministerielle Propaganda blev Hovedsagen. Og saaledes er Forsvarssagen endt som et Agitationsnummer uden Alvor og saglig Konsekvens.

Heraf følger, at Regeringen og Højreagitationen aldrig give Forsvarssagen fra sig. Selv om Oppositionen kunde samle hele Landets militære Sagkundskab om sin Fane, ja selv om den tilbød at ville gennemføre Forsvarssagen i nøje Overensstemmelse med et af de utallige Regeringsprojekter, som til en given Tid foreligger, vilde dette ikke nytte. Thi

naar Regeringen tabte Forsvarssagen som Betingelsen for Provisorismen. tabte den Betingelsen for sin Existens. Derfor gjælder det for Højreagitationen: hold fast ved »Forsvarssagen« — eller pak sammen. Men deraf følger det Næste: lad aldrig denne Sag blive endelig gennemført, lad der altid blive saa Meget tilbage af den, at Agitationsstoffet ikke uddøer. Vilde man tænke sig, at en komplet Ordning af hele vort levende og døde Værn tillands og tilsøs i dette Øjemed kunde fremtrylles — hvilken uhyre Ravage vilde ikke et saadant Trylleslag fremkalde i Højres Rækker? Som Faar, der ere slupne ud af en Fold, vilde Højres Mænd og Kvinder spredes til alle Verdens Hjørner, og Højreagitationen vilde ligge apoplektisk ramt, uden Maal og Mæle, og samtlige syv Tabouretter vilde vende Benene i Vejret. Thi Baandet, det eneste, var bristet, og »Højres Sag«, i Estrupiatets Forstand, var haabløst tabt, og Højreagitorernes Sag, i selvsk Forstand, var reduceret til den Intethed, hvortil deres Karakter og Evner berettiger dem. Derfor: hold fast paa »Forsvarssagen«, hold saa fast paa den, at den aldrig slipper op. Thi Forsvarssagen er Danmarks, men Forsvarsagitationen er Regeringens — Livssag«.

Hvorledes vilde en Repræsentation, der var baade befæstningsvenlig og patriotisk, stille sig til Ministeriet Estrup paa Forsvarssagens Omraade? Den vilde ligesaa lidt her som i andre Anliggender drive Visnepolitik eller Skinforhandling. Den vilde bevilge Regeringen, hvad den forlangte til det levende Værns Udvikling, dets Forsyning med Riffler, Kanoner og det øvrige Materiel. Thi den vilde ikke kunne paavise nogen Grund

til, at Regeringen skulde savne Sagkundskab i disse Retninger. Men helt anderledes vilde en saadan Repræsentation stille sig til det døde Værn, specielt til Kjøbenhavns Landbefæstning. Den vilde ikke fortabe sig i en Undersøgelse af, hvilket af Regeringens forskjellige Forslag var det bedste. Thi den vilde slutte, at en Regering, der kan gjøre sig skyldig i saa flagrante og saa hurtigt vekslede Selvmodsigelser som den Estrupske, er ukvalificeret til at gennemføre saa stor en Opgave som Hovedstadens Befæstning. Den vilde heller ikke ulejlige sig med selv at opstille et Befæstningsforslag og overlade Regeringen at udføre det. Thi den vilde ikke kunne forhandle med Regeringen om et saadant, naar den betragtede Regeringen som principløs eller ukyndig paa dette Omraade. Men en Repræsentation som den, der forudsættes, vilde sige: »Jo, mere befæstningsvenlige vi ere, desto mindre ville vi have Befæstningen forkludret og heraf følger det Næste: Jo mere patriotiske vi ere, desto mindre vilde vi »bevilge Ministeriet Estrup en Øre« — til Befæstningen. Saaledes vilde en dygtig og samvittighedsfuld Repræsentation tale. Den vilde ikke opgive, men opsætte Befæstningen, og Ansvarer herfor blev ikke Repræsentationens, men Regeringens. Men kan man da undre sig over, hvorledes en modvillig Repræsentation heri har stillet sig til Regeringen?

Om en Befæstning anlægges ad provisorisk eller ad ordinær Vej, derfor bliver den, hvad Udførelsen betræffer, selv hverken bedre eller slettere i strategisk og taktisk Henseende. Men der er en Faktor, som naar den fattes gjør enhver Befæstning, ja ethvert Landsforsvar værdiløst. Denne er Folkets moralske

Kraft. Og denne Faktors Natur misforstaaes ofte. Man hører saaledes af Forsvarssagens Modstandere, at det er vor aandelige Udvikling, vor Dygtighed paa det store civile Omraade, og ikke militære Foranstaltninger, hvorpaa Landets Fremtid skal grundes. Men vil man tænke sig, at en Erobrer har Valget mellem to Territorier, der af en eller anden Grund ere ham lige vigtige, og hvoraf det ene rummer en civiliseret og rig Befolkning, det andet en barbarisk og fattig, hvilket af dem vil han da vælge? Dog vel det første. Han foretrækker sikkert ikke at erobre en Befolkning, som han skal begynde med ved sine egne Midler at fremhjelpe til almindelig Velstand, eller, hvad hermed er ensbetydende, som han først skal civilisere og aandelig udvikle. Men naar saa er, bliver den størst mulige civile Udvikling hos et lille Folk intet Værn mod en Erobring, den bliver snarere en Tilskyndelse dertil.

Paa den anden Side træffe vi hos Forsvarssagens Venner en ligesaa ejendommelig Misforstaaelse af Folkets moralske Kraft. Forsvarsfølelsen skal styrkes, hedder det, »ved Fædrenes Bedrifter, ved vore historiske Minder«. Jeg mener tværtimod, at disse Minder snarere virke afskrækkende end styrkende. Vort Folk har været ligesaa tappert som ethvert andet, og det tæller Episoder tillands og tilsøs, der ligesaa godt egne sig til at besynges og afbildes som enhver anden Nations. Men det Mistrøstende er, at det Altsammen endte med at være unyttigt, eller at de »historiske Minder« fæste sig ved en uafbrudt Kjede af nationale Ulykker, fra de ældste til de sildigste Tider: Mindet om England som tabtes, om Østersøprovindserne, om

de svenske Provindser, som tabtes, om Flaaden, om Norge, om de tre Hertugdømmer som tabtes, Minderne om Alt, hvad vi have offret af Blod og Penge — med det endelige Nederlags usvigelige Løn. Hos andre Folk ere de historiske Minder en mægtig Løftestang for Forsvarsfølelsen, hos vort Folk ere de en ligesaa stor Hindring, eller vor Forsvarsfølelse skal vækkes til Trods for de historiske Minder. For denne Følelses Vedkommende, men ikke i andre Retninger, var det Lykkeligste for os, om vi kunde drukne de »historiske Minder« i Glemsels Hav. Men naar vi saaledes savne den moralske Styrke, der kunde hentes fra Fortiden, ere vi jo alene henviste til Nutiden, til vort Folks nuværende moralske Tilstand. Af hvilken Værdi denne er, behøve vi ikke her at skildre. Men saa behøve vi heller ikke nærmere at paavise, hvor absolut haabløst det for Øjeblikket er, at ville oparbejde en rationel Forsvarsbevægelse hos det danske Folk, at ville samle et i Splidagtighed opløst Folk om den største af alle Samdrægtighedens Opgaver: at forsvare sig.

Vort Folks moralske Kraft, som Værn mod en Erobring, skal derfor hverken søges i entreprenante Foretagender paa det civile Omraade eller i de historiske Minder. Det Første er vildledende, det Sidste er meningsløst. Men den Side af den moralske Kraft, hvorom her er Spørgsmaal, er Folkets militære Aand, den Aand, som vækkes og udvikles i den opvoxende Slægt, ved den strænge militære Uddannelse hos Mennesker, der ere komne til Skjælsaar og Alder, og den Aand hos hele den civile Befolkning, som grunder i Tilliden til Landets militære Foranstaltninger. Et Forsvar kan, uden Fare for denne Faktor, tænkes

gjennemført af en eneældig, over Partierne staaende Regering. Men at ville med en for Befolkningens store Flertal forhadt og mistænkeliggjort Partiregering som den Estrupske forcere Forsvarstanken igjennem ad provisorisk Vej, ved et Magtsprog, er en fuldstændig uholdbar Tanke. Paa mange andre Omraader vilde dette have mindre at betyde; naar en provisorisk Foranstaltning er truffen, lader man Tingene gaae sin skæve eller sin rette Gang, eftersom det kan falde; man lader Nogle mukke, Andre gotte sig, efter deres forskjellige Partistandpunkter. Thi naar Foranstaltningen er provisorisk vedtagen, er den ogsaa gennemført, og dens Formaal er væsenlig realiseret, for saa vidt det overhovedet kan naaes.

Men for Forsvarssagens Vedkommende er Forholdet kvalitativt forskjelligt. Her er Formaalet ikke naaet gjennem den provisoriske Foranstaltning, selv om denne var nok saa strategisk og taktisk korrekt. Thi Formaalet realiseres først i Krigen. Forud for denne gaaer der altsaa en moralsk Forberedelse hos Folket, som praktisk skal vise sin Værdi, den Dag Krigen erklæres. Og da det ikke bliver paa Regeringens, men paa Folkets Skuldre, at Krigen Byrder skulle lægges, spørges der i Krigen Øjeblik ikke med en Tøddel om Regeringens, men om Folkets Villie til at bære disse Offre. Men hvilken moralsk Forberedelse til denne Folkets fremtidige Beredvillighed venter den Estrupske Regering sig af en Konflikt som den nuværende? Og hvilken Tillid til sin egen materielle Forberedelse venter den sig af sine famlende Befæstningsprojekter? Alt kan fremtvinges hos et Folk, kun ikke dets Tillid — og

dets Villie i Kraft af Tillid. Men det er netop Tilliden til Regeringens fortifikatoriske Begreber, som er nedbrudt, og den vil aldrig gjenoprettes, selv om et Estrupsk Krigsministerium fandt paa den viseste Forsvarsforanstaltning. De to Partier ere nemlig komne i en uløselig Dissonans til hinanden. Forsvarspartiet siger: »Det gjælder at faae begyndt.« Hvilket er rigtigt, for saa vidt som Landet endnu ligger forsvarsløst. Men Modpartiet svarer: »Begyndelsen duer ikke.« Hvilket ogsaa er rigtigt, for saa vidt som Begyndelsen vidner kun om Uklarhed og Selvmodsigelse. Eller naar det ene Parti fordrer: »Giv vore Sønner et Værn, at de ikke skulle forbløde paa bar Mark,« svarer det andet: »Det Værn, Regeringen vil give os, værner os ikke, thi den veed ikke selv, hvordan det skal være, og den sikkreste Maade, hvorpaa vi undgaae Forblødningen, er at opgive en haabløs Kamp.« Med disse Forestillinger opdrages vore »Sønner«. Og saaledes arbejder Forsvarsnihilismen sig frem under Estrupiatets Auspicier. Derfor ville vi i Krigens Stund staae som et splidagtigt og et tvivlende Folk, et endnu maadeligere end i 1864, om end Kjøbenhavns Befæstning blev Verdens stærkeste.

V. Revanchepolitik.

Ligesom Provisorismens Forsvarsagitation er et hurtigt virkende Middel til vor indre Opløsning, til den uforsonlige Adskillelse mellem Partierne, nærmer sig den Tid, da den vil forvolde os alvorlige Misligheder ud ad til, overfor Udlandet. Jeg vil indlede denne Betragtning med nogle Bemærkninger om de Bahnsonske Agitationstaler i Saxkjøbing d. 24. Juli og i Viborg d. 21. August f. A. (Se »Berl. Tid.« for resp. d. 26. Juli og d. 23. Aug.). Hvad den første af dem betræffer, forekommer det mig, at Bahnsons Forsikkring, at vi »i den næste Krig ikke ville gjentage vore Fejl« fra den sidste, da vi havde vore Flankestillinger. reduceres til en Ordlyd alene ved det Faktum, at vi ej længere have nogen »Flankestilling« mod Tydskland, og aldrig ville faae den. Det er derfor paa dette Omraade ligesaa umuligt, at vi kunne fremtidig begaae nogen »Fejl«, som vi derfra kunne genere vor Nabo mod Syd. Dernæst er der en anden Stilling, ved Kjøbenhavn, hvor det kunde tænkes, at vi, belærte af Erfaringen, ikke vilde gjentage »Fejlene« fra den sidste Krig: at opføre Slagtebænke à la Dybbøl for vor Hær, i Form af en Feltbefæstning. Men

vi have jo netop i Saxkjøbing Bahnsons egne Ord for, at hvad Regeringen foreløbig tilsigter, just er en Feltbefæstning, og vi have hans utvivlsomme Mening om dennes Værdi: at dens Værker ere at sammenligne med »Glasruder«. Saalænge vi altsaa ville gjøre »Fejlene fra 1864« om igjen, har Tydskland jo ingensomhelst Anledning til Bekymring. Bahnsons krigerske Tale burde derfor snarere have fremkaldt et Smil end en Allarm i den tydske Presse.

Det Samme gjælder hans Tale i Viborg, hvis Hensigt var at »berolige« det allerede fuldstændigt rolige tydske Publikum. »Skulde det være en Forbrydelse, at tale om den næste Krig?« spurgte Bahnson. Det er, hvad der i Politiken er det Farligste af Alt, en Enfoldighed at tale saaledes, saalænge man savner enhver Forudsætning for at kunne føre en Krig: saalænge man maa møde med sex Maaneders Rekruter og med en Forstærkning, som kun er paa Papiret. Her burde man hellere tale om en evig Fred. Det gjør et overvældende Indtryk i en vis Retning at høre ovenikjøbet af en Krigsminister: »Tydskland har skaffet sig Fred ved efter Krigen med Frankrig at vedblive med sine Rustninger, og det Samme er det, vi ville opnaae« — »vi«, det diminutive Danmark, ville opnaae »det Samme« mod det vældige Tydskland, som Tydskland har opnaaet mod det svagere Frankrig. Hvor ubeskrivelig imponerende. Dog, Bahnson har en Fornemmelse af, at vore »Rustninger« med Tiden kunne vække Tydsklands Betænkelighed. Han tilføjer derfor til Beroligelse for den tydske Generalstab: »Hvorledes skulle Befæstninger i det Hele taget kunne bruges til Angreb, det er jo en latterlig Paastand; Befæstninger kunne umulig vække

andre Landes Mishag«. Det er unægtelig noget nedslaaende for den tydske Generalstab at belæres om, at hverken Metz eller Strassburg kan »bruges til Angreb«, men i samme Grad er det opmuntrende for den franske. Dette var Viborgtalen. Den er os til uendelig Ære, for saa vidt den viser os Værdien af dansk militær-politisk Indsigt hos vore »Sagkyndige«, tilmed repræsenterede ved deres Hoved. Men med al deres Komik have de Bahnsonske Agitationstaler ogsaa deres triste Side. Det gjør et beskæmmende Indtryk paa vor Rest af national Stolthed, at Forsamlinger, der dog tælle flere hundrede Mennesker af de oplyste Klasser ere saa renonce paa almindelig Intelligens, at ikke Een finder sig opfordret til at sige vor ambulante Krigsminister: Din Tale er overfladisk og umoden. Naar jeg hører vore Partiers Hurraraab efter det urimeligste Pjæt, en Taler kan fremsætte, er det mig, som hørte jeg Danmarks Ligklokker ringe. Saaledes ogsaa in casu paa de Bahnsonske Agitationsmøder. Thi jeg spørger mig selv: hvorhen skal denne Højreagitationens Blanding af Enfoldighed og Fanatisme tilsidst føre os?

Og Svaret forekommer mig ikke vanskeligt. Efter Alt, hvad jeg i Aarenes Løb har udviklet, behøver jeg ikke her nærmere at begrunde mit militær-politiske Princip. Jeg betragter Fred med Tydskland som den første af alle Betingelser for vor Existens. Derved er jeg bleven en Talsmand for Kjøbenhavns Befæstning, selvforstaaelig den rationelle permanente Befæstning. Den vil efter min Overbevisning blive os en følelig og trykkende financier Byrde, der vil mærkes i lange Tider og paa alle Omraader. Men den er nødvendig, dersom vi ved egne Kræfter ville forhindre Sjællands Be-

sættelse som Operationsbasis for en anden Magt mod Tydskland — dersom vi ville forebygge, at Tydskland selv besætter Øen, hvad der bliver ensbetydende med, at det beholder den, og derved udslukker vor Existens. Deraf følger, at naar vi ville bevare vor indre Selvstændighed, maae vi opgive vor ydre, og finde os i hvert 20de eller 30te Aar, eller hvor ofte man tænker sig en europæisk Krig, altid at slaaes med, aldrig mod vor sydlige Nabo. Dette er min Politik med Kjøbenhavns Befæstning. Men Ministeriet Estrups er en helt anden. For den skal Kjøbenhavns Befæstning tjene til at forsvare vor »Neutralitet«, d. v. s. vor ydre Selvstændighed, »indtil vi faae Hjælp« ogsaa mod Tydskland. Ministeriet indbilder sig nemlig, at et Land som Danmark under en europæisk Krig faaer Lov til at være neutral, blot fordi det selv vil det. Det vilde være ganske, som hvis Sachsen eller Würtemberg under den præisisk-østrigske Krig havde sagt til enhver af Stormagterne: Behag at spadserere udenom vort Territorium, vi ere neutrale. Eller Ministeriet indbilder sig, at en »Hjælp« kan redde vor »Neutralitet«. Det ser ikke, at naar den ene af to krigsførende Magter hjælper os mod den andens Overfald, vil den ogsaa benytte os mod denne, saalænge Krigen varer, eller at i samme Øjeblik »Hjælpen« kommer, ophører vor Neutralitet. For at det Knappenaalshoved paa Europas Kort, som repræsenteres af Danmark, skal kunne tænke paa en »Neutralitet«, maatte denne i det Mindste være europæisk garanteret. Nyttens heraf kan være højst tvivlsom, men formelt urigtig er Tanken ikke. Derimod vidner Ministeriet Estrups Neutralitetsprincip (med »Hjælp«) om en saa fortvivlet Hensigt med Kjøbenhavns Befæstning, at vi

med Bekymring se Landets Fremtid i dets Haand. Og Følgerne heraf vise sig allerede.

Stikordet vor »Selvstændighed« saadan i Almindelighed vil nemlig blive uholdbart for Højres Agitation. Der kan jo fornuftigvis ikke være Tale om at bekoste Befæstningen m. v. mod en eller anden fjerntliggende Magt som Italien, Unionen o. a. Men »Selvstændigheden« maa fornemmelig tænkes »hævdet« mod de nærmest liggende Magter, der have lettest ved at krænke den. Og da dette fortrinsvis er Tilfældet med den allernærmeste, maa Forsvarsagitationens »Selvstændighedspolitik« slaa over til en antitydsk Politik. Jo mere der nemlig befæstes, desto mere vil Oppositionen gjøre gjældende: »Pengene ere spildte, vi kunne aldrig væрге vor »Selvstændighed« overfor Kolossen mod Syd, selv om den i Tidens Løb gaar midt over.« Og Højreagitationen vil nødes til at repetere Frasen: »Nej, ikke uden vi faae Hjælp, og til at oppebie en saadan skal netop Kjøbenhavns Befæstning hjælpe os.« Men hvilken Magts Hjælp? Den Magts selvforstaaelig, som paa en given Tid har mest Udsigt til at blive Tydsklands Fjende, nemlig en Fjende af den Magt, som er vor Selvstændighed farligst. Men saa bliver vor Politik jo antitydsk. Begge Partier ville se fejl paa vor strategiske Situation: det ene vil indbilde sig, at vi under en Alliance med Tydskland ville slippe for Kjøbenhavns Befæstning, det andet, at vi under en Alliance mod Tydskland ville kunne forsvare Landet fra et befæstet Kjøbenhavn. Og just fordi dette Fejlsyn har vist sig at være indgroet og uhelbredeligt paa begge Sider, vil Dissonansen lyde desto stærkere, jo mere der befæstes. Det ene Parti

vil raabe paa Tydskland som et Argument mod Befæstningen, det andet paa Rusland som et Argument for Befæstningen. Og Agitationen vil tvinge det ene Parti til at skele mod Syd for at blive fri for Fæstningen og derved svække Regeringen, det andet til at skele mod Øst for at faae Fæstningen og derved styrke Regeringen, indtil Folket tilsidst staar delt i to tydelig markerede Partier: et tydsk og et russisk.

Ikke i den Forstand, at noget af vore Partier ønsker Danmark under et fremmedt Herredømme; men saaledes at forstaae, at ethvert af dem, i Erkjendelsen af vor Selvstændigheds Uholdbarhed under en europæisk Krig, hellere vil følge den ene end den anden Magts udenrigske Politik. Denne Divergens er tilsyneladende uskyldig. Men i Virkeligheden er den overordenlig farlig. Og Faren udgaaer fra Højres Agitation. Thi en antitydsk Politik maa nødvendigst ende med Revanchepolitik. Hvad Mening var der i, under en europæisk Krig at tage Parti mod Tydskland, naar vi ikke vilde have Nordslesvig tilbage? Derimod kan en antirussisk Politik fra Venstres Side ingen Revanche have til Formaal, intet 1864 have at gjengjælde. I det Øjeblik, det bliver klart for Tydskland, at vi inklinere til Rusland, veed det, at vi have Nordslesvigs Tilbageerobring i Sigte. Men i det Øjeblik, det bliver Rusland klart, at vi inklinere til Tydskland, veed det, at vi kun tvungne af Forholdene gaae imod det selv, og at vi intet russisk Territorium have i Sigte. I det første Tilfælde staae vi som Tydsklands frivillige Fjende, i det andet som Ruslands ufrivillige. I den Periode, som gaaer forud for Krigen, er derfor vor Stilling til de to Magter væsenlig forskjellig. Vi udsætte os

nemlig for »fredelige« Overgreb fra den os nærmest liggende Magt, men ikke fra den os fjernere liggende. Overgreb, som alvorlig kunne true vor indre Selvstændighed, hvad jeg i det Følgende nærmere skal paavise.

Naar Oppositionspressen gjør gjældende, at »Revanchepolitiken« er Forsvarsagitationens, d. v. s. Regeringens Politik, er dertil adskilligt Væsenligt at bemærke. Paastanden bliver misvisende, naar man giver det Udseende af, at det er Revanchepolitiken, som har skabt Forsvarsagitationen. Forholdet er tværtimod omvendt: det er Forsvarsagitationen, som har skabt Revanchepolitiken. Oprindeligt var Forsvarssagen en overfor vor ydre Politik rent neutral Bevægelse — en Neutralitet, der vistnok var en strategisk Misforstaaelse, men derfor ligefuldt oprigtig. Men det er Oppositionen, som har forceret den til at opgive dens neutrale Skikkelse og til at antage en bestemt Front, hvilken nu kun kan være een, en antitydsk. Ligesom Venstre ved sin Protestpolitik tvang Højre ud af Illusionen om Forfatningens Bevarelse, vil det ved den samme Politik tvinge Modparten ud af Illusionen om vor Neutralitets Bevarelse. Deri ligger, hvad jeg i Forordet til dette Skrift kaldte den eminente Vægt i Oppositionens Politik. Og deraf fremgaaer Højreagitationens Blindhed, naar den indbilder sig, »at Oppositionen har tabt sin Betydning«, fordi den er sat eller har sat sig selv »ud af Spillet« paa Lovgivningens Omraade. Thi gjennem sin negative Politik staaer den i en Position, som ingen Lovgivning kan ramme, en Position, hvorfra den vil tvinge Højre, Regeringen, Kongen og os Alle ligesom den selv »ud af Spillet«, og denne Position er paa det udenrigspolitiske Omraade.

Grunden til denne Kalamitet for vor Stilling ud ad til er at søge i den Forfatningskamp, hvis Resultat er blevet Provisorismen. Efter hvad jeg ovenfor har paavist i dette Skrift, bliver den politiske Slutningsrække følgende: Den Estrupske Provisorisme kan kun skaffe og bevare sig et Parti, der vil taale vore abnorme Tilstande, ved at opstille et Program, der baade er alment og kræver Tid til at gennemføres — der gives kun eet saadant Program, Forsvarssagen — for at rokke Regeringen maa Oppositionen angribe Forsvarssagens Princip, Selvstændighedstanken, som uholdbart i ethvert Fald overfor Tydskland — for at gjendrive Oppositionen og opretholde Forsvarssagen maa Regeringspartiet forudsætte Hjælp fra en anden Magt, der formentlig er ligesaa stærk eller stærkere end Tydsklands, in casu Rusland — Regeringspartiets Politik bliver derved antitydsk — en antitydsk Politik fra Danmarks Side er meningsløs, naar den ikke har Nord-slesvigs Gjenerhvervelse til Formaal — den Estrupske Provisorisme er Revanchepolitiken. Dersom Nogen kan opstille en anden Slutningsrække, saa lad ham forsøge det. Ellers staaer Alternativet nu: Skulle vi følge Provisorismen og tage Krigen mod Tydskland — eller skulle vi opgive Provisorismen og beholde Fred med Tydskland?

Dette var altsaa det ene formelle Resultat: Estrupiatet er Revanchepolitiken. Det Næste, som interesserer os, er: Gives der noget ydre Tegn paa, at vi allerede nu ere inde paa en Udenrigspolitik som den nævnte? Spørgsmaalet er kun af sekundær Betydning. Thi naar Resultatet er uundgaaeligt, er det ikke af væsenlig Interesse, om det alt

har begyndt at melde sig ved Varsler af en eller anden Art. Men saadanne gives der. Der ere klare og tydelige Tegn paa, at den Estrupske Politik allerede har antaget Formen af en Revanchepolitik mod Tydskland. Og vil man spørge mig om, hvilke disse Tegn ere, vil jeg svare, at intet enkelt af dem i og for sig beviser Noget, eller at de som isolerede godt kunne opfattes som tilfældige Holdnings- eller Tankeløsheder fra Regeringens Side. Derimod kommer man til et andet Resultat, naar man betragter dem under Et, som samtidige Udslag af det Estrupske Regimente. De have næsten alle været gjorte gjældende eller i alt Fald hentydede til fra Oppositionens Side, og jeg siger derfor intet synderligt Nyt ved her at fremhæve dem. Jeg behandler dem kun lidt mere systematisk.

1°. I sidste Efteraar udkom en lille Pjece, »Skyttefesten i Lysemose, dramatisk Skitse i en Akt med Prolog« af H. P. T. Barfod. Den blev anmeldt bl. A. i »Politiken« og Recensionen var ikke smigrende. Men jeg tilstaaer, at Gjengivelsen af dens Indhold forekom mig i den Grad utrolig, at jeg betragtede den som en af de lystige Inventioner, man jævnlig træffer i »Politiken«. Men ved selv at læse Skriftet viste det sig, at Referatet var fuldstændigt korrekt. Jeg skal derfor til Opbyggelse for samtlige Estrupper citere følgende Passus blandt mange andre ligesaa læseværdige: »Bang . . . kan vort Fædreland ikke paa anden Maade komme til sin Ret, saa lad det ske med Sværdet i Haanden« — — —. Lund: »Altsaa en Revanche-krig for Slesvig, det er dog Meningens«. Bang: »Ja,

kan vi ikke faa vore tabte Brødre tilbage paa anden Maade — saa Krig«.

Alle synge:

»Fremad frem, fremad, fremad til Dannemarks Held,
Fremad frem mod vor Fjende, vort Maal,
Vi vil ærlig betale ham hele vor Gjæld,
Vi vil betale med Bly og med Staal!«

Jeg formoder, at dette er tilstrækkeligt, især naar jeg tilføjer, at dette Produkt ingenlunde havde Tilhold alene i et enkelt Individ's Hjerne. Thi som Pjecen selv meddeler, blev den »dramatiske Skitse« »opført i Maribo ved Forsvarsfesten d. 15de og 16de Oktober 1887«, og jeg kan yderligere tilføje, at den ikke blot hilstes med Akklamation af samtlige Deltagere i Festen, men at den slog saa fortrinlig an, at den gjenopførtes efter Festen den 19de Oktbr. paa Gjestgivergaarden i Maribo.

Dersom Forsvarsagitationen var en privat Bevægelse, havde der om denne Sag ikke været videre at sige, end at det er af det Slags uheldige Udskejelser af den patriotiske Følelse, som kan træffes i ethvert Land, og der var da ingen Grund til at gjøre et Numer ud af denne Affære. Men nu er Forholdet det, at Forsvarsagitationen er en Regeringsagitation, hvori Ministeriets Medlemmer selv deltog, og som det støtter ved omreisende militære Embedsmænd, hvis Agitation den fremmer ved Embedspermissioner, og hvis Præstationer den lønner ved Begunstigelser af forskjellig Art. Naar derfor et Stykke som »Skyttefesten i Lysemose« endog gjentagende kan opføres, uden at Regeringen finder sig foranlediget til at tildele vedkommende Politimester en alvorlig Irettesættelse, er man formelt be-

rettiget til at slutte, at Ministeriet Estrup godkjender den Revanchepolitik, som bæres frem af Stykket. Regeringens Holdningsløshed ved denne Lejlighed kaster et mistænkeligt Lys over dens Politik. Thi det mest Graverende ved den politiske Skandale i Maribo er det for den høje Regering uheldige Sammentræf, at den just skulde finde Sted i den samme Landsdel og et Par Mil fra det Sted, hvor dens Krigsminister, Bahnson, kort forinden havde hidset sine Tilhøreres Fantasi, ved at tale om »den næste Krig«, i langt højere Grad end han havde slaaet Tydskland med Rædsel. Hvad han i Øvrigt og underhaanden, ved det fra alle Bahnsoniader uadskillige »Sold«, har stillet Egnens Beboere i glædelig Udsigt, veed man jo ikke i dets Detailler. Men hvorledes det har virket, kjender man: fra Forsvarsfesten i Maribo med den »dramatiske Skitse«. Og om selve Festen hedder det saa skjønt i vor Udenrigsministers Organ, »Lolland-Falsters Stiftstidendes Referat af 18de Oktbr.: »Efterhaanden ville sikkert Flere og Flere faae Øiet op for, at netop denne Sag« — Revanchen? — »er Danmarks Livssag«. Hs. Maj. Kongen er brillant betjent paa vort militære og udenrigspolitiske Omraade.

»Vi vil betale med Bly og med Staal.«

2°. Betragter man den kjøbenhavnske Højrepressen i dens Helhed, gaaer der mere en russisk end en tydsk Stemning gjennem dens Spalter. Men en ligefrem og utilsløret Tilslutning til Revanche tanken har jeg kun truffet eet Sted, som jeg strax skal nævne. I det Hele maa det erkjendes, at Hovedstadens Højrepressen har, for at bruge en yndet Vending, »taget Afstand« fra »Skyttefesten i Lysemose«. Selv »Natio-

naltidende« tog »Afstand«, skjøndt Bladet ellers er saa antitydsk, at man skulde troe, det var tilsinds snarest muligt at gjengjælde den præussiske Regering alle de Høvl, Hjort-Lorensen fik som præuisisk Embedsmand efter 1864. Desværre er »Afstanden« for Højrepressen langt fra stor nok. Thi naar jeg undtager »Dagbladet«, som havde Takt nok til, strax efter Stykkets Anmeldelse i »Politiken« at protestere mod dets Tanke, taug de andre senere »Afstand«tagende Blade, lige til Kapt. Bluhmes bekjendte Udtalelser fremkom i Folkethinget, skjøndt de maanedsviis havde havt Pjecen liggende i deres Redaktionskontorer. »Afstanden« kom derfor post festum. Var Protesten energisk og tidligere fremkommen, havde Kapt. Bluhme sikkert agtet sig for Yttringer, hvis Rigtighed han ikke kunde bevise, saaledes som han havde formuleret dem. Men ved at tie og løbe an paa, at Maribohistorien skulde døe hen, have bemeldte Organer vakt en Mistanke om, at der dækkes over Adskilligt, der passerer paa disse »Forvarsfester«, som Højreagationen arrangerer inden lukkede Døre. Dernæst var Protesten, da den omsider blev fremtvungen, i høj Grad ubillig mod Hr. Barfod. Han fremstilledes som et rent ud »forskruet« Individ, hvad han sikkert ogsaa er, men som tager sig besynligt ud i hans Kritikers Mund. Thi faktisk gik han ud fra, hvad han hver Dag havde hørt fra de Estrupske Ministre, af Højrepressen, af Selvbeskatningen: »Vi skulle forsvare vor Selvstændighed« — »indtil vi faae Hjælp«. Altsaa maatte han fra sit Standpunkt nødvendigt slutte: Naar vor østlige og vor sydlige Nabo komme i Krig med hinanden, maae vi tage »Hjælpen« mod den,

som mest truer vor »Selvstændighed«, og hvorfor skulle vi da ikke se at faae »vore Brødre« tilbage?

Hr. Barfods »Drama« er kun et Udslag af det Sammensurium af Komedie og Tragedie, som vor Regeringsagitation daglig opfører. Han staaer kun i en fremskudt Position i den »Politik«, som den øvrige Agitation efterhaanden og uigjenkaldelig vil komme ind paa. Dette vil ske desto hurtigere, jo mere ubesindig og ligegyldig Regeringen viser sig i sin Holdning til Udlandet. Thi det er i Virkeligheden selve det Estrupske Ministerium, som ved sin Fattigdom paa politisk Sands kaster et Skjær over Forsvarsagitationen, der med Tiden vil passe, men som endnu er for grelt. Vi have set den Nonchalance, hvormed Regeringen har taalt den gjentagne Opførelse af »Skyttefesten«. Og den samme Slaphed træffe vi overfor det Organ i dens Presse, hvis Holdning burde være den mest magtpaaliggende, og hvor den lettest kunde gjøre sin Indflydelse gjældende. Men ligesom Regeringen i den indre Politik tillader Hr. Z. daglig at udgyde sin Blanding af Pjat og Galde i det officielle Organ til Ophidselse for Modpartiet og i Strid med den »fredelige Haand« o. s. v., finder den sig i, at »Berl. Tid.« i Modsætning til vore øvrige Organer ugenert adopterer Revanchetanken til Ophidselse for Tydskland og i Strid med vor »strænge Neutralitet« o. s. v. Den 23de Decb. f. A. indeholder Bladet en Meddelelse, uden Navn eller Mærke, af »Skyttefesten«, med hvilken den til Ære for Regeringen, udtaler sin fulde Tilfredshed. Den Person i Stykket, der betragter en dansk Kamp med Tydskland som kvalificeret Galskab, betegnes i Bladet som »Repræsentanten for Forsvars-

nihilismen«. At denne Destinktion skal fastslaaes netop i Regeringens Organ tidligere end i noget andet Blad, er det bedste Bevis paa, hvad denne Regering lader sig byde. Men ogsaa her er den i fuld Harmoni med sig selv. Thi det var Konseilspræsident Estrup, som i Folkethinget 1884—85 besvarede Grev Holsteins Angreb paa de Z.ske Artikler med, at han »ikke har Nogetsomhelst at gjøre med Pressen«, specielt med sin egen Regerings Organ. Men naar dette Princip endog skal udvides til at gjælde overfor Udlandet, fristes man virkelig til at spørge, om Hs. Excellence vaager over sit eget Land.

3°. Der har i sidste Eftersommer været et stærkt Røre i den europæiske Presse over en formodet russisk-dansk-fransk Alliance, rettet mod Tydskland. De fremmede Blades Artikler ere i større eller mindre Uddrag gaaede over i Venstrepressen. Men jeg har ingen Dementi set af en saadan Alliance i Regeringens officielle Organ, skjøndt jeg i den Grad er en Mand af Karakter, at jeg stadig læser »Berl. Tid.«. Dog den Mulighed er der ganske vist, at jeg under mine Reiser er gaaet glip af et eller andet Numer af Bladet, som indeholdt en Gjendrivelse af det nævnte Rygte, og i saa Fald skal jeg, om jeg bliver oplyst herom, gjerne tilbagekalde dette Tegn, N. 3, paa Regeringens halsbrækkende Politik. Ellers havde det her været Regeringens Pligt, gennem en officiel Dementi at tilintetgjøre et Brændstof, som, hvis det faaer Lov til at virke, vil bringe vor indre Konflikt til en hidtil ukjendt Klimax. Det er ikke længere siden end d. 17. Febr. d. A., at »Avisen« meddelte en Korrespondance fra London til »N. W. Tageblatt«, hvori der tales om Eng-

lands eventuelle Holdning under en kommende europæisk Krig, og hvori det til Slutning hedder: »Det »(England) vilde ogsaa gjøre sin Indflydelse »gjældende overfor **Danmark***) for at formaae »dette til, ikke under et mod Tydskland rettet »kombineret Angreb fra Ruslands og Frankrigs »Side at udlaane sit Territorium til et saadant*). Dertil havde »Avisen« Intet at tilføje eller at indvende. Hvilket ogsaa kunde være ligegyldigt. Men naar Regeringen tier dertil, naar den samme Regering, som med en Nellemansk Sporsands opsnuser enhver »Injurie«, en lille Venstreagitator kan forskylde, ikke har et Ord at meddele i sit officielle Organ mod den Insinuation, at vi muligen ville udlaane vort Territorium til et Angreb paa Tydskland — hvad skal da Tydskland troe om vor Udenrigspolitik?

4°. I det forløbne Efteraar har Krigsminister Bahnsen truffet en saare betegnende Foranstaltning. Han har ladet oprette et Kursus i Russisk for Liebhavere blandt vore Officerer. Motivet, han dertil angiver, er i den Grad selvmodsigende, at hans virkelige Motiv bliver aabenbart. »Paa Grund af Ruslands stigende militære Betydning«, hedder det. Jeg havde altid troet, at Rusland forlængst var en Stormagt, og at det derfor var færdigt med at »stige« i »militær Betydning« for og i Sammenligning med en Miniaturstat som Danmark. Men selv om det i Løbet af de sidste Aar havde svunget sig op fra en Smaastat til et stort Rige, er det mig ufatteligt, hvorledes dets Sprog skulde være til Nytte for vore Landofficerer. Meningen kan jo ikke være,

---

*) Altsammen fremhævet af »Avisen«.

at de skulle have den Fornøjelse at kunne læse Turgenjews og Leo Tolstojs Romaner i Originalsproget, eller at de skulle faae Smag for Studiet af de russiske nihilistiske Organer. Hensigten med bemeldte Kursus burde jo være en rent militær. Men her er det netop, at min Forstand staaer stille — med mindre Bahnsons totalt er gaaet ud, »militært« som civilt. Naar de russiske Officerer lære Tydsk, og de tydske Russisk, er dette overmaade forstandigt. Tanken dermed er ikke, at de under en Krig ville behøve Nabolandets Sprog for at kunne forhandle med de fjendtlige Officerer, thi hverken i den russiske eller i den tydske Hær er der en Afdeling, hvor Befalingsmændene ikke kunne udtrykke sig i det fælles Meddelelsesmiddel, Fransk. Men Meningen er naturligvis, at de under en Krig skulle være i Stand til at gjøre sig forstaaelige for Nabolandets Befolkning. Spørgsmaalet bliver altsaa: hvorledes tænker Bahnson sig danske Officerer i Berøring med det russiske Folk? Og Svaret bliver da, at hvad enten han tænker sig den Hjælp, som et dansk Korps kan afgive ved at overføres paa russisk Grund, for eller imod Rusland, kan det ikke være Ruslands »stigende«, det maatte tvertimod være dets synkende »militære Betydning«, som han havde for Øje.

Hans angivne Motiv for et »Kursus i Russisk« er derfor saa meningsløst, at der maa være et andet, som han vil cachere. Men hvilket? Selvfølgelig det, at Bahnson er russisk og antitydsk sindet. Bemeldte »Kursus« er kun et Udslag af hans russiske Sympathier. Anden Forklaring gives ikke. Og paa sit antitydske Sindelag har han afgivet et, som det fore-

kommer mig, tilstrækkeligt Bevis i den Forhandling om Befæstningsloven, som fandt Sted i Folkethinget i Januar d. A. Flere af Thingets Talere, Bajer, Bluhme, P. Holm, Lauridsen o. a., sigtede Regeringen for en uforsigtig Politik overfor Tydskland. Der var derfor den største Anledning for Bahnson til at berolige os med, at han ingen Revanchetanker nærede. Men Bahnson taug. Saa kom Holstein-Ledreborg. Saa utilsløret som muligt beskyldte han Bahnson for Revanchepolitik, idet han henviste til en Tale, som denne havde holdt efter den sidste Krig. Da svarede Bahnson*): »der var ganske »vist en Del kraftige Udtryk mod Tydskerne i den »(Talen), Noget jeg paa ingen Maade fortryder — jeg »vilde have betragtet mig som en underlig Mand, hvis »jeg i 1868 ikke havde udtalt mig saaledes, som jeg »gjorde«. Men naar Bahnson i 1888 beskyldes for Revanchepolitik paa Grundlag af, hvad han udtalte i 1868, havde han kun een Vej at gaae, hvis han vilde afvise Sigtelsen, nemlig nu at dementere sine Udtalelser dengang som Noget, han ikke længere stod ved. Men dette vilde han ikke. Tværtimod: »paa ingen Maade fortryder« han sine Ord. Dette gjør unægtelig hans Oprigtighed al Ære. Men det er ikke til Ære for den Regeringschefs Forstand, som har optaget ham i sit Kabinet. Ingen af de to Herrer maa det derfor fremtidig »fortryde«, at Krigsminister Bahnson opfattes som en Revanchepolitiker, baade i Tydsklands og i vore Øjne, og at det var i Egenskab heraf, han i Saxejøbing indledte Festen i Maribo. Det Eneste, som

---

*) Se »Folkethingets Forhandlinger«, Sp. 1651.

fattedes i denne, var derfor nogle flade Kaskjetter med uforstaaelige Inskriptioner.

5°. Det forholder sig ikke, som Oppositionspresen vil gjøre gjældende, at det er den russiske Keisers aarlige Ophold ved vort Hof, som har skabt vor anti-tydske Politik. Thi denne er, hvad jeg ovenfor har vist, ligefrem en Følge af en Forsvarsagitation, som er en Livsbetingelse for Provisorismen, og den var kommen, selv om der ingen Forbindelse havde været mellem vort eget og det russiske Hof. Derimod have Czarens Besøg givet den russiske Stemning her i Landet yderligere Vind i Sejlene. Der har dannet sig en russisk Atmosfære om vort Hof, hvori de Kongehuset nærmest staaende Kredse leve og aande, og som derfra udbreder sig i videre Cirkler indenfor Hovestadens Omraade, snart gennem Efterabelsens, snart gennem Profitens Medium. Dette er ikke heldigt for Hs. Maj. Kongen, thi det skiller ham yderligere fra Folket, som er uden russiske Sympathier, og fra hvilket han allerede er fjernet mere end nok. Ligesaa farligt er dette Forhold for Landet. Thi den russiske Keisers Ophold indenfor vore Grændser maa nødvendigvis vække Tydsklands Uvillie paa en Tid, hvor Spændingen mellem de to Stormagter er paa sin Højde, og Forholdet forbedres ikke ved, at vort lille Land gjøres til en Rede for antitydske Intriger i Form af forfalskede Dokumenter o. L.

Hvorledes stiller Ministeriet Estrup sig til disse Russerbesøg? Hverken korrekt for sig selv, eller til Beroligelse for Landet. Det vover ikke at modtage den uskadelige Cumberland blot een Dag i Kjøbenhavn, men det revancherer sig ved at

modtage den mægtige Czar maanedsviis paa Fredensborg, fordi Tydskland maa finde sig deri, hvis det ikke vil fremkalde uberegnelige diplomatiske Inkonvenienser. Naturligviis kan en Estrup ikke forbyde en Alexander den Tredje at tage Ophold her i Landet. Men der er noget Andet. han kunde og vilde, dersom han havde en Statsmands Blik. I saa Fald vilde han advare Kongen mod den Mistanke, som den lige-saa publike som intime Omgang mellem vort Kongehus og det russiske Keiserhof maa fremkalde hos vor nærmeste og farligste Nabo. Og dersom Advarslen ikke frugtede, havde vor Konseilspræsident kun Et at gjøre: at gaae sin Vej og overlade en Anden Ansvarret med at være Kongens Raadgiver — Ansvarret for at drage Uveirsskyer ned over Landet.

Naar man nu lægger det sammen, hvad jeg ovenfor (1°—5°) har fremhævet som samtidige Vidnesbyrd om Ministeriet Estrups Holdning paa vor udenrigske Politiks Omraade, faaer jeg nok Ret i min Paastand, at »den Estrupske Politik allerede har antaget Formen af en Revanchepolitik mod Tydskland,« at den allerede er kommen til det Stadium, hvortil Forsvarsagitationen nødvendigt med Tiden maatte føre den. Jeg vælger med Flid Udtrykket »Formen«, just fordi jeg bringer denne Politik i Forbindelse med Estrups Navn, og jeg derfor ikke vil sige Mere, end jeg kan staae ved. Thi jeg har personlig den Tro, at hverken vor Regering i sin Helbed, selv om den tæller en Revanchepolitiker, eller specielt vor Konseilspræsident i Virkeligheden spekulerer paa en Krig med Tydskland. Jeg tænker tvertimod, at han i det sidste Øjeblik vil vaagne til den Erkjendelse, at han

uforstandigt har leget med Ilden uden at betænke, om han kunde besværges den Fare, som han har nedkaldt over vore Hoveder. Og dette kan han ikke fralægge sig. Staae vi maaske ikke overfor en Magt, hvis Regering gjennem sine politiske Agenter kjender hver en politisk Pjece, der udgives, hver en politisk Bladartikel, der trykkes, hvert et politisk Ord, der offentlig udtales her om vort Forhold til Udlandet? Er Tydsklands nuværende Magtfylde maaske ikke en saadan, at selv de største Staters Regeringer bejle til dets Venkab eller omhyggelig undgaae Alt, hvad der kan udæske dets stærke og æresyge Hær? Men her i Landet, i dette Land, hvis Lidenhed næsten er en politisk Parodi, og hvor man skulde synes, at den største, den mest minutiøse Forsigtighed maatte være selvskreven, her se vi de syv Excellenser freidigt danse hen ad Undergangens brede Vej. Ikke en Dementi selv af de farligste Anskuelser, som Tydskland kunde faae i Sinde at tillægge den, kommer over denne Regerings Læber. Ingen Betænkelighed ved at beholde en krigsministeriel Revanchepolitiker i Regeringen. Ikke en Tanke om, at vort Folk kan lære at tale Tydsk, naar vore Officerer have lært at tale »Russisk«. Vi have ingen anden Forstaaelse af Ministeriet Estrup end den, at dersom det, den høje Regering stiller op paa vort ydre som paa vort indre Omraade, skal kaldes Politik, bør dette Ord udryddes af Sproget.

Men da bliver Spørgsmaalet: hvorledes forklare vi os Konseilspræsident Estrups udenrigske »Politik«, naar vi forudsætte, at han selv i Virkeligheden ikke vil en Krig med Tydskland? Og Besvarelsen forekommer mig at ligge overmaade nær.

Han kjender kun een Politik: at »holde Højre sammen«, med hele det Slæng af politiske Ignoranter, Industririddere og social Plebs, der som Partiets Hoved og Hale slutter sig til dets solide Krop. Derfor vover han ikke at gribe regulerende og advarende ind i Forsvarsagitationen, thi derved vilde han sprænge Partiet, idet Nogle vilde finde, at han greb for meget, Andre, at han greb for lidt ind. Skal alt det kostelige Stads bevares, der findes indenfor Partiets Ramme, maa Forsvarsagitationen gaae sin Gang. Men i Virkeligheden er hans Forsvarsagitation ikke myntet paa Tydskland, den er kun et Vaaben mod Oppositionen her i Landet. Naar derfor det lyksalige Øjeblik engang kommer, som han nu i 13 Aar har forventet, at Oppositionen giver tabt, behøver han jo ikke længere Forsvarsagitationen; han kan da vende sig til sin store Opgave, »at faae Bugt med Højre«, ligesom han har faaet Bugt med Venstre, vort Forhold til Tydskland kan da blive det mest fredelige og venskabelige, og Alt kan endnu blive godt.

Dette er efter min Overbevisning ikke blot den mildeste, men ogsaa den rette Forklaring af Konseilspræsident Estrups »Politik«. Men min Opfattelse er rent personlig, og dens Rigtighed lader sig ikke stringent bevise. Den vil ikke frie os for Forviklinger med Tydskland. Hs. Excellence kan med frelst Samvittighed uafsladelig repetere: »Jeg forsikkrer, jeg forsikkrer paa Ære og Samvittighed, at jeg ikke tænker paa nogen Revanche, men at Skylden for min Politik alene er Oppositionens, som ikke vil anerkjende »Kongens Ret til at vælge sine Raadgivere« og de to Things »Ligeberet-tigelse«.« Men hans Forsikkring vil ikke gjøre mere Indtryk

paa den tyske Regering end Mohrens Forsikkring i Schillers Røvere: »Ich bin ein ehrlicher Mann.« Han overser nemlig, at dersom han fortsætter som hidtil, vil man i Tydskland ikke længere bryde sig om, hvad han forsikkrer; han vil da være vejet og fundet for let. Thi naar det har vist sig, at han ikke tør gribe ind i Forsvarsagationens Udskejelser i »Dramaer«, Bladartikler, Russerpropaganda o. A., har det ogsaa vist sig, at det ikke er ham, som er Agitationens, men at det er den, som er hans Herre. Tydskland bekymrer sig ikke, om det er Revanchepolitiken, som har affødt Forsvarsagationen, eller det er Forsvarsagationen, som har antaget Skikkelsen af en Revanchepolitik. Det slutter formelt til, hvad der kan faae Betydning for det selv, og det ræsonnerer ikke efter velvillige Forklaringer. Det interesserer sig ikke for vore Ministres private udenrigspolitiske Stemninger. Men det stiller sig paa et almindeligt politisk Standpunkt, det ser kun paa vor Regerings officielle politiske Holdning og paa den for Revanchen ubestridelige Mulighed, som ligger i denne. En tysk Statsmand spørger derfor kun om det eneste Forstandige: hvorvidt vil denne Forsvarsagation uimodstaaelig tvinge en dansk Regering i dens Forhold til Tydskland, hvad enten Regeringschefen hedder Povel eller Per?

Eller, hvad hermed er ensbetydende: Hvorledes vil Tydskland optræde mod dette lille, støjende og skrigende Folk med den strategiske Beliggenhed? Foreløbigt slet ikke. Det vil, som vor ministerielle Presse naivt forsikkrer, ingen Forestillinger gjøre vor Regering, thi det er for stor en Magt til at bekymre

sig om, at ovenikjøbet det mindste Parti i et lille Folk som vort bliver russisksindet. Det vil heller ikke, hvad der stundom hentydes til i Oppositionspresen, hævne sig ved at trykke paa den nordlesvigske Befolkning, thi den Haardhed, hvormed det optræder mod denne, er beregnet og begrændset ved, hvad det selv anser for tjenligt til sit Maal, og det forkludrer ikke Germaniseringen, fordi et lille dansk Parti skeler mod Øst. Os selv vil det behandle med udsøgt Elskværdighed. Vor ministerielle Presse vil overtrumfe sig selv i Enfoldighed og Ubesindighed, Forsvarsagitationen vil stige i Voldsomhed som enhver anden politisk Agitation, der savner en kraftig Regerings Ledelse. Men Sligt vil ikke afficere den tydske Regering. Hver Gang vi spørge den: Forurolige vore Rustninger Eder? vil den ligesom sidste Sommer svare »beroligende« for alle danske Grødhoveder: Ikke det Mindste. Men Altsammen kun foreløbigt.

Saalænge vi ikke ere i Alliance med Tydskland, vil der altid komme et Moment i den europæiske Situation, hvor det vil tvinge os til at bekjende Kulør. Hvornaar dette vil ske, vil afhænge af vore Befæstningers Kvalitet. Forudsætte vi, at disse ere saa slette, at de ingen Betydning have, vil det tydske Ultimatum først komme, naar den europæiske Krig staaer for Døren, thi i saa Fald bliver vor tilkommende Modstandskraft jo ikke større end den nuværende. Men da vil det sikkert komme. Men vi kunne ogsaa forudsætte, at vore Befæstninger faae en virkelig militær Betydning. Dels var det jo tænkeligt, at Bahnson om ikke her i Livet, dog hinsides kunde forsones med Historiens store Fortifikatorer, og at han

ad denne Vej kunde blive afløst af en anden Krigsminister. Dels ere de Bahnsonske Planer saa mangfoldige og uensartede, at det slet ikke var umuligt, om han fik en god Idée, ligesom Hunden der ved et Tilfælde fandt Purpuret. Forudsætte vi altsaa i det Følgende, at vore Forsvarsforanstaltninger skride rationelt og energisk fremad, vil i samme Grad det Tidspunkt nærme sig, da Tydskland griber ind i vor militære Udvikling. Den tydske Regering deler nemlig ikke den Bahnsonske »Sagkundskabs« Opfattelse, at »Fæstninger ikke kunne bruges til Angreb«. Thi den veed, at enhver Fæstning er som en knyttet Næve, hvis Paaskrift lyder: Kom og bind an, og hvis Arm rækker saa langt, som dens strategiske Omraade er.

Jo mere ivrigt og bedre vi befæste, desto nærmere komme vi den Termin, da vi tværtimod Bahnsons Forsikkring i Viborg vække Tydsklands »Mishag«, saalænge det ingen Garanti har for, hvortil vi ville anvende Befæstningen. Derfor vil det spørge sig for. Men dette vil ske i Form af en Opgjørelse. Alle de Fejl, vi have begaaet i vor Udenrigspolitik, alle de Udfordringer, vi have tilladt os i vor Forsvarsagitation, alle de Dementier, vor Regering har forsømt, vil blive kastet os i Ansigtet uden Hensyn og Skaansel. Hvilke Udtryk den tydske Regering vil vælge, kan jo være ligegyldigt, men dens Ræsonnement vil være følgende: »Naar en Nabo samler Tropper paa vore Grændser, forlange vi en Erklæring af hans Hensigt dermed. I, det danske Folk, gjøre visselig ikke Saa-dant. Men I gjøre, hvad der er os langt ubeleiligere, I lave en ret lun Rede omkring Kjøbenhavn, hvor en

Fjende af os kan sætte sig fast og true vor Østersøhandel, vor Flaade og vore Kyster. Og Eders Regering gaaer jo i sin indre Politik vitterlig med det Parti, som stiller sig fjendtlig mod den Del af Eders Folk, der betragter Tydsklands Fjendskab som ensbetydende med Danmarks Undergang. Og udadtil vil Eders Regering jo ligesaa vitterlig »hævde Danmarks Selvstændighed« ogsaa mod os, d. v. s. Eders Ret til at optræde mod os, som I selv ville. Derfor paatrænger sig os det Spørgsmaal: Hvortil ville I bruge Eders Fæstning? Skal det være for eller imod os? Vi bekymre os ikke om Eders venskabelige Forsikringer, thi Værdien af den Slags Talemaader har Aartusinders Historie lært os at vurdere. Men vi fordrer Garantier for Eders fremtidige Holdning.«

Saaledes vil Tydskland tænke og handle, med mindre det er slaget med Blindhed for sin egen Sikkerhed, og med mindre der alt nu bestaaer en dansk-russisk Forsvarstraktat, som kan standse Tydsklands Indgriben, men i saa Fald ere vi jo faktisk allerede inde paa Revanchepolitiken, og det er dette, jeg foreløbig vægrer mig ved at troe. Tydskland vil ikke stille os sit Ultimatum i dette Øjeblik, da vor Befæstning endnu er uden Betydning, thi der er ingen Grund til at stramme den europæiske diplomatiske Knude, inden det behøves. Og det vil ikke vente med sit Ultimatum, indtil Befæstningen er fuldført og færdig til Aflevering til en eller anden Stormagt, som skal forsvare »vor Selvstændighed« — mod Tydskland. Saa inderlig dumt er det ikke. Men mellem disse to Terminer vil Tydskland vælge det Tidspunkt til at gjøre sin Villie gjældende,

hvor det skjønner, at Kjøbenhavns Befæstning er saa vidt fremskreden, at vi ved en europæisk Krigs Udbrud kunne holde Kjøbenhavn mod et tysk Landgangskorps og en tysk Flaade, indtil en Stormagt kan komme os til Hjælp og sætte sig fast i Kjøbenhavn. Saa kommer Alternativet fra Berlin. Af hvilken Art dette bliver, skulle vi senere betragte.

VI. Raadne Tilstande.

Da Højesteret i sin Tid frikjendte Venstres Førere i den Beskyldning, at Regeringen havde begaaet Grundlovsbrud, og motiverede sin Kjendelse ved, at Sigtelsen Intet udtalte om et bevidst, et forsætligt Brud paa Forfatningen — tør jeg ikke bestride denne Doms formelle Rigtighed. Men for Regeringen og Højre har den været skjæbnsvanger. Thi naar det er tilladt offentlig at sige og skrive om en Regering, hver Gang den foretager en Handling, den største som den ubetydeligste: Du begaaer Grundlovsbrud, naar man blot vogter sig for at tilføje: Du gjør det bevidst — bliver det Regeringen umuligt at bevare Folkets Agtelse. Naar Flere vilde slaae sig sammen om daglig og offentlig at forkynde om en stor Forretningsmand, der har mangfoldige Kontrakter og Overenskomster at overholde: Du bryder Dine Aftaler, selv om de passede ikke at tilføje: Du gjør det forsætlig — vilde inden Aar og Dag den stolteste Forretning være ødelagt. Thi hvad Andet skulde man troe ved at høre saadanne idelige og publike Sigtelser, end at han ingen Tillid fortjente? Men hvad Forretningsmanden er overfor sit Publikum, er

Regeringen overfor Folket — dog med den væsenlige Forskjel, at kompromitterende Sigtelser mod den Første kunne medføre et Erstatningsansvar og derved til en vis Grad modvirkes, medens hin Højesteretsdom har stillet Ministeriet Estrup absolut hjælpeløst overfor den offentlige Kritik, fordi det savner Rettens Hjælp til at væрге sig mod en hvilkensomhelst Rift i, hvad der burde være Grundvolden for dens Existens: Folkets Tillid.

»Du har brudt Forfatningen«, kan man ustraffet sige Regeringen, og det bliver jo sagt den paa enhver af Aarets Dage, i Hundreder af Bladartikler, paa offentlige Møder Landet over. Tilføjer man derimod: »Du gjør det bevidst, Du er en Meneder«, bliver Sigtelsen naturligvis strafbar, naar det ikke kan bevises. Men selv naar Beskyldningen for »bevidst« straffes, er det kun vedkommende Ministers personlige Ære, som derved reddes, medens Regeringens politiske Honor jo ikke retableres, naar ikke tillige Sigtelsen for »Grundlovsbrud« mortificeres. Og derpaa kunne Domstolene, efter bemeldte Højesteretsdom, ikke indlade sig. At bevise om Ministeriet Estrup, at det med fuld Bevidsthed bryder Forfatningen, turde være højst vanskeligt, thi da den menneskelige Enfoldighed er ubegrændset, vil man altid kunne gjøre gjældende, at Regeringen handler efter Uforstand, Misforstaaelse o. L. At bevise, at en Forfatning er brudt, er derimod ikke saa vanskeligt. Man kan evindeligt strides om, hvem der mest har brudt den, hvem der først begyndte dermed o. s. v., men selve Brudet kan være let at konstatere.

»Det er »Regeringen, som har brudt Forfatningen«, siger Venstre. »Nej, det er Venstre, som har

brudt den«, svarer Højre. Men hvad siger da selve Regeringen? Man skulde troe, at den vilde sige det Samme som Højre. Men dette gjør den ikke. Under Finanslovens 1ste Behandling udtalte Kultusministeren: Vi ere udenfor Grundlovens Forudsætninger, men ikke udenfor dens Bud. Den samme Passus have vi gjentagne Gange hørt af Konseilspræsidenten, og den kan derfor betragtes som den første Thesis i Ministeriets politiske Katekismus. Den er det eneste Selvstændighedsyttring overfor Højres Førerskab, som jeg har hørt af Regeringen i de sidste tre Aar. Desto beklageligere er det, at den er urigtig. Vi ere baade udenfor Grundlovens Forudsætning og dens Bud. Grundlovens Forudsætning er, at de to Thing ville forhandle om Lovgivningen; men dette ville de som bekjendt ikke. Grundlovens Bud er § 2: »Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening.« Men dette er den ikke for Øjeblikket; den er hos Kongen og Landstinget i «Forening«. Og Beviset er uafbrudte provisoriske Finanslove, provisoriske Love og provisoriske Foranstaltninger paa mangfoldige Omraader. Beviset er det nu fastslaaede Princip: at provisoriske Love, forelagte i Landstinget, kunne aarevis holdes tilbage fra en Forhandling i Folkethinget. Derved bliver det Ministeriet muligt ligesaa længe at regere med hvilkesomhelst provisoriske Love, som kun det ene Thing ikke vil forkaste, eller Regeringen kan føre et hvilketsomhelst Regimente, naar den selv og Landstinget ere enige. Landstinget kan naturligvis svare: Der staaer Intet i Grundloven om, hvor længe vi maae holde Provisorierne tilbage fra Folkethinget. Men et saadant Prokuratorckneb klarer

ikke Sagen. det vilde tværtimod vidne mere om Uærlighed end om Ærlighed. Eller Landstinget kan sige: Vi holde Provisorierne tilbage. fordi deres Forkastelse i Folkethinget vilde fremtvinge en Opløsning. Men dette vedkommer heller ikke Sagen. Thi saalænge Landstinget med Overlæg forhindrer Provisoriernes Behandling i Folkethinget, handler det med Vidende mod § 2: »Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening.«

Men for selve Regeringens Vedkommende er det overlagte Grundlovsbrud dermed ikke bevist. Den har grundlovmæssigt forelagt Provisorierne i Landstinget. og den har grundlovmæssigt ingen Retsmidler. hvorved den kan tvinge det til at sende dem til Folkethinget. Vil man her gjøre gjældende. at Regeringen jo kan gaae sin Vej, naar den ikke kan tvinge Landstinget til at opfylde sin Skyldighed, forudsætter dette jo, at Regeringen skal have politisk Forstand til at indse, at Landstinget handler grundlovstridigt. Men naar den nu ikke indser det, bliver den vel politisk. men ikke moralsk solidarisk med Landstinget. Det er jo alene herom Spørgsmaalet i denne Betragtning drejer sig. Spørgsmaalet, om Regeringen bevidst eller ubevidst er udenfor Grundlovens Bud. Og da dette ikke kan besvares alene af den Omstændighed, at Regeringen passivt finder sig i, at Landstinget holder Provisorierne tilbage, maa man først se, hvorledes Regeringen stiller sig aktivt til den provisoriske Lovgivning. nemlig naar den handler uafhængigt af Landstinget, eller hvorledes den opfatter Grundlovens § 25.

Vi betragte da, hvad Regeringen forstaaer ved

Bestemmelsen: »Særdeles paatrængende« — »naar Rigsdagen ikke er samlet«? Den forstaaer derved ikke blot Berettigelsen til at udstede en provisorisk Finanslov, naar en Rigsdagssamling er sluttet uden Resultat, d. v. s. naar Tiden for Samlingen grundlov-mæssig er udløben. Men Ministeriet forstaaer derved tillige Berettigelsen til selv at skabe Betingelsen for en provisorisk Lov: at Rigsdagen ikke er samlet. Berettigelsen til at sende Rigsdagen hjem for at kunne træffe en provisorisk Foranstaltning. Dersom Sligt skulde være foreneligt med nogetsomhelst Retsbegreb, hvorledes vilde da ikke et saadant Princip virke paa det private som paa det offentlige Omraade? Naar en Mand under et stærkt Tordenvejr med velberaad Hu, med fuldt Vidende om Faren, sender alle sine Folk og sin Sprøjte fra sin Gaard, fortjener han saa Erstatning for en eventuel Ildsvaade? Naar to Arbejdere aftale, at de ville dele deres Brød tilsammen, og den ene kaster den anden paa Døren, har han saa Ret til at fortære det Hele? Naar to vædde om, hvem der kan ride stærkest, og den Ene, inden de begynde, faaer anbragt en Sten i den andens Hestesko, har han saa vundet Væddemaalet? Og saaledes kunde man fortsætte i det Uendelige. Hvis Konseilspræsident Estrup virkelig ikke forstaaer — og dette forudsætte vi jo — at den første Betingelse for ikke at tabe sin egen Ret er den, at man ikke selv forsætlig og bevidst tilvejebringer en Situation, som forvolder netop det, mod hvilket man vil forsikre sig, eller hvori det bliver en Anden fysisk umuligt at bevare sin Ret, eller fysisk umuligt at opfylde sin Skyldighed, maae Hs. Excellences Evner langtfra være glimrende. Eller Hs. Excellence er

som den blufærdige Pige, der beklagede sig over, at hun kunde se en Herre paa den anden Side Gaden skifte Linned — naar hun stod op paa en Stol.

En ligesaa opbyggelig Forestilling om Hs. Excellences Tænkeevne som den, der paatrænger sig os ved hans Tilvejebringelse af provisoriske Love, faae vi ved hans Ophævelse af dem. »De provisoriske Love ere bestaaende Love, og derfor skulle de respekteres, deres Bestemmelser skulle adlydes, de dertil knyttede Bevilgninger gives« o. s. v., har han indtil Trivialitet fortalt os. Men naar saa er, hvorledes kunne de da som »bestaaende Love« egenmægtigt ophæves, uden Rigsdagens Samtykke? Dette er jo sket med Riffel-loven. Et saadant Provisorieprincip kunde blive højst interessant saavel i den kriminelle som i den civile Retspleje. Det kunde t. Ex. give Stødet til et Nellemannsk »Forslag til Lov om Straffefrihed for Barnemord«. Selv den mest »blufærdige Pige« kan jo give efter for en provisorisk Drift. Men hvorfor skulde hun ikke have den samme Ret som Ministeriet Estrup, til at lade Resultatet heraf forsvinde? Derved viser hun jo, at hendes Blufærdighed ikke er uddød, men at den tværtimod er vaagnet. Hvorledes kan man overhovedet kraftigere bekæmpe Synden med alle dens Afskyligheder, end ved at tilintetgjøre dens Frugter? Hvortil saa al den Passiar i Rigsdagen om »uægte Børn«? De have ikke Spor af Ret til at leve. Man kan kalde Barnemordet egenmægtigt ligesom Provisoriemordet, saalænge man vil, men ogsaa Barnesødslen peger jo, ligesom Provisoriefødslen, tilbage paa en egenmægtig Beslutning. Og naar den ene af to mægtige Handlinger indskrænker sig til at udslette Følgerne af den anden, har Samfun-

det jo hverken tabt eller vundet, men saa er der jo heller ingen Skade sket. — Saaledes er den Estrupske Provisorisme, baade naar den skaber og den tilintgjør, exempelløs i Historien, uforsonlig for Tanken, hjemfalden til Latteren.

Naar man i sine Angreb paa Regeringens »Grundlovmæssighed« ikke maa tage vor Konseilspræsident fra den moralske Side, naar man m. a. O. ikke maa opfatte hans Grundlovsbrud som vitterligt for ham selv, er man henvist til at tage ham fra den intellektuelle Side og bestride hans Evne til at forstaae Grundloven. Konseilspræsident Estrup er ikke baade en politisk hæderlig og en politisk forstandig Mand. Vi maae vælge mellem den ene og den anden Opfattelse af ham, og det har for hele vor Situation sin Interesse at komme til Klarhed over, hvilken af dem er den rette. Jeg for mit Vedkommende vælger den sidste. Dersom Nogen vilde indvende: »Det er jo positivt umuligt, at vor Regeringschef ikke skulde begribe, at han ved den Maade, hvorpaa han benytter de provisoriske Love, faktisk bryder Grundloven, det er utilbørligt at forudsætte en saa ringe Intelligens hos en Mand i hans Stilling« — saa svarer jeg: »Nej, det er hverken umuligt eller utilbørligt«. Der er nemlig strax en Betragtning, som med uimodstaaelig Kraft gjør sig gjældende. Thi dersom vi vælge den anden Forudsætning, at Konsejlspræsident Estrup er vidende om sit Grundlovsbrud, hvor dybt maatte han da ikke moralsk være sunken? Ingenlunde fordi han har brudt Forfatningen, thi dette kunde han i god Tro betragte som et Nødvendigt og Uundgaaeligt efter den Vending, Forholdene havde taget, men fordi han hjemsøger

med de haardeste Straffe, vore Domstole kunne opdrive, med høje Bøder, Procesomkostninger, Fængsel og Fangekost de Mange, som have beskyldt ham for »vitterligt Grundlovsbrud«, »falske Nøgler«, »Mened«. Hvis han nu i sit stille Sind maatte erkjende, at hans Angribere havde Ret, at hans evindelige Retsforfølgelse imod dem var uretfærdig, at han i sin Uretfærdighed ramte ikke blot dem, men ogsaa deres Nærmeste i Livet — hvilket forfærdeligt Synderegister maatte da ikke denne Mand have paa sin Samvittighed? Hvad er da mest »utilbørligt« at forudsætte: at han bryder Grundloven ubevidst — eller bevidst, at han savner, eller at han har politisk Forstand?

Vi tale jo ikke om Hs. Excellences finansielle, landøkonomiske eller forstmæssige Intelligens. Vi spørge kun om hans politiske Forstand. Og Svaret siger os, at han har ikke »bevidst« brudt Grundloven, thi hans Mangel paa politisk Blik forbyder ham at se, at han har det. Ligesaa paa det ydre Omraade. Han sætter ikke »bevidst« vor Existens paa Spil, thi hans upolitiske Naturel forbyder ham at se, at han gjør det. Det er ham, som vi have set, umuligt at faae Øje for, at hans Forsvarsagitation hidser Oppositionen til at drive ham ud af hans »Neutralitetsstandpunkt« og skaffe os Forviklinger med Tydskland. Ogsaa her er det utænkeligt, at han handler Andet end bona fide. Thi hvilken moralsk Fordærvethed maatte vi ikke forudsætte hos ham, dersom han vilde holde sig ved Roret paa sit Fædrelands Bekostning, vilde ofre sin Konge og sit Folk for den puerile Fornøjelse at være Regeringschef i et saa lille og kuriøst Land som Danmark? Fra hvilket Synspunkt vi end betragte ham, komme vi til det Resultat, at han

er en »hæderlig« Mand. Naar han i Forstaaelse med Landstinget regerer ved »provisoriske« Love i Hvidsomhelst, der falder begge ind, er dette fra hans Side ikke et uværdigt Kneb til at holde Folkethinget udefra Lovgivningen, men fair play. Og naar han tilraader Kongen den intime og publike Omgang med det russiske Kejsershof, gjør han det ikke for at sætte ondt Blod mellem Tydskland og Rusland, og derved skaffe sig et Stof for sin Forsvarsagitation, men han gjør det forat vedligeholde det varme og hjertelige Forhold, som bør være mellem en Svigerfader og en Svigersøn. Men hvad hjælper alt Dette os? I samme Grad som vi maae frakjende ham politisk Forstand, naar vi ville redde hans Hæderlighed, maae vi jo grue for den Fremtid, vort Folk gaaer imøde under et saa ubeskrivelig talentløst Regimente.

Dette er paa Lovgivningens og den udenrigske Politiks Omraade Resultatet af en »Hæderlighed«, der savner det nødvendige Komplement, Forstand og Omtanke. Men ogsaa i andre Retninger er Resultatet ligesaa skjæbnesvangert. Dersom jeg skal betegne Estrupiatets Virkning paa vore Samfundsforhold, vil jeg ikke kalde den nivellerende. Thi dertil vilde forudsættes en vis aandelig Overlegenhed, som Systemet ikke har. Men jeg vil kalde den udvidskende — den Operation, som bestaaer i, at man spytter i Haanden og vidsker ud, hvad der staaer paa Samfundslivets Tavle. Og derpaa er skrevet mange Sætninger af den største Betydning.

1°. »Kongen skal betragtes med Ærbødighed af enhver Mand i Landet.« Men dette bliver han ikke, naar Regeringschefen, Estrup, undslaaer sig

for at besvare de konservative Klubbers Telegrammer og tilraader Hs. Majestæt selv at overtage Klubkorrespondancen. Det Udvidskende bestaaer her for det Første i, at de Begreber, man hidtil har forbundet med en Konges Gjerning og exceptionelle Stilling, og hvori man er opdraget fra Barnsben, udslettes, uden at man kan sætte andre med et Kongedømme forenelige Forestillinger i Stedet. Dernæst udvidsker Kongens Klubkorrespondance det Bindemiddel, det forsonende Medium, som et Statsoverhoved skulde være mellem Partierne, derved at Bindemidlet slaaer over til sin Modsætning og bliver til en uoverstigelig Kløft mellem det Parti, som har Kongen mod sig, og det, som har ham med sig. Men atter her maa man forudsætte, at Konseilspræsident Estrups Raad til Kongen er dikteret af Mangel paa politisk Forstand. Lad os aldrig troe noget saa graverende om ham, at han med velberaad Hu, med klar Forstaaelse af hvad han gjør, vil nedbryde Kongemagtens Prestige og bringe det unge Glücksborgske Dynasti i Miskredit hos det danske Folk.

2°. »Vort sociale Liv er bygget paa Standsforskjellen«, staaer der ogsaa paa Tavlen, en Forskjel, der i Tidernes Løb maaske skal udjevnes, men som ikke vilkaarlig skal udslettes. Det er mig ufatteligt, hvorledes vort Aristokrati kan slutte sig til det nuværende Regeringssystem. Dette bringer det jo ikke for to Styver Fordel. Selv Statens højeste Embeder besætter Regeringen ikke efter sociale, men efter partipolitiske Synspunkter, og naar Partimanden er »paa-lidelig«, bryder den sig en god Dag om han er »født« eller ikke. Det Eneste, Estrupiatet bringer vore højere Samfundsklasser under deres Deltagelse i den politiske

Partikamp, er Ringagt og Demoralisation. Det sker ved, at de forledes til at anvende de samme Midler mod Oppositionen, som denne anvender mod dem selv. Derved komme de ind paa en Kampmaade, som strider mod Principet: Noblesse oblige. Herimod forsynder Modpartiet sig ikke, just fordi det ikke prætenderer paa at være en Noblesse. Naar Busk, Dønnergaard o. A. søge at forhindre et Handelssamkvem mellem Venstrebønder og Højremænd, handle de vistnok uforsonlig, partisk o. s. v. Men kunne derfor vore højere Klasser, uden at ned sætte sig selv, benytte sig af deres begunstigede Samfundsstillinger til at chikanere de lavere? Sømmer det sig t. Ex. for Lehnsgrever at føre økonomisk Krig mod deres fattige Husmænd af Venstre?

Jeg selv veed naturligtvis godt, hvor uberettiget det er at ville gjøre hele vort Aristokrati ansvarligt for nogle tomhovede Adelsmænds Bêtiser. Men det gaaer her ligesom med de militære Agitatorer, Befolkningen overfører sin Uvillie fra de Enkelte til det Hele, og det er i og med Befolkningen, at de højere som de militære Klasser skulle leve, og uden hvilken de ikke kunne trives. Derfor er det en Forsømmelighed hos vort Aristokrati, naar det ikke paa en eller anden Maade protesterer mod sine Medlemmers Kompagniskab med den Estrupske Agitations Individuer. Jeg skal gjerne erkjende, at et Aristokrati kan være for meget fornemt, ja, at det kan blive latterligt ved sin Fornemhed, men man vil dog indrømme mig, at naar det slet ikke hævder Begrebet Fornemhed, bliver det ogsaa latterligt i sin Fordring paa en fremragende social Anseelse. Hvilken end Udgangen bliver paa den nuværende Konflikt, ville vore højere Samfundsklassers

Anseelse lide et uopretteligt Knæk, dersom de ikke itide trække sig ud af en Partikamp, der Intet har med aristokratiske Tendenser, Standsforskjel o. L. at gjøre, og som hverken udvikler dem i Fædrelandskjærlighed eller i politisk Tænkning eller i værdig Optræden, men alene i et lurvet Kjendskab til Plebs.

»Principet Estrup«, der bestod i »Kongens Ret til at vælge sine Raadgivere«, søges nu opretholdt ved højst ejendommelige Midler. Til de fortrinligste blandt disse hører, at vore Ministre bestilles fra Kjøbenhavn til ved festlige Møder Landet over at banke Søm i Højres Partifaner. Til at »vælge« saadanne »Raadgiver« har Kongen ubestridelig »Ret«. Men man vil dog paa den anden Side erkjende, at der aldrig har været saadanne kongelige »Raadgivere«, saalænge Historien veed at fortælle om Konger og Kongemagt — Raadgivere, der i den Grad symbolsk have erklæret deres Medborgere Krig paa Kniven. Naar Højreforeringerne Gang efter Gang kunne faae Hs. Majestæts Ministre til saadanne Bedrifter, er der meget Andet, hvortil de kunne faae dem. Hertil hører fornemmelig de uafladelige Indbydelser til at deltage i Klubbernes Sammenkomster, som det er vore Ministre en Fornøjelse at efterkomme. Men hvad de der træffe, er ikke et udsøgt Selskab, svarende til de Indbudnes høje Samfundsstilling. Dets enkelte Medlemmer kunne være overmaade skikkelige Folk, men tilsammen udgjøre de dog, hvad man fra et aristokratisk Synspunkt vilde kalde: snavs Selskab. Derved bliver det vore Ministre umuligt at opretholde den høje Samfundsstillings Princip: tre Skridt fra Livet. De maae ikke blot synge (»Højres Krigssang«) med de Fugle de ere iblandt, men

de maae ogsaa fraternisere og solde med dem til den lyse Morgenstund. Dersom dette Kompagniskab standsede hermed, vilde dets Virkning indskrænke sig til at bringe Ministeriet Estrup i Miskredit derved, at det i den offentlige Diskussion bliver os umuligt at behandle vore Ministre med den ydre Egard, der tilkommer deres Stilling. Men uheldigvis smitter Exemplet videre. Naar skørhovede Medlemmer af vort Aristokrati se dem, der staae Kongens nærmest, gemytlig slaae en Streg over Hensynet til deres Samfundsstilling, forledes de til at gjøre ligesaa, og derved bringe de ikke blot sig selv, men ogsaa deres Samfundsklasse i Miskredit. Saaledes blive Estrupiatets politisk-selskabelige Foreninger en Indledning til Standsforskjellens Udvidskning, hvilket er i Strid med vore nedarvede Begreber.

3°. »Tving ikke en Mand til at handle uhæderligt«, staaer der fremdeles paa Samfundslivets Tavle. Det er skrevet derpaa med saa store og tydelige Bogstaver, at Enhver bør kunne se og læse dem. Men for Ministeriet Estrup tage de sig ud som Hieroglyfer, der ingen Opmærksomhed fortjene, og derfor er den vaade Haand strax parat. Det viser sig ved Justitsminister Nellesmanns kuriøse Inkvisitionsprincip. Jeg benægter ikke, at Pressen har en Vidnepligt: det er mig klart, at en Saadan principielt ikke kan undværes i et Samfund. Men det er mig ogsaa klart, at den brutalt eller enfoldigt kan misbruges fra en Regerings Side. Dette sker, naar den gjøres gjældende ikke i store og presserende, for den offentlige Sikkerhed alvorlige Tilfælde, men i Bagateller og Lapperier, som ere absolut ligegyldige for Statens Existens. Naar nemlig en Regering vil tvinge en Redaktør eller en

Forfatter til at bryde et Løfte eller et Æresord ved at navngive sin Hjemmelsmand, virker den uundgaaelig demoraliserende paa Folkets Æresbegreber. Thi hvad nedværdiger mere en Mand end at bryde sit Ord? Han bør jo snarere belønnes, fordi han holder det. Men vor Justitsminister har et andet Æresbegreb. Han foranstalter justitiel Tiltale mod Redaktionen af et Oppositionsblad for at tvinge den til at angive Forfatteren af det bekjendte »Lejrbrev«. Og da det saa endelig lykkes ham efter en Inkquisition, der var lige-saa langvarig som rig paa skandaløse og latterlige Episoder, at faae Navnet paa den Skyldige at vide — og da man over hele Landet spændt venter paa, hvilken Straf, der skal tordne ned over Forbryderen, som har forvoldt al denne Hurlumhej, hvad sker saa? Aldeles Intet. Det viser sig, at Oplysningen er vor Justitsminister saa komplet ligegyldig, at Delinkventen slet ikke tiltales, end sige straffes. Dette kalder jeg et letsindigt Misbrug af Vidnepligten.

I et endnu større har Justitsminister Nellemann gjort sig skyldig overfor mig. Han stævuede mig som Vidne, forat jeg skulde oplyse, hvem der havde laant mig Befæstningskommissionens Betænkning. I sin Skrivelse til Kriminalretten erklærede han, at jeg Intet af den havde offentliggjort, som kunde kompromittere Landets Forsvar. Regeringen vilde altsaa blot vide, hvem der havde laant mig den. Men medens den ved sin Inkquisition angaaende Lejrbrevet ikke kunde faae Oplysning herom uden ved at stævne »Politikens« Redaktion, var et saa yderligt Middel overfor mig ikke nødvendigt. Kun en halv eller højst en hel Snes Personer vare i Besiddelse af Kommissionsbetænkningen, og hvem

disse vare, vidste han. Almindelig Omtanke maatte have sagt ham, at Ingen af dem vilde have søgt at lyve sig fra, hvad der umulig kunde holdes hemmeligt. Han behøvede derfor kun gjennem sin militære Kollega at forespørge sig hos dem. Derved havde han undgaaet hele det Spektakel, som »Befæstningskommissionens Betænkning« har forvoldt, og han havde sparet den Regering, hvoraf han er Medlem, for det uheldige Lys, som denne Sag har kastet over Regeringens egen Diskretion og Holdning til fortrolige Aktstykker. Naar han desuagtet ikke gjorde det, og naar Regeringen, efterat Oberstl. Schou havde navngivet sig, trods »Undersøgelseskommission« og »Overkrigskommission« fandt Sagen i den Grad ligegyldig, at der ikke blev krummet et Haar paa hans Hoved -- kunde man maaske troe, at vor Justitsministers Forsøg paa at tvinge mig til at bryde mit Ord til min Hjemmelsmand var dikteret af Hævn over den Medfart, han selv og hans Kolleger havde faaet i »Vor Opl. forts.« Men jeg protesterer imod den Tanke, at han skulde være en saa tarvelig Person, at han vilde misbruge sin Embedsstilling i et saa uværdigt Øjemed. Forklaringen er simpelt den: han havde ikke tænkt sig om, inden han handlede, han havde ikke betænkt, hvor udvidskende det er for et Folks Æresbegreber, naar Regeringen vil søge at tvinge Borgerne til at bryde deres Ord i Sager, Regeringen selv betragter som ligegyldige. Hs. Excellence havde m. a. O. ikke betænkt, hvor udvidskende det havde været for ham selv, om han var bleven tvungen til at bryde sin Ed paa Grundloven.

Hermed vil jeg for denne Gang lade Samfundslivets Tavle ligge. Thi jeg mærker, at det kniber for mig, naar

jeg skal forklare Ministeriets politiske Færd alene som en Kombination af personlig Hæderlighed og politisk Uforstand. Jeg maa have en tredje Faktor med, en Faktor, som ikke er absolut i Strid med nogen af de to andre. Jeg vil kalde den Afhængighed. Og denne lader sig jo godt forene baade med Hæderlighed og med Uforstand. Det er utænkeligt andet, end at Regeringen maa være under denne Faktors Paavirkning. Selv om vore Ministre ikke ere Statsmænd, ere de dog Mennesker, selv om de ikke have en politisk Sands, maae de dog have en æsthetisk. Den kan kun ikke komme til sin Ret. Der ere mange Embedsbesættelser, Regeringen aldrig vilde have truffet, mange Afskedigelser, den aldrig vilde have forsømt under andre Forhold end de nuværende. Der er hele dens Forhold til den illustrerede Presse, der præsenterer sig for vore Øjne, som søgte Regeringen denne Kampfælle, medens Forklaringen naturligvis er, at det er »Vittighedspressen«, der klistrer sig paa Regeringen og derved danner, hvad jeg ovenfor kaldte den »intime Forbindelse« med Ministeriet. Og der er mangfoldigt andet, jeg hverken gider eller behøver at nævne, som tyder paa, at Regeringen maa finde sig i og døje Meget som ikke stemmer med dens æsthetiske Smag.

Det er ikke her min Agt at udmaale, i hvilken Grad Afhængigheden gjør sig gjældende specielt for Ministeriet Estrup eller at fortabe mig i Betragtninger over, om eller hvornaar det finder Afhængigheden for trykkende. Men jeg vil tillade mig almindelig at fremhæve, hvorledes en provisorisk Regering er stillet under en brudt Forfatning som vor. — Naar en Regering gaaer med det ene Thing mod det andet, og det ene

har Dommer-, det andet Anklagemyndigheden, hvilken af de to Partifæller er da stærkest, Regeringen eller det Thing, hvorpaa den støtter sig? Dog vel det sidste. Thi det har ikke blot den store Overlegenhed over Regeringen, at det er uden Ansvar i Alt, hvad de tilsammen foretage, men det staaer ogsaa i dets juridiske Magt, hvad Øjeblik det vil, at udlevere Regeringen til det andet Things Dom eller Anklage. En tilsvarende Magt har Regeringen ikke over sit Thing. Den kan ikke gjøre et Skridt mod dets Villie. Thi i samme Øjeblik vilde entendet ene Things dømmende og det andets anklagende Myndighed række hinanden Haanden, men da vilde jo Rigsretten træde i Kraft og dømme Provisorismen — eller Regeringen vilde nødsages til at kaste sig i Armene paa det andet Thing forat væрге sig mod hint, men da blev jo Provisorismen staaende, og Regeringen kom i samme Stilling til sin nye Partifælle, som den var i til sin tidligere. Naar man derfor troer, at en provisorisk Regering, ligegyldigt af hvilket Parti, deler Magten med det Thing, hvorpaa den støtter sig, gives ingen mere forkert Opfattelse. Nej, overalt hvor de optræde sammen, er det i Virkeligheden Thinget som er almægtigt, og derfor Regeringen som er afmægtig.

Ved Siden af det ansvarsløse og det dømmende Landsting staaer vor ansvarsbelæssede Regering, der hvert Øjeblik kan blive anklaget. Man vil maaske svare: Regeringen har foreløbig Intet at frygte, Landstinget svigter den ikke, enten af moralske eller af selviske Hensyn. Lad saa være. Men hvilken Afhængighedens Stilling for en Regering? Hvilket Magtesløshedens Billede paa, hvad der skulde være Magten?

Jeg troer, det nu maa være klart, hvad der skal forståes ved »Estrupiatet«: at Ordet vel er en træffende nominel Betegnelse, men heller ikke Mere. Det oplyser Intet om, hvad der dog er det Væsenlige, at det politiske System, vi leve under, oprindeligt skyldes Folkethinget langt mere end Estrup. og at Systemets aktuelle Misbrug langt mere skyldes Landstinget end Estrup. Det er vistnok nærmest paa Lovgivningens Omraade, hvor Regeringen er afhængig af Landstinget. Men ogsaa udenfor dette vil Thinget efterhaanden mere og mere gjøre sin Villie gjældende. Thi Landstinget er Højreagitationens Hoved, og Højreagitationens Individer skulle paa en eller anden Maade betales. Deraf kommer det, at Regeringen langt fra kan hævde den Frihed, som en virkelig konstitutionel Regering har paa Administrationens Omraade, at den i Statens Tjeneste maa taale Individer, som have deres Forbindelser i Landstinget, og at den i Pressen ikke kan bryde med Organer, som direkt eller indirekt staae i Forbindelse med Landstingets Førerskab.

Ethvert provisorisk Regimente staaer i et Dilemma: Statsmaskineriet skal opretholdes — saalænge Forfatningen ikke er formelt ophævet, kan dette provisorisk kun ske ved, at Regeringen støtter sig paa det ene af de to Kamre. Det første Led er Nødvendigheden, ligegyldigt, om Maskineriet duer eller ikke. Det andet Led er Ulovligheden, ligegyldigt, hvis Skylden er. Men naar Ulovligheden, saaledes som i Provisorismen, paa den Maade kommer til Roret, at den bliver til Fordel for det ene Kammer paa det andets Bekostning, vil dens Grændse kun være der, hvor det begunstigede Kammer selv vilkaarlig bestemmer den — og hvor

bliver det? Naar Kamret, saaledes som Landstinget, tæller 66 Medlemmer, bliver det moralske Ansvar i den Grad udstykket og forflygtiget, at der slet Intet bliver tilbage deraf, eller der bliver ingen Grændse for Ulovligheden. Det er derfor uden mindste Betydning for Konfliktens Løsning, om Ministeriet Estrup afløses af et nyt Landstings- eller af et Folkethingsministerium, saalænge Thingene stille sig fjendsk til hinanden. Thi det Thing, som er ved eller kommer til Magten, giver den aldrig godvillig fra sig, og det vil i sin juridiske Uangribelighed kunne tillade sig Hvadsomhelst der falder det ind. Det vil det paa Lovgivningens Omraade gennem Foranstaltninger, der ramme dets personlige eller politiske Fjender. Det vil det udenfor Lovgivningen ved at drage Personer frem, der ere ligesaa blottede for moralske Forudsætninger, som det ved sit Misbrug af Magten selv viser sig at være. Der ville trænge sig Individier frem i alle Administrationens Sfærer, som ingen honnet Mand vil være bekjendt at regne til sine Venner, og Magten vil samle sig i en Kamarilla, der som en Magnet vil drage til sig Alt, hvad der er lavt og usselt i Folket. Saaledes vil enhver Provisorisme, uanset, hvilket Navn den bærer, hvis den faaer Tid og Ro til at udvikle sig, naturnødvendigt ende med et — Banditregimento.

VII. Forfatningens formelle Ophævelse — eller Landets reelle Udslettelse.

Strategisk tvedelt, geografisk splittet, indre opløst hænger vort lille Fædrelands Skjæbne i en Traad. Denne er den sidste Rest af et mangeaarigt Væv, som vilde være spundet med en vidunderlig Sindrigheid, dersom det havde havt Danmarks Undergang til Formaal. Fabrikationen begyndte den 5. Juni 1849, den fortsattes d. 28. Juli 1866, og den fuldendtes d. 1 April 1885. Fra Først til Sidst var dens Hemmelighed den: Intet Forlig mellem Statsmagtens Faktorer. Derfor kjendte Junigrundloven ingen Udvej for en fremtidig Strid mellem de to Kamre, hvori Folkets Repræsentation var delt, skjøndt den blot havde behøvet at kaste Blikket over Øresund for at finde Problemets Løsning, i en fælles Afstemning. Og den reviderede Grundlov var endnu klogere, den tænkte paa Snese af Fejl ved den gamle Grundlov, men ikke paa det mest Fornødne, en fælles Votering, skjøndt Tiden var fuld af Varsler om en kommende Forfatningskamp. Men allerklogest var Provisorismen: den vilde tvinge det ene Kammer til at bøje sig under det andet ikke ved en fælles Af-

stemning, men gennem Erkjendelsen af det Fordelagtige ved at gjøre Modparten stærk og sig selv svag, skjøndt den maatte vide, at Politikens Historie var uden Exempel paa et saa mageløst Selvfklædningssystem. Fra Først til Sidst træffe vi i vor Statskunst den samme stereotype danske Tænkning.

Og Haand i Haand med vor indre Politik Forfald gik den ydres. I vor Friheds Barndom, 1848. begyndte vi en treaarig Krig, der for saa vidt endte heldigt, som vi beholdt vort Omraade, men selv maatte betale Krigens Udgifter. I vor Friheds Manddom, 1863. begyndte vi en ny Krig, der endte med de to Femtedele af Monarkiets Tab, medens de resterende tre Femtedele maatte betale samtlige Krigens Omkostninger. Og nu, paa vor Friheds Sotteseng, i 1888, puste vi os op til en ny Krig. atter Syd paa — en Krig, som hvis den kom til Udbrud, vilde have sin Ejendommelighed deri, at medens vore to første Krige fremkaldtes ved en ydre Foranledning, gennem Uderlandets Agitation mod vort Regimente, vilde omvendt den forestaaende Krig søge sin oprindelige Forklaring i et indre Forhold, i den hjemlige Agitation mod et forfatningsstridigt Regimente. Med en Stormagts Chancer for paa en Nabos Bekostning at vinde Tilgivelse ind ad til, vilde et saadant Krigsmotiv kunne passere, men for en Smaastat blev det kun et Vidnesbyrd om, hvor dybt et Lands Politik kan synke, hvor dum den kan blive.

Aldrig var et Folk mere tjenligt, mere modent til Erobring end det nuværende danske. Vi have ikke blot de fordømte »historiske Minder« at slaaes med. Vi have det, som er langt værre at bekæmpe, Uvillien over vor aktuelle Tilstand. Alt i vore egne Institutioner

er snart med Rette snart med Urette blevet Gjenstand for det største af vore Partiers Had og Foragt. Alt er i Miskredit. Tilliden til vore Domstole er rystet, de dømme ikke længere retfærdigt, hedder det, men efter Partihensyn. Vor Embedsstand betragtes som et Sindbillede paa Slendrian og Omsvøb, vor Hær som en unyttig Kostbarhed, vort Officerskorps som et Indbegreb af uvidende Civilister. Vor Regering gjælder som et villieløst Redskab for sin egen Agitation, vore Ministre som politiske Commis-voyageurs, middelmaadige i Karakter og Evner. Vor Kongemagt taxeres som den mest utopiske, Historien har kjendt, dens Hoved behandles som en Privatmand, hvem man knap vil hilse eller rejse sig for. Disse og mange lignende ere de Forestillinger, som Estrupiatet vel ikke oprindeligt har avlet, men fremmet og udviklet i Befolkningen -- Frugterne af et System, der bestaaer i afvejlende at gaae uden om Forfatningen som en Nullitet og at smutte bag ved Forfatningen som et Skjærnbrædt, og som derfor ikke absolut tør bryde med den Frihed, Forfatningen giver ligesaa vel til at nedbryde Respekten for det Agtværdige som til at gjøre det Maadelige endnu maadeligere. Men jo mere Agtelsen svækkes for vore egne Institutioner, desto mere sløves Frygten for de fremmede Institutioner, som en Erobring vil bringe med sig.

Der er et Element i vor moralske Kvalitet, vi ikke maa overse, naar vi betænke vor nuværende Misère. Ved Siden af den Alt nivellerende og derfor ofte kritikløse Uvillie, som daglig og offentlig kommer frem, ved Siden af Spotten og Grinet gaaer der nemlig gennem vort Folk en stilfærdig men alvorlig mo-

ralsk Indignation over dets Tilstand. Men saa forkludret og bagvendt er nu vor indre Situation, at denne Følelse er den farligste for vor Existens: den, som er mest skikket til at forsone os med Erobringens Perspektiv. For ethvert tænkende Menneske maa det jo være klart, at den Personlighedens Udvikling, der skal begrundes i og fremmes ved Folkets Institutioner og Love, gjennem den gjensidige intellektuelle og humane Paavirkning, den Udvikling, uden hvilken Livet ikke er værd at leve — ikke kommer til sin Ret under Estrupiatets Betingelser. Vi se jo, hvorledes Løgn, Dumhed, Hykleri og Kryberi Dag for Dag griber om sig, og hvorledes meprisable Subjekter trænge sig frem til Ære og Fordel i det offentlige Liv. Men da se vi ogsaa den Fare, som truer os, at Demoralisationen fra det politiske Liv trænger ind i det borgerlige og det private: at vort lille Folk omdannes til et Indbegreb af Dosome og Hallunker. Vistnok er det et af Tilværelsens store Goder, at tilhøre det Folk, hvori vore Fædre have levet, og hvis Ejendommeligheder vore Børn skulle arve. Men der er dog et Gode, som er større end det nationale, nemlig det rent menneskelige. Og naar Alternativet skal staae mellem at blive et agtværdigt Menneske under et Fremmedherredømmes Opdragelse — og et maadeligt Individ under en dansk, vil Valget ikke forekomme vanskeligt. Naar vi først betragte det som en Skam at være dansk, ligger det nær at slutte, at vi ej længere have en Mission som et Folk: at vi have tabt vort Krav paa en indre Selvstændighed, ligesom vi ved vort strategiske Misforhold have mistet Betingelsen for en ydre. Med disse Følelser se vi det

fremmede Herredømme imøde, og de styrke os langt fra til at gaae Erobringens Skjærsild igjennem.

Ikke opløftet i Lidenskab eller med Tillid til Fremtiden, men passivt og forsagt vilde det nuværende danske Folk bøje Nakken under Erobrerens Aag. Det vilde begynde sit nye Liv uden Spor af Tilhold i sig selv. Thi dets Sind er oprevet gjennem en mangeaarig Partikamp, dets Villie fortæret i resultatløs Handling, dets Stolthed beskæmmet gjennem alle Uværdighedens Manøvrer. Og heller ikke ud ad til vil det søge det Tilhold, som det savner ind ad til. En Gang erobrede vilde vi ikke kunne rejse os uden ved at paakalde en Stormagts Hjælp. Men ej engang dette vilde vi. Der ere nemlig to Forhold, der her vilde gjøre sig gjældende, et nationalt og et materielt. Det første er, at et tydsk Herredømme over et erobret Danmark vilde blive et for vor lille Rest af national Følelse ligesaa mildt, som et russisk Herredømme er det over Finland. Thi der er ingen Grund til, at det skulde blive haardt. Vi komme ikke i den samme Stilling til Tydskland som Elsass-Lothringen, hvor Regimentet maa være indrettet paa at holde en stor Nabos Propaganda Stangen, og derfor kan tvinges til haarde Forholdsregler. Men med Danmarks Erobring ophører enhver Propaganda udenfra. Der er ikke en Magt paa Jorden, som, naar denne Katastrofe engang er indtraadt, kan yde os en Hjælp til at holde vor nationale Bevidsthed, vort Sprog og vore Sæder i Live. Men der er heller ingen Fare for, at Tydskland vil optræde mod Danmark, som det for Tiden optræder i Nordslesvig, thi Danskheden i Nordslesvig har jo sin Støtte i Danmark. Fortydskningen i et Land som vort

vil skride frem ad den sikreste og naturligste Vej af alle, ad Frivillighedens, og enhver af vore Landsdele vil af egen Drift og efterhaanden spadsere over til et blandet og derfra til et rent tydsk Distrikt. Og saaledes vil vor nationale Død gaae sin jevne og sikre Gang.

Og paa det materielle Omraade vil vistnok en Erobring medføre en Del Forandringer for vort Folk. Den største vil være Militarismen. Dog vil dette tildels være mere tilsyneladende end virkeligt. Pekuniært koster det tydske Hærvæsen forholdsvis kun saa ubetydeligt mere end det danske, at Forandringen ikke vilde kunne føles for Statskassens Vedkommende, naar i begge Tilfælde Kjøbenhavn skal befæstes. Derimod vilde den forøge den personlige Tjenesteydelse; men langt fra saa meget, som man ved første Øjekast skulde synes. En forlænget Tjenestetid vilde tildels opvejes ved en Indskrænkning i den meningsløse Masseuddannelse, hvori vi nu excellere. Og mange Byrder vilde ophøre, som vi nu ad Frivillighedens Vej paalægge os selv for at uddanne »Soldater« som Skytter, Livjægere, Kastelsjægere, der kompromittere den Alvor, et Forsvarsvæsen har Krav paa, og som i Tid og Penge koste langt mere, end de ere værd. Men hvad end en Erobring vilde lægge paa vore Skuldre, blev dog Landets materielle Udvikling, dens Velstands Fremme, ligesaa vel en Opgave for en tydsk som for en dansk Regering. Og i saa Henseende ere Chancerne de største paa tydsk Side, saa vist som et stort Kulturland raader over Statsmænd i et større Udvalg og med videre Vuer, end en Smaastat paa et Par Millioner Mennesker. Vore Skatter vilde maaske stige, men vor

Skatteevne ogsaa. En overlegen og kraftig Styrelse, en arbejdsom og disciplineret Embedsstand, indre Fred og andre Goder, som vi i mange Aar have savnet, vilde blive Frugterne af et tydsk Regimente, og vi vilde ikke kunne lukke vort Øje for den stærke Kontrast mellem dem og vore nuværende Forhold. Men i samme Grad, som alt dette blev os klart, vilde vi forsones med den nye Tingenes Tilstand. Thi det borgerlige Liv er et Hverdagsliv, der omfatter Alle, men den nationale Følelse er en Søndagsstemning, der kun dyrkes af Faa. Vi vilde hurtigt glemme det uhyre Offer, hvormed hine Fordele bleve vundne, vor nationale Bevidsthed vilde synke hen i det materielle Velbefindendes Døs, og Gjenoprejsningens Tanke reduceres til en tom Kimære.

Saaledes har jeg i Almindelighed villet vise, at vi ere et sygt Folk, modent til en Erobring. Men lad os ikke blive staaende ved almindelige Betragtninger, lad os udvide Analysen til Problemets Detailler. Thi som det gjælder ved et menneskeligt Ildebefindende, hvor hele Konstitutionen er nedbrudt, at en Legemsdel er mere angreben end andre, saaledes spørge vi ved vort folkelige Legeme: I hvilket Lem er Sygdommen mest uhelbredelig, i hvilken af vore Landsdele vil Opløsningen først manifestere sig? Ak, det er ikke i en Taa eller en Finger som Fanø eller Bornholm, der til Nød kunde amputeres. Men det er i selve Kroppen, Halvøen, at Sygdommen fornemmelig stikker. Dens Kilder ere forskjellige, men alle føre de til vort nationale Livs Opløsning.

Der er for det Første det strategiske Forhold, at Halvøen, eller, som vi i militær Forstand rigtigere

maa sige, Jylland-Fyn ikke kan forsvares, at det hvert Øjeblik kan overvældes fra Syd, men intet Øjeblik kan støttes fra vore Landsdele mod Øst. Der findes ikke et forstandigt Menneske i Jylland, som ikke begriber en saa selvindlysende Sandhed, eller som har ladet sig skulle af Regeringens tidligere, kuriøse jydsk-fynske Forsvarsprojekter. Men jo mere slaaende og almindelig Erkjendelsen heraf er hos Halvøens Befolkning, desto svagere maa ogsaa dennes nationale Følelse være. Thi en absolut forsvarsløs Nationalitet er noget nær et tomt Begreb.

Dernæst gravitere Halvøens økonomiske Forhold i langt højere Grad mod Syd end det øvrige Danmarks. Dette gjælder ikke blot om Nutiden, hvor det hurtige Handelssamkvem gjør sig gjældende gjennem det umiddelbare Naboskab, ved Indførsel og Udførsel. Men ogsaa i Fremtiden vil det vise sin Betydning, tilmed i forøget Styrke. Naar den holstenske Kanal bliver aabnet, vil den medføre Tab for det østlige, men langtfra for det vestlige Danmark. Derved vil det første komme ind paa Modforanstaltninger, Frihavn o. A., der ikke interesserer det sidste. Og derfor ville deres materielle Synspunkter end mere skilles, og derved deres nationale Solidaritet yderligere svækkes.

Endelig ere der rent politiske Forhold. Dersom nogen af vore Landsdele par excellence kan kaldes anti-provisorisk, er det Halvøen. Dens Bybefolkning har i Modsætning til Øernes ikke en Repræsentant i Folkethinget, og hele Stemningen paa Halvøen er et Vidnesbyrd om det Estrupske Systems Udulighed til at samle Folket om en fælles Opgave. Jyderne slutte sig aldrig til det nuværende kjøbenhavnske Regimente, de paa-

virkes ikke af Kongehusets Nærhed, de interessere sig ikke for sjællandske Forsvarsforanstaltninger, de bryde sig en god Dag om russiske Sympathier, og faae de Valget mellem at være Venner med en Magt, som ligger 200 geog. Mile fra deres Kyst, og en Magt, der kan skræve over deres Grændse, veed man nok, hvad de vælge. De have i Aarenes Løb mere end deres Landsmænd lært at forsone sig med deres Naboer, deres antitydske Stemninger ere langt mere afsvalede, derfor ogsaa deres nationale Følelser langt svagere end hos Øernes Befolkning. Fra hvilket Synspunkt vi end betragte Sagen, fra et militært, et merkantilt eller et politisk, komme vi til samme Resultat, at det er fra vor største Landsdel, vi kunne se vor nationale Opløsning imøde.

Hvorledes forebygge denne Katastrofe? Ja, jeg skal ikke kunne sige, om den overhovedet kan forebygges, om ikke vor militære og geografiske Beliggenhed i Tidens Længde vil gjøre sig uimodstaaelig gjældende og medføre vor Udslettelse. Men kan den ikke foreløbig standses? En større Opgave kunne vi ikke magte. Og da vi ikke kunne ophæve den Splittelse, som er i vor Beliggenhed, reduceres Problemet til at ophæve den Splittelse, som er i vort Folk. Den ydre Fare, som følger af vor indre Tvedragt maa ophøre. Men dette sker ikke ad Frivillighedens Vej. Repræsentativt har ethvert af vore Partier den overvældende Majoritet i sit Kammer. Dersom Regeringen ad lovlig Vej, nemlig gennem Opløsninger af Folkethinget vil søge at ændre dets Magtstilling, vil Experimentet mislykkes. Thi bortset fra den ringe Sandsynlighed for

en væsenlig Forøgelse af de ministerielle Valgkredse, kan Folkethinget, hvilket Øieblik det vil, sætte en Stopper for disse Manøvrer. Hin væsenlige Forøgelse sker jo i ethvert Fald ikke pludselig men suksessivt. Saa snart derfor Oppositionen i Folkethinget skjønner, at den kunde tabe Majoriteten, vil den i god Tid gjøre sin Magt gjældende. Den vil kassere Højrevalgene, og nye Valg ville udskrives med det selvsamme Resultat, indtil Højre bliver ked af at vælge. Oppositionen i Thinget vil her foretrække de mest smaalige Motiver fremfor at give tabt. Og den er jo sin egen uansvarlige Dommer. Et brutalt Misbrug af Magten, vil man sige. Ja, vist saa. Men naar Ministeriets Respekt for Folkethinget ikke gaaer videre, end at Rigsdagen skal sendes hjem, for at der kan udstedes provisoriske Love, maa Regeringen ikke vente, at Folkethinget skal respektere dens Opløsninger. Den ene Trumf er ikke mere uberegtiget end den anden, og Regeringen har ved sine egne »Fortolkninger« anvist Modparten Veje, der ogsaa ligge helt udenfor Grundlovens Forudsætning. Jeg advarer derfor Konseilspræsident Estrup mod at fortsætte med sit absurde Opløsningssystem. Det vil til Syvende og Sidst vise sig fuldt saa resultatløst for Regeringen som det hidtil har været, medens det for Folkets Vedkommende kun yderligere vil hidse og demoralisere Partierne. Ad den Vej komme vi sikkert ikke til et Forlig mellem vore Thing.

Og repræsentativt ser jeg ikke, hvorledes et Forlig ad Forhandlingens Vej skulde komme istand. Thi der er ikke længere en tilstrækkelig stærk Stemning derfor i Befolkningen. Der er nok saadan i Almindelighed et Ønske om indre fredelige Tilstande, »det vilde være

heldigt« o. s. v. Men Trangen til et Forlig er ikke saa følelig, at den kan skabe et nyt Parti, stærkt nok til at overvinde de radikale Elementer i begge Leire. Jeg læser i et Venstreblads Anmeldelse af min sidste Brochure en Bebrejdelse over, at jeg har ladet min tidligere Tanke om en Koalition mellem »de store og de smaa Bønder« falde, og har foreslaaet en ny Udvej til Konflikts Løsning, gennem et Magtsprog. Men denne Anke er ubeføjet. Thi det var inden Provisorismen af 1ste April 1885, at jeg fremsatte Tanken om bemeldte Koalition som et Middel til at forebygge de abnorme Tilstande, vi nu ere inde paa, og som jeg forudsaae vilde komme. Men efter at disse have indfundet sig, kan der foreløbig ligesaa lidt være Tale om »store og smaa Bønder« som om noget andet konstitutionelt Parti. Nu gjælder det kun det Ene, at blive af med Provisorismen som Forudsætning for, at en fremtidig konstitutionel Forhandling overhovedet kan finde Sted, og dette interesserer ikke et enkelt Parti, men hele Folket.

Som Betingelser herfor opstillede jeg tre Grundlovsforandringer: Fællesafstemning mellem Thingene, Rigsretten ud af Rigsdagen og Præskription for provisoriske Love. Men jeg har tillige udtrykkelig gjort gjældende, for det Første, at disse Forfatningsændringer ikke ere absolut betryggende, at ingen Bestemmelser ville kunne tænkes, som med kategorisk Vished kunne forhindre et Forfatningsbrud, og at man ikke kan komme Sagen nærmere end ved at rette de Mangler, som til en given Tid findes i Forfatningen, saa omhyggeligt, at et fremtidigt Forfatningsbrud vilde forudsætte en hos en Regering hidtil ukjendt moralsk Depravation paa

Politikens Omraade. Dernæst, at disse Ændringer aldrig ville blive vedtagne ad Forhandlingens Vej, thi selv om begge Partier i Befolkningen kunne forliges om dem, ville de ikke enes om at offre deres resp. Førerskab til Fordel for Modpartiets, og at den største Modstand vil udgaae fra Højres Agitation, fordi dennes Medlemmer maatte renoncere paa en nuværende Magtstilling, som Venstres udenfor Repræsentationen ikke have -- at derfor de nævnte Forfatningsændringer alene kunne gennemføres ved en Grundlovsoktroy, d. v. s. ikke ad Forhandlingens Vej, men ved et Magtsprog.

Naturligvis kan Folkethinget forhandle med Regeringen om en Mængde ikkepolitiske Love. Men nogen stor Tilbøjelighed til en Overenskomst herom vil ikke findes, dertil er Kløften mellem Partierne altfor stor, og derfor ville saadanne Love snart være talte. Hvad derimod de politiske Love, Provisorierne, betræffer, vil derom ingen Forhandling kunne tænkes mellem Regeringen og Thinget. Dersom noget af dettes Medlemmer underhaanden vil drøfte denne Sag med et Medlem af Regeringen, er derfor jo Intet til Hinder. Men vil han gaae videre, vil han indbringe eller stemme for et Lovforslag om Provisoriernes Godkjendelse, vil han hurtigt erfare, at hans Tid er omme, at han vil blive offret som Fører ikke til Fordel for en Højre-mand, men til Fordel for en anden Oppositionsmand. Derom er Oppositionen i Befolkningen altfor gennemgaaende enig: om Provisorierne ingen Forhandling. Og derfor betyder det saa uendelig lidt, at Folkethinget i Øjeblikket er splittet i den Bergske, den Bojsenske og den Hørupske Gruppe, thi hvor forskjellig Værdien

af deres Taktik end i andre Retninger kan være, derom ere Vælgerne i begge Grupper lige enige: om Provisorierne ingen Forhandling. Om disse skulle forkastes, eller de skulle begraves i Udvalg, er for deres eget Vedkommende ikke det Papir værd, hvorpaa Striden herom er ført, thi godkjendte blive de ikke.

Grunden er det simple Faktum, at om Provisorierne kan der fornuftigvis ikke forhandles med en Regering som den nuværende, eller de kunne ikke blive Gjenstand for en fornuftig Forhandling. Thi Sammenligningens Tredie, den fornuftige Forudsætning, fattes. Regeringen siger nemlig ikke til Folkethinget, hvad der formelt vilde være Mening i: Godkjende I Provisorierne, gaae vi vor Vej; godkjende I dem ikke, falde de bort. Men Regeringen siger: Godkjende I Provisorierne, saa blive vi, godkjende I dem ikke, saa blive baade de og vi, og hvad enten I godkjende dem eller ikke, forbeholde vi os Ret til at udstede nye Provisorier, naar-somhelst det konvenerer os, eller saavel i det ene som i det andet Tilfælde hævde vi Provisorismens Princip. Med et saa meningsløst Forhandlingsgrundlag bortfalder enhver fornuftig Diskussion. Fordi Oppositionen engang har begaaet den Dumhed, at være med til at fremkalde et Forfatningsbrud, følger vel ikke, at den skal forskyldes en ny, ved at sanktionere det? Regeringens Forhaabninger i saa Henseende ere yderst betegnende for dens intellektuelle Standpunkt.

Den optræder stadig, som om hele Oppositionen i Landet fandtes indenfor Rigsdagens Lokale. Som Følge heraf viser den paa mange Maader Oppositionens Repræsentanter en Mangel paa Egard, der for største Delen af de Herrers Personer kunde være fuldt be-

rettiget, men som har den betydelige Mislighed, at der bagved dem staaer den langt overvejende Majoritet af den Del i Folket, der gjør sin Villie gjældende som Vælgere. Regeringen overser, at den i sin Kamp mod Majoritetens Repræsentanter ikke kan undgaae at tirre selve Majoriteten af Vælgerfolket, og at denne derved hidses i sin Modstand mod Regeringens Politik. Og intet bedre Irritationsmiddel kan Regeringen udtænke end den Fordring, at Majoriteten skal godkjende, hvad Regeringen hidtil har provisorisk bedrevet, for at den samme Regering i Morgen kan begynde paa en frisk. Men her glemmer Regeringen, hvad den godt veed, at Provisorismen og Forsvarsagitationen er Et og det Samme, og at Oppositionen faaer yderligere Vind i Sejlene, efterhaanden som det bliver klart, i hvilket dumdrigtigt Øiemed de provisoriske Forsvarsforanstaltninger kunne benyttes. Forfatningskampen staaer ikke længere alene om den juridiske Forstaaelse af § 25, § 49 o. a. Men den er gledet ud af Sporet, fordi den har optaget i sig et med Forfatningsspørgsmaalet uensartet Element. Kampen staaer nu tillige om den politiske Betimelighed af Regeringens provisoriske Forsvarsforanstaltninger. Og da den endelige Besvarelse heraf ikke ligger hos Regeringen eller hos Oppositionen, men hos Udlandet, er det til dette og ikke til Grundloven, at Oppositionen i sidste Instans retter sin Appel. Derved er den saakaldte Forfatningskamp nu reduceret til et haabløst Nonsens.

Heller ikke fra Regeringspartiets Side vil der udgaae nogen kjendelig Forandring i den nuværende Partistilling. Selv om Alle i Høire forstode Rigtigheden af den udenrigspolitiske Betragtning, jeg i dette Skrift

har gjort gjældende, vilde dette ikke fremkalde et Fra-fald en masse fra Regeringen. Enkelte samvittighedsfulde Mænd ville vende Ryggen til Ministeriet og betakke sig for Æren af dets fortsatte Bekjendtskab. Men kun Faa ville bryde med deres politiske Venner og udsætte sig for Tab i deres borgerlige Næring, for Uvillie i deres private Liv. Den Beredelsestid, der er levnet os til frivillig at slaae ind paa en forstandig Udenrigspolitik, inden det bliver for sent, vil ikke blive benyttet. Estrupiatet vil midlertidig gaae sin jevne Gang og Demoralisationen ligesaa. Af og til vil en ikke-politisk Lov blive vedtagen med den yderste Trevenhed fra begge Sider, og de provisoriske Love ville hverken blive godkjendte eller bortfalde: Provisorismen vil »forsumpe«, hvad der ogsaa vilde passe sig bedst for et døende Folk. Og Systemets Frugter ville opnaae Modenhedens højeste Grad: At »Slyngler hæves til Ærens Top«, vil blive Dagens Omkvæd, men man vil kun se paa det, uden at forhindre det. Den største Kraftyttring vore Partier ville vise, vil bestaae i deres respektive Skjældsord; medens det tidligere var Højre, som blev kaldt »Tydskere og Landsforrædere«, vil fremtidig Venstre blive regaleret som »Tydskere«, Højre som »Russere«, og den eneste Benævnelse, hvori begge Partier ville samstemme, vil blive den fælles: »Landsforrædere«. Dette bliver den bittreste Frugt paa Provisorismens Træ: Folkets Splittelse i den ydre Politik. Thi derved vil den gjensidige Mistillid have naaet sit Maximum, og Demoralisationen være gennemført i sine fineste Forgreninger.

Det vil saaledes vise sig ligesaa umuligt for Opposi-

tionen at styrte Regeringen, som for Regeringen at tvinge Oppositionen til at godkjende Provisorismen. For den Sags Skyld kunde Striden godt trække en Menneskealder eller længere ud. Men der begynder at gjøre sig et Forhold gjældende, et Forhold, der ligger udenfor de to stridende Partiers Magtomraade, og som varsler om Provisorismens Ophør og Regeringens Fald. Det er Forholdet til Tydskland. Jeg sluttede mit næstforrige Afsnit med, at den Tid nærmer sig, hvor Tydskland vil gribe ind i vor militære Udvikling, at det vil opfatte vor Udenrigspolitik som et Udslag af en Revanchepolitik mod det selv, og at det derfor vil forlange Garantier for vor udenrigspolitiske Holdning. Disse kunne nu være af forskjellig Art, men de ville væsenlig blive som de, England fordrede af os 1807. Ligesom dengang ville vi faae Valget mellem et haandfaaet Pant, enten ved at udlevere vor Flaade eller ved en tydsk Besættelse af en Del af vort Territorium — og en nøje stipuleret, formelt afsluttet Alliance-traktat med Tydskland. Andre Garantier gives ikke. Men hvilket af dem vi end vælge, bliver det ensbetydende med Danmarks Udslettelse.

Vælge vi at afgive Pantet, faae vi det ligesaa lidt tilbage, som vi fik det i 1807. Der vil altid blive et Paaskud til at beholde det til fremtidig Sikkerhed, og med et Paaskud tager en Stormagt det ikke saa nøje. Bliver det Flaaden, vil en Søstat som Danmark ikke kunne tænkes uden et maritimt Værn, og til at anskaffe os et nyt, naar det nuværende er borte, vilde jo være Daarskab efter Erfaringen om, hvor let det kan fratages os. Bliver det en territorial Besættelse, maa denne ramme et i Forhold til vort lille Land saa

stort Omraade. t. Ex. Halvøen, at det snart og ad rent fredelig Vej vil drage Resten af Landet over i tydsk Haand. Eller vi ville, hvad jeg anser for sandsynligst, vælge Alliancen. Men da bliver det ikke en Alliance, vi acceptere i den frie Erkjendelse af vore udenrigske Interessers Solidaritet med Tydsklands. thi vi faae den netop, fordi vi savne denne Erkjendelse. Det bliver en Alliance, som paa tvinges os mod vor officielle Overbevisning, paa den mest forsmædelige Maade, ved et brutalt Magtsprog. Og det bliver allermindst en Alliance, som lader vor indre Frihed uberørt, men den vil gribe dybt ind i vor indre Politik. Thi det Første Tydskland vil forlange af os, er en Regering, hvis Personligheder ville afgive en Borgen for en udenrigsk Politik i tydsk Retning, altsaa en Regering, som Tydskland selv vil forbeholde sig Ret til at vrage eller godkjende. Og dermed gaaer vor indre Selvstændighed samme Vej som den ydre.

Hvad der fremkalder den afvexlende tragiske og komiske Belysning af vor nuværende Situation, er den umaadelige Selvsikkerhed, hvormed Regeringen og Højreagitationen optræder. Man skulde troe, at Ministeriet Estrup var i den Grad grundmuret i sit Forhold ud ad til, at det ind ad til Intet behøvede at nægte sig, og at Oppositionen i Landet var i den Grad knust, at den ikke havde andet tilbage end at udaande. Jeg læste for kort siden i Regeringens Organ, at Ministeriet Estrup »maatte være meget unøjksomt«, dersom det ikke paaskjønnede de »betydelige Resultater«, det havde vundet overfor Venstre. Men jeg tillader mig at sige: Det er en Vildfarelse, mine Herrer. Det er ikke Oppositionen, som

ligger for Døden. Dette gjør under Nutidens politiske Udvikling det største Parti i et Land aldrig, selv om det midlertidig kan blive en Minoritet, og hertil er der jo for vor Oppositions Vedkommende ikke Spor af Udsigt. Man kan med større eller mindre Held bekæmpe det, men saalænge man lader det politisk gjøre sig gjældende, positivt eller negativt, dør det ikke; og saalænge man tvinges til at bekæmpe det ogsaa ved enfoldige og ensidige Forfatningsfortolkninger, puster man kun nyt Liv i det, snart ved at vække dets Haan, snart dets Forbittrelse. Det faktiske Brud paa Grundlovens Forudsætning, hvorved Oppositionen fremkaldte Provisorismen, har nemlig i Løbet af de sidste to Aar skabt en ny Komik i Situationen. Nu er det Oppositionen, som er grundlovmæssig indtil Fingerspidserne. Ingenlunde af Grundlovskjærlighed; tværtimod, Intet vilde være Oppositionen kjærere, end om den selv ved de mest ulovlige Midler kunde styrte sin Fjende. Men fordi Regeringen har indtaget alle Posterne udenfor Grundloven og besat dem saa omhyggelig, at Ingen fra Grundloven kan slippe levende igjennem, medens Regeringen kun har holdt sig et lille Pas aabent til Grundloven, i Tilfælde af en »Rigsret«. Derved er den tidligere Situation, før Provisorismen, nu bleven vendt om. Nu er det Regeringen, der staaer udenfor, Oppositionen, som staaer indenfor Grundlovens formelle Bud. Derved har Oppositionen helt uforvarende faaet en Livskraft, den aldrig før har havt, og der er Intet, den mindre tænker paa end at døe. Dette er tilvisse, forat bruge Forfatterens Ord i »Berl. Tid.«, et meget »betydeligt Resultat« af Regeringens »Politik«.

Men det er Regeringen, hvis Stilling er fortvivlet — saa fortvivlet, at aldrig har en Regerings været det mere. Der spørges jo ikke, om Ministeriet kan holde sig et Par Aar længere eller kortere ved Magten. Den Slags Bagateller interesserer kun under ordinære og konstitutionelle Tilstande. Men det gjælder, om Ministeriets Politik er fysisk forenelig med Landets Existens, thi hvis saa ikke er, bliver den heller ikke fysisk forenelig med Ministeriets egen Existens. Til Besvarelsen heraf har jeg i denne Brochure leveret nogle Bidrag. Men selv uden disse behøves der ingen politisk Forstand, men kun et almindeligt, et medfødt Instinkt for at faae Færten af, at et System som Provisorismen under Øieblikkets europæiske Forhold bærer Døden i sig, og at et Liv som Estrupiatets ikke er mange Sild værd. Enhver, som raader over en saa primitiv Fornemmelse, at han kan vejle denne Udgang paa det nuværende Regimente, vogte sig vel for, hvorledes han stiller sig under Øjeblikkets Konflikt, hvorledes han optræder overfor sine Medborgere, hvad han støtter, hvad han bekæmper o. s. v. Jeg siger det ikke for dermed at sætte en Stopper for den nuværende Demoralisation. Denne er nu saaledes overhaandtagende og umulig at standse ved ordinære Midler, at det eneste Udbytte af den, man fra et almindeligt politisk Standpunkt bør ønske, kan sammenfattes i de faa Ord: Lad kun Bundfaldet komme op, Bundfaldet af Personer og Bundfaldet af Interesser, thi desto grundigere vil det bortskovles, naar Tidens Fylde kommer. Men jeg siger det i et rent filantropisk Øiemed som en Advarsel for Enhver, der paa en eller

anden Maade vil slaae Profit ud af Partikampen. Thi en Opgjørelse kommer der paa en eller anden Maade, enten indenfra eller udenfra.

Det Fortvivlede, som jeg kaldte det, i Regeringens Stilling bestaaer deri, at Ministeriet ved sin Forsvarsagitation isolerer Landet og derved sig selv overalt, hvor vi behøve Tilslutning for at kunne existere. Dette gjælder ikke blot overfor Tydskland, men ogsaa overfor det Land, hvis Venskab næst Tydsklands er os af den største Betydning, nemlig Sverig. Dets Folk vil ikke kunne gjenopreise os, naar vi engang ere faldne. Men under vor frivillige militære Tilslutning til Syd vilde det kunne være os en kraftig Støtte til vor Nationalitets og vort Sprogs Bevarelse. Men vore Naboer mod Øst have aldrig, af gode Grunde, kunnet forstaae vor nuværende indre Politik, og derfor heller ikke sympathiseret med den. I og for sig behøve vi ganske vist ikke at bekymre os synderlig om, hvad Sverig mener om vore indre Forhold. Men jo mere vor ydre Politik udformer sig som en anti-tydsk, specielt en russisk, vil Sverigs nuværende ringe Sympathi for os slaae over til en afgjort Uvillie. Sverig betragter Rusland som sin farligste Fjende, og det har kun een Støtte at vente, nemlig hos Tydskland. Paa Udenrigspolitikens Omraade er Stemningen i Sverig absolut tydsk. Den er det hos Kongen, den er det hos Thronfølgeren, og den er det hos Højre som hos Venstre. Intet vilde i den Grad kunne fjerne Sverig fra Danmark, Intet saaledes gjenopvække det gamle Uvenskab mellem de to Lande som den Tanke, at et befæstet Kjøbenhavn — i Kraft af Principet for det »selvstændige« Knappenaalshoved, Danmark — kunde

anvendes som en russisk Flaadestation, truende Sverig fra Vest, ligesom Kronstadt truer det fra Øst. For hver Dag Befæstningen skrider frem, uden at være i nøje Harmoni med Tydsklands Politik, vil vort lille Land isoleres saavel fra svenske som fra tydske Sympathier. Og med Landet vil Estrupiatet isoleres ud ad til, ligesom det staar isoleret ind ad til med det mindste Parti i vort ubetydelige Folk. Og dets forsvarsagitoriske Nederlag vil blive, at det slet ikke faaer Lov til at gennemføre, hvad det har paa-begyndt — Befæstningen.

I det Øjeblik nemlig, Spørgsmaalet kommer til os fra Syd: »Hvad ville I med Eders Rustninger?« vil Estrupiatet bortfeies som Avner for Stormen. Om vi i vor indre Politik følge en eller anden af de mangfoldige Nuancer mellem et monarkisk og demokratisk System, vil ikke interessere Tydskland, thi vi ere for smaa til, at vor indre Politik kan være en Støtte eller en Svækkelse for en Stormagts. Men i et System vil dets Regering ikke finde sig, nemlig i det System, som ikke er et System. Ikke fordi vor Provisorisme vækker Tydsklands sittliche Entrüstung, for saa vidt er den Tydskland fuldkommen ligegyldig. Men fordi dens Ejendommelighed bestaar i, at Styrelsen er hjælpeløs i Haanden paa et uansvarligt Parti, ovenikjøbet det mindste, og derfor ingen Sikkerhed afgiver for vor Holdning til en Nabo. Og det er netop en Saadan, som vil forlanges, ligesom man i det private Liv fordrer Sikkerhed, naar man skal færdes med et abnormt Menneske, der gaaer med en ladt Revolver i Lommen. Derfor vil ikke blot et Regerings- men ogsaa et Systemskifte blive den umiddelbare Følge.

af Tydscklands Indgriben i vore Rustninger. Hvilken anden Udgang end en brat Død skulde ogsaa være bestemt for et saa barokt System som det nuværende?

Men Pinden til Systemets Ligkiste bliver Forsvarssagen. Dette er den Nemesis, som vil ramme det Estrupske Regimente. Thi det var oprindeligt Forsvarssagens Formaal, at støtte den nationale Følelse ved at samle Folket om en fælles Opgave, et ydre Værn, og Betingelsen herfor var en fra Regeringens Side rationel militær Forstaaelse af dette Værns Fordringer. Men dette Medium, Forsvarssagen, der alene havde sin Berettigelse ud ad til, har Regeringen misbrugt ind ad til, ved at benytte Forsvarsagitationen som en Støtte for sit provisoriske Partiregimente, samtidig med at dens militære Forstaaelse endnu er et fuldstændigt Kaos. Og det Eneste, Regeringen har levnet os ud ad til, er den ubønhørlige Konsekvens, hvormed en Fortsættelse af Forsvarsagitationen eller, hvad hertil er uadskilligt knyttet, en Opretholdelse af det nuværende Regimente vil føre til en Konflikt med Tydsckland. Men denne vil atter have sit Tilbageslag ind ad til, ved Tabet af vor indre Selvstændighed. Saaledes vil vor indenrigske Politik ødelægge vor udenrigske, og vor udenrigske tilintetgjøre vor indenrigske. Dette bliver Resultatet af Provisorismen, Estrupiatet — Bankerotpolitiken.

Hvad der ikke er lykkedes Oppositionen gennem et aarelangt Slid, vil fuldbyrdes i eet Moment: naar Stødet kommer udenfra. Men med denne Udgang, hvor tilfredsstillende den end kunde være i andre Retninger, ere vi ikke tjente. Tabet af vor indre Selvstændighed opvejes ikke ved den Trøst, at vi gaae

sammen med Ministeriet Estrup i et commune naufragium. Altsaa staae vi fremdeles overfor det Spørgsmaal: Hvorledes forebygge vi denne Katastrofe? Hvorledes undgaae vi Udlandets Indblanding, eller hvorledes bevare vi Forsvarssagen, uden at Forsvarsagitationen bliver en Udæskning til Tydskland? Svar: Ved at lade Estrupiatet døe den bratte Død for vor egen Haand, i Stedet for at overlade Operationen til Naboen mod Syd. Vejen er følgende: Hs. Maj. Kongen udsteder en Kundgjørelse gaaende ud paa: Eftersom det i en lang Aarrække har vist sig umuligt for vore Thing at enes om Forfatningens Forstaaelse, og da den deraf opstaaede Tvedragt er uforenelig med Landets Tarv — ophæves Forfatningen, indtil begge Thing bekvemme sig til at vedtage de Ændringer i denne, som Kongen anser for nødvendige til et fremtidigt Forfatningsliv. D. v. s. Naar Kongen har opløst Rigsdagen paa dette Budskab, indkalder han den efter en kortere eller længere Tids Forløb, forelægger den Forfatningsoktroyen, og hvis den da ikke vedtager den, opløser han den atter, og saaledes vedbliver han, indtil Oktroyen er vedtagen. Men Betingelsen herfor er, at de Forfatningsændringer, som han forlanger, ikke offre noget af de to Things hidtil grundlovmæssigt hjemlede politiske Rettigheder til Fordel for det andet, men alene gjøre det muligt for dem at udøve disse, saaledes at en Forhandling om alt andet vor Udvikling Vedkommende fremdeles overlades vor Repræsentation. Hvori saadanne Grundlovsændringer skulle bestaae, har jeg angivet S. 219, og i mine senere Skrifter udførlig motiveret.

Uden denne Betingelse nytter en Forfatningssuspen-

sion Intet. Det var jo urimeligt, om noget at vore Partier vilde vedtage en Forfatning, som paa Repræsentationens Omraade slog det selv lovformelig ihjel, i Stedet for at fortsætte Protesten mod Modpartiets Overgreb. Vil man derfor benytte Grundlovens midlertidige Ophævelse til at indsmugle sine partipolitiske Sympathier i nye Forfatningsbestemmelser, vilde et saadant Skridt besvares med, at Spliden fortsættes, indtil den stoppes udvendig fra, thi før ophører den da ikke. Men dersom hin Betingelse iagttages, vil Konflikten ophøre. Naar vore Partier faae Valget mellem at regeres enevældigt og derved miste deres politiske Rettigheder — og at forliges om en Forhandling, uden at offere deres respektive Interesser: ville de gaae sammen inden Aar og Dag. Intet af dem vil behøve at offere sine Førere til Fordel for Modpartiets, men begge ville de vælge nye og medgjørliche Repræsentanter eller dem af de gamle, som hellere ville arbejde sammen med Modpartiets end vedblivende sættes ud af Spillet. Kun een eller et Par Hjemsendelser med Opløsning vil der behøves, og det konstitutionelle Liv er atter i Gang.

Hvorfor da ikke vælge denne lige for Haanden liggende, hurtigt til Maalet førende Vej, i Stedet for fremdeles at sønderslides i indre Opløsning under den truende Fare, som hænger over vort Land? For at spare Hs. Maj. Kongen for et Forfatningsbrud? Men et saadant er allerede saa grundigt besørget, at Opgaven fremtidig kun kan blive at sætte en Stopper for de forargelige Misbrug af Forfatningens Stumper. Fra hvilket Synspunkt man end betragter Grundloven, maa man erkjende, at den for en Tid, selv om det blev en

meget kort, bør lægges helt tilside, ikke nævnes eller paaberaabes. Kald den en ussel Klud, ikke værd at sankes op fra Gaden, og spørg om den fortjener at bevares som et Tvistens Æble i en langvarig Strid. Kald den en kostelig Juvel, bestemt til Fremtidens Velsignelse, og spørg om den fortjener at nedtrampes i Partikampens Smuds. At suspendere Forfatningen for snarest muligt at komme ind i forfatningsmæssige Tilstande, er en Opgave for en Statsmand; at benytte den provisorisk til Aar ud og Aar ind at blive stikkende i Uføret, er en Opgave for politiske Undermaalere. Thi Provisorismen forhindrer kun, at vort maadelige Statsmaskineri ikke gaaer istaa, men den er i Virkeligheden ikke noget af vore Partier tilringeste Nytte. Venstre gavner den ikke, og Højre ligesaa lidt. Den er kun til Profit for en lille, numerisk forsvindende Klike af Individier i Højre, der som Agitatorer i Rigsdagen og i Pressen, sammen med Venner og Slægtninge, gennem Embeder og andre Begunstigelser, malke Koen inden den slagtes, uden at der falder saa Meget som en Draabe af til selve Højre. Men ind ad til gjør Provisorismen os i begge Partier til et bunddemoraliseret Folk, ud ad til til et dødsdømt Folk, og dens Fortsættelse er derfor en Forbrydelse mod Folket.

Men Hs. Maj. Kongen vil maaske ikke midlertidig suspendere Forfatningen? Derom spørges der ikke. Vel er en Konges Villie mægtig, men der er dog Et, som er endnu mægtigere, mægtigere end den Mægtigste paa Jorden. Det er det Tvingende i Udviklingen, »Begivenhedernes Logik,« forat bruge et trivielt men træffende Udtryk. Da Hs. Majestæt ved Landmandsforsamlingens Festmaaltid i Aalborg 1883 udtalte, at

saalænge han sad paa Thronen, skulde »ikke en Tøddel blive rokket ved Grundloven.« tænkte han sikkert ikke, at han knap to Aar efter skulde komme ind paa en Bane, hvor mangfoldige Tøddeler af Grundloven ere rokkede. Derfor er der den Mulighed, at Hs. Majestæt kan blive nødt til at lade Grundloven midlertidig helt forsvinde: at regere enevældigt. Men Spørgsmaalet er, om han kan det, d. v. s. om han kan regere saaledes enevældigt, at det bliver til Gavn for Landet. Thi det Ejendommelige ved »Begivenhedernes Logik« er, at de tvinge ud af en uholdbar Position, men ikke med Nødvendighed ind i en anden, som er mere solid. Om saa var, behøvede man jo blot at lade Udviklingen gaae sin egen Gang og lægge sig selv til at sove. Men en ny og bedre Tilstand beroer ikke blot paa Individets Evner, men ogsaa paa Forhold, hvorover han ikke altid raader. Naar jeg derfor har opstillet den dobbelte Betingelse for Danmarks Frelse ud af den nuværende Kalamitet: A tout prix Fred med Tydskland — og Forfatningens midlertidige Ophævelse, saa er den første en absolut Betingelse, i den Grad absolut som overhovedet Noget kan være det her paa Jorden: men den anden er det ikke i samme Grad, den fordrer sine Bibestemmelser, sin Begrænsning, og just derfor bringer den ikke absolut en Frelse.

»Et Spring i Mørket« har man kaldt den af mig foreslaaede Forfatningssuspension. Ja, saaledes kan det blive. Lad os ikke forskylde den politiske Uforstand, at vi overse denne Mulighed. Jeg forstaaer kun ikke, at et saadant Spring vilde forværre vor Situation. Paa et tidligere Stadium i Provisorismen

kunde dette have været Tilfældet. Men efter den Gænge, Forholdene have taget i den senere Tid, gjælder dette ikke længere. I vor indre Politik er jo Tilstanden erfaringsmæssig nu bleven den, at Regeringen kan hjemsende Rigsdagen for derved forsætlig at tilvejebringe Betingelsen for Udstedelsen af provisoriske Love, og at den vilkaarlig kan ophæve disse uden Rigsdagens Samtykke, at Landstinget kan tilbageholde provisoriske Love, saalænge det behager, og derved opretholde den provisoriske Tilstand, saalænge det vil, og at det besætter Dommerpladserne i Rigsretten med sine egne Partigængere. Men naar der saaledes bogstavelig Intet kan være, som Landstinget og Regeringen tilsammen ikke kunne vedtage og udføre, gad jeg nok vide, hvad Mere vi vilde tabe i Retssikkerhed ved Forfatningens Suspension. Ligesaa i vor ydre Politik. Vi have jo Regeringens egne Ord for, at dens Princip er det for ethvert tænkende Menneske ubegribelige: ugaranteret »Neutralitet« — »med Hjælp«; vi have set en Række saa tydelige Udslag af dens »Selvstændighedspolitik«, at vor Nabo mod Syd maatte være blind, om han ikke selv kunde se dem, og vi have fremfor Alt oplevet en saa uovertræffelig Præstation af militær-diplomatisk Uduelighed, at vi lægge Kortene paa Bordet, endnu inden vi have Trumfen, Fæstningen, paa Haanden. Ogsaa her ønskede jeg at vide, hvad Mere vi udsætte os for under et midlertidigt Diktatur. Thi værre end at sætte Landet overstyr evne vi dog ikke. Naar en Fortsættelse af den Situation, hvori Ministeriet nu har bragt os, kan karakteriseres ved, at Regeringen ikke blot ligger i Spektakler med det største Parti i Folket, men ogsaa har mathematisk Vished for

at komme i Spektakler med den største Militærmagt i Europa, kan vor Tilstand umulig forværres ved en midlertidig Ophævelse af Grundloven — ved »Springet i Mørket«.

Men naar Situationen ikke tillige kan forbedres ved en Forfatningssuspension, nytter denne jo ikke. Den fordrer derfor sin Bibestemmelse. En saadan har jeg angivet: de overfor begge vore Partiers repræsentative Magtstilling neutrale Grundlovsændringer, hvortil en Oktroy bør indskrænke sig. Men denne Betingelse er atter afhængig af en anden. Intet Partiregimente vil nemlig kunne udarbejde og forelægge dem, fordi intet Saadant selv er neutralt. Derfor er det et afgjørende Punkt, at Diktaturet staaer over Partierne. Ellers bliver ingen Forfatningsændringer vedtagne, eller Diktaturet bliver permanent, indtil det voldsomt kuldastes udenfra eller indenfra, medens dets Bestemmelse tværtimod er, at det skal være rent forbigaaende; det bliver en Absurditet overfor Nutidens politiske Udvikling, medens dets Opgave netop er, at det skal indlede og fremme denne. At betro Diktaturet i Estrups Haand vilde, rent bortset fra hans Mangel paa politisk Begavelse, efter den subalterne Stilling, han har indtaget til Højres Agitation, være ligesaa urimeligt som at betro det til enhver anden Partimand. Altsaa maa Kongen her til vælge en anden, en politisk uafhængig Personlighed, med mindre han tiltroer sig, hvad jeg dog betvivler, egenhændig at kunne lede Regeringens Forretninger.

Jeg læser i et Højreblad, at det er min Skyldighed at nævne, hvem jeg anser for skikket til en saa exceptionel Stilling. Jeg svarer, at denne Udtalelse vidner om den Tankeløshed, man daglig finder i vor Presse.

Det er min Opgave at vise den nuværende Situations Uholdbarhed og Vejen til at komme ud af den. Men det er ikke min Sag at tilraade Kongen Valget af en bestemt Personlighed, eller at erkyndige mig, om den eller de Personligheder, jeg kunde nævne, vilde arbejde med Kongen. Men just fordi hele Spørgsmaalet hænger i det tredobbelt Personlige, Kongens Valg, vedkommende Personligheds Samtykke, vedkommende Personligheds Kvalification, gjælder det, hvad jeg ovenfor sagde, at den ene af de to, for vor Existens lige nødvendige Betingelser, Forfatningens Suspension, ikke er i samme Grad absolut, ikke i samme Grad sans phrase som den anden, à tout prix Fred med Tydskland. Men den dybere Vanskelighed ved Problemet ligger i den Forskjel mellem de to Betingelser, at den første bør gjælde saa kort, den anden saa længe som muligt. Forstaaer man ikke dette, eller troer man, at Forholdet er omvendt, skal man ikke være Raadgiver hverken for Kongen eller for Andre. Thi naar den første Betingelse, Forfatningssuspensionen, brister, enten ved at den udebliver, eller ved at den misforstaaes, maa jo den anden blive ensidig, og Freden med Tydskland kommer da i Form af en Erobring.

Dersom Hs. Maj. Kongen indser, at det nuværende Regimente maa have en Ende, behøver han sikkert ingen anden Veiledning end sin egen til at danne en Regering, der kan redde ham selv og hans Dynasti. Min Thesis gaaer kun ud paa: findes der, hvad jeg hverken tør bekræfte eller benægte, Ingen her i Landet, som har Villie, aandelig Uafhængighed og Kongens Støtte til hurtigst muligt at bringe os ind i forfatningsmæssige Tilstande, bør vi opgive Haabet om

vor Existens, fordi denne i første Instans afhænger af vor indre Tilstand. Men derfor skulle vi ikke tvivle om Provisorismens Ophør, og dette kan komme langt hurtigere, end de Fleste tænke sig. Til at gjøre det af med Estrupiatet vil den rette Mand altid findes; men i saa Fald kommer han udenfra, med en Hovedbedækning, som ikke vil tiltale os. Derom kunne vi være fuldt forvissede. Hvad var det, der stod paa Væggen? Mene tekkel o. s. v.

»Hvad vil han udrette?« »Hvornaar er han udtømt?« er det Spørgsmaal, som lyder om mig i det saakaldte radikale »Højre«. Tidligere lød det fra Venstre. Da jeg i mit sidste Skrift har søgt at besvare det, men ikke har været saa heldig at blive forstaaet, skal jeg her tillade mig et Par Bemærkninger, som jeg haaber fremtidig ville fritage mig for det enfoldige Spørgsmaal. Der er strax Et, som jeg ikke ønsker at »udrette«. Jeg vilde sætte Pris paa, om man fritog mig for at fortsætte min Skildring af de Personligheder, som Ministeriet baade udenfor og i Pressen trækker frem og benytter forat støtte sit Regimente. Jeg har i sin Tid nævnt dem en passant som Exempler paa Regeringens Mangel paa savoir-faire. Men Meningen skal vel ikke være, at jeg i ethvert nyt Skrift skal nødes til at fremdrage nye Træk i deres aandelige Fysiognomier, fordi Højrepressen (specielt »Dagbladet«) hvert Aar smører dem op med Sminke og Pudder? Til en Afvexling kunde jeg godt lade dem gaae, thi de ere tilbørlig belyste, og drage andre frem, der vilde være ligesaa gode Exempler paa den ministerielle Politik. Men jeg behøver det ikke længere. Efterat Provisorismen er adopteret som et System fra Regeringens Side, er det fuldt til-

strækkeligt at holde sig til den principielle Side af Sagen, til Systemets Konsekvenser, og dertil fordres ingen vidtløftige personlige Skildringer.

I min Fremstilling af Estrupiatet har jeg ydet Ministeriet Estrup al den Retfærdighed, det har Krav paa. Jeg har saavel i denne som i mine tidligere Brochurer anført Exempler paa dets fortjenstlige administrative Foranstaltninger, naar det har handlet uden Paavirkning af Partipolitiken. Og for dennes Vedkommende har jeg i Modsætning til alle andre Oppositionsmænd fremhævet den store Skyld, som Venstre har havt i at fremkalde den nuværende Tilstand. Resultaterne af denne har jeg visselig ikke kunnet andet end fordømme, naar jeg som Forfatter ikke vilde forskyldte en vitterlig Usandhed, og naar jeg ikke vilde komme i Kollision med mig selv som Diktaturets, den sociale Standsforskjels og Militarismens Talsmand. Men naar jeg stod overfor Alternativet: om Regeringen har handlet mala fide, gennem et bevidst Forfatningsbrud — eller bona fide, gennem politisk Blindhed, har jeg resolut valgt det sidste og gjort gjældende, saa stærkt jeg formaaede, at det ikke er Villien, men Evnen, Manglen paa Forstaaelse, som karakteriserer Ministeriet Estrup, at alle dets politiske Fejlgreb i de sidste tre Aar kun ere specielle Udslag af det Fejlsyn, som førte det ind paa Systemet af 1ste April 1885. De Hovedretninger, hvori dette har vist sig, vil jeg ogsaa fremtidig vende tilbage til. Thi den politiske Forfatter nyder ikke den videnskabelige Skribents misundelsesværdige Stilling, at han i Reglen kan nøjes med at henvise til, hvad han tidligere har udtalt. Det Højeste han kan, for

ikke at støde an mod stilistiske Hensyn, er saavidt muligt at undgaae Gjentakelser i et og samme Skrift, men i ethvert nyt maa han opfriske de Hovedsynspunkter, som han i et tidligere har opstillet, om ikke i den samme Form, dog med det samme Indhold, og han maa vedblive dermed, indtil de ere fordøjede af hans Publikum. Methoden er trættende for en Forfatter. Men den er dog Intet mod vore Journalisters. Dag ud og Dag ind at repetere de selvsamme Synspunkter, de Hundreder af Gange have gjort gjældende.

Men for at komme tilbage til, hvad jeg tænker at »udrette«, hvornaar jeg er »udtømt« o. L., da har jeg den dobbelte Egenskab at være Statsborger og politisk Forfatter. Som Statsborger vil jeg Intet »udrette« for mig selv paa Andres Bekostning. Jeg konkurrerer ligesaa lidt til et Rigsdagsmandat som til en Taburet. Men som Statsborger frygter jeg for Statens Ruin, for Følgerne af vor vanvittige Politik paa det indre som paa det ydre Omraade. Og min Frygt bestyrkes ved, at Alt, hvad jeg i Aarenes Løb har forudsagt om de Faser, som vilde indtræde i vor Situation, nøjagtigt er slaaet til. Dermed gjør jeg mig ikke til af et politisk Fremsyn, thi min Hemmelighed er den, at jeg kun befatter mig med at forudsige, hvad der ligger umiddelbart foran mig, medens vore politiske Spaa-mænd gaae omkring og kigge op i Skyerne, til Højre eller til Venstre, og derfor stadig spaae fejl. Og er end min Drivfjeder en Bekymring for det Almene, er den dog ingen ideal. Den patriotiske Følelse er nemlig ikke i den Grad kemisk ren for Selviskhed, som kun den kristelige Kjærlighed kan være det. Den har tværtimod en stærk Tilsætning af Egoisme, thi

naar et fremmedt Regimente og et fremmedt Sprog blive herskende her i Landet, rammer det ogsaa mig og min Slægt. Spørger man mig om, hvad jeg herimod vil »udrette«, skal jeg svare med den største Oprigtighed: Jeg vil holde Ti mod Een paa, at jeg Intet udretter. Jeg kunde gjerne sige: Tyve mod Een. Ja, selv om alle de ypperste Forfattere og Talere i Landet vilde slutte sig sammen, forekommer Situationen mig allerede i den Grad ødelagt, at den neppe kan reddes. Men saalænge jeg ikke er henfalden til en saa høj Grad af Pessimisme, at jeg betragter vor Tilstand som absolut haabløs, taler jeg ud af den naturlige Følelse, der maa bemestre sig ethvert normalt Menneske, naar han er ført ind paa en Vej, der truer ligesaa vel ham selv som Andre med Undergang, og som skaffer sig Luft i det ene Ord: Holdt. Og jo mere mit Blik ved Tænkning og Studium er blevet skærpet for denne Mulighed, desto mindre vil jeg nogensinde blive »udtømt«. Thi Emnet er vækkende som Stormen og udtømmeligt som Havet.

Men som Forfatter er min Stilling en anden. Her er det tværtimod min Opgave at gjøre Vold paa min Følelse ved at skildre vor Situation saa tydelig, som mine Evner tillade det, uanset, om min Fremstilling afvexlende vækker det ene og det andet Partis Uvillie, om man vil hævne sig i Smudsblade eller ved »Injurieprocesser« eller ved andre Lapperier. Dersom min Fremstilling af Estrupiatet og dets Farer for vort Land befindes i den Grad rigtig, at man maa gaae uden om den og derved nødes til at indrømme saavel Systemets som sin egen Impotens, er det mig ikke som Statsborger, men som Forfatter ligegyldigt, om

jeg oplever eller ikke oplever at se Enden paa vort Drama. Som Forfatter er der Intet, jeg mere frygter end en slaaende Gjendrivelse, Intet, der mere tilfredsstillende mig end en saglig Tilslutning, og Intet, der mere fornøjer mig end en afmægtig Forbittrelse. Naar jeg derfor skildrer Demoralisationen hos vore Politikere og dens Resultater, Udueligheden i Tænkning og Udueligheden i Karakter, lader jeg mig ikke afskrække ved, at Stoffet hverken er skjønt eller vellugtende, thi derved taber det ikke sin Interesse for en politisk Forfatter. Det fængsler mig tværtimod i samme Grad og paa samme Maade, som var jeg en beskrivende Naturforsker, hvis Kapitel for Øjeblikket er: de lave og modbydelige Organismer.

511
90.05.27

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DL
202
038
1888
C.1
ROBA

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 12 20 09 011 3